

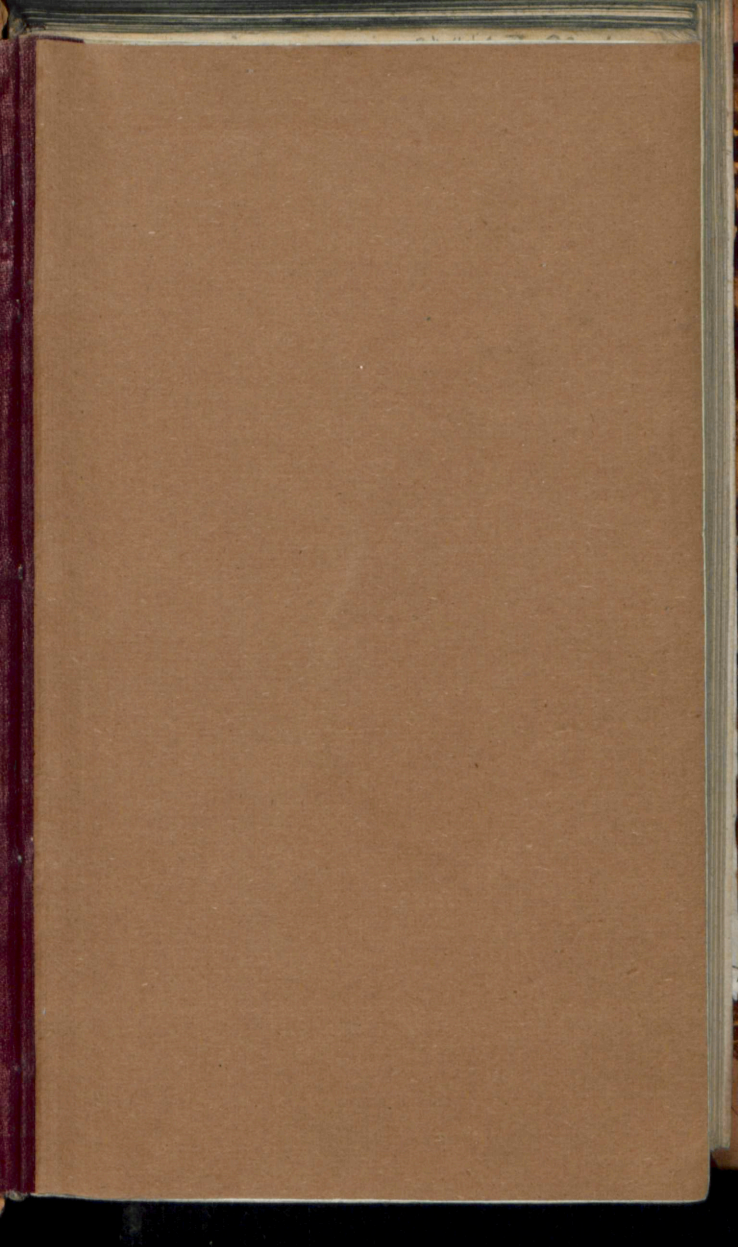
~~Dogm.~~
~~684.~~

P. M. K. I.

894.

1. field.

(Teljeo.)

891

CONFESSIO ET EXPOSITIO

Fidei Christiana.

Az az

AZ KERESZTYENI

Igaz Hitről való Vallás-tétel.

MELLYET ELSŐBEN

Helvetiában irtanak és bevettenek:

Annak-utánna 1567. Elztendőben Ma-

gyarországban is javallottanak, be-vőttenek,

es mind ez ideig sok Ecclesiákban megh

tartottanak.

*Az Meltóságos öregbik Fejedelem Aszszony
parantsolattyaól és költségével.*

Nyomtattatott S. PATAKON Renius

György által.

Anno M. DC. LIV.

Rom. 10. v. 10.

Corde creditur ad justitiam, ore au-
tem confessio fit ad salutem.

1. Pet. 3. v. 15.

Legyetek penigh készek minden-
koron meg-felelni nag' alázato sság-
gal, és böcsüllettel azoknak, az kik
számot akarnak venni, az ti benne-
tek való remén ségről.

*UNIVERSIS CHRIS-
TI fidelibus, per Germaniam atque
exterarum Nationes, Ministri subscrip-
tarum Ecclesiarum per Helvetiam, Gra-
tiam & pacem à Deo Patre, per Iesum
Christum Dominum nostrum
precantur.*

Conscriptæ sunt hætenus, & eduntur hoc præci-
puè tempore in publicum à Regnis, Nationi-
bus, & Civitatibus. multæ ac variez confessiones &
expositiones fidei, quibus extremo hoc seculo, in
tam infelici perniciosarum proventu hæresium, quæ
passim exoriuntur, docent atque testantur, se in Ec-
clesiis suis orthodoxè simpliciterq; sentire, credere
atq; docere, de omnibus in universum & singulis
Christianæ fidei & religionis nostræ dogmatibus,
deniq; se & ab Hæresum Sectarumve communi-
one esse quàm alienissimos. Nos ergo tametsi antea hoc
ipsum fecerimus in nostris scriptis in publicum edi-
tis; quia tamen illa in oblivionem fortè abierunt,
variisq; in locis, & prolixius etiam rem exponunt,
quàm ut omnibus inquirere ac perlegere vacet,
præclaro aliorum fidelium exemplo excitati, bre-
vi has

vi hac expositione conamur complecti, & omnibus Christi fidelibus proponere doctrinam œconomiamq; Ecclesiarum nostrarum, quam illæ mox ab initio reformationis, multos iam per annos, multaqve per discrimina rerum, ad hunc usque diem, summo cum consensu, & docuerunt & nunc quoq; custodiunt. Eadem opera attestamur etiam omnibus consensum nostrum unanimem. quem dedit nobis Dominus, ut in nostris Ecclesiis, quibus nos ministrare voluit Dominus, idem loquamur omnes, nec fiat inter nos dissidia, sed simus integrum corpus, eadem mente eademque sententiâ. Attestamur item nos minimè talia in Ecclesiis nostris spargere dogmata, qualia Adversarii nonnulli nostri nobis, apud eos maxime ad quos scripta nostra non perveniunt, & qui doctrinæ nostræ imperiti sunt, falsò & præter meritum tribuere, obtrudereq; nituntur. Ergo manifestissimè ex his nostris, æqui deprehendunt lectores, nihil nos quoq; habere communionis cum ullis Sectis atque Hæresibus, quarum, hoc consilio, in singulis prope capitibus, mentionem facimus, easque reicientes perstringimus. Colligent itaq; & illud, nos à sanctis Christi Ecclesiis Germaniæ, Galliæ, Angli & aliarumq; in orbe Christiano nationum, nefario schismate non sejungere atque abrumperè: sed cum ipsis omnibus & singulis, in hac confessa veritate Christiana, probè consentire, ipsasque Charitate sincera complecti.

Tametsi verò indiversis Ecclesiis quædam deprehenditur

henditur varietas, in loqvutionibus, & modo expositionis doctrinæ, in ritibus item vel ceremoniis, eaq; recepta pro Ecclesiarum quarumlibet ratione, oportunitate & ædificatione, nunquam tamen ea, ullis in Eccl sia temporibus, materiam dissensionibus & schismatibus, visa est suppeditare. Semper enim hac in re, Christi Ecclesiæ usæ sunt libertate. Id quod in historia Ecclesiastica videre licet. Abundè piæ vetustati satis erat, mutuus ille in præcipuis fidei dogmatibus, inqve sensu orthodoxa & charitate fraterna, consensus.

Quocirca speramus Christi Ecclesias, ubi viderintprehenderintq; nos in sancta & æterni Dei doctrina, in sensu item orthodoxo & charitate fraterna, cum ipsis, imprimis verò cum veteri Apostolica ecclesia per omnia consentire: libenter ipsas quoque in unitate fidei atq; doctrinæ, sensuq; orthodoxo fraternam charitatem consensuras nobiscum. Cû hanc confessionem, in hoc quoque ediderimus præcipuè, ut Ecclesiarum pacem concordiamq; cum mutua charitate, apud Germaniæ exterasqve Ecclesias qveramus, nobis conciliemus, conciliatamq; retineamus. Ubi sane illas ipsas ecclesias, ea dilectione, sinceritate, integritateqve præditas esse, nobis certò persuademus, ut si quid fortè nostrarum rerum hætenus minus rectè intellectum sit á nonnullis, porro, audita hac simplici Confessione nostra, illæ nos neutiqvam numeraturæ sint inter Hæreticos.

nēq; Ecclesias nostras, quæ veræ Christi Ecclesiæ sunt, damnaturæ ut impias,

Ante omnia verò protestamur nos semper esse paratissimos; omnia & singula hic à nobis proposita, si quis requirat, copiosius explicare, deniq; meliora ex verbo Dei docentibus, non sine gratiarum actione & cedere & obsequi in Domino, cui laus & gloria. Acta, 1. Martii. Anno 1566.

Subscripserunt omnes omnium Ecclesiarum Christi in Helvetia Ministri qui sunt Tiguri, Bernæ Schaphusii, Sangalli, Curie Rhetorum & apud Confœderatos, in Ecclesiis Evangelium profitentibus cis & ultra Alpes, Milhusii & Biennæ, quibus adjunxerunt se & ministri Ecclesiæ quæ est Genevæ, & Neocomi, &c. Sed & consenserunt in ipsam jam editam ministri Ecclesiæ Polonicæ; quæ sunt in Ducatu Zathorienti, & Ossuieciensi, Scoticarum quoque Ecclesiarum ministri, qui Nonis septemb. Anno Domini 1566. scriptis ad clarissimum. virum D. Theodorum Bezam literis, inter alia dicunt, Subscripsimus omnes qui in hoc conventu interfuimus, & hujus Academiæ sigillo publico ob signavimus. Præterea Debrecini in Hungaria, edit & impressa est Confessio una cum Articulis quibusdam. Sept. 1. Anno Dom. 1567. & inscripta Serenissimo Principi & Domino D. Ioanni 2 Dei gratia electo Hungariæ Regi, &c. In qua inter alia hæc leguntur verba: Omnes Ecclesiæ ministri, qui in conventu sancto ad 24 Februarii, Anno Domini, 1567. Debrecinum convocato. cis & ultra Tibiscum, inter reliquas Confessiones recepimus, & subscripsimus Helveticæ Confessioni, Anno Domini, 1566. editæ, cui & Ecclesiæ Genevensis Ministri subscripserunt, &c.

ALKOLMATOSSAGA ez Confessionak.

CHristus Urunk születése után Ezer öt száz és harmincz hatodik esztendőben, M koron mindenre hirdetnek, hog rövid időn közönséges Concilium lenne, az Basilea Városának Nemes es bps illetes Polgár-Mestere, Tanátsival együtt az Helvetiának Városiban levő Ecclesiákat egyben hitta, intvén, hog közönséges egygyezessel irnának hitekről való Confessiót, mellyet m kor az szük ség kívánna, elő-adnának. Ez dologra az Helvetiai Városoktól, mellyek immár az Evangéliomi tudománt bevették vala, küldetének Basileában köve-
rek, az Tanátsi rendből értelmes férfiak; Ismet szent irás magyarázó Doctörök, es az Ecclesiában való fő tanítók, Tiguriomból és Bernából. M kor Basileában össze gyültek valna, valaszták Henricus Bullingert, Osvaldus Micóniust es Simon Gryneust, arra, hogy erről a dologról bizonyos formát irnának, Azonközben az Argentínai Doctörök, wolfgangus Capito es Martinus Bucérus jövének Basileában, intvén, hog ez az Confessio ugy alkolmasztatnék, hog az Ecclesiák között bekeség szerzetetnék, melynek akkor nag' remensége vala: An-

nak okáért mindenek egyezéseből meg-irattaték az Confessio Deakul es Nemetől, es meg-olvasztaték az tanatsban az fő fő követek előtt, es mindennek értelmet veven, mindenektől javaltatott, mellyet az Követek haza vitték az ő Magistrátusoknak. Bőlt mas hóban az után gyűlésök lön Aróviában az Helvetiai keresztyén Városbelieknek, melyben meg jelentetek, hog ezt az Helvetiai tartományban lévő Ecclesiák mindnyáian be vőttek volna. Onnan küldék Vnembergaban Wolfgangus Capitó es Bucérus által. Azok meg hozák, hog az Vitembergai Doctoroknak is tétzet legyen. Javaltatott isméglen nemel gyűlésiben az Tekentetes Uraknak es Evangelicus rendeknek. De holot az Confessio rövid vólna, nag' okokért bővebben irattatek-meg Christus Urunk születése után, 1566. Esztendőben, mellyet kezekirásával az Tigurum, Berna, Schafhusium, Sangalla, az Rhetusok Curia nevű városa. Isner Mülhusiū es Biennabeliek meg-erősítetnek, es az Génáviaiak is azont javallották es be vőttek, az Angliai, Scotiai, Franciai, es Belgiūmi Ecclesiák, Sőt az Lengyelországghi, Magyar országghi, es Nemet országghi Ecclesiák közül sokan.

**Az Magyar országghi Ecclesiáknak
javallása :**

**Christus Urunk születése után Ezer ötszáz es
harvan**

hatvanhatedik Eztendőben Debreczenben Synat
 l-m hova be gyűlének ez Tiszán túl es innét való
 Tanítók, tizen-hét Seniorfagb alatt valók, es az
 Ecclesiának szép Articulusi között az Confessiót
 ilyen módon végezték. Az több confessiók közül
 bevittük ezt az Helvetiai Confessiót, melyet irta-
 nak Helvetiában Ezer öt száz es hatvan-hatodik
 Eztendőben, es kezünkkel alája-is irtunk az mely-
 nek az Genevaiak-is alája irtanak:

Az Seniorfágok ezek :

Váradi,	Beszerményi,
Eérmellyéki,	Nagy Bányai,
Máro marosi.	Ugotfalva
Makói,	Thúri,
Debreczeni,	Károli,
Szakmári,	Zempleni,
Beregi	Uy-Vári,
Szilágyi,	Borsodi,
Nyiri,	

Ezen vallást az Dunán túl és innét, és az Tör-
 rök birodalma alatt való Ecclesiák-is nagy részre
 javallották.

EDICTUM IMPERATORI

*um de eo quinam habendi sunt vel Catholici vel
Hæretici, ex Cod. Iustiniani Imperat. & Trepart.*

Histor. libro nono Cap. 7.

IMPP. Gratianus, Valentinianus & Theodosius Aug. Populo urbis Constantinopolitane. Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit imperium, in ea volumus religione versari, quam divinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis. religio usque nunc ab ipso insinuata declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandria Episcopum, virum Apostolicæ sanctitatis: Hoc est, ut secundum Apostolicam disciplinam Evangelicamque doctrinam Patris. & Filii, & Spiritus sancti, unam Deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti; reliquos verò dementēs vasanosque judicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, divinam primum vindictam, post etiam motu animi nostri quem ex celesti arbitrio sumpserimus ultione plectendos. Data 3 Calend. Martias, Thesalonice, Gratiano & Valent. & Theod. August. Coss.

Cæterum Evangelica & Apostolica historia una cum 2 Pet. Epistolis docent nos, qualem religionem S. Petrus Apostolus tradiderit omnibus Ecclesiis per Orientem & Occidentem, nedum Romanæ. Fides vero & doctrina Damasi pontificis, qualis fuit, colligescit ex ipsius Symbolo.

CSASZARI PARANCSO.

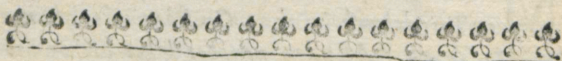
lat arról, kik tartassanak Catholicu-

soknak, es kik Eretnekeknek.

MI Gratiánus, Valentinianus, es Theodosius Fejedelmek, írjuk az Constantinápolyban lévő községnek. Minden népeket kiket bir az má kegyelmességünknek birodalma; akarunk hog' abban az hitben legyenek, mellyet az Sz. Péter adot az Rómaiaknak, melly az ő túle adatot religiából mind eddig kitetzik, es a' mellyet hog' Damasus Papa követ, nyilván vagyon, es az Alexandriai Peter Píspék-is, ki Apostoli szentsegű férfiu, az az, hog' az Apostoli tanítás szerint es az Evangeliumi tudománj szerint, hídg'uk az Atyának, Fiúnak, es Szent Léleknek eg' Istenségét egyenlő Föltségben. es kegyes szent Háromságban. Ez törvént követvén, parancsollyuk hog' az keresztényen, Catholicus nevet föl vegyék. Egyebeket pedig ezeleneknek es kábaknak tilván, eretnek tudománnak gyalazatját viselni; elsőben Istennek büntetésével, annak utánna az mi szívünknek indulattával, mellyet az mennyei engedelemből vöttünk, büszszen állással akarunk megh' büntetni. Dat. 3. Calend. Mart. Thessalon. Gratiano 5. Valentiniano & Theodosio Aug. Coss.

Totál.

Továbbá, az Szent Evangeliumi és Apostoli historia, mind az Szent Péternek két leveleivel egyetemben meghitanának minket, minemű hitet tanított az Szent Péter Apostol minden Nap-keleti és Nap-nyugati, sőt az Romai Ecclesiákban. Az Damasus Pápának hiti és tudománya penighlen minémű vólt legyen nyilván vagyon az évallasában.

SYMBOLUM DAMASI

Ex 2 Tomo operum S. Hieron.

CREDIMUS In unum Deum Patrem omnipotentem, & in unum Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, & in Spiritum sanctum Deum, non tres Deos, sed Patrem Filium & Spiritum Sanctum, unum Deum colimus & confitemur: nec sic unum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi pater sit, ipse & Filius: sed patrem esse qui genuit, & Filium esse qui genitus sit: Spiritum verò Sanctum non genitum, neque ingnitum, non creatum neque factum, sed de Patre Filioque procedentem. Patri & Filio coeternum, & coequallem, & cooperatorem. Quia scriptum est, Verbo Domini cæli firmati sunt, id est á Filio Dei, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. & alibi, Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ. Ideoque in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, unum confitemur

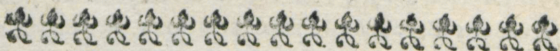
itemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprietatis. Proprium nomen est Patri. Pater, & proprium nomen est Filio, Filius, proprium nomen Spiritui sancto, Spiritus sanctus, In hac Trinitate unum Deum colimus: quia ex uno patre quod est, unius cum Patre naturæ est, unius substantiæ & unius potestatis: Pater filium genuit, non voluntate, nec necessitate, sed naturâ Filius ultimo tempore ad nos salvandos & ad implendas scripturas descendit à Patre qui nunquam desinit esse cum patre. Et conceptus est de Spiritu Sancto, & natus ex virgine. Carnem & animam, & sensum, hoc est perfectum suscepit hominem nec amisit quod erat: sed coepit esse quod non erat, ita tamen ut perfectus in suis sit, & verus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est, & Qui homo natus est operatur ut Deus, & qui operatur ut Deus, ut homo moritur, & qui ut homo moritur, ut Deus resurgit.

Qui de dicto mortis imperio, cum ea carne quâ natus & passus, & mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad Patrem sedetque ad dexteram eius in gloria, quam semper habuit & habet. In huius morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eò resuscitandos die novissimo, in hac carne quâ nunc vivimus & habemus spem nos consequuturos præmium boni meriti, aut poenam pro peccatis æterni supplicii. Hæc lege, hæc crede, hæc retine, huic fidei animam tuam subjuga, & vitam consequeris, & præmium à Christo.

Eadem

Eadem porro docuit & credidit, cum beato Damaso & Athanasio, S. Petrus Alexandrinus Episcopus, sicut facile colligitur, ex Trip Hist lib 7. cap 37. & lib 8. cap. 14.

Cum autem nos omnes simus huius fidei religionisq; speramus nos ab omnibus habendos, non pro hæreticis, sed pro Catholicis & Christianis, &c.

SYMBOLUM DAMASI.

H I szszünk mind eg' Istenben, mindenható Atyában. Es az mi eg' Urunk Iesus Christusban, Istennek Fiában. Es az Szent Lélekben, Isten, nem három Isteneket, de Atyát, Fiút, es Szent Lelket egy Istent iszszelünk es vallunk. Nem úgy egy Istent mint magának valót, se azont az ki magának Atya legyen, és Fiú is legyen. De oll Atyát, ki szült: es Fiút, ki születet. Az Szent Lelket pedig ki sem nemzettetet sem teremtetet, sem lőtt, ha nem ki az Atyától es Fiótól származik, ki az Atyával es Fióval örökre való, egyenlő, es egyet munkálkodo, mert irva vagyon: Az Urnak Igéjével erősítettetnek meg az Egek, az az, az Istennek Fiától, es az ő szájának Lelke által mind ő erejek. Es másut: Bocská ki az te lelkedet és teremtetnek és megnyietod az földnek szinét. Azért az Atyának es Fiúnak es Szent Léleknek nevében egy Istent vallunk, mel' név hatalmasság.

nem tulajdonság. Tulajdon neve az Atyának, Atya: Tulajdon neve az Fiúnak, Fiú: Tulajdon neve az Szent Léleknek, Szent Lélek.

Ez Szent Haromságban egy Istent tisztelünk; Mert eg Atyától az mi vagyunk, eg természet az Atyával, eg állat és eg hatalmasság. Az Atya szülte az ő Fiat, nem akarat szerint, nem szükség szerint, hanem természet szerint. Az Fiú utolsó időben az mi valóságunkra, és az Irafoknak beöltésére leszállott az Atyától, ki sem meg nem szünt lenni az Atyával. Es fogontáték az Szent Lélekről, és születék szíztől, testet és lelket és érzékenységeket, az az, rokélletes embert vőtt föl, sem el nem hadta az mi vőlt, de kezdetet lenni az mi nem vőlt, ug' mind az által hog' rokélletes legyen az évében, es igaz az miénkben. Mert az ki Isten vala, emberre születék, és az ki emberre születék, munkalkodik mint Isten, és az ki munkalkodik mint Isten, mint ember meghal, és az ki mint ember hal meg, mint Isten föl-tamad. Ki el-törven az Halálnak birodalmát, azon testben melyben születék és melyben szenved, es meg-ú hál, es föl tamada, föl mene az Atyához, es ül az ő jobban az dicsőségtől nelli dicsősége mindenkor vőlt és vagyunk. Ennek halálában és véreben hiszszük hog' mi megváltunk, es föl-tamasztatunk ő tőle az utolsó napon ez testben melyben most élünk. Es vagyunk reményünk, hog' mi el-vevesszük az 10 érdemnek jutalmát, avag' az bűnikert az örökke-való győzelemnek.

irelemnek büntetését. Ezeket olvasd, es ezeket
hidgied, ezeket tarts meg, es ez hit ala csatollyad
lelkedet, es el nyered az Christustol az elejét es az
jutalmat.

Továbbá, ugyan ezeket canította es hitte az bo-
dog Damasussal es Athanasiuszal az Alexandriai
Sz. Peter Pispök is, mint ki tetzik, Tripart hist.
lib. 7. cap. 17. & lib. 8. cap. 18.

Holot azért mi is mindnyájan ezen hiten legyünk,
remenyünk hog' senki minket nem tart Eret-
nekeknek, hanem Catholicusoknak es
Keresztényeknek.

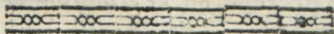
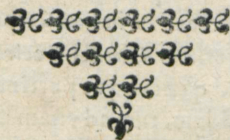

CON

CONFESSIO ET
Expositio brevis & sim-
plex, synceræ religionis
Christianæ, &c.

Az az:

AZ KERESZ-
*tyéni Igaz Hitnek rövid és
együgyű Vallás-tétele és Ma-
gyarázata.*

B

Confessio Fidei Christiana.

Caput I.

DE SCRIPTURA

Sancta, vero Dei verbo.

*Scriptura
Canonica,*

*Scriptura
est
perfecti
ssima*

*Deut. 4.
v. 2. &
32. 32.
Script.
plene do*

Credimus & confitemur Scripturas
Canonicas Sanctorum Prophetarum
& Apostolorum utriusque Testa-
menti, ipsum verum esse verbum
Dei: & auctoritatem sufficientem ex semet-
ipsis, non ex hominibus habere. Nam Deus
ipse loquutus est Patribus, Prophetis, & A-
postolis, & loquitur adhuc nobis per Scrip-
turas Sanctas. Et in hac scriptura Sacra ha-
bet universalis Christi Ecclesia plenissime
exposita, quæcunque pertinent tum ad sal-
vificam fidem, tum ad vitam Deo placentem
rectè informandam. Quo nomine distinctè à
Deo præceptum est, *ne ei aliquid vel addatur
vel detrahatur*. Sètimus ergo ex hisce scrip-
turis petendū esse verā sapientiā & pietatē,
Ecclesiarum quoque reformationem & gu-
bernationem, omnium quæ officiorum pie-
tatis institutionem, probationem denique
dogma-

ELSŐ RESZ.

Az Szentirásról, Istennek igaz igéjéről.

Hiszfűnk és vallyuk hog' mind az ó es Új testámentomban lévő Prophetáknak és Apostoloknak regula szerint való irások az Istennek tulajdon Igejeléggyen: es hog' elég séges melftősa magátulis-nem az emberekül legyen. Mert az Isten önnön maga szollot az Aryáknak, Prophetáknak, Apostoloknak, es mostan-is szól minékünk az Szent Irás által. Es ebben az Szent Irásban az Christus Anyaszent-egyházának tellyessen meg vadnak írva, valamellyek tartoznak mind az idvözítő hitre, mind az Istennel való kedves életnek igazán rendelésére. Mel' okáért meg-is paratsoltatott nyilván az Istentől, hogy semmi hozza ne téressék, avagy abból el ne véressék. Denter. 4v. 3. Ismet, Denter. 12. v. 32. Vallyuk azért hogy ebből az Irásból kel tanulnunk az igaz bölcseséget, az kegyes életet, es az Ecclesiáknak is reformálását es igazgatását, es az Istenes életnek cselekedetinek tanítását: az tudományoknak-is meg-probálását, es tévelygéseknek meg-
B
vetése

des om-
nem pie-
tatem.

dogmatum, reprobationemq; aut errorum
confutationem omnium, sed & admonitio-
nes omnes, juxta illud Apostoli: *Omnis
scriptura divinitus inspirata, utilis est ad
doctrinam, ad redargutionem, &c.* 2. Tim.
3. v. 16 Et iterum, *Hec tibi scribo*, inquit ad
Timoth. Apostolus in 1. cap. v. 3. 14. 15.
*Ut noris quomodo oporteat te versari in do-
mo Dei.* &c. Et idem ille rursus ad Thessal.

Scripen-
Serbum
Dei est.

*Cum, ait, acciperetis sermonem à nobis, ac-
cepistis non sermonem hominum, sed sicut e-
rat verè sermonem Dei.* &c. 1. Thess. 2.
v. 13.

Matth.

Nam ipse in Evangelio dixit Dominus :

10. 20.

Luc. 10.

16. Joā.

13. 20.

Pradic.

Serbi

Dei, est

Serbum

Dei.

*Non vos estis loquentes illi; sed spiritus pa-
tris mei loquitur in vobis. Ergo, qui vos
audit, me audit. qui autem vos spernit, me
spernit.* Matt. 10. 20. Luc. 10. 16. Joh.
13. 20.

Nuntia

tor non

nuntius

astiman

dae

Proinde, cum hodie hoc Dei verbum per
prædicatores legitimè vocatos annunciatur
in Ecclesia, credimus ipsum Dei verbum
annuntiari, & à fidelibus recipi, neque ali-
ud Dei Verbum vel figendum vel cœlitus
esse expectandum: atque in præsentī spe-
ctandum esse ipsum verbum, quod annunti-
atur: non annuntiantem ministrum, qui et si
sit malus & peccator, verum tamen & bo-
num ministrum nihilominus verbum DEI

Neq;

vetését és megczáfoltatását: és még minden inté-
seket is az szent Pál mondása szerint. Aztelley
írás, úgy mond, Istentől származot, és hasznos az ta-
nitásra, az obbitásra, az megfeddésre mel' igazság-
ban vagyó. 2. Tim. 3. v. 16. Es ismét ezeket írom,
ug' mond, hog' meg tudhassad ezekből, mi módon
kellyen az Istennek házában forgolódni, 1. Tim. 3.
v. 14. 15. Es ismét azon szent Pál Holot ug'
mond, Vöttetek az Isten felől való beszédet mellyet
hallottatok mi tőlünk, vöttetek azt nem ug' mint
embereknek beszédét, hanem mint Istennek beszé-
dét, miképpé hog' bizony az, ki cselekedik is ti ben-
netek kik hisztek, 1. Thess. 2. v. 13. Mert ō maga
az Ur Christus azt mondta az Evangéliumban:
Nem ti vadatok az kik szólni fogtok, hanem az ti
Menyei Atyátoknak lelke az, az ki szólni fog ti
általatok. Azért az ki titeket halgat engemet hal-
gat, az ki titeket vét-meg, engemet vét-meg. Math.
10. v. 20. Luc. 10. v. 16. Joh. 13. v. 20.

Holot azért ez az Istennek igéje hirdettetik az
Anyaszent-egyházban, az rend szerint hivattá-
rott tanítók által el-hírszszúk hog' Istennek valóságos
igéje hirdettetik, es az hívektől be-véttetik: Nem-
is kel más Istennek igé' és költeni, avag' onnan felyül
az Egből várni: Es kellis az igét rekente-
nünk az melly pred. káltatik, nem az hirdető tani-
tot, melly noha gonosz és bűnös legyen, mind-az-
által az ISTENNEK igéje ugyan igaz és jó.

Neq; arbitramur prædicationem illam externam tanquam inutilem ideo videri, quoniam pendeat institutio veræ religionis ab interna spiritus illuminatione: Propterea quod scriptum sit: *Non erudiet quis proximum suum. Omnes enim cognoscent me.* Et *Nihil est qui rigat, aut qui plantat, sed qui incrementum dat Deus.* Quamquam enim nemo venit ad Christum, nisi trahatur à patre cœlesti, ac intus illuminetur per Spiritum Sanctum, scimus tamen Deum omnino velle prædicari verbum Dei etiam foris. Equidem potuisset per spiritum suum sanctum aut per ministerium Angeli, absq; ministerio S. Petri instituisse Cornelium in Actis Deus, cæterum rejicit hunc nihilominus ad Petrum: de quo angelus loquens, Hic indicet tibi quid oportet te facere. Qui enim intus illuminat, donato Hominibus spiritu sancto, idem ille præcipiens dixit ad discipulos suos, *Ite in mundum universum & prædicare Evangelium omni creaturæ.* Unde Paulus Lydiæ, apud Philippos, purpurariæ prædicavit verbum exterius, interius autem aperuit mulieri cor Dominus idemq; Paulus collocata gradatione elegantia ad Roman 10. 17. tandem infert, *Ergo fides ex auditu est: auditus autem per ver-*

Jerem.

31. 34.

1 Cor. 3.

7. Ioan.

6. 44.

Interi-

or illu-

minatio

non sol-

lit exter

næ præ-

dicatio-

nem.

Merxi.

16. Act.

16.

Nem is itillyük ezt az külső predikállást úgy-mint haszontalánnak azért tetzeni, mivel hogy az igaz tudománynak oktatása függjön az léleknek belső világosságától, mint meg vagyónirva, Jerem 31. v. 34. Nem tanította senki az ő felebaráttját, mert minnyájan meg esmérnek engemet. Es. 1. Corint. 3. v. 7. Semmi az a ki öntöz, avagy az ki plántál, de az ki nevedésként ad, az az Isten. Mert jöllehet senki nem megyen az Christushoz, hanem ha vonatztatik az mennyei Atyától. Ioan 6. v. 44. Es belől világosittatik az szent Lélektől mind az által tudjuk, hogy az Isten ugyan akárja predikáltatni külső keppen is az ő igéjét. Bizonyára tanithatta volna, az Isten az ő szent Lelkének általa, avagy Angyali szolgálat által, szent Péter munkája nélkül, az Cornéliust, de még is ezt az Szent Péterre igazítja, ki felől szólván az Angyal monda: Ez, az Peter tudni-illik meg-mondja tenéked mit kellesték cselekedned, Act. 10. 6. Mert az ki belől világosít, ajándékozván szent Lelket az embereknek, ugyan azon parancsolván mondotta az ő tanítványinak, Mar. 16. v. 15. Mennyetek ez széles világhra predikálljátok az Evangéliomot minden teremtet állatnak. Azért Szent Pál Philippi városbá prédikállotta Lydiának az bársony-áros Asszonyoknak az Evangéliomot kívől belől pedig megnyitá az Ur az ő szívére, Act. 16. v. 14. Es ugyan azon Szent Pál jeles okoskodása után azc hozza be, Rom. 10. v. 17. Tehát az hit hallásból

24 *Confessio Fidei Christiane.*

bum Dei. Agnoscimus interim Deum illuminare posse homines. etiam sine externo ministerio, quos & quando velit: id quod ejus potentiz est; Nos autem loquimur de usitata ratione instituendi homines. & precepto & exemplo tradita nobis à Deo.

Hæreses

Execramur itaque omnes hæreses Artemonis, Manicheorum, Valentinianorum, Cerdonis & Marcionitarum, qui negarunt scripturas è Spiritu Sancto profectas: vel quasdam illarum non receperunt. vel interpolarunt & corruerunt. Interim nihil dissimulamus quosdam Veteris Testamēti libros à veteribus nuncupatos esse Apocryphos, ab aliis Ecclesiasticos, ut pote quos in Ecclesiis legi voluerunt quidem, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmandam. Sicuti & Augustinus in libro de Civitate Dei, 18. cap. 38. commemorant, in libris Regum adduci Prophetarum quorundam nomina & libros, sed addit, hos non esse in Canone, ac sufficere ad pietatem eos libros quos habemus.

Apocrypha

Caput. II.

DEIN

vagyon; az hallás pedig Isten igéje által. Jól tudjuk azonban hogy az Isten megvilágosíthatja az embereket az külső tanítás nélkül is, és kiket mikor akar, mel' az ő hatalmasságához illik: Demiszolunk az emberek tanításának szokás szerint való módjáról, melly mind parantsolatban s mind példában Istentől adatot minékünk.

Kérhoztattjuk azért Artémonnak, az Mánicheusoknak, Valentiniánusoknak, Cerdonnak, es az Marcionitáknak eretnekségeket, kik tagadták hogy az szent Írás szent Lélektől származot legyen: Avag' némellyeket annak könyvei között bé nem vőtenek, vagy meg-toldottanak, es meg-vesztegettenek. Azonban nem titkoljuk, hog' némelly könyveit az O Testamentomnak, az régiek hittak Apochryphusoknak, avagy némellyeket Ecclesiasticusoknak, ugy mint, mellyeknek olvasását meg-engerték ugyan az Ecclesiákban, de nem akarták ezekből az hitnek meltsóságát megerősíteni, mint az Agoston Doctor-is mondja, lib. 18. de civ. Dei. cup. 38. Hogy az Királyok könyveiben vagyon némely Prophetáknak könyveiről es nevéről emlékezet; De azt mondja, hogy nincsenek azok az Canonban, es hogy elég ségefek azok az kegyes életre az mely könyvek nálunk vadnak.

II. Rész.

DE INTERPRETAN dis Scripturis sanctis & de Pa tribus, Conciliis, Traditionibus.

*Scriptu-
rarum
vera in
terpre-
tatio.* **S**cripturas Sanctas dixit Apostolus Petrus
non esse interpretationis privatæ. Pro-
inde non probamus interpretationes quas-
libet: unde nec pro vera aut genuina scrip-
turarum interpretatione agnoscimus eum,
quem vocant sensum Romanæ Ecclesiæ,
quem, scilicet, simpliciter Romanæ Eccle-
siæ defensores, omnibus obtrudere conten-
dunt recipiendum: sed illam duntaxat scrip-
turarum interpretationem pro orthodoxa &
genuina agnoscimus, quæ ex ipsis est petita
scripturis (ex ingenio utique ejus lingvæ,
in qua sunt scriptæ, secundum circumstantias
item expensæ, & pro ratione locorum vel
similium vel dissimilium, plurium quoque
& clariorem expositæ) congruit, & ad glo-
riam Dei hominumque salutem eximie facit.

*Sancto-
rum Pa-
trum ex-
positio-
nes.* Proinde non aspernamur sanctorum Pa-
trum Græcorum Latinorumque interpreta-
tiones, neque reprobamus eorundem dispu-
tationes ac translationes rerum sacrarum,
cum scripturis consentientes: à quibus ta-
men recedimus modeste, quando aliena à
scripturis aut his contraria adferre de-

pre-

Az Szent Írásnak magyarázattyáról,
Az Szent Atyákról, Conciliomok-
ról és Találmányokról.

Az Szent Peter Apostol azt mondj' a hog'
az Szent Írás nem magyaráztatik kiváltképpen
való magyarázattal, 2. Pet. 2. v. 20. Annak o-
kaért nem javallunk akár mi magyarázatot is, és
nem is ismerjük az írásnak igaz és tökéletes ma-
gyarázattyának lenni azt, az mellyet hinak Római
Ecclesiának értelmének, az mellyet tudni illik, az
Római Ecclesiának oltalmazoi eg' általljában min-
denekre akarnak kötni, hogy be-vegyenek. De csak
azt az írásnak magyarázattyát ismerjük Keresz-
tyeni igaz magyarázatnak lenni, mel' azon írásból
véteget, (mel' tudni illik, annak az nyelvnek tulaj-
donsgából mellyen íratott, és az környül allo dol-
gokból hasonló és különbözö, több és nyilvab helyekből
magyaráztatot meg) és mel' eggyez az hitnek és
szereketnek regulájával, és az Istennek dicsősségé-
re, s az embereknek üdvösségekre felette igen hasz-
nal.

Azért nem vettyük meg az Görög és Deák
Atyáknak magyarázattyákat, sem disputációkat,
sem az Szent dolgokról való írásokat, mellyek eg-
gyeznek az Szent Írással. Mind az által nemely
magyarázatoktól el-tavozunk böcsületesen, mikö-
ron az Szent íráshoz illetlen avag' ellenkezö dolgo-
kat

28. *Confessio Fidei Christiana.*

*Concilia*prehenduntur. Nec puramus illis ullam a
nobis hac in re injuriam irrogari, cum om-
*Conse-*nes uno ore nolint sua scripta æquari. Cano-
*crudines*nicis sed probare jubeant quatenus vel con-
*recepta,*sensiant cum illis, vel dissentiant, jubeantq;
*multitudo idem*consentientia recipere, recedere verò a dis-
*sentien-*sensientibus. Eodem in ordine collocantur
*zium,*etiam Conciliorum definitiones vel Canones.
*longi te-*Quapropter non patimur nos in contro-
*poris pra-*versis religionis vel fidei causis, urgeri
*scripto*nudis Patrum sententiis, aut concilio-
*non pos-*rum determinationibus, multò minus rece-
*urgere.*ptis consuetudinibus, aut etiam multitudine
*Judex*idem sentientium, aut longi temporis
*quis.*præscriptæ. Ergo non alium sustinemus
*Judex a-*in causa fidei iudicem, quàm ipsum Deum,
*lim pra-*per scripturas sanctas pronuntiantem, quid
*ter Scri-*verum sit, quid falsum, quid sequendum
*pturã,*sit, quidve fugiendum. Ita iudiciis non ni-
*quid ve-*si spiritualium hominum, ex verbo Dei pe-
*ri, quid*titis acquiescimus. Ieremias certè cate-
*falsu,*rique Prophetæ, Sacerdotum concilia,
*quid se-*contra legem Dei instituta, damnarunt
*quid fu-*graviter, ac monuerunt diligenter, ne audi-
*giendum*amus Patres, aut insistamus via illorum,
*nō debet*qui in suis ambulantes ad inventionibus, a
*recipi*lege Dei deflexerunt.

Ez. 20.

9. 18.

Pariter repudiamus Traditiones Huma-
nas.

kat találatnak elő-hozni, nem-is itilünk hog' ez ol-
valami hosszúságot tegyünk rajtok holot minnyá-
jan egyenlő szájjal nem kívánniak egyenlökké teter-
ni az ő irásokat az szent Irással, de inkább hadják,
hoggy meg-probáltassanak menyiben eggyezzenek a-
zokkal, s-menyiben ne-eggyezzenek, es parantsol-
lyák bé-véetni a' mellyek eggyeznek, el-távoztatni
penig azokat, az mellyek ellenkeznek. Ezen rend-
ben helyhez tettyük az Conciliomoknak is végezése-
ket avagy regulájokat.

Annak okáért nem szenvedjük az tudomán-
nak vizsgáltatásában, avagy az hit dolgában, hog'
esupán csak az Pátereknek értelmével, avagy Con-
ciliomoknak végezésével busztassunk, sokkal inkább
nem az bé-vőtt szokásokkal, avagy az eggyet erő-
sokasággal, avagy az údónek hosszúsághatározásá-
val. Nem is szenvedünk azért az hit dolgában más
itilő birót, hanem az szent irás által szóló Istent,
ki meg' mondja mi az igaz s'-miaz hamis, mit
kelleffék követni, s'-mit el távoztatnunk. Exenkép-
pen az lelki embernek csak az Istennek igé'éből vő
itiletekkell nyugosznunk meg. Ierémiás ugyan és az
tőb Prophéták az Papok conciliomit, mellyek az Istē-
nek törvénye ellen vőltanak rendeltetvén, felette
igen karhóztatták: és intnek-is szorgalmatosan
hog' ne halgassuk az Atyákat. ne is kövessük nyom-
dokokat azoknak az kik az ő találmányokba járván,
el hajlottanak az Istennek törvényétől, Ezé. 20 v. 18

Hasonlatosképpen meg vettyük az emberi talál-

D

mányokat

Traditiones humana nas, quæ tametsi insigniantur speciosis titulis, quasi divinæ apostolicæque sint, viva voce Apostolorum, & ceu per manus virorum Apostolicorum, succedentibus Episcopis, Ecclesiæ traditæ, compositæ tamen cum scripturis, ab his discrepant, discrepantiâq; illâ suâ ostendunt, se minime esse apostolicas. Sicut enim Apostoli inter se diversa nō docuerunt, ita & Apostolici non contraria Apostolicis ediderunt. Quin imo impium esset asseverare Apostolos viva voce contraria scriptis suis tradidisse. Paulus disertè dicit eadem se in omnibus ecclesiis docuisse.

1. Cor. Et iterum. Non alia inquit, scribimus vobis,
 4. quam quæ legitis aut etiā agnoscitis. Ali-
 2. Cor. bi rursus testatur se & discipulos suos, id est,
 3. viros Apostolicos, eadem ambulare via, &
 2. Cor. eodem spiritu pariter facere omnia. Habu-
 22. 6. 18. erunt quondam & Iudæi suas traditiones Seniorum, sed refutatae sunt graviter à Domino, ostendente quòd earum observatio legi Dei officiat, & his Deus frustra colatur.

Caput. III.

DE DEO, UNITATE
ejus, ac Trinitate.

Deum

mányokat mellyek jöllehet tetetés nevezetekkel ékesi-
 tettenek meg, mint-ha Isteni és Apostoli hagyomá-
 nyok volnának, kiker az Apostolok élő beszédek által
 és az Apostoli férfiak kezek által adtanak volna, az
 következő Tanítókkal az Ecclesiáknak. Mind az
 által összevetetvén az irással különböznek attól,
 és azzal az ő különbözésekkel meg-mutatni ákko-
 g nem Apostoloké. Mert miképpen az Apostolok ma-
 gok között különböző dolgokat nem tanítottanak: a-
 azonképpen az Apostolok tanítványi külön-
 bek az Apostoloktól nem végeztek. Sőt még
 Istentelenség is volna erősiteni, hog' az Apostolok
 élő szóval az ő irásokkal ellenkező dolgokat tanítot-
 tak volna. Szent Pal nyilván mondja, hog' ő ugyan
 azonokát tanította minden Ecclesiákban, 1 Cor. 4. v:
 17. Es ismét, Nem különbet irunk ugy mond, tinék-
 tek, hanem az mit olvastok, avagy mellyet jól ismér-
 tek, 2. Cor. 1. v: 13. Együtt ismét bizonyítja, hog'
 ő és az ő tanítványi, az az, az Apostoli férfiak a-
 zon egy uton járnának, és azon egy lélek által cse-
 lekednének egyetemben mindeneket 2. Cor. 11. v.
 18. Vóltanak ugyan az Sádók között is hagyot talat-
 mányok, de erősen meg hamisítattanak Urunkról,
 meg-mutatván hogy annak meg tartása ártalmas
 az Isten törvényének, és hogy azok által héjában
 tiszteltetnék az Isten Matth. 15. v. 9. Mar. 7. v. 7.

III. Rész.

Az Istenről, az ő egy vóltáról, és
 az szent Háromságról.

*Deus u-
nus est.*

Deum Credimus & docemus unum esse
essentiâ vel naturâ, perse subsistentem,
sibi ad omnia sufficientem, invisibilem, in-
corporeum, immensum, æternum, creato-
rem rerum omnium, cum visibilium, tum
invisibilium, summum bonum, vivum, & o-
mnia vivificantem & conservantem, omni-
potentem, & summè sapientem, clementem
sive misericordem, justum atqve veracem.
Pluritatem verò Deorum abominamur:
Deu. 6. quod disertè scriptum sit, *Dominus Deus*
6, 4. *tuus unus est. Ego sum Dominus Deus tu-*
Exo. 20 *us, non sint tibi dii alieni ante faciem me-*
3. *am. Ego Dominus & nullus ultra, præter*
Isai. 45. *me non est Deus. An non ego Dominus*
9. *& non est alius præter me solum; Deus ju-*
stus & salvans, nullus præter me, Ego Je-
hovah, Iehovah, Deus misericors, clemens
& longanimis, immense bonitatis & veri-
tatis. &c, Exodi 34. 30.

Deus
trinitas
est.

Eundem nihilominus Deum immensum,
unum & indivisum, credimus & docemus
personis inseparabiliter & inconfusè esse di-
stinctum, patrem, filium, & spiritum sanctû
ita ut Pater ab æterno filium genera-
verit, filius generatione ineffabili genitus
sit, spiritus sanctus vero procedat ab utroq;
idqve ab æterno, cum utroq; adorandus: ita

ut sine

Hiszfizük és tanítjuk az Istent egynek lenni, állattya avagy természeti szerint, ki magátullevő, magátol mindenre elégseges, láthatatlan, rest nélkül való, végheterlen, örökké való, minden láthatatlan és látható állatoknak teremője, főjő, élő, és mindenneknek meg-elevenítője, és megtartója, mindenható, esfeletre bölcs, kegyelmes, avagy irgalmas, igaz és igaz-mondó. Utálljuk pedig az Isteneknek sokságát, mert nyilván megvagyón írva: Az te Urad Istened eg Isten, *Dent. 6. v. 4.* En vagyok az te Urad Istened, ne legyenek idegen Istenid én előttem, *Exod. 20. v. 3.* En vagyok az Ur, és nincsen én nálamnál több, en kívülem nincsen több Isten, *Eza. 45. v. 7. es 21.* Nem de nem én vagyok ké az Ur, es nincsen más en kívülem egyedül? Igaz és megtartó Isten, senki nintsen több énnálamnál. En vagyok az Iehova, irgalmas kegyelmes, késedelmes az haragra, nagy irgalmasságu, *Exo. 34. v. 20.*

De mind az általugyan azon végheterlen eg és eloszolható Isten hiszfizük és tanítjuk, hog elváthatatlan es eledgyedés nélkül való személyekben különböztetet meg, ki Atya, Fiu Szent Lélek, ug hog az Atya öröktől fogván nemzette az ő Fiat, az Fiu meg mondhatóan nemzéssel nemzettetött: az szent Lélek pedig származzék öröktől fogva, mind az kettőtől, mind az kettővel imádando: ug hog legyenek nem három Istenek ugyan, de három

C

szemé

35 Confessio Fidei Christiane.

ut ut sint tres non quidem Dii, sed tres personæ consubstantiales, coeternæ, & coæquales, distinctæ quo ad hypostases, & ordine alia aliam præcedens, nulla tamen inæqualitate. Nam quo ad naturam vel essentiam, ita sunt conjunctæ, ut sint unus Deus, essentiaque divina communis sit Patri, Filio, & Spiritui Sancto. Distinctionem enim personarum manifestam tradidit nobis scriptura, Angelo ad divam virginem inter alia dicente: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Et quod nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.* Sed & in baptismo Christi, auditur vox ex-litus delata super Christo, dicens: *Hic est Filius meus dilectus.* Apparebat & Spiritus Sanctus in specie columbæ. Cumque ipse juberet baptizare in nomine Patris, & Filii, & Sp. Sancti. Item alibi in Evangelio dixit, *Spiritum sanctum mittet Pater nomine meo.* Idem iterum *Cum inquit venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me &c.* Breviter recipimus Symbolum Apostolorum quod veram nobis fidem tradit.

Mare 8. Dānamus ergo Iudæos & Mahumetistas om-

Az Keresztényi hitről való vallástétel. 35

Személyek, eg'-allatu, örökké-valo, és egyenlő személyek, meg különböztettek személyekre nézve, és rendszcrint egyik az másikat elő-véven, mind az által nem valami egyenlőség nélkül való letel szerint. Mert állattyokra avag természetekre nézve ug' eggyek, hog' legyenek egy Isten, és az Istenségnek allattya közönséges légyen az Atyával, Fiával és az szent Lélekkel. Mert az személyeknek nyilván való különböztetését adja minékünk az Iás előnkben. Az Angyal az több beszédi közöt, az szent szűz nek igyszol: Az szent Lélek száll te, rejád, és az magasságban lakozó Istennek ereje árnyekoz-meg tegedet, annak-ókaért a mitőlled születik, szent, és hivattatik Istennek Fiának, Luca 1. v. 35. De az Christus Keresztiségeben-is az Eghből szó hallatik az Christusra, ezt mondván: Ez amaz en szerelmes Fiam: Meg jelenék az szent Lélek-is galamb formában, Matth. 3. v. 17. Es mikoron parancsolná az Keresztiséget-is az Christus, hadja hog' az Atyának, Fiának, és Szent Léleknek nevében keresztelleyenek, Math. 28. v. 19. Adásut-is ig' szol: Szent Lelket küld az én Atyám az én nevemben. Ismég, mikoron eljövend am az vizsgáló, kit én bocsátok ti-néktek az Atyától, az igazság-nak lelke, ki az Atyától származik, ez bizonságot té-szen róllam. Rövideden mondván, az Apostoli Szimbolumot be-vevesszük, az mel' minket az igaz hitre tanit.

*Kérhoztattynk azért az Sidókat és Törököket
C 2 és mind*

36. *Confessio Fidei Christiana.*

omnesq; sacrosanctam & adorandam hanc
Trinitatem blasphemantes Damnamus au-
tem omnes hæreses atq; hæreticos docen-
tes filium & spiritum sanctum nuncupatione
esse Deum: item creatum & serviens aut al-
teri officiale esse in trinitate, esse in ea de-
miq; inæquale, majus aut minus, corporeum
aut corporaliter effigiatum, moribus vel
voluntate diversum, aut confusum vel solita-
rium, quasi Filius & spiritus Sanctus affecti-
ones & proprietates sint unius Dei Patris:
ut Monarchici senserunt, Novatiani, Praxeas
Patripassiani, Sabellius, Samosatenus, E-
tius, Macedonius, Anthropomorphitæ, Ari-
us, & similes.

Capit IIII.

DE IDOLIS VEL IMA- ginibus Dei, Christi & divorum.

*Imagi-
nes Dei*

Quoniam verò Deus spiritus est invi-
sibilis & immensa essentia, non potest
sanè ullâ arte aut imagine exprimi, unde
non veremur cum scriptura, simulachra Dei
mera nuncupare mendacia. Respicimus itaq;
non modò gentium idola, sed & Christiano-
rum simulachra. Tametsi enim Christus hu-
manam assumpsit naturam, non ideo ta-
men assum

*Imagi-
nes Chri-
sti*

Az Keresztényiségről való vallástétel. 37

és mind azokat, kik az szent séges és imádando szent
Haromságot káromlyák. Karhoztatunk viszont
mindén eretnekeket, és eretnekségeket, kik azt ta-
nítják hog' az Fiú és az szent Lélek nevezet sze-
rint csak Isten. Ismét hog' az szent haromságban
légye teremtetet és másnak szolgáló, és hog' abban
egyenletlen, nagyobb és kisebb, testi avag' testi módon,
ké-ábrázoltatot természettel, vag' akarattal kü-
lömböző avag' el-elegyedtet, vag' egyedül való legye:
mint ha az Fiú és az szent Lélek, csak indultai, a-
vag' tulajdonsági volnának az eg' Atya Istennek
mint az Monarchiták; Novatiánusok, Praxeás, Pa-
tripsziánusok, Sábellius, Sámofatenus, Aëtius,
Macedonius, Arius, és egyébekertettek.

IV. RESZ.

A' Bálványokról, avag' az Istennek,
a' Christusnak és a' Szenteknek
képeiről.

Mivel-hog' peniglen az Isten láthatat-
lan lélek és véghetetlő állatu, semmi mester-
séggel ugyan, avag' képpel ki nem ábrázoltáthatik;
melyből merjük az szent írással az Istennek képeit
merő hazugságoknak nevezni. Meg-vettjük az-
ert, nem csak az pogányok Bálványait, de még az
Keresztényeknek fa képeket-is. Mert jóllehet az
Christus az emberi természetet fel-vőtte, mind az
által.

Mat 5. men assumpsit, ut typum præferret statuari-
 17. is atqve pictoribus. Negavit se venisse ad
Dent. 4. solvendum legem & Prophetas. At lege &
 42. *Isa.* 40. Prophetis prohibitz sunt imagines. Nega-
 48. vit corporalem suam ecclesiæ profuturam
Joan. 16. præsentiam: spiritu suo se nobis perpetuò
 7. affuturum promisit: quis ergo crederet um-
 2. *Cor.* 5. bram vel simulachrum corporis aliquam
 20. coferre piis utilitatem? Cumqve maneat in
 1. *Cor.* 3. nobis per spiritum suum, *sumus utiqve tem-*
 19. *pla Dei. Quid autem convenit templo Dei*
 2. *Cor.* 6. *cum simulachris?* Et quando beati spiritus
 16. *Acto.* 3. ac divi cælités, dum hic viverent, omnem
 14. cultum sui averterunt, & statuas oppugna-
Apocal. runt, cui verisimile videatur divis cælitibus
 14. 22. & angelis suas placere imagines, ad quas
Imagi- genua flectunt homines, detegunt capita,
nes di- aliisq; prosequuntur honoribus?
Gorum. *Ut verò instituantur homines in religio-*
Mar. 16. ne, admoneanturq; rerum divinarum & sa-
 15. lutis suæ, prædicare iussit Evangelium Do-
 minus, non pingere & picturâ laicos erudi-
Scriptu- re: Sacramenta quoqve instituit. Sed &
ra Lai- passim quòqvo vertamus oculos, occurrunt
corum. res creatæ á Deo vivæ & veræ in oculos no-
 stros, quæ si observentur, ut par est, longè

által nem azért vőtte föl hogy példát adna az ma-
ga ki-ábrázoltatására a' kö-metzőknek és kép-írók-
nak. Azt mondotta hog' nem jött az törvénnékes
a' Prophetáknak éltörlesztére. De az törvényben és
a' Prophetákban megh-tiltattanak az képek. Ma-
the. 5. v. 17. Deut. 4. v. 12. Esa. 40. v. 28. Azt
mondotta hog' semmit nem használ az Ecclesiának
az ő testi jelen-léte, igerte hog' lelke szerint lesz en-
velünk mindenkoron. Joh. 16. 7. Ki hinné tehát
el, hog' az testnek arnyéka avag' képe, valami hasz-
not hozna az hűveknek? Es holot mi bennünk lako-
zik az ő lelke által bizonyara Istennek temploma,
vagyunk 1 Cor. 6. v. 19. 2 Cor. 6. v. 16. Mi kö-
zi vagyon tehát az Isten Templomának a' bálványok-
kal? Es holot az boldog lelkek es az menybéli szent-
tek migh itt éltek, minden ű tiszteleteket tiltották,
és a' képeket is nem javallották, ki hihetné-el hog'
az menybéli szenteknél és az Angyaloknál kedves
volna az ű képek, mellyek elöt az emberek terdedek
meg hajtják, süvegeket emelgetik és a' mellyeket e-
gyéb tiszteletekkel is tisztelnek?

Hog' penigh az hit dolgában épülnének az embe-
rek, es vitetnének az Istennek dolgaira és üdvössé-
gekre, parancsolta az Ur hirdettetni az Evange-
liomot, nem az kepezést, és képekkel a' köz-segnek ta-
nitasat, Marci, 16. v. 15. Sácramentomokat is
szerzet, Sohól nem rendelt képeket. De valahová
forditjuk szemeinket, előnkben ötlenek az Istennek
elő és igaz terempter állati, mellyeket ha előnkben

Ps. 115
v. 5. evidentius movent aspectantem, quàm omnes omnium hominum imagines vel picture vane, immobiles, marcidæ atq; mortuæ. De quibus verè dixit Propheta. *Oculos habent & non vident.* &c. Idcirco approbamus Lactantii veteris scriptoris sententiam, dicentis. *Non est dubium, quin religio nulla sit, ubicunq; simulachrum est.* Rectè item fecisse asserimus beatum Episcopum Epiphanium qui in foribus ecclesiæ inveniens velum, habens depictam imaginem quasi Christi vel sancti cuiuspiam, scidit atq; sustulit: quòd contra auctoritatem scripturarum vidisset in Ecclesia Christi hominis pendere imaginem, Ideoque præcipiebat, ne deinceps in ecclesia Christi eiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt, appenderentur, sed tolleretur potius illa scrupulositas, quæ indigna sit Ecclesiæ Christi & populis fidelibus. Præterea approbamus hanc S. Augustini de vera religione sententiam, Non sit nobis religio humanorum operum cultus. Meliores enim sunt ipsi artifices qui talia fabricantur. quos tamen colere non debemus. Cap. 55.

Caput.

veszünk az mint illik, sokkal nyilvánban meg-in-
dittak szemünket, mint sem minden emberektől
gondoltatott hajában való mozdulhatatlan sonnyat,
szuvas és erzenység nélkül való képek s kép-
irások kik felől igazán mődomák az Propheták: Sze-
mekvagyó és né látnak, fülök vagó és né hallnak,
Psal. 115. v. 5. Jóvallyuk azért amaz Laetanti-
us Doctornak mondását, ki így szol: Dubium non
est, quin religio nulla sit ubicunq; simulachrum est.
Az az kétség nélkül semmi igaz vallás nintsen ott
az hől kép vagyon. Erősítjük hog jál eslekedet E-
piphanius, ki az Templomnak ajtajában találva
eg superlátot, kin meg-írot kép vala, ug' mint
Christusó vag' valami szenté, el-szaggatta s-le-
vonta, hog' a szent írásnak méltósága ellen látra
vólna az Christus Ecclesiájában függeni az emberi
abrázátot, azért is parancsolja vala hogy ez u-
után effele superlátok az Christus Ecclesiájában
mellyek ellene vadnak az mi hitünknek, fel ne fig-
gez tetnének, de inkább effele botránkozás el-véit-
nek, mely illetlen vólna az Christus Anyaszent-
egyházához és az kereszténységhez, Vegezetre
jóvallyuk értelmét szent Agostonnak: Ne legyen
ugy-mond, minékünk Isteni tiszteletünk az emberi
munkáknak tisztelete; mert jobbak azoknál az me-
sterek az kikollianokat faragnak, kiket mind az al-
tal tiszteletünk nem illik. August. de vera relig.
cap. 55.

Caput V.

DE ADORATIONE,

Cultu, & invocatione Dei, per
unicum Mediatorem Iesum
Christum.

DE U M. verum docemus solum ad-
rare & colere. Hunc honorem com-
municamus nemini, juxta mandatum Do-
mini: *Dominum Deum tuum adorabis
& illum solum coles, vel Et huic uni servies.*
Mat. 4. Certè omnes prophetæ gravissimè investi-
10. sunt contrâ populum Israelis, quândocunq;
Deos alienos, non unum solum Deum verû
Joan. 4. adorarunt & coluerunt. Adorandum autem
23. colendumq; docemus Deum, sicuti ipse nos
Isa 112. colere docuit, in spiritu videlicet & verita-
Ier. 17. te, non cum ulla superstitione, sed cum syn-
21. 22. ceritate, secundum verbum ejus: ne ali-
23. quando ad nos etiam dicat, *Quis requisivit*
Acto. 17 *hec ex manibus vestris:* Nam & Paulus,
59. *Solus Deus non colitur,* ait, *humanis manibus*
Solutus De- *tâquam qui ipse aliquo indigeat, &c.* Eun-
us per u- *dem solum invocamus in omnibus discrimi-*
nius *nibus & casibus vitæ nostræ, idque per in-*
Christi *terventum unici mediatoris & intercessoris*
inierit *nostri Iesu Christi. Disertè enim præceptum*
nam est *est nobis. Invoca me in die tribulationis, &*
invoca- *et*
us. *et*
Psal. 50 *et*
23. *et*

V. RESZ.

Az Istennek imádásáról, tiszteletiről
es segítségül való hívásáról az eg' köz-
ben-járo Iesus Christus által.

TAnítottuk hog' csak az eg' Istent kell
imádni és tisztelni. Ezt az tisztességet sen-
kivel nem közöllyük, az Urnak parancsolatja sze-
rint: Az te Uradat Istenedet imadjad, es egyedül
őtet tiszteljed, avag' csak egyedül ennek szolgál.
Math. 4. v. 10. Bizonyára minden Prophéták fe-
lette igen feddőztenek az Israel népére valamennyi-
szer idegen Istnneket s-nem az igaz Istent imádrák
és tisztelték. Tanítottuk pedig hog' az Istent ugy
kellimádni es tisztelni, a mint ű maga tanított, hog'
őtet imádjuk, tudni illik, lélekben és igazságban.
nem valami szabad akarat szerint való tisztelet-
ből, de inkább tökéletességből az ő igéje szerint, *Joã.*
4. v. 23. hog' valaha minekünk-is azt ne mondja:
Kicsoda kívánta ezt az ti kezeitekből? Mert szert
Pál-is azt mondja hog' az Isten nem tiszteltetik
emberi kezekkel, mint ha valami nélkül szükölköd-
nek, *Act. 17. v. 25.* Es csak őtet hívjuk segítségül
minden nyomorúságokban és azt cselekedjük az
eg' közben-járó és esedező által az Iesus Christus
által. Mert nyilván parancsoltatott minekünk:
Hij segítségül engemet a' te nyomorúságodnak ide-
jén.

Joan. 16 *23.* *Mar. 11* *28.* *Rom. 10* *14.* *1. Ti. 2* *5* *1. Jo. 2. 1*
ernam te, & glorificabis me. Sed & libera-
lissime nobis promissum est à Domino, di-
cente, Quicquid petieritis à patre meo,
dabit vobis. Item, Venite ad me, quorquor
laboratis & onerati estis, & ego reficiam
vos, Et cum scriptum sit, Quomodo invocá-
bunt eum, in quem non crediderunt? nos
verò in solum Deum credamus, solum certè
invocamus: & quidem per Christum. Unus
enim Deus, ait Apostolus, & unus media-
tor Dei & hominum Christus Iesus. Item,
Siquis peccaverit, advocatum habemus
apud patrem, Iesum Christum justum, &c.
 Pròinde sanctos cælites sive divos, nec
Disi nō adoramus, neq; colimus, nec invocamus,
adorādi neqve illos coram patre in cœlis pro inter-
colēdi in cessoribus aut mediatoribus nostris agnosci-
vocadi. mus. Sufficit enim nobis Deus, & Mediator
 Christus. neqve honorem soli Deo & Filio
 debitum, aliis communicamus: quòd ille
 diserte dixerit, *Gloriam meam alteri non*
dabo: & quod Petrus dixit, *Non aliud ho-*
minibus nomen datum. in quo oporteat sal-
vos fieri, nisi nomen Christi. In quo sanè
 qui per fidem acquiescunt, non quærun-
 t *Christum quicquam.*

sén, és én meg-mentlek tégedet, és te dicsőíts engemet, *Psal. 50. v. 15.* De bőségesen meg-igítottai minékünk az Christusól mondván: Valamit kérendetek az én Atyámtól az én nevemben, megadja ti-néktek, *Joan. 16. v. 23.* Ismég, Jöjtek én hozzám miannyáian a' kik fáradoztok, és megterhelte tetek, és én titeket meg-nyugotlak, *Math. 11. v. 28.* Es holott meg vagyotok: Miképpen hi-
jék segítségül azt kiben nem hittetek? *Rom. 10. v. 14.* Mi peniglen az Istenben hiszünk, bizonyára csak őtet egyedül hiszünk is segítségül, a' Christus az által penig. Mert az szent Pál nyilván mondja: Eg' az Isten, eg' az közbenjáró-is az Isten és emberek között, az ember Iesus Christus, *1. Tim. 2. v. 5.* Ismég, Hogy ha valaki vétkezéndik, vagyonszöszölök az Atyánál az igaz Iesus Christus, *1. Joã. 2. v. 1.*
Annak okáért az mennyei szenteket sem imádjuk, sem segítségül nem hívjuk, sem őket az Atya e-
b' az Egben mi szöszöllőinknek, s közbenjáróinknak nem ismerjük, mert elég séges minékünk az Isten, és a' közbenjáró Christus: sem nem közöljük az eg' Istennel, és az ő Fiának illendő tisztességét egyebekkel, mert ő nyilvánmondotta, Az én dicsőségemet másnak nem adom, *Esa. 42. v. 8.* Es hogy szent Péter mondotta: Nem adatot az Eg alatt más név az embereknek, melyben üdvözülni kellene, hanem csak az Christus neve *Act. 4. v. 12.* Kiben bizonyára az kik meg-nyugosznak hit által, nem keresnek az Christus kívül semmit.

*Honor
doss de
bitus &
impen-
dendus.*

Interim divos nec contemnimus, nec vulgariter de eis sentimus. Agnoscimus enim eos esse viva Christi membra, amicos Dei, qui carnem & mundum gloriosè vice-
runt. Diligimus ergo illos ut fratres, & honoramus etiam, non tamen cultu aliquo, sed honorabili de eis existimatione, deniq; laudibus iustis. Imitamur item eos. Nam imitatores fidei, virtutumq; ipsorum, consortes item æternæ salutis, illis æternum, apud Deum cohabitare, & cum eis in Christo exultare, desideriiis votisq; ardentissimis exoptamus. Atq; hac in parte approbamus illam S. Augustini de Vera religione sententiam. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum. Quia si piè vixerunt, non sic habentur, ut tales quærant honores, sed illum a nobis coli volunt, quo illuminante, lætatur meriti sui nos esse conservos. Honorandi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem, &c.

*Reliqui
& sancto
vñ non
a doran
da aut
colenda*

Multò verò minus credimus reliquias divorum adorandas esse, aut colendas. Veteres illi sancti satis honorasse videbantur mortuos suos, si honeste mandassent terræ reliquias, postquam astra petiisset spiritus: ac omnium nobilissimas reliquias majorum æstimabant esse virtutes, doctrinam & fidem: quas ut commendabant cū laude mortuorum,
ita

Az onban a meg-holt szenteket sem meg nem utálljuk, sem el-verettől felőlők nem ertünk. Mert tudjuk, hog' ők az Christunak élő tagjai es Istennek baráti legyenek, kik az testet és ez világot dicsőségesen meg-győzték. Szeretjük azert őket mint anyánk fiait, és tiszteljük-is, mind az által, nem valami imádásnak tisztölésével, de tisztességes emlékezettel, és igaz dicsiretekkel követjük is meg őket. Mert buzgósfágos kívánságokkal kívánnjuk követni az ű hitőket, es hog' az örök életben ő velek részeseek, és az Istennél örökké lakozók, és az Chrtusban ő vellek vigadozók lehesünk, hajtyuk. Es ebben az dologban javalljuk szent Agostonnak amaz mondását: Ne legyen minékünk religion az meg-holt embereknek tisztéleti: mert ha keresztényi eltenek, nem olyanoknak tartatnak hog' ilyen tisztességet keressenek, de azt akarják mi tőlünk tiszteltetni, kinek világosítása által ürvendeznek, hog' mi az ő jutalmoknak szolga társai vagyunk. Megkel azert őket becsálnunk az őket követésért nempenig imádnunk az religióért, és tób.

Sokkal inkább nem hiszszük hog' kellene imádnunk avag' tisztelnunk az szentek teremit. Az régiek elégge lattattak tisztolni az ő halottjokat, ha tisztességesen teremeket az földben takarták, minek-után a lelkek ki-múlt az testből: és mindenneknel nemessé erekljeknek tartották azoknak jósfágos cselekedeteket tudományokat, hitőket mellyeket mit hog' ajálottanak az holtaknak dicsiretével,

Iurare per nomen Dei solius. ita eas exprimere annitebanrur, dum vivebant in terris. Illi ipsi veteres non iurarunt nisi per nomen solius Dei Iehovah, sicuti lege divina est præceptum: quæ sicut veritum est iurare per nomina alienorum Deorum, sic nos iuramenta per divos requisita non præstamus. Reijcimus ergo in his omnibus doctrinam divi coelitibus plus nimium tribuentem.

Caput. VI.

DE PROVIDENTIA
DEI.

Dei providentia gubernatur omnia. **D**Ei hujus sapientis æterni & omnipotentis providentiæ credimus cuncta in cœlo, & in terra, & in creaturis omnibus conservari & gubernari. David enim testificatur & ait, *Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat. & se demittit, ut inspiciat, quæ sunt in cœlo & in terra. Idem rursus, Omnes vias meas inquit, prævidisti. Quia non est verbum in lingua mea, quod non universum noveris Domine, &c.* Testificatur & Paulus & ait, *Per ipsum vivimus, move-*

Az Keresztényi hitről való vallásfétel. 49
ig azokat igyekezzék cselekedettel meg-mutatni a
földön éltekben. Ugyan azon régiek nem eskütte-
nek, hanem csak az Jehovának nevére, mint meg
vagyón a törvényben parancsolván: mert az mi-
képpen meg-tiltatott eskünni idegen Isteneknek nevé-
re, ig mi az szenteknek való esküvéseket tartjuk-
meg, Deut 10. v. 20. Exod. 23. v. 13. Meg-
verjük azért mind ezekben azt az tudományt,
mel az mennyei szenteknek feletteb sokat tulaj-
donit

VI. RESZ.

Az Istennek gondviseléséről,

E Z bölcs örökké-való és mindenható Isten-
nek gondviselése által hiszszük hog' mindenek
az égben és a földön es minden teremtet állatokban
meg-tartatnak és igazgattatnak, mint szent Dá-
vid bizonyítja mondván: Fel-magasztaltatott az Ur
minden pogány népeknek felette, és az egeknek fe-
lette az ő dicsősége. Kicsoda hasonlatos az mi U-
runkhoz Istenünkhöz, ki az magasságban lakozik, es
magát le-bocsátja, hog' mindeneket lásson a men-
nyen és földön. Psal. 113. v. 46. 6. Másut-is ig'
szol: Minden utaimat ugymód, jól tudod mikor,
még az én nyelvem alatt nincsen az beszéd, imé Uram
te azt mind jól tudod, Psal. 139. v. 3. 4. Bizonyítja-
szent Pál-is ig' szolván: Ő általa élünk, moz-
gunk;

- Rom. II* *mur & sumus. Et, Ex illo & per illum, &*
36. in illum omnia. Verissimè ergo & secundum scripturam pronunciavit Augustinus, in lib. de Agone Christi, Cap. 8. Dominus dixit: *Nonne duo asseres asse veniunt, &*
Mar. IO *29. unus eorum non cadit in terram sine voluntate patris vestri?* Ita vere loquens, ostendere voluit, quicquid vilissimum homines putant, omnipotentiâ Domini gubernari.
Marb. 6. *26. Sic enim & volatilia cœli ab eo pasci, & lilia agri ab eo vesti* veritas loquitur, quæ
Mat. IO *30. capillos etiam nostros numeratos esse dicit &c.*

*Epicu-
gei.*

Damnamus ergo Epicureos, providenti-
 am Dei abnegantes, omnesq; illos qui blas-
 phemè dicunt, Deum versari circa cardines
 cœli, & nos atq; nostra nec videre nec cu-
 rare. Damnavit hos etiam David Propheta
Psal. 94 *& 3. 7. regius qui dixit. Quousq; Domine, quousq;*
8. 9. impii exultabunt? Dicunt, Dominus non videt, neq; intelligit Deus Jacob. Intelli-
 gite stupidi in populo, & stulti quando de-
 mum sapietis? Is qui aurem condidit, an
 non audiret? & qui oculum finxit, quomo-
Media *do non videret?* Interim verò media per
no asper *quæ operatur divina providentia, nō asper-*
namur. *namur, ut inutilia, sed his hætenus nos ac-*

Az Keresztjéni hitről való vallástétel. 31

gunk, és vagyunk; Es, ő tüle és ő általa. és ő benne
vadnak mindenek. *Act. 17. v. 28. Rom. 11. v. 36.*
Azért igazán és az irás szerint mondotta szent
Agoston: Az Ur mondotta, ug' mond. Nem de,
megnem vehetneké két verebet-is eg' fillyeren, ?
de még is csak eg' sem esik azok közzül az földre, az
timennyei Atyátok akarattya nélkül, Math. 10. v.
29. Es ig' szolván, meg akarta mutatni hog' vala-
mit el-verietnek itilnek az emberek, az Istennek
mindenkato voltával igazgattatnak: mert ig' ő
tüle tápláltatni az égi madarakat-is, és a' mezei lili-
omokat ürüle ruháztatni, mondja az az igazság.
Mat. 6. v. 26. mel' még hajainkat-is számlálván
mondja lenis, Ma. 10. v. 30. Aug. de agone Ch. c. 8.

Kárhoztattjuk azért az Epikurénusokat, kik az
Istennek gondviselését tagadják, és mind azokat,
kik káromlásból mondják, hog' az Isten az égnek
Sarkánál forog. es sem magunkat sem az mi dolga-
inkat nem láttya. sem azokra gondot nem visel. E-
zeket kárhoztatja az szent Dávid, ki ig' szollot:
Meddig Uram, meddig örvendeznek az hitetlenek?
Ezt modják: Az Ur nem láttya, es nem érti az Já-
kobnak Istene. Vegyétek eszetekben magatokat kik
az kösség közöt bolondok vadtok, és ti balgaragok
mikor tértek eszetekre ? A' ki az fület teremtet-
nem halláné ? es a' ki az szemét formálta, hogy nem
látné ? *Psal. 94. v. 3. 7. 8. 9.* Azonközben az
eszközök által az Istennek gondviselése
vünkálkedik nem vetjük meg mint haszontalan-
D 2 kas

commodandos esse docemus, quatenus in
 verbo Dei nobis commendantur. Unde il-
 lorum voces temerarias improbamus, qui
 dicunt. *Si providentia Dei omnia gerun-*
tur, inutiles certe sunt conatus nostri & stu-
dia nostra. Satis fuerit, si omnia divina
permittamus providentia gubernanda, nec
erit quod porro simus solliciti de re ulla, aut
quicquam faciamus. Tamen si enim Paulus
agnosceret se in Dei providentia navigare,
 Mat. 23. *qui ipsi dixerat. Oportet te & Romam testi-*
 11. *ficari: qui insuper promiserat dixeratq;*
 Mat. 27. *jactura nulla erit ullius anima, nec cadet*
 22. 31. *pilus de capite vestro, nihilominus medi-*
tantibus fugam cautis, dicit idem ille Pau-
lus Centurioni & militibus, Nisi hi in navi
manserint, vos servari non poteritis. Deus
enim qui cuilibet rei suum destinavit finem,
is & principium & media, per quæ ad fi-
nem usq; pervenitur, ordinavit. Ethnici
fortunæ res attribuunt cœcæ & in certo ca-
 Luc. 13. 4. *sui. Sanctus Jacobus non vult ut dicamus,*
 13. *Hodie & cras in illam urbem proficiscemur*
& negociabimur sed addit. Pro eo quod
dicere debueritis, si Dominus voluerit &
vixerimus, hoc vel illud faciemus. Et Au-
gustinus, Omnia quæ vanis videntur in re-

Az Keresztényi hitről való vallástétel. 53

kat, de azt tanítjuk, hog' azokhoz ug' szabjuk magunkat, az menyiben az Isten igéjében aiánlattanak. Annak-okaért kárhozzatjuk azoknak vakmerő szavokat, kik azt mondják: Ha mindenek Istennek gondviselésétől viseltetnek, bizonyára bizontalanok a mi igyekezetünk és a mi dolgajnk. Elég leszzen ha mindeneket az Istennek gondviselésének igazgatására bizunk, nem-is illik ez után szorgalmaskodnunk, avag' valamit olyat munkálkodnunk. Mert jollehet az szent Pál jól tudná hog' az Istennek gondviselése által hajozna az ki neki mondotta vala: Szükség tenéked Romában is tanubizonyfagot tenned. Es ki ennek selötte igirte és mondotta vala neki, csak eg' leleknek sem leszzen veszte, sem hajátok szála nem esik le fejetekről, mind-az-által az hajosok el futásról elmélkedvén monda azon szent Pál az századosnak és az vitézeknek: Hog' ha ezek az hajoban nem maradnak ti meg-nem-menekedhettek, Act. 23. v. 11. és 27. v. 22. 31. Mert az Isten ki minden dolognak el-rendelte végét, ugyan azon, mind az eleit és eszközöket, mellyek által az véghez vitetik, el-rendelte. Az Póányok az dolgokat tulaydonították az vak szeretsének es bizontalan esetnek. Sz. Jakab nem akarja hog' mondjuk: Ma és holnap el-megyünk amaz városban és kereskedünk, de hozzáteszi, fő ez kel vala mondanatok, ha az Ur akarja es ha élünk, imezt vag' amaszt cselekedjük, Jac. 4. v. 13. Sz. Agoston Doctoris ig' szob Mindenek mellyek az

D 3

bejá-

¶ 4 *Confessio Fidei Christiane.*

rum natura temerè fieri, non faciunt nisi ver-
bum ejus: quia non fiunt nisi iussu ejus. E-
narrat. in Psalm. 148. Ita videbatur fortè
fortunâ, fieri, quod Saul quærens patris asi-
nas, incidit in Prophetam Samuelem: sed
anteâ dixerat Dominus ad Prophetam; *Cum*
mittam ad te virum de tribu Benjamin, &c.

Caput. VII.

DE CREATIONE RE-
rum omnium, de Angelis Diabo-
lo & Homine.

Deus
creavit
omnia.

Psalm. 33
6,

Mani-
chei &
Marcio-
nita.

DEUS, hic bonus & omnipotens crea-
vit omnia cum visibilia tum invisibi-
lia, per verbum suum coæternum, eadem
quoq; conservat per spiritum suum coæter-
num, testificante Davide, atqve dicente,
Verbo Dei cœli facti sunt, & in spiritu o-
ris ejus omnis virtus eorum. Omnia autem
quæ condidit Deus, *erant*, ut scriptura ait,
valde bona, & ad utilitatem usumqve ho-
minis condita. Cuncta verò illa dicimus ab
uno profecta esse principio. Damnamus er-
go Manichæos & Marcionitas, qui impiè
fingeant duas substantias atq; naturas boni
& mali, duo item principia. & duos sibi

adver-

Az Keresztényi hitről való vallástétel. 55
hejában valókról láttatnak történetből lenni az
természet folyásában nem-cselekednek semmit e-
gyebet, hanem az ű beszédet, mert nem lesznek ha-
nő csak az ő parancsolattjából. Aug. in Psal. 148.
Ig láttaték talám történetből lenni, hog' Saul ke-
resvén az ő Atyának Samárit, talala Samuel Pro-
phétára, de az elít meg-mondá az Ur az Prophé-
tának: Hólnap küldök te hozzád Beniamin nem-
zetéből való férfiat. 1. Sam. 9. 15. 16.

VII. RESZ.

A' Teremtésről, az Angyalokról,
az Őrdögökről és az Emberről.

E Z az jó és mindenható Isten teremtet
minden láthatatlan állatokat az ő örökre-
való ige által, és ugyan azonokat megis tartja az ű ő-
rökre-
való lelke által, az mint bizonyítja az Szent
David, ig' szólván: Az Urnak igeje által löttenek
az egek, és az ő szájának lelkével minden ű seregek
Psalm. 33. v. 6. Mindenek peniglen az mellyeket
Isten teremtet, mint az irás mondja, Igen jók vol-
tanak és az embereknek javokra és hasznokra terē-
tettnek. Mind azokat penig mondjuk hog' lötte-
nek eg' kezdettől. Karkoztatjuk azért az Má-
nichaeusokat, az Marcionitákat. kik hitötlenül az
jónak és gonosznak két állattját avag' természetét
álmodozzák, és két kezdeteket, és magokban két el-
le

Inter omnes creaturas præstant Angeli
De An- atque Homines. De Angelis pronuntiat di-
gelis & vina scriptura, *Qui creat angelos suos spi-*
Diabolo. ritus, & ministros suos flammam ignis. Itẽs
Pf. 104. Nonne omnes sunt administratorii spiritus,
4. qui in ministerium emittuntur, propter e-
Heb. 1. os qui heredes sunt salutis? Dominus ve-
34. rò Iesus ipse testificatur de Diabolo. Ille.
Ioas, 8. inquit, homicida erat ab initio, & in veri-
44. tate non stetit, quia non est veritas in eo.
 Cum loquitur mendacium, ex propriis lo-
 quitur: quia mendax est, atque ejus rei
 pater. Docemus ergo Angelos alios qui-
 dem perstitisse inobedientia, ac ad fidele
 Dei & hominum ministerium esse deputatos
 alios verò sua sponte lapsos, & in exitium
 esse omnis boni fideliumq; hostes, &c.

De ho-
mine.

Iam verò de Homine dicit scriptura,
 quod ab initio conditus sit bonus. *ad ima-*
Gen: 1. *ginem & similitudinem Dei:* quod Deus
27. collocaverit eum in paradysum, subjecerit-
 que ei omnia. Id quod David magnificè ce-
Gen: 2. lebrat in psalmo octavo, *addidit insuper ei*
15. *conjugem, ac benedixit eis.* Dicimus autem
Pf. 8. 7. constare Hominem duabus ac diversis qui-
 dem substantiis, in una persona, anima im-
 mortali, ut pote quæ separata à corpore, nec
 dormit, uec interit; & corpore mortali.

Az Kereszttyéni hitről való vallástétel. 57
lenkéző Isteneket vallottak, jót és gonoszt.

*Az Istennek teremtet állati közöt főbbek az An-
gyalok és Emberek. Az Angyalokról ig' szol az
Írás: Ki teremti az ű Angyálit lelkekke, és az ű szol-
gait tűznek langává. Ismet: Nem de nem minnyá-
jan szolgáló lelkeké, kik szolgálatra küldettek azok-
ért a' kik az idővőseggnek örökösü lesznek? Psal. 104.
v. 4. Heb. 1. 14. Az Úr Iésus pedig ő maga bizony-
ságott tesz en az ördögről: Az ugy mond gyilkos
völt eleitül fogva, és az igazságban meg-nem-al-
lot, mert nincsen igazság ő benne, mikor hazugságot
szol tulajdonából szol, mert hazug és hazugságnak at-
tya. Ioh. 8. v. 44. Tanittynk azért hog' némely An-
gyalok meg-maradtanak az engedelmessebben, és
rendeltettének az Istennek és embereknek hasz-
szolgálatyokra: némellyek pedig magok el-eszenek,
és veszedelemre hányattanak, és löttének mindē jó-
nak és biveknek ellenségitvé.*

*Az Emberről penigh azt mondja az Írás, hog'
elein jóvá teremtetet volt az Istennek képerre és hasó-
latosságára Gen. 1. v. 1. Hog' Isten heylheztté őte t
paraditsomban Gen. 1. 15. és mindeneket alája ve-
tet, mellyet Szent David nagyságossin dicsér, Psal.
8. 7. Adot ezfelett ő néki házas-társot, és meg-ál-
dotta őket. Vallyuk pedig hog' az ember két kő-
lombőző dőlőgőkből álljon az eg' személyben, hálha,
ratlan lélekből mel' meg-válván a' testről sem alu-
szik, sem meg nem hal; Es halando testből, mel'*

Secta.

quod tamen in ultimo iudicio a mortuis resuscitabitur, ut totus homo inde, vel in vita vel in morte, æternum maneat. Damnamus omnes, qui irrident, aut subtilibus disputationibus, in dubium vocant immortalitatem animarum, aut animam dicunt dormire aut partem esse Dei. Breviter damnamus omnes omnium opiniones, quæ quæque diversæ sentiunt de creatione, de angelis & dæmonibus, & homine, ab iis quæ nobis tradita sunt per scripturas sanctas, in apostolica Christi ecclesia.

Caput VIII.

DE LAPSU HOMINIS,

& peccato, & causa
peccati.

*Lapsus
hominis**Peccatum*

Fuit homo ab initio à Deo conditus ad imaginem Dei, in iustitia & sanctitate veritatis, bonus & rectus, sed instinctu serpentis, & suâ culpâ, a bonitate & rectitudine deficiens, peccato, mortis, variisque calamitatibus factus est obnoxius. Et qualis factus est a lapsu, tales sunt omnes, qui ex ipso prognati sunt, peccato inquam, mortis, variisque obnoxii calamitatibus. Peccatum autem intelligimus esse nativam illam hominis corruptionem, ex primis illis nostris parenti-

mind-az-által az utólsó ítéletben az halálból fel-
támadhog' ig' mind az egész ember avag' életben,
av' ig' halálban legyen mind örökke. Kärhöz tartjuk
mind azokat, kik csufolyák, avag' melfeges vete-
kedésekkel kétségessé téstik az lelkeknek halhatar-
lanságot, avag' kik tanítják, az lelkeknek alanni, a-
vagy Istennek részének lenni. Rövideden, kärhöz-
tartjuk mind azoknak vélekedéseket, valakik kü-
lömbet értenek a teremtetőről, az Angyalokról, ör-
dögökről és az Emberről, az kívül, mellyeket előnk-
ben ad az Irás az Christusnak Anyaszent-égyhá-
zában.

VIII. RESZ.

Az embernek esetéről, az bűnről
és az bűnnek okáról.

Teremtetet vólt az Ember Istennek Képé.
re igasságban, és valóságos szentsegeben, jóvá
és igaz váde az kígyónak csalárdsága miatt, és ma-
ga vétkeből, az jósgtól és igasságtól el-hajolván,
bűnre, halálra és különb-külömb nyomoruságra
lön köteles. Es mineműlön az eset után, olyanok
minnyáján az kik őt üle szamasztanak, az bűnre,
halálra és különb-külömb nyomoruságokra kötele-
sek. Az bűnön pcnig értjük az embernek termé-
szet szerint való romlottságát, mel' a mi első szüle-
inktől minnyájunkra jött avag' származott, mellyal
gonoz.

parentibus, in nos omnes derivatam vel propagatā. quā concupiscentiis pravis immerfi, & á bono averfi, ad omne verò malum propensi, pleni omni nequitia, diffidentia, contemptu & odio Dei, nihil boni ex nobis ipsis facere, imò ne cogitare quidem possumus. Quinimò accedentibus jam etiam annis, cogitationibus, dictis & factis pravis, contra legem Dei admissis, corruptos fructus, mala arbore dignos, proferimus: quo nomine, merito nostro, iræ Dei obnoxii, poenis subijcimur iustis: adeoque á Deo abjecti essemus omnes, nisi reduxisset nos Christus liberator.

Mors.

Per Mortem itaque intelligimus non tantum corpoream mortem, quæ omnibus nobis semel, propter peccata est obeunda, sed etiam supplicia sempiterna peccatis & corruptioni nostræ debita. Nam apostolus,

Eph. 4.

6. 1. 3. 45

Ro. 5. 12

Origina

lo pecca

to.

Eramus mortui inquit, delictis ac peccatis. & eramus naturâ filii iræ, sicut & ceteri. Sed Deus qui dives est misericordiâ, cum essemus mortui per delicta, convivificavit nos una cum Christo: Item, Sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors, & ita in omnes homines mors transiit, in quo omnes peccarunt.

Agnoscamus ergo in omnibus hominibus esse

Az Keresztényi hitről való vallásfelet. 61
gonosz kívánságokban be-merülvén, és az jóit el-
fordulván, minden gonoszsra peniglen hajolván,
tellyesek lévén minden gonossággal, kes-
séggel, Istennek meg-vetésével, és gyűlöletével.
Magunktól semmi jót nem cselekedhetünk, se in-
gyen sem gondolharunk. De se észteendink meg-
bírulvén, gondolatinkal, beszédinkel és gonosz cse-
lekedetinkel, mellyet az Istennek törvénye ellen cse-
lekedünk, gonosz fához illendő, meg-vesz az gyümöl-
isteket teremtünk. Math. 12. 35. az mellyért érde-
münk szerint melick lévén Istennek haragjárásig az
büntetés alá vettettünk, és tellyességgel az Istentől
minnyáan el-vettettük volnánk, ha viszsa nem
hozot volnánk az szabadító Christus.

Az Halálon azért eriyünk nem csak az testi ha-
lalt, mellyet minnyájunknak egyszer az bünért
meg-ke-köszölnünk. de még az örökké való bü-
ntetéseket is, a mellyeket romlóságunkért és az mi
bűneinkért érdemlünk. Mert az szent Pal azt
mondja Meg-holtak valánk az vétkekben és a bü-
nökben, és valánk természet szerint haragnak fia
mint egyebek is, Ephe. 2. v. 13. 45. De az Isten,
ki kazdag az irgalmasfiágban, az ő nag' szerelméből
mellyel szeret minket, Mikor az vétkek által meg-
holtunk vala is, eggtit meg-elevenitet minket az
Christus által. Istmet Mikeppen eg' ember által jöt,
ez vilagra az bűn, és az bünért az halál, és akkeppen
minden emberekre az halál el-hatott, kiben minde-
nyáan vétkeztünk, Rom. 5. v. 2.

Vallánk

Actuali esse originale peccatum : agnoscimus omnia
a pecca- alia peccata, quæ ex hoc oriuntur, & dici-
ta. & vere esse peccata, qualicunque nomine-
 nuncupentur siue mortalia, siue venalia,
 siue illud quoque, quod vocatur *peccatum*
Mar. 2. *in spiritu sanctum, quod nunquam remit-*
29. *titur.* Fatemur etiam peccata non esse æqua-
 lia: licet ex eodem corruptionis & incredu-
 litatis fonte exoriantur, sed alia aliis esse gra-
 viora. Sicut Dominus, *Sodoma tollerabilius*
1. Ioa. 5 *futurum, quam urbi reicienti verbum e-*
16. 17. *vangelii.* Damnamus ergo omnes, qui his
Mat. 10 contraria docuerunt, imprimis vero Pelagi-
11. um & omnes Pelagianos, una cum Iovinia-
 nistis, peccata cum Stoicis paria facientibus,
Scila. Sentimus per omnia in hac causa cum S. Au-
 gustino, qui sua ex scripturis sanctis protulit
Deus nō atque defendit. Damnamus præterea Flo-
est au- rinum & Blastum, contra quos & Irenæus
thor pec- scripsit, & omnes qui Deum faciunt autho-
cati, & rem peccati. Cum disertè scriptum sit, *Tu*
qvare. *non es Deus, qui velis iniquitatem.* Odi-
mus in- *sti omnes qui operantur iniquitatem, per-*
durare *des omnes qui loquuntur mendacium.* Et
ericatur *iterum Cum loquitur diabolus mendacium,*
Psa. 5. *ex propriis loquitur, quia mendax est, &*
36. *pater ejus rei.* Sed & in nobis ipsis satis est
Ioa. 8. 4.

Valljuk azért, hogy minden emberekben legyen eredendő bűn: tudjuk, hogy mindē egyeb bűnök mellett ebből származnak, igazán módosnak és legyenek bűnök, akár minemű nével neveztesse nek, akár halálos akár bocsanando veréseknek, avagy még amaz is mel' hivattatik az Sz. lelek ellen való bűnnek, mel' sohamegnē bocsattatik, Mar. 3. v. 29. Valljuk azt is, hogy az bűnök nem egyenlők legyenek, jellehet azon romlottságnak és hitetlenségnek kut feicéből származzanak. de egyik az másiknál nehezebb legyen az mint mondotta az Christus, hogy könyveben léssen Sodomának büntetése, mint annak az városnak mel' az Evangéliumnak igéjét megveti. Mat. 11. v. 24. Karhozzatjuk az ert mid azokat, kik ezzel ellenkezőket tanítottanak, de főkeppen Pelagiust és minden Pelagianusokat, mind az Iovinianistakkal egyetemben, kik az bűnöket egyenlőké tették az Stoicussokkal. És mindenestől egyezünk az szent Agostonnal, ki az ő értelmē az szent írásból vette és őltalmazta. Karhozzatjuk ezek közül Florinust és Blástust kik ellen irt Irenaeus is. és mindeneiket kik az Istent téstik az bűnnek okának. Holot nyilván meg-vagyon írva: Nem vag' te ő Istén, ki akarod az gonoszságot, gyűlölsz minden gonosz cselekedőket el-vesztet az kik szólnak hazugságokat, Psal. 5. v. 6. És ismet, Mikor az őrdög hazugságot szol, tulajdonabol szol, mert hazug és hazugságnak atya, Ican. 8. v. 44. De mi magunkban is elég vesésg, (rom-

Quomodo Deus
indurare
re & di
satur.

vitii corruptionisqve, ut nihil necesse sit
Deū infudere nobis novā auctiorē pravitatē
Proinde, quando dicitur in scripturis *Deus*
indurare, excecāre, & tradere in reprobum
sensum, intelligendum id est, quod iusto ju-
dicio Deos id faciat, tanquam iudex & ultor
iustus. Deniqve quotiescunq; Deus aliquid
mali in scriptura facere dicitur atq; videtur,
non ideo dicitur, quod homo malum non fa-
ciat: sed quod Deus fieri sinat & non prohi-
beat, iusto suo iudicio, qui prohibere potu-
isset si voluisset: vel quod malo hominum,
bene utatur ut peccatis fratrum Iosephi: vel
quod ipse peccata gubernet ne latius, quam
par est, erumpant atqve grassentur. S. Au-
gustinus in Enchiridio suo. Miro modo, in-
quit, & ineffabili non fit præter voluntatem
ejus, quod etiam fit contra voluntatem ejus.
Quia non fieret, si fieri non sineret. Nec uti-
que nolens sinet, sed volens. Nec sineret bo-
nus fieri malē, nisi omnipotens etiā de malo
facere posset bene. Hæc ille. Reliquas quæ-
stiones, An Deus voluerit labi Adamum?
aut impulerit ad lapsum? aut quare lapsum
non impediverit? & similes quæstiones de-
putamus inter curiosas, (nisi forte cum hæ-
reticorum aut alioquin importunorum ho-
minum improbitas cogit ista etiam ex ver-
bo

Az Keresztényhitről való vallástétel. 69

bot) vagyon, annyira hog' nem szűk ség hog' az Isten öntse mi belénk job'avag' bővebb gonosságot. Azert mikor az irás azt mondja hog' az Isten meg-keményit, vakit, és visszafordult értelmet ad. azt ug' kell érteni hog' az Isten igaz itéletiből cselekedje azt, mint igaz bíró es bosszú-alló. Végezetre, valamenyisz az Isten mondatik avag' lattatik az szent irásban valami gonoszt cselekedni, nem azert mondatik az, hog' az ember nem cselekedné az gonoszt, de hog' az Isten lenni meg-engedi és nem tiltja, (az ő igaz itéletiből, ki meg-tilthat volna, ha akarta volna:) avagy hog' az emberek gonosságaival ióra ellyen, mint az Jóseph attyasíainak véikekkel: avag' hog' az bűnöket igazgassa, hog' tovább tovább ne-terjedjenek az mint illik. Sz. Agostonig' szob. Csudálatos és meg-mondhatatlan módon. Nem léssen az ő akarattya nélkül, a mi léssen az ő akarattya ellen-is. Mert nem lenne, ha meg lenni nem engedné. Es nem akarattya ellen engedi meg, de akarva. S nem-is engedné meg jó levén meg-lenni az gonoszt ha mindenható lévén az gonoszból-is jót nem tehetne. in. Enchiridionuo ad Laur. c. 100. Az több kérdéseket, Akarta legyené az Isten az Adámnak esetét? Indítottaé az el-esésre? avag' miért nem tartoztat meg az el-eséstől? és egyéb afféléket, számolunk az nyughatatlan kérdések között, (hanem ha mikor az Eretnekek, avag' valamel' alkotmatlan embereknek gonosságok kényszeritnek ezeket is meg

E

feje-

bo Dei explicare, sicut fecerunt non raro pii Ecclesiæ doctores) scientes Dominum prohibuisse, ne homo ederet de fructu prohibito, & transgressionem punivisse: sed & mala non esse quæ fiunt, respectu providentiæ Dei, voluntatis ac potestatis Dei, sed respectu Satanz & voluntatis nostræ, voluntati Dei repugnantis:

Caput IX.

DE LIBERO ARBITRIO adeòquè viri- bus hominis.

*Qualis
homo fu-
erit an-
te lapsu*

DOcemus in hac causa, quæ semper in Ecclesia multas peperit cōsultationes, conditionem vel statum hominis triplicem esse considerandum. Principiò qualis fuerit homo ante lapsum, rectus nimirum & liber, qui & in bono manere & ad malū potuerit declinare: declinaverit autem ad malum, implicaveritq; peccato & mori, & se & omne genus mortalium, sicut dictum est antea.

*Qualis
homo fu-
erit post
lapsum*

Deinde considerandum est qualis fuerit homo post lapsum. Non sublatus est quidem homini intellectus, non erepta ei voluntas, & prorsus in lapidem vel truncum non est con-

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 67
fejtetni az Istennek igéjéből, (mint gyakorta meg-is
cselekedték az Anya-szent házbéli tanítók) tud-
ván hog' az Ur meg tiltotta, hog' az ember ne en-
nek az meg-tiltot gyümölcsből és az által-hágást
meg-is büntette: De még az gonoszok-is mellyek
lesznek, nem az Isteni gondviselésre, akaratra és
batalomra, hanem az Sátánra és az mi a-
karatunkra nézve, mel' az Isten akaratyával el-
lenkezik.

IX. RESZ.

Az szabad akaratról es embe- ri erőről.

E Z dologban mell' az Anya-szent-egyház-
ban mindenkor sok viszázkodást szerzet, az
tanítjuk, hog' az embernek állapotját három-kép-
pen kel meg-gondolni. Először, minémű volt az
ember az eset előtt, igaz tudni illik és szabad, ki
mind az jóban meg maradhatot, és mind az gonosz-
ra hajolhatot: hajlot pedig az gonoszra, és kötelezte
bűnre és halálra mind magát s mind az egész em-
beri nemzetséget, mint ez előtt meg mondatot.
Másodszor, meg kel-gondolni minémű legyen az
eset után. Nem vétetet-elugyan az értelem, nem
vétetet tüle el az akarat; nem-is változott-el köve-
avag tőkévé. De azok ug' el-változtanak és kif-
sebbítetttenek-meg az emberben hog' nem cseleked-
het immár azt az mit cselekedhetet az eset előtt.

commutatus: ceterum illa ita sunt immu-
tata & imminuta in homine. ut non possint
amplius, quod potuerunt ante lapsum. In-
tellectus enim obscuratus est: voluntas ve-
rò ex libera, facta est voluntas serva. Nam
servit peccato, non nolens sed volens. Etenim
voluntas, dicitur. Ergo quod ad malum
sive peccatum, homo non coactus vel à Deo
vel à diabolo, sed sua sponte malum facit,
& hac parte liberrimi est arbitrii. Quod
verò non rarò cernimus pessima hominis
facinora & consilia impediri à Deo, ne finem
suum consequantur, non tollit hominis li-
bertatem in malo, sed Deus potentiâ suâ
prævenit, quod homo aliàs liberè instituit.
Sicut fratres Iosephi Iosephum liberè insti-
tuunt tollere, sed non possunt, quod Dei
consilio aliud visum esset.

*Homo sive
a sponte
non alicui
facit.*

*Homo non
potest
per se bo-
num.*

Quantum verò ad bonum & ad virtutes
intellectus hominis, non rectè iudicat de
divinis ex semetipso. Requirit enim scrip-
tura evangelica & apostolica regeneratio-
nem abs quolibet nostrum, qui salvari veli-
mus. Unde nativitas prior ex Adamo, ad
salutem nihil nobis confert. Paulus, *Ani-*
14.
2. Cor. *malis homo*, ait, *non percipit ea quæ sunt*
3. 5. *spiritus Dei*, &c. Idem negat alicubi nos
idoneos esse, ex nobis ipsis, cogitare aliquid
boni. Constat verò mentem vel intelle-

Az Kereszttyéni hitről való vallásfétel. 63

Mert az értelem meg-homályosodot, az akarat po-
niglen az szabadosbol löt szolgai akarattá, mert
szolgál az bűnnek, nem nem-akarva, de akarva.
Mert az akarat nem mandatik nem-akarainak.
Azért az mi néz a gonoszra, avag' bűnre, az em-
ber nem kényszerítetvén az Istentől avag' az ördög-
től, de maga kényén cselekedszik gonosz, és enyiben
szabad akaratu. Hog' pedig gyakran láttunk meg-
bántani az embereknek gonoz cselekedetöket es ta-
nácsokat az Istentől, hog' végbe ne mennyenek, nem
veszi el az embernek az gonoszbán-való szabad-
ságot, de az Istennek az ő hatalmassága eleis veszi
az mit az ember egyebkeppen szabadon rendel.
Mint az Jósephnek börtöni szabadoson rendelik Jo-
sephet megh ölni, de nem lehet, mert az Istennek
tanácsának mas modon tetzet.

Az mi néz pedig az jóra es az jósgos dolgokra,
az embernek értelmé nem itiligazán az Isteni dol-
gokrol magátol, mert az Evangelium kíván min-
nyájunkrol ujjonnan való születést, az kik idvözül-
ni akarunk. Innen vagon, hog' az Adámtól való
első születésünk semmit nem használ üdvösségün-
kre. Sz. Pál-isig szol: Az lelkes ember nem fog-
hatja-meg azokat az mellyek Istennek lelkéjei, 1.
Cor. 2. v. 14. Ugyan ő masut tagadja, hog' mi al-
kolmatosok volnák mi magunktól valami jónak meg-
gondolására, 1. Cor. 3. v. 5. Ez bizonyos pedig hog'
az olmo avag' értelem az akaratnak vezére. Ho-
g' pedig az vezér vak legyen, ki-terzik meny-irc-

Isa. 31 Christianam libertatem, & inducemus legalem
33. Exech. servitutem. Sed & Propheta facit Deum lo-
36. 26. quentem, *Dabo legem meam in mentes il-*
27. *lorum, & in cordibus eorum inscribam eam.*
Joan. 8. Dominus quoq; dicit in Evangelio, *Si filius*
36. *vos liberaverit, verè liberi estis.* Paulus
Phil. 1. quoq; ad Phil. *Vobis donatum est, inquit,*
26. *pro Christo, non solum, ut in eum credatis,*
Phil. 2. *sed etiam, ut pro illo patiamini.* Et iterum,
13. *Persuasum habeo, quod is qui cepit in vo-*
bis bonum opus, perficiet usq; ad diem Do-
mini Iesu. Item, *Deus est qui agit in vobis,*
& ut velitis, & ut efficiatis.

Regene- Ubi interim duo observanda esse doce-
rati a- mus. Primum regeneratos in boni electio-
si vè a- ne & operatione, non tantum agere passivè,
gunt non sed activè. Aguntur enim à Deo, ut agant
passivè ipsi, quod agunt. Rectè enim Augustinus
ad eum. adducit illud, quod Deus dicitur noster ad-
 jutor. Nequit autem adjuvari, nisi is, qui
 aliquid agit. Manichæi spoliabant homi-
 nem omni actione, & veluti saxum & trun-
 cum faciebant. Secundum, in regeneratis
 remanere infirmitatem. Cum enim inhabi-
 tet in nobis peccatum, & caro in renatis ob-
 luctetur spiritui, in finem usq; vitæ nostræ,
 non expedite omnino perficiunt regenerati
 quod instituerant. Confirmantur hæc ab A-
 postolo ad Rom. 7. & Gal. 5. Proinde infir-

Az Keresztjén hirtől való véltás tétel. 7

Az Prophetá-is be-hozza az Istent ig' szollani: A-
dom az en törvényemet az ő elméjekben és az ő szí-
vőkben irom-be azt. Ier. 31. v. 33. Az Christus-
is ig' szol az Evangeliomban, Ha az fiu meg-szába-
dit titeket bizonyára szabadosok vattok, Ioan. 8. v.
36. Sz. Pál-is mond: Tinektek ajandekoztatot az
Christusért, nem csak hog' ő benne hinnétek de hog'
még ő erre szenvedjete is, Phil. 1. v. 26. Es is-
mét, ell-hittem hog' az ki bennetek el-kezdette az
jó dolgot, el-is végezi mind az Ur Jესusnak napjá-
ig, Phil. 2. v. 6. Ismét, Isten az ki ti bennetek
cselekeszi azt mint hog' akarjátok, mint hog' véghez
vigyétek, Phil. 2. v. 13.

Az holazonban két dolgot kel eszünkben ven-
nünk. Először hog' az ujonnan születettek az jó-
nak választásában és cselekedésében nem csak szen-
vedő-keppen hanem cselekedő-keppen-is cselekesz-
nek. Mert indittatnak az Istentől hog' ők cseleked-
jék az mit cselekesznek. Mert Sz. Agoston iga-
rán hozza azt elő, hog' az Isten mondasik mi segí-
tünknek, nem segítethetik peniglen meg, hanem csak
az az ki valamit cselekeszik. Az Manichansok
meg foszttyák vala az embert mindē cselekedettől
és mint eg' kővé avag' tőkévé téstyk vala. Másod-
szor, hog' az ujonnan születettekben meg-marad
az gyarlóság. Mertholet beunnunk lakozik az bűn
és az ujonnan születettekben, az test tuskodjék az
lélek ellen mind életünk végéig, nem tőkellereffen-
vészik véghez, minden módon az ujonnan szület-
ettek

num est nostrum illud liberum arbitrium, propter reliquias remanenti in nobis, ad finem usq; vitæ nostræ, veteris Adami, agnataq; corruptionis humanæ.

Interim cum carnis vires & reliquæ veteris hominis, nō ita sint efficaces, ut extinguant penitus spiritus operationem, idcirco fideles liberi dicuntur. ita tamen, ut agnoscant infirmitatem, & nihil gloriemur de libero arbitrio. Semper enim animis fidelium observari debet, quod toties inculcat

Rom. I.

beatus Augustinus ex Apostolo, *Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid*

In exter gloriaris, quasi non acceperis? Huc accedit
nis est quod non statim evenit quod institueramus.
ibertas.

Eventus enim rerum, positi sunt in manu Dēi. Unde Paulus orat Dominum, *ut prosperet iter suum.* Unde vel hanc causā, in-

In exter firmum est liberum arbitrium.

nis est li Cœterum nemo negat in externis, & regere-
bertas.

nitos & non regenitos habere liberum arbitrium. Habet enim homo hanc constitutionem cum animantibus aliis (quibus non est inferior) communem, ut alia velit, alia nolit. Ita loqui potest aut tacere, domum egredi, vel domi manere &c: Quamvis sem-

ettek az mit el-kezdettenek vól: Meg-bizonyo-
sodnak ezek az Sz. Pál irásából. Rom. 7. es, Gal.
5. Azert erőtlen az az mi szabad akaratunk az
ő Adamnak mi bennünk mind életünknek határa-
ig meg-maradot fogyatkozásért, és velünk-szü-
letteter emberi romlottságért. Azonban holot az
restnek erci. és az ő embernek maradéki nem annyi-
ra harhatók. hog' tellyességgel oltassak az léleknek
munkálkodását: Annak-okaért az hűvek szabad-
soknak mondatnak, ug' mind-azon-által hog' meg-
ismérjék gyarłoságokat és semmit ne dicsekedjenek
a szabad-akaratról. Mert mindenkor meg kell-
tarítani az hűveknek szívökben az mit annyiszor
mond szent Agoston az szent Pálból: Micsodád va-
gyon a mit nem vöttél? Ha penig vötted mit dicse-
kedel mint hanem vöttél volna, 1. Cor. v. 7. Ide
járul ez is hog' nem mindiárt leszen-meg az, a
mit el-rendeltünk vól. Mert az dolgoknak ki-me-
neteli, helyhez tettenek az Istennek kezében, mel-
lyért szent Pál kéri az Urat, hog' meg-bodogítsa
az ő utat. Rom. 1. v. 10. Azért csakez okból is
erőtlen az szabad-akarat.

Végezetre, senki nem tagadja az külső dolgok-
ban mind az ujonnan születetteknek es mind az
ujonnan születés, nélkülvaloknak hog' nem volna
szabad-akarattok. Mert az embernek ezen álla-
pattya köz az egyéb állatokkal (kiknél nem aláb va-
ló) hog' némellyeket akarjon, némellyeket ne akar-
jon. Ig' szolhat az ember, avag' halgathat, ki-
mehet-

Num. 24.
Luc. 1. pei & hic potentia Dei observanda sit: quæ
 effecit, ut Balaam eo non posset pertingere
 quo volebat, neque Zacharias rediens ex
 templo, loqui posset, pro ut volebat.

Hæreses. Dānamus in hac causa Manichæos, qui negāt
 homini bono, ex libero arbitrio fuisse initi-
 tium mali. Damnamus etiam Pelagianos,
 qui dicunt hominem malum sufficienter ha-
 habere liberum arbitrium, ad faciendum
 præceptum bonum. Redarguuntur utriq; à
 scriptura sancta quæ illis dicit, *Fecit Deus*
hominem rectum: his verò dicit, *Si Filius*
vos liberaverit, vere liberi estis.

Caput. X.

DE PRÆDESTINATIONE Dei, & Electione San- ctorum.

*Deus ele-
 git nos
 ex grati-
 a.*
Eph. 1. 4.
2. Tim. 1
9. 10. **D**EUS ab æterno prædestinavit
 vel elegit liberè & merā suā gratiā,
 nullò hominum respectū, sanctos, quos vult
 salvos facere in Christo, juxta illud Aposto-
 li, *Deus elegit nos in ipso, antequam jaco-*
10. contr fundamenta mundi. Et iterum, Qui

Az Keresztényi hitről való vallástétel. 75

nehét az házból, avag' otthon marathat. Ec. Iolte
het itt is az Istennek hatalmasságát meg kel gondol-
nunk: az mel' cselekedre, hog' Bálaam oda nem me-
hetet az jóvá akarta. Sem Zachariás nem szolha-
tot viszsza terven az Templomból az mint akarta.
Num. 24. Luc. 1.

Kárhoztatjuk ez dologban az Manichausókat,
kik tagadják hog' az jó embernek szabad akarati-
tyából lőe volna kezderi az gnosznak. Kárhozta-
tjuk az Pelágiánsokat is kik azt mondják hog' az
gonosz embernek elégséges szabá-akarattya vagyó az
parancsoltatónak meg cselekedésére. Mind az
két feleket meg hamisítja az szent irás, ki az első-
nek azt mondja: Teremté az Isten jóvá az embert
az más feleknek pedig ig' szól: ha az Fiu meg szaba-
dit tőrket bizonynyal szabdosok vadtok. Ioan. 3. v.
36.

X Rész.

Az Istennek el-rendeléseiről és az
Szentek választatásáról

Az Isten öröktul fogva el-rendelte a
vag' el-választotta, szabad akarattyaóles
csupán való kegyelméből minden emberi tekintetki-
vül, az Szenteket, kiket idvaziteni akar az Chri-
stusban, az szent Pálnak amaz mondása szerint:
Az Isten választot minket ő benne, minek-előtte fel-
vettetének ez világnak fundamentomi. Eph. 1. v.

4. Es.

Num. 24. per & hic potentia Dei observanda sit: quæ
Luc. 1. effecit, ut Balaam eo non posset pertingere
 quo volebat, neque Zacharias rediens ex
 templo, loqui posset, pro ut volebat.

Hæreses. Dānamus in hac causa Manichæos, qui negāt
 homini bono, ex libero arbitrio fuisse initi-
 tium mali. Damnamus etiam Pelagianos,
 qui dicunt hominem malum sufficienter ha-
 habere liberum arbitrium, ad faciendum
 præceptum bonum. Redarguuntur utriq; à
 scriptura sancta quæ illis dicit, *Fecit Deus*
hominem rectum: his verò dicit, *Si Filius*
vos liberaverit, vere liberi estis.

Caput. X.

DE PRÆDESTINATIONE Dei, & Electione San- ctorum.

Deus ele-
git nos
ex gratia
4.
Eph. 1. 4.
2. Tim. 1
9. 10. **D**EUS ab æterno prædestinavit
 vel elegit liberè & merā suā gratiā
 nullò hominum respectū, sanctos, quos vult
 salvos facere in Christo, juxta illud Aposto-
 li, *Deus elegit nos in ipso, antequam jaco-*
bo. contr. fundamenta mundi. Et iterum, Qui

Az Keresztényi hitről való vallástétel. 75

mehet az házból, avag' otthon marathat. Ec. Iolte
het itt is az Istennek hatalmasságát meg kel gondol-
nunk: az mel cselekedse, hog' Bálaam oda nem me-
hetet az jóvá akarta. Sem Zachariás nem szolha-
tot visszazáterven az Templomból az mint akarta.
Num. 24. Luc. 1.

Kárhoztatjuk ez dologban az Manichausokot,
kik tagadják hog' az jó embernek szabad akarat-
tyából löt volna kezdeti az gnosznak. Kárhozta-
tjuk az Pelágiánusokat-is kik azt mondják hog' az
gonosz embernek elégséges szába-akarattya vagyó az
parancsoltatónak meg cselekedésére. Mind az
két feleket meg hamisítja az szent irás, ki az első-
nek azt mondja: Teremté az Isten jóvá az embert
az mas feleknek pedig ig' szól: ha az Fiu meg szába-
dit titőket bizonynyal szabdosok vadtok. Ioan. 3. v.
36.

X Rész.

Az Istennek el-rendeléséről és az
Szentek választatásáról

Az Isten öröktul fogva el-rendelte a
vag' el-választotta, szabad akarattyából es
csupán való kegyelméből minden emberi tekintetki-
vül, az Szenteket, kiket idvaziteni akar az Chri-
stusban, az szent Pálnak amax mondása szerint:
Az Isten választot minket ő benne, minek-előtte fel-
vettetének ez világnak fundamentomi. Eph. 1. v.
4. Es.

salvos fecit nos, & vocavit vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis, per Christum Iesum, ante tempora æterna, sed palam facta

1a Chri Etæ est nunc per apparitionem servatoris
sto electi nostri Iesu Christi.

Vel pra-
destina-
ti sumus

Ergo non sine medio, licet non propter ullum meritum nostrum, sed in Christo, nos elegit Deus, ut qui jam sunt in Christo insiti per fidem, illi ipsi etiam sint electi: reprobis verò qui sunt extra Christum, secundum illud Apostoli: *Vos ipsos tentate, num sitis in fide. An non agnoscitis vosmetipsos, quod Iesus Christus in vobis est? nisi sicubi reprobis estis.*

Electi su-
mus ad
finem cer-
tum. Denique electi sunt sancti in Christo per Deum, ad finem certum, quem & ipsum exponit Apostolus & ait, *Elegit nos in ipsis ut essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatem. Qui predestinavit*

Ephæ. 1. nos, ut adoptaret in filios per Iesum Christum in sese ut laudetur gloria gratia sua,

4. 5. & quamvis Deus norit, qui sint sui, & aliorum, bene sperandum est tamen de omnibus, neque temerè reprobis quisquam est annu-

2. Tim. randus, Paulus certè ad Philip. *Gratias ago*
2. 19.

4. Es ismer, Az ki meg-tartot minket és hivat szent hivatallal, nem az mi cselekedetünk szerint, de az ő kegyelme es végezése szerint, az mel' adatot mi nékünk az Iesus Christusban, örök időknél előtte : meg nyilatkoztatot penig most az mi Urunk Iesus Christushnak meg-jelentése által, 2. Tim. 1. v. 9. 10.

Azért nem eszköz nélkül, jól lehet, nem valami érdemünkert hanem az Christusban, es az Christust választot minket az Isten ug' hog' a' kik immár a' Christusban oltattanak hit által ugyan azok legyenek az választottak-is : meg-vettettek penig az kik az Christus kívül vadnak, az szent Pál mondása szerint : Meg-kefirtétek magatokat, ha az hit-bé vadtok : Ti magatokat meg-probálljátok avag' nem ismeriteké magatokat, hog' az Iesus Christus ti bennetek vagyon ? hanem ha -meg- vettettek vadtok 2 Cor. 13. v. 5. Végezerre, választottak az Christusban az Isten által bizonyos végre melyet meg-ir az szent Pál mondván : választot minket ő benne, hog' lennénk szentek és fedgyhetetlenek ő előtte szereset által ki el-rendelt minket, kiket fiaivá fogadna a' Christus Iesus által ő magában az ő akaratjának jó kedve szerint, az ő dicsőféges kegyelmének dicsiretire. Eph. 1. v. 4. Es jóllehet Isten tudja kik legyenek övéji es egygyűrt emlekez et leggye az választottaknak kevés-voltokról, mind az által jól kel reménlenünk mindenek felől, es senkit vakme ööképpen nem illik számlálnunk az meg-vetettek közü-

3. go, inquit, pro omnibus vobis, (loquitur autem
 1. 6. tem de tota Ecclesia Philippenſi) quod ven-
 neritis in communionem Evangelii, perſua-
 ſum habens, quod is qui cœpit opus bonum,
 in vobis, perficiet, ſicut juſtum eſt, ut hoc
 An pau ſentiam de vobis omnibus. Et cum Luc. 13.
 ei electi. 23. 10. interrogaretur Dominus, An pauci
 ſunt qui ſalvântur? nō reſpōdet Dominus ac
 dicit, paucos aut plures fore ſervandos, aut
 perdendos, ſed hortatur potius, ut quisq;
 contendat ingredi per portam arctam.
 Quaſi dixerit, Veſtrum non eſt de his curio-
 ſius inquirere, ſed magis anniti, ut per re-
 ctam viam cælum ingrediamini.

Que dā
 nāda in
 hac cau
 ſa.

Proinde non probamus impias quorundam
 voces, qui dicunt, Pauci ſunt electi, &
 cum mihi non conſtet, an ſim in illo pauco
 rum numero, genium meū non fraudabo.
 Alii dicunt, Si prædeſtinatus vel electus ſū
 à Deo, nihil impediet me à ſalute certò jam
 definita, quicquid tandem designavero. Si
 verò ſum de reproborum numero, nulla me
 vel fides vel poenitentia juvabit: cum De-
 2. Ti. 2. ſinitio Dei mutari non poſſit. Itaq; inuti-
 25. 26. les ſunt doctrinæ & admonitiones omnes.
 Nam contra hos pugnat illud Apoſtoli: O-

köziben. Sz. Pál bizonyára így szól: Hálákat adok
 igit mind minnyájatokért (szól pedig az egész Phil-
 lippibeli Ecclesiáról) hog' ti az Evangéliomnak tu-
 dományában részesek vattok el-hívén azt, hog' a' ki
 el-kezdette bennetek az jó dolgot, el-végezi mind
 a' Iesus Christusnak napjáig, miképpen méltó, hog'
 én ilyen értelemben légyek mindenitek felől: Phil.
 1. v. 3. 5 6. Es mikor idvözítőnk kérdezték, ha keve-
 sen vadnaké a' kik idvözülnek, nem feleli azt Chri-
 stus mondván, kevesen, vag' sokkan vannak az id-
 vözülendők, avag' az el-veszendők, de inkább intést
 részen, hog' kiki igyekezzék bé menni az szoros ka-
 pun: Mint ha mondaná, Nem ti dolgoztok ezekről
 nyughatatlanul tudakozzotok, de inkább azon igye-
 kezni, hog' igaz uton mehessetek-be menyekben. Luc.
 13. v. 23.

Annak-okaért nem javallyuk nemelleyeknek hi-
 tetlen beszédeket, kik azt mondják: kevesen van-
 nak, választottak, és holot én nem tudom ha azok
 közöt a' kevesek közöt legyenek, kedvem szerint élek.
 Nemelleyekig' szólnak, ha el-rendeltem, avag' el-
 választattam az Istentől, semmi meg nem tartóz-
 that engemet, az immár bizonyosan el-rendelt
 idvösségemben, akár mit cselekedtem-is; ha pedig
 len az meg-vetettek közül való vagyok, nem segít
 meg engemet, avag' az hit, avag' az poenitentia:
 holot az Istennek vegezése meg nem változhatik;
 haszontalanok azért minden tanúságok és intések.
 Mert ezek ellen harczol az szent Pál: Szükség
 az Ur

portet servum Domini propensum esse ad docendum, erudientem eos qui obfistunt, si quando det Deus illis poenitentiam, ad agnoscendum veritatem, ut respiciant a laqueo diaboli, capti ab eo ad ejus voluntatem. Sed & Augustinus de Bono perseverantiae cap. 14. & consequentibus, ostendit utrumque esse praedicandum & liberae electionis praedestinationisque gratiam, & admonitiones & doctrinas salutares. Improbamus itaque illos, qui extra Christum quaerunt, An sint ab aeterno electi? Et quid ante omnem aeternitatem de ipsis statuerit, Deus? Audienda est enim praedicatio Evangelii, ei que credendum est; & pro in dubitato habendum est, si credis ac sis in Christo, electum te esse. Pater enim praedestinationis suae aeternam sententiam, sicut modo ex Apostolo, 2. Tim. 1. v. 10. exposui, in Christo nobis aperuit. Docendum ergo & considerandum ante omnia, quantus amor patris erga nos in Christo nobis sit revelatus: audiendum quid nobis quotidie in Evangelio ipse Dominus praedicet, quomodo vocet & dicat, *Venite ad me omnes, qui laboratis* *Joan. 3. & onerati estis, ego vos reficiam.* Sic Deus *16.* *dilexit mundum, ut unigenitum dederit pro eo, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Item, *Non est voluntas*

Non in a
nes ad-
monitio
nes. qui
a salute
electio-
nis est.

An si-
ne us ele-
cti.

Mat. 11

18.

Joan. 3.

16.

Mat. 18

14.

volunt

22. Ur szolgájának az tanításra alkalmatosnak lenni, és olynak, ki alázatosfággal tanítsa azokat az kik el-
lenkező értelemben vadnak, ha valamikor az Isten
adja azoknak hog' meg-térvén meg-ismerjék az ig-
asságot, és meg- szabadulván, az ördögnek töreből,
kitül fogva tartatnak az ő akarattyára 2: Tim. 2.
25, 26. De még szent Agoston-is azt mutatja-
meg, hog' mind az kettőt kel predicállani az szabad
választásnak és rendelésnek kegyelmét-is, és az id-
vösséges intéseket és tanúságokat-is. Aug. de bono
persever. c. 14. és az következőekben. Kárhoz-
tatjuk azért azokat kik az Christus kívül kérdik,
ha öröktől fogva el-választattaké? és öröktől fog-
va mit végezett ő felőlők az Isten? Mert az Evan-
gélió predicállatását kel halgatni és annakel hinnii,
és kétség-nélkül valónak tartani, ha hisz, és az
Christusban vag', választot vag', Mert az Atya
az ő rendelésének örökké-való sententiáját (min-
im csak most az szent Pálból elő-hoztam vala. 2.
Tim. 1, v. 10.) az Christusban jelentette-meg mi-
nénkünk. Mindeneknek előtte azért tanítani kel,
és meg-gondolni, az Atya Istennek minemű nag'
szeretete jelent meg mihozzánk a Christusaban.
Azt kel halgatnunk mit hirdet minden nap miné-
künk az Christus az Evangeliomban, mikképpen
híjon és szólnon. Jövetek en hozzam minnyajan,
kik mulkálkodtok, és faradoztok, és én meg-kön-
nyebbítlek (nyugatlak) titeket. Ug' szerette az Isten
a világot, hog' a ő eg'szülöt fiát adna ő érette hog' mi-

34 *Confessio Fidei Christiana.*

Tentati voluntas patris, ut quisquam de his pusillis pereat. Christus itaq; sit speculum, in quo prædestinationem nostram contemplerur. Satis perspicuum & firmum habebimus testimonium, nos in libro vitæ inscriptos esse, si communicaverimus cum Christo, & is in vera fide noster sit, nos ejus simus.

Luc. 11. Consoletur nos in tentatione prædestinationis, quâ vix alia est periculiosior, quod
9. 10. promissiones Dei sunt universales fidelibus
Mat. 7. quod ipse ait, *Petite & accipietis, Omnis*
7. 8. *qui petit accipit.* Quod deniq; cum universa Dei ecclesia oramus, *Pater noster qui es in cælis*: & quod baptismo sumus in Christi corpore, & pascimur in ecclesia ejus carne & sanguine frequenter ad vitam æternam. His confirmati cum timore & tremore, juxta præceptum Pauli, nostram salutem operari jubemur.

Caput XI,

DE JESU CHRISTO
Vero Deo & Homine, unico
mundi Salvatore.

Cre

den valaki hiszen, ő benne el ne vesszen, hanem örök-élete legyen. *Ismét*, Nem akarja az Atya hog' egyis az kisdedekközzül el-vesszen, *Math. 11. v. 28. Io. 3. v. 16. Math. 18. v. 14.* Az Chri-
stus légye azért tükörünk, k. b. a mi választásunkat nézzük. Elég nyilván való és erős bizonyosságunk leszen, hog' mi az életnek könyvében be-irattatunk ha az Christussal egyesülünk, és ő igaz hit által mi-
énk leszen s-mi övéi leszünk.

Vigasztallyon minket az választásnak kísérteti-
ben, melynel alig lehet egyéb veszedelmesb, hog' az Istennek igireti közönségesek az hívőknek, hog' ő mondja, Kérjetekek és el-vesszitek, minden az ki kér, el-veszi. *Luc. 11. v. 9. & 10.* Es hog' az Istennek közönséges Anya-szent-egyházával imárkozunk: Mi atyánk ki vag' menyekben, *Math. 6. v. 9.* és hog' az kereszttség által be-öltattunk az Christus te-
stében; *Gal. 3. v. 2.* es hog' gyakran taplaltatunk az ecclesiába az ő testével és verével az örök életre. Ezekkel meg erősítetvén, félelemmel és rettegéssel, az szent Pálnak parancsolatja szerint, véghez vigyuk az mi idvességgünket. *Phil. 2.*

XI. RESZ.

AZ JESUS CHRISTUS-
ról, igaz Istenről és emberről, cz
világnak eg' idvőzítőjéről.

Christ⁹
est Ver⁹
Deus.

CRedimus præterea & docē-
 mus filium Dei Dominum nostrum Je-
 sum Christum ab æterno prædestinatum vel
 præordinatum esse, à Patre, Salvatorem mū-
 di: credimusq; hunc esse genitum, non tan-
 tum, cum ex virgine Maria carnem assump-
 sit, nec tantum ante yacta fundamenta mun-
 di, sed ante omnem æternitatem, & quidem
 à patre, ineffabiliter. Nam Isaias dixit, *Ge-*
Isa. 53.
8. *nerationem ejus quis enarrabit?* Et Mi-
Mich. 5. *cheas, Et egressus ejus a diebus æternitatis.*
2. Nam & Iohannes in evangelio dixit, *In prin-*
Ioh. 1. 1. *cipio erat verbum, & verbum erat apud*
Deum, & Deus erat verbum, &c. Proin-
Phil. 2. 6 de Filius est Patri juxta divinitatem, coæ-
 qualis & consubstantialis. Deus verus, non
 nuncupatione, aut adoptione, aut ulla di-
 gnatione, sed substantiâ atqve naturâ, sicut
 Ioan. Apostolus iterum dixit, *Hic est verus*
1. Ioh. 5.
20. *Deus, & vita æterna.* Et Paulus quoq;
Hebr. 1. *Filium ait, constituit heredem omnium, per*
2. 3. *quem & secula fecit: idem est splendor glo-*
ria & character substantie ejus, portans o-
Ioh. 17. *mnia verbo potentie sue.* Nam in Evange-
2. *lio ipse quoq; Dominus dixit, Pater glori-*
ficatus me, apud te metipsum gloriâ, quam
Ioh. 5. *habui priusquam hic mundus esset, apud te.*
18. Nam & alibi in Evangelio scribitur, *Judei*
qua-

Hiszzük továbbá és tanítjuk, hogy az mi Urunk Iesus Christus Istennek Fia, örökké elrendeltetett az Atyától ez világnak meg-változavá. Hiszszük-is hog' ő születet nem csak mikor tetet vót-fel az szűz Mariától és nem csak ez világ teremtésének előtte, de minden örökké-valóság-nak előtte az Atyától meg-mondhatatlan-keppen: Mert Esaiás azt mondotta: Az ő nemzetsége ki-csoda beszélhetné-meg. Esa. 53. v. 8. Az Miché-ás-is: Es az ő ki jövedele, öröktől-fogva, Mich. 5. v. 2. Mert Sz. Iános-is azt mondotta az Evan-geliomban: Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige. Joan. 1. v. 1. Az Fiú azért Istensége szerint, egyenlő eg'-allatú-is az Atyával igaz Isten nem nevezet szerint, sem Fiúvaló fogadas szerint, avag' valami méltóztatásból, de állat szerint s-természet szerint, az mint Sz. Iános-is ismétlen mondot: Ez az igaz Isten, és az örök élet, 1. Ioh. 5. v. 20. Es Sz: Pál-is azt mon-ja: Az Fia rendelte mindeneknek örökösive: ki ál-tal teremté ez világot-is: ugan ő az ő dicsőségének fenyeffége és az ő állattyának ki-metzet béllyege, visélvén mindeneket az ű hatalmának beszédével. Heb. 1. v. 2. 3 Mert az Evangeliomban ő maga-is azt mondotta az Ur: Atyám, dicsőíts-meg engemet azzal az dicsőséggel mely völt te nállad minck-előtte ez világ volna, Ioh. 17. v. 5. Meg-is vagyon ír-va egyűt az Evangeliomban, hog' az Sidok keresik

F 4

vala

Beda.

quarebant occidere Iesum, quod patrem suum dixisset Deum, æqualem seipsum faciens Deo. Abominamur ergo Arii & omnium Arianorum impiam contra Filium Dei doctrinam, imprimis verò Michaelis Serveti Hispani, & Servetanorum omnium blasphemias, quas contra Dei Filium satan per illos, veluti ex inferis hausit & in orbem audacissimè & impiissimè dispergit.

Christus

Serius homo, & veram habet carnem.

Mat. I. I

18.

Luc. I.

34. 35.

Hebr. 2.

16.

I. Ioh. 4.

8.

Anima

in Christi

Roratio

malis.

Eundem quoque æterni Dei æternum Filium credimus & docemus hominè factum, esse Filium, ex semine Abrahamæ atque Davidis, non ex viri coitu, quod Hebion dixit, sed conceptum purissimè ex Spiritu sancto, & natum ex Maria semper virgine: sicut diligenter nobis historia explicat Evangelica. Et Paulus ait, *Nulli bi angelos assumsit, sed semen Abrahamæ.* Ioannes item Apostolus: *Qui non credit Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est.* Caro ergo Christi, nec phantastica fuit, nec coelitus allata, sicuti Valentinus & Marcion somniabant. Præterea anima fuit Domino nostro Iesu Christo non absque sensu & ratione, ut Apollinaris sentiebat, neque caro absque anima, ut Eunomius docebat, sed anima cum ratione sua, & caro cum sensibus suis, per quos sensus, veros dolores tempore passionis suæ

susti-

Vala meg-ölni az Iesust, hóg' az Istent Attyának mő-
dotta vala, egyenlőve tévén magát az Istennel, *Ioh.*
s. v. 18. Utállunk azért *Arriusnak* és minden
Arianusoknak az Istennek Fiá ellen való hitetlen
tudományokat, fő-képpen pedig *Spanyol Servetus*
Mihalynak és minden ő követőinek káromlásokat,
mellyeket az Istennek Fiá ellen ő általok az ördög
pokolból hozot ki, és ez világon vakmerőképpen és hi-
tetlenül hint.

Ugyan azon örök Istennek örökké-való Fiát ta-
nitjuk és hiszszük hog' embernek fiáváis lőtt, *Ab-*
rahamnak és *Dávidnak* magvából nem férfiúi kö-
zösséssel mint *Ebion* mondotta, de fogantatot tisz-
tán az szent Lélektől, és születet az mindenko-
ron szűz *Mariától*, az mint szorgalmasan
meg-írja minékünk az *Evangelionnak* historiája.
Szent Pál is szölli: Nem vötte-föl az Angyaloknak
természeteket, de az *Abrahamnak* magvát vötte-
fel. *Heb. 2. 16.* *Es Sz. Iános is:* A ki nem vallya,
hóg' az *Iesus Christus* el-jött az testben, nincs az Istentől.
1. Ioh. 4. v. 2. Az *Christusnak* teste azért sem
tündér nem volt, sem az égből nem hoz attatot, mint
Valentinus és *Marcion* álmodoztak. Továbbá lel-
ke az mi *Urunk Iesus Christusnak* nem érzékenység
és okosság nélkül való volt, mint *Apollináris* érte-
te, sem teste nem volt lélek nélkül, mint *Eunomius*
tanította, de az ő lelke az ő okosságával, és teste az
ő érzékenységgel volt, mel' érzékenységek által az
szent

Matth. sustinuit: sicuti & ipse testatus est, & dixit,
26. 38. *Tristis est anima mea usq; ad mortem. Et*
Joan. 12. *nunc anima mea turbata est, &c.*
17.

Dua in Agnoscimus ergo in uno atq; eodem Do-
Christo mino nostro Iesu Christo, duas naturas, di-
natura. vinam & humanam: & has ita dicimus con-
Hebr. 2. junctas vel unitas esse, ut absorptæ, aut con-
 fusæ, aut immixtæ non sint: sed salvis potius
 & permanentibus naturarum proprietati-
Non duo bus, in una persona, unitæ vel conjunctæ:
sed un9 ita ut unum Christum Dominum, non duos
Christus veneremur: unum inquam verum Deum &
Hebr. 4. hominem, juxta divinam naturam Patri,
15. juxta humanam verò nobis hominibus con-
secta. substantialem, & per omnia similem: pecca-
 to excepto. Etenim, ut Nestorianum dog-
 ma ex uno Christo duo faciens, & unionem
 personæ dissolvens, abominamur; ita Eu-
Natura tychetis & Monothelitarum vel Monophy-
Christi sicorum vesaniam, expungentem naturæ hu-
divina manæ proprietatem execramur penitus.
non est Ergo minimè docemus naturam in Chri-
passa nec sto divinam passam esse, aut Christum secun-
humana dum humanam naturam adhuc esse in hoc
na est mundo, adeoq; esse ubiq;. Neque enim vel
ubiq;. sentinus, vel docemus veritatem corporis

Az Keresztényi hitről való vallás tétel. 91

Szenvedésnek idején igaz fájdalmakat-is szenvedet, miképpen ő maga-is bizonyította és mondotta: Szomorú az én lelkem mind halálig. Es, most az én lelkem meg-haborodot, *Math. 26. v. 39. Ioh. 12. v. 27.*

Valljuk azért hogy ugyan azon és eg' mi Urunk Iesus Christusban két természet légyen, Isteni és emberi, és ez két természeteket ug' mondjuk öszve-sörkeztetteknek avagy egyesültetteknek lenni, hog' sem semmivé nem lóttanak, sem öszve nem zavarottanak, sem öszve nem elegyítettének, de inkább az természeteknek tulajdonsági meg-maradván. eppen eg' személyben egyesültenek, avag' öszve serkeztettenek, ug' hog' eg' Ur Christust tiszteljük, nem kettőt, mondom, eg' igaz Istent és embert, az Isteni természet szerint az Attyával, az emberi természet szerint pedig mi velünk emberekvel eg' állatut és mindenben hasonlót az bűn kívül. *Heb. 4. v. 15.* Mert, mint hogy az Nestorius tudományát, ki az eg' Christusból kettőt csinált, és az személynek egyesülését el-rontotta, utáljuk: Azon-keppen Eutychesnek és az Monóthelitáknak avagy Monophysitáknak kábaságokat, mel' az emberi természetnek tulajdonságát rontotta, teljességgel átkozzuk. Azért semmiképpen nem tanítottuk hog' az Christusban az Isteni természet szenvedet volna, avag' hog' az Christus emberi természeti szerint még ez világon volna. sokkal inkább hog' mindenütt volna: Mert nem-is az ertelmünk, nem-is

Secta.

Christi à clarificatione desiisse, aut deificatam, adeoq; sic deificatam esse, ut suas proprietates, quoad corpus & animam, depofuerit. ac prorsus in naturam divinam abierit. unaq; duntaxat substantia esse coeperit. Et proinde Schvenckfeldij similibumque Leptologorum inargutas argutias, intricatas, obscurasq; & parùm sibi constantes hac de rediffertationes, haudquaquam probamus, haud recipimus, neq; Schvenckfeldiani sumus.

Verè passus est Præterea credimus Dominum nostrum Iesum Christum, verè *passum* & mortuum, esse pro nobis sicut Petrus ait *carne*. Abominamur Iacobitarum & omnium Turcarum, passionem Dñi execrantium, impiissimam vesaniam. Interim non negamus & Dominum gloria, iuxta verba Pauli, *crucifixum* esse pro nobis. Nam communicationem idiomatum, ex scripturis petitam, & ab universa vetustate in explicandis componendisq; scripturarû locis in speciem pugnantibus usurpatam, religiose & reverenter, recipimus & usurpamus.

Vera Christi ex mortuis resurrectio. Credimus & docemus eundem Dominum nostrum Iesum Christum verà suâ carne, in qua crucifixus & mortuus fuerat, à mortuis resurrexisse, & non aliam pro sepulta excelsisse, aut spiritum pro carne suscepisse, sed

verè

az tanítjuk hog' az Christus testének igaz-volta az meg-dicsőítet és után vag' meg-szűnt volna avagy Istennél volt: és ug' tétet volt Istenné hog' az ű tulajdonfágit, az mi az testre és lélekre néz, le-törte volna. és tellyesféggel Isteni természeté, vált volna, és csak eg' állattá lett volna, Azért Svenkfeldiusnak és hasonlo szó szaporítóknak mod-nélkül és értelemnélkül való homalyos és magokkal nem egyező verékedéseket, semmiképpen nem javál-lyuk s-bésem veszszük, s-nem is vagyunk Svenkfel-diánusok. Továbbá, Hiszszük hog' az mi Urunk Iesus Christus valóban szenvedet és meg-holt mi ér-tünk, mint szent Péter szól testben. 1. Pet. 4. v. 1: Utálljuk az Iacobitáknak és a Törököknek bi-terlentévelygeseket, kik szidalmazták az Urnak szenvedését. Azonban valljuk hog' az dicsőségnek Ura felfiztetet-meg mi érettünk, mint szól az sz: Pál. 1. Cor. 2. v. 9. Mert az tulajdonfágoknak közlését, melly az írásból véteget, és mind az régi-ségtől az szent Írásnak helyeinek külső képpen való ellenkezésinek magyarázatyában meg-tartatott szentül és bícsúletesen bé-ve szszük meg-tartjuk.

Hiszszük és tanítjuk hog' ug' an azon mi Urunk Iesus Christus az ő igaz testével, mel'ben fel-fesz u-tetet és meg-holt vala, halottaiból feltámadot, és nem más testet támasztott-fel az el-temettetet helyen, sem lelket nem vött-fel a test helyet, de meg-

veritatem corporis retinuisse. Ergo dum
discipuli ejus arbitrarentur se *Domini spiri-*
Luc. 24 tum videre, exhibet eis manus atq; pedes
37. 39. *stigmatibus utiqve clayorum & vûnerum,*
notatas, & addit, Aspicite manus meas &
pedes meus: Quia ego ipse sum. Contrectate
me & videte: quia spiritus carnem & ossa
non habet, sicut videtis me habere.

Vera in In eadem illa carne sua credimus ascen-
calos disse Dominum nostrum Iesum Christum,
Christi *supra omnes cælos aspectabiles, in ipsum,*
ascensio. *coelum supremum, sedem videlicet Dei &*
Eph. 4. beatorum, ad dexteram Dei patris, quæ, et-
10^c *fi & gloriæ Majestatisq; consortium æquale*
significet, accipitur tamen & pro loco cer-
to, de quo in Evangelio loquens Dominus,
Joã. 14. dicit, Se abiturum & suis paraturum lo-
2. *cum. Sed & Apostolus Petrus, Oportet*
Acto. 3. Christum, inquit, cælum accipere, usq; ad-
21. *tempus restitutionis omnium. Ex cœlis au-*
tem idem ille redibit in iudicium, tum, quã-
do summa erit in mundo consceleratio, &
Dan. 11 Antichristus corruptâ religione verâ, super-
stitione impietateq; omnia opplevit, & san-
gvine atqve flammâ ecclesiam crudeliter
vastâvit. Redibit autem Christus asserturus
2. *Thef. suos, & aboliturus adventu suo Antichri-*
2. 8. *stum, judicaturusq; vivos & mortuos.*

Resurgent enim mortui, & qui illa die
(quæ

tartotta az testnek igaz voltat. Annak okáért mi-
kor az ő tanítványi álitának hog' az Ur lel-
két látnák, az sebeknek és szegeknek helyeivel
meg-jegzettet kerest és lábait meg-mutatá né-
kük és monda: Lássátok-meg az én kezeimet és lá-
baimat: mert én vagyok. Tapogassátok-meg erge-
met, és lássátok-meg, mert az léleknek húsá és csón-
tya nincsen, á mint láttátok hog' ennékem vagyok.
Lu. 24. 37. 39.

Ugyan az ő testében hisz-szük hog' az mi Urunk
Iesus Christus fel-ment minden lathato eghek felé-
ben, az felső éghben, az Istennek jobbjára, mel-
jöllehet az dicsőségnek és fölségnek egyenlő eggyesé-
get-is jedzi: mind az által vétetik bizonyos helyért-
is, melyről szólott az Ur az Evangeliumban mond-
ván, hog' ő el-mégyen és mi nekünk helyet készít.
Ioh. 14. v. 8. De Szent Péter-is így szól: Szükség
az Christusnak beföggattatni az egéktől mindenek-
nek helyére allatásának idejéig. Act. 3. v. 21. Ez
egékből jó pedig el ugyan ő az itültre, akkor, mikor
az vétékben való éles nag' lesz en ez világon. és az
Antichristus meg-vesztetvén az igaz tudománt
hamis tisztelettel és hitetlenségekkel mindeneket
be-tölt, és vérrel s-tűzzel az Anya-szentegyká-
zat kegyetlenül meg-ronttya. El-jó pedig
len az Christus meg-szabadítani az ízeit,
és el-törölni el-jövetelivel az Anti-christust.
2. Thess. 2. 28. és meg-ítülni az eleveneket és bol-
takat. Mer föl támadnak az halottak, és kék azon na-
pon

1. *Thef.* (quæ omnibus incognita est creaturis) *su-*
 4. 17. *perstites futuri sunt. mutabuntur in mo-*
Marcus *mento oculi, fidelesq; omnes unà obviam-*
 13. 32. *Christo rapiuntur in aëra, ut inde cum ip-*
 1. *Cor.* *so ingrediantur in sedes beatas sine fine vi-*
 15. 51. *cturi: Increduli vero vel impii descendant*
 52. *cum dæmonibus ad tartara, in sempiternum*
Mat. 25. *arsuri. atqve ex tormentis nunquam libe-*
 4. *randi.*
 2. *Thef.* *Damnamus ergo omnes negantes veram*
 1. 8. *carnis resurrectionem: aut qui cum Ioanne*
 2, *Per.* *Hierosolymitano, contra quem scripsit Hie-*
 3. 7. *ronymus, non recte sentiunt de clarificatis*
secta. *corporibus. Damnamus eos qui senserunt*
 2. *Tim.* *& dæmonas & impios omnes aliquando ser-*
 2. *vandos, & pænarum finem futurum. Sim-*
Mar. 9. *pliciter enim pronunciavit Dominus: Ignis*
 44. 48. *eorum nunquam extinguitur, & vermis*
eorum non moritur. Damnamus præterea
Iudaica semina, quod ante iudicii diem, au-
reum in terris sit futurum seculum, & pii re-
gna mundi occupaturi, oppressis suis hosti-
bus impiis. Nam evangelica veritas, Mat.
 24. & 25. *Luc. item 18. & apostolica do-*
ctrina 2. Thef. 2. & in 2. ad Tim. 3. 4. cap.
Fructus *longè aliud perhibere inveniuntur.*
mortis *Porro passione vel morte sua omniбусq;*
Resur. *adèd, quæ à suo in carne adventu, nostrâ*
rection. *caus fecit & pertulit, reconciliavit omnibus*
Christi. *fide-*

pőn elők lesznek, eg szem pillantásban el-változnak
(mely napot semmi teremtet-állat nem tud) és min-
den hivek eleiben ragattatnak az Christushnak az e-
gekben, hog' onná bé-mennyenek az boldog helyekre,
veghetetlen életre. Az hitetlenek pedig len pokol-
ban mennek az ördögökkel az setétségre, hog' mind
örökké éghjenek és az kínokból soha meg nem men-
kedjenek. Aét. 17. v. 31. 1. Theff. 4. v. 17. Mar.
13. v. 32. 1. Cor. 15. 51. 52. Math. 25. 41 Kár-
hoztatjuk azért mindazokat kik tagadják az test-
nek igaz feltámadását, avagy az kik nem igazán
ertenek az meg-dicsőült testeikről. (mint az Ioan.
Ierolymitánus, ki ellen irt szent Hyeronimus)
Kárhoztatjuk azért azokat-is kik vallották hog'
mind az ördögök és minden hitetlenek valaha idvő-
zölnek és büntetéseknek vége leszzen Mert nyil-
ván mondotta ezt az Christus: az ő tűzek meg-
nem aluszik, és az ő férgek meg nem hal. Mar. 9. v.
49. Kárhoztatunk tovább minden Sidó álmokat,
hog' az ítélő nap előt aran' idő leszzen ez földön, és
hog' az hivek ez világnak országát el-foglalván
meg-győzik az ő hitetlen ellenségeket. Mert az
Evangeliumbéli igazság és az Apostoli tudomán sok-
kal különbet beszél 2. Theff. 2. 2. Tim. 2. Mat.
24. és 25. Luc. 18.

Továbbá, az mi Urunk Iesus Christus az ő szen-
vedésével és halálával, és mind azokkal mellyeket
övével szenvedet, meg-engesztelte minden bi-
veiben

98 *Confessio Fidei Christiana.*

fidelibus Dominus noster patrem cœlestem
expiavit peccatum, exarmavit mortem,
condemnationemq; & inferos confregit, ac
resurrectione sua ex mortuis, vitam immor-
talitatemq; reduxit, ac restituit. Ipse enim
est iustitia nostra, vita & resurrectio, deniq;
plenitudo & absolutio fidelium omnium,
salusq; & sufficientia abundantissima. Rom.

4. 25. Rom. 5. 10. & 10. 9. Ioh. 6. 39.
40. 47. & 11. 25. 26. 1. Cor. 15. 55. &

Col. 1. 1. v. 30. Apostolus enim, *Sic placuit Pa-*
tri inquit, omnem in ipso habitare plenitu-
dinem, & in ipso estis completi.

Iesum Docemus enim ac credimus hunc Iesum
Christū Christum, Dominum nostrum, unicum & æ-
unicum ternum generis humani, adeoq; totius mū-
esse mun di esse servatorem, in quo per fidem servati
di salva sint, quotquot ante legem, sub lege, & sub
sorem & evangelio salvati sunt, & quotquot ad huc in
messiā finem usq; seculi salvabuntur. Nam ipse
verum Dominus in evangelio dicit, *Qui nō intrat*
& exspe per ostium in stabulum ovium, sed ascendit
atum. aliunde, ille fur est & latro. Ego sum ostium

Ioh. 10. ovium. Item alibi in eodem evangelio,
Ioh. 8. Abraham vidit diem meum, & gavisus
56. est. Sed & Petrus Apostolus, *Nō est in quo-*
Alt. 4. *quam alio, inquit, nisi in Christo salus. Ne-*
125 *que aliud nomen est sub cœlo datū inter ho-*
mines, in quo oporteat nos salvos fieri. Cre-

dimus

veihöz az mennyei Atyát, az bünt el-vőtte, az halált meg-erőltéitette, az kárhozatot az poklot el-rontotta, és az ő halottaiból való föl támadásával az életet, és halhatatlanságot meg-hozta és helyére állatta. Mert ű az mi igazságunk, életünk és fel-támadásunk, ismer tellyességünk, és minden hivek-nek mentségek, idvősséges és bővűsleges elegségek, Rom. 4. 25. 5. v. 10. és 10. 9. Ioh. 6. 39. 40. 47. és 11. 25. 26. 1. Cor. 1. 30. és 15. 55. Mert ig' szol az szent Pál: Ugy tetczet az Atyának hog' ő benne lakjék minden tellyesség, és ő benne lőtte-tek tökéletesekké, Col. 1. v. 19. és, 2. v. 10.

Mert tanitjuk es hiszszük hog' az mi Urunk Iesus Christus légyen egyedül öröкке-valomeg-tartó: az emberi nemzetségek, sőt mind az egész világnak, kiben hit általtartattanak-meg, vála-kik az törvén, alati, és az Evangelium alati idvő-zűltenek, es valakik még ez világ végeig idvözű-lendők. Mert az Christus az Evangéliomban aze mondja: A ki bé nem megyen az kapun az juhok-nak aklakan, de másfelől hag-bé, az lopó és tolvaj. En vagyok ajtaja az juhoknak, Ioh. 10. v. 17. Abra-hám látta az én napomat es örült rajta, Ioh. 8. v. 56. De szent Peter-is ig' szol: Nincsen egyébben senkiben idvősség, hanem csak az Christusban, Aét. 4. v. 12. Nem-is adatot más név az égh alatt az em-berek közöt, mel' által kellene meg-tartatnunk. Hiszszük azért hog' az mi Urunk Iesus Christus által idvözűlünk, mikeppen az mi Atyaink-is, Aét. 5. v.

Act. 13. dimus ergo per gratiam Domini Iesu Christi nos servatum iri, sicuti & patres nostros.

1 Cor. 10 Nam & Paulus ait, Omnes Patres nostros eandem escam spiritualem edisse, & omnes eundem potum spiritualem bibisse: bibisse autem de spirituali ipsos consequente Pe-

Apo. 13. trā, Petram verò Christum fuisse. Ideoq; legimus & Ioannē dixisse, Christum esse ag-

Ioan. 1. num illum, qui occisus sit ab origine mundi:

29. & Baptistam testatum, Christum esse agnum illum Dei, qui tollat peccatum mundi. Un-

Christus
verus
Messias. de plenō ore profiteamur & prædicamus, Iesum Christum unicum esse mundi redemptorem & Salvatorem Regem & Pontificē maximum, Messiam verum & expectatum,

illum inquam sanctum, benedictum, quem omnes legis typi & vaticinia Prophetarum, præfigurarint atq; promiserint. Deus autem præstiterit ac miserit illum nobis, ut alius porro non sit ullus nobis expectandus. Nec restat jam aliud, quam ut omnes omnem gloriam Christo tribuamus, in ipsum credamus, & in ipso solo acquiescamus, omnibus aliis vitæ præfidiis spretis atqve abjectis.

Galat. 5 Nam gratiā Dei exciderunt, & Christum inanem sibi reddunt, quotquot salutem in alia re ulla, quam in uno Christo quarunt.

Et ut paucis multa huius causæ dicamus, quæcunq; de incarnationis domini nostri

Iesu

1. Mert szent Pál is azt mondja: Minden mi Atyaink azon lelki eledelt öttenek, és azon lelki i-
tálatának, mert isznak vala az őket követő lelki kö-
sziklából, az kö-szikla pedig valá az Christus, 1 Cor.
10. v. 34. Erről olvassuk, hog' az szent Iános
mondotta hog' á Christus az á bárán' ki meg-
öltetett világ kezdetitől fogva, Apóc.
13. v. 8. Es Keresztelő Iános is bizonyítja,
hog' az Christus az Istennek báránya, ki el-
vési ez világnak bűneit, Ioh. 1. v. 29. Azért tel-
lyes szível valljuk és tanítjuk, hog' az Christus Ié-
sus legyen egyedül ez világnak Meg-váltoja és Id-
vőztője, Kirallya és fő Papja, amaz igaz, szent
es várattatott Mesiás, mondom, amaz szent áldot
kit az törvénybéli ábrázatok, és prophétáknak jö-
vendölések példáztanak és igirtenek. Az Isten
penig len bé-telestette, és el-küldette minékünk,
ug' hog' mást immár várnunk nem kel, Es csak ez
kívántatik immár, hog' minnyájan minden dicsősé-
get az Christusnak adjunk és benne hidjunk, és ő
benne egyedül nyugodjunk meg, minden-egyéb éle-
tünknek bizodalmit meg-vertén és meg utálván.
Mert ki-estenek az Istennek kegyelméből, és az Chri-
stust magoknak haszontalanná tötték, valakik idvősé-
geket más dologban keresik, az eg' Christus kívül,
Gal. 5. v. 2. 4.

Es hog' rövideden mondjuk meg ez dologra tar-
tozó sok dolgokat; Valamellyek az mi Urunk Iesus
Christusnak meg testefüleséről végeztetienek az
63 szent

*Symbola
& concili
orum re
cepta.*

*Fide or-
thodoxa
& Ca-
tholica
illibata
recte.*

Iesu Christi mysterio, definita sunt ex scrip-
turis sanctis, & comprehensa Symbolis ac
sententiis quatuor primarum & præstantis-
simarum Synodorum celebratarum, Nicæ,
Constantinopoli, Ephesi & Chalcedone,
una cum beati Athanasii Symbolo, & omni-
bus his similibus Symbolis, credimus corde
sincero, & ore libero ingenuè profiteamur.
condemnantes omnia his contraria. Atque
ad hunc modum retinemus inviolatam sive
integram Fidem Christianā, orthodoxam at-
que catholicam: scientes symbolis prædictis
nihil contineri, quod non sit conforme ver-
bo Dei, & prorsus faciat ad sinceram fidei
explicationem.

Caput XII.

DE LEGE DEI.

*Lege De
i exponi
sur no-
bis vo-
luntas
Dei.*

*Rō. 7. 12
Lex na-
tura Rō.
2. 15 Jer.
31. 33.
Lex Mo-
sis in da*

DOcémus Lege Dei, exponi
nobis voluntatem Dei, quid à nobis
feri velit aut nolit. quid bonum & iustum,
quidve malum sit & iniustum. Bonam igitur
& sanctam confitemur esse Legem. Et hanc
quidem aliàs digito Dei *in scriptam esse in*
corda hominum, vocarique Legem naturæ, a-
liàs autem digito insculptam esse in tabulas
Mosis geminas, & libris Moisis copiosius
expo-

Szent Írásból és be-foglaltattanak, az első és fő Synatoknak vallásokban és értelmekben, mint Nicéa-Constantinopóli, Ephésomi és Chalcedóniai Synatokban az Sz. Athanásius vallásával együtt, és mindezekhez hasonló vallásokban, hiszszük tiszta szível és vallyuk szabad szóval; átkozván minden ellenkezőket ezzel. Es így megtartjuk az Keresztyéni tellyes közönséges Hitet: tudván azt hog' az meg-nevezet vallásokban semmi nem foglaltatott, mel' ném egyezne az Istennek igéjével és tellyességgel nem szolgálna az hitnek tisztán való magyarázatjára.

XII. RESZ.

Az Istennek Törvényéről.

TAnitjuk hogy az Istennek törvénye mutatja-meg' mi-néknk az Isten akarattját, mit kívánnyon mi-tőlünk, s-mit nem, mi legyen az jó és igaz, s-mi az gonosz és hamis. Azert vallyuk hog' jó és szent az Törvén', Rom. 7. 12. Expenig elsőben irattatott az Istennek Ujjával, az embereknek szívökben, Jer. 31. 35. Rom. 2. 15. és hivattatik természet törvényenek, az után irattatott Móses két kő-táblájára, és az Mósesnek könyveiben bővebben meg-magyaráztatott. Vilagosb értelemért osztjuk ezt három fele: Az Erköltsök Törvénye, mel' be-foglaltatik az két táblán, mellyek az Móses könyveiben meg-magyaráztattanak. Is-

Tabulae et *expositam*, Distingumus illam perspicuitatis gratia, in Moralem quæ comprehenditur Decalogo geminis tabulis, per Moſis libros expositis, in Ceremonialem item, quæ de ceremoniis cultu quæ Dei constituit, & in *Judicialem*, quæ versatur circa politica & œconomica.

Plenissi Credimus hac Dei lege omnem Dei voluntatem, & omnia præcepta necessaria ad omnem vitæ partem, plenissime tradi. Alioqui enim non venisset Dominus, huic legi nihil vel addi, vel adimi: non præcepisset rectâ ad hanc incedere, neq; in dextram vel sinistram de flexo itinere declinare.

Cur data sit lex? Docemus legē hanc nō datam esse hominibus, ut ejus justificemur observatione; sed ut ex ejus indicio, infirmitatem potius, peccatum, atqve condemnationē agnoscamus, & de viribus nostris desperantes, convertamur ad Christum in fide. Apertē enim Apostolus, *Lex iram* ait, *operatur* Et per legem agnitio peccati, Et, si data fuisset lex quæ posset justificare, vel vivificare, verē ex lege esset justitia: sed conclusit scriptura (legis nimirum) omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu daretur credentibus. Itaque lex *Padagogus* noster ad Christum fuit ut ex fide justificaremur. Neque vero potuit aut potest ulla caro legi Dei satis facere, & hanc

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 108
mél, az Ceremoniás törvényekre, mel' szol az egy-
házi rend-tartásokról és Isteni tiszteletről: es az
Polgári törvényekre, mel' az polgári és házi ren-
tartásról szol.

Hiszszük hog' az Istennek törvénye tel'jességben
előnkben adja az Istennek minden akarattját, és
minden szükségés parancsolattját, mellyek az élet
nek minden részeire illendők. Mert az Ur semmi-
képpen nem tiltotta volna meg, hog' az törvénhez
semmit ne adjanak, se el ne vegyenek abból. Dent.
4. v. 2. nem parancsolta volna meg, hogy egyenesen
járjunk abban, és hog' se balra se jobbra attól el ne
hajollyunk, Dent. 12. v. 32.

Azt tanítjuk hog' az törvén' nem adattatott az
embereknek az végre, hog' annak meg-tartásából
igazittatnának meg, de hog' ának mutatásából gyer-
losagunkat inkább az bünt, és karhozátunkat ismér-
jük-meg, és erünk felől kétkedvén, térjünk hit ál-
tal az Christushoz, mert nyilván mondja szent Pal:
Az törvén' haragot szerez és az törvén' által vagyon
az bűnnek isméréti. Rom. 4. v. 15. es 9. v. 20. Mert
ha arra adattatott volna az törvén', mel' meg-eleve-
nithetne, bizonyára az törvényből volna az igazság,
de rekesztet az iras (tudni illik, az Törvén') min-
deneket az bűn alá, hog' az igeret az Iesusban való
hit által adattatnak az hiveknek. Annak okáért az
Törvén' volt kézen vezérő mesterünk az Christusra,
hog' az hitből meg-igazittatnánk, Gal. 3. v. 21. 22.
4. Nem is teketet eleget, sem teket eg ist-i az

¶ Confessio Fidei Christiana.

& hanc adimplere, ob imbecillitatem in carne nostra, ad extremum usque spiritum, in nobis hærentem & remanentem. Rursus

Rō. 8.3. enim Apostolus: *Quod lex prestare non poterat, inquit, quia imbecillis erat per carnem, hoc Deus proprio filio misso sub specie carnis peccato obnoxia, prestitit.* Idcirco

Rō. 3.13 Christus est perfectio legis & adimpletio nostra, qui ut execrationem le-

Gal. 3. git sustulit, dum factus est pro nobis maledictio vel execratio ita cōmunicat nobis per fidem, ad impletionem suam, nobisq; ejus imputatur justitia & obedientia.

Quatenus lex quatenus nos amplius non damnat, nec iram in nobis operatur. Sumus enim sub gratia, & non sub lege. Præterea implevit,

Rō. 6.14 Christus omnes legis figuras. Unde umbræ cesserunt, corpore adveniente, Ut jam in Christo veritatem habeamus & omnem plenitudinem. Attamen legem non ideo fastidientes rejicimus. Meminimus enim verborū

Matt. 5. Domini, dicentes, *Non veni legem & prophetas solvere, sed implere.* Scimus lege nobis tradi formulas virtutum atque vitiorum. Scimus scripturam legis, si exponatur per Evangelium, ecclesiæ esse utilem, & idcirco ejus lectionem non exterminandā esse ex ecclesia. *Liset enim velo obtectus fuerit*

Mohs

Isten törvényének, és azt bé nem tölthettjük az mi testünkben való romlottságért, mely mi bennünk mind holtunk napjáig vagyon és meg-marad. Mert ismét ig' szól az szét Pál: Az mi az törvénynek lehetlen vala, ug' mond, mivel-hog' erőtelen vala az testnek miatta, az Isten az önnön fiát el-bocsátván, az bűnös testnek hasonlatosságában, az bűnért, az bünt kárhoztattá az testben, Rom. 8. v. 3. Azert az Christus az törvénynek vége, és bé-töltője, ki mint hog' elvötte az törvénynek átkát, mikoron mi érettünk atokká lön, Rom. 10. 4. Gal. 3. v. 13. Azonkeppen közli mi velünk hit által az ő bé-tel-lyesítését, és minékünk tulajdonittatik az o igassága, és engedelmeffége.

Anyiban azért az Istennek törvénye el-véretet, az menyiben minket nem kárhoztat, sem haragot mi bennünk nem munkálkodik: Mert kegyelem alatt, és nem az Törvény alatt vagyunk, Rom. 6. 14. Ezen kívül bé-töltötte az Christus a törvénybéli sok példázatokat. Az árnyékok-is meg-szüntenek az test el-jóvén, ug' hog' immár az Christusban, mind igasságunk, s-mind tellyességünk légyen. Mind az által-nem vettjük meg az törvént, mert megem-lekezünk az Christus beszédéről, ki ig' szól: Nema jöttem az törvént és az Prophetakat fel-bontani, de be-tölteni, Matt. 5. v. 17. Tudjuk hog' az tör-ven' mutattja-meg minékünk az jószágos dolgoknak és vétkeknek formáját. Tudjuk hog' az törvénynek rása, ha az Evangelium által mágy azzanuk-
meg

Ser. *Mosis vultus*, Apostolus tamen perhibet
velum per Christum tolli atq; aboleri. Dā-
namus omnia quæ hæretici veteres & neo-
terici contra legem Dei docuerunt.

Caput XIII.

DE EVANGELIO IE-
su Christi, de promissionibus Item,
Spiritu & Literâ.

Veteres habuerunt promissiones Evangelium quidem opponitur
legi. Nam *Lex iram operatur, & maledictionem annunciat*, Evangelium
vero gratiam & benedictionem prædicat.
Eccl. 10. 1. Sed & Ioannes dicit: *Lex per Moſen data est. gratia & veritas per Ieſum Chriſtum exorta eſt*: nihilominus tamen certiffimum
Deut. 27. 26. eſt eos qui ante legem & ſub lege fuerunt
Rom. 4. 15. non omnino deſtitutos fuiſſe Evangelio.
Ioan. 1. 17. Habuerunt enim promiſſiones evangelicas
Ge. 3. 15 inſignes, quales hæ ſunt: *Semen mulieris*
& 22. 18 *conculcabit caput ſerpentis. In ſemine tuo*
& 49. 10 *benedicentur omnes gentes. Non auferetur*
Idus. 7. *ſceptrum de Iuda, niſi prius venerit Silo.*
18. 18.

Az Keresztényi hitről való vallás tétel. 100
meg, hasznos az Ecclesiának, és ezért is nem kel-
ki-irtani annak olvasását az Ecclesiából. Mert no-
ha földéllel fedettetet volt bé az Móses orszá a mind
az által az szent Palást mond a, hog' az földél el-
vettetet az Christus által. Kárhozzatjuk mind azo-
kat, melyeket az régi és új Eretnekek tanítottanak
az Isten törvénye ellen.

XIII. RESZ.

Az Iesus Christus Evangéliomáról,
ismét az igiretekről, az lélekről
és bűnről.

AZ Evangélium ug' vagyon ellenében vet-
etik az törvénynek: Mert az törvény ha ra-
got munkálkodik, és átkot hirdet. Az Evangélium
penigh kegyelmet és áldást hirdet. Es szent Iános is
azt mond a. Az törvény Móses által adatot, az ke-
gyelem és igazság az Christus által lőtt. Ioan. 1. v. 17.
Mind az által bizonyos hog' azok az kik az tör-
vény előt és alatta voltak, n' e' teljességgel volta-
nak Evangélium nélkül. Mért voltak az kinnál
az Evangéliumnak fő igireri, minéművek ezek:
Az Afzszonyallatnak magva rontya-mag az kigyóak
fejét. Gen. 3. v. 15. Az te magodban áldatnak meg
minden nemzetsegek. Gen. 22. v. 18. Nem vete-
tik el az királyi paltza Iudából mig el nem ő az Silo
Gen. 49. v. 10. Prophétát támaszt az Isten az te
arja-

Prophetam excitabit Dominus de medio fratrum, &c.

Promissiones duplices.

Et quidem agnoscimus patribus duo fuisse promissionum genera, sicuti & nobis revelata. Aliæ enim erant rerum præsentium, vel terrenarum, quales sunt promissiones de terra Chanaan, de victoriis: & quales hodie adhuc sunt de pane quotidiano. Aliæ verò erant tunc, & sunt etiam nunc, rerum cælestium & æternarum gratiæ, videlicet divinæ remissionis peccatorum, & vitæ æternæ, per fidem in Iesum Christum. Habuerunt autem veteres non tantum externas,

Habuerunt patres etiam promissionem spiritus.

non tantum carnal.

1 Pet. 1. 10. Rō. 15. 2

Evangelii proprie quid?

vel terrenas, sed spirituales etiam cælestesque promissiones, in Christo. Nam de salutem, ait Petrus, *exquisierunt & scrutati sunt propheta, qui de vêtura in nos gratia vaticinati sunt: &c.* Unde & Paulus Apostolus dicit, *Evangelium Dei ante promissum esse carnal. per Prophetas Dei, in scripturis sanctis, In-* de nimirum claret, veteres non prorsus destitutos fuisse omni Evangelio.

Et quamvis ad hunc modum patres nostri scripturis prophetarum habuerint Evangelium, per quod & salutem in Christo, per fidem consequuti sunt, Evangelium tamen propriè illud dicitur lætum & felix nunciū quo nobis primum per Ioannem Baptistam, deinde per ipsum Christum dominum, pe-

flecta

atyádfiai közzül, azt halgassatok Deut. 18. v. 15.

Es azt-is jól tudjuk hog' két féle igéreteknek ne-
mei jelentettenek vólt az Atyáknak, mint mi ne-
künk is, mert nemelleyek jelen-való dolgokra, avag'
ez földiekre tartoznak, minéművek voltanak az
Canahán földéről és az győzedelmekről való igé-
retek, az minéművek most-is vadnak, az testi ke-
nyerről: Nemelleyek pedig mind akkor s-mind most
az mennyei örökké-való dolgokra néznek, ug' mint
Istennek kegyelmére, az bűn bocsanattjára, és örök
életre az Iesus Christusban való hit által. Volt pe-
nig az régieknek nem csak külső s-földi, de még lel-
ki és mennyei igéreték is az Christusban. Mert
szent Péter azt mondja, hog' az üdvösségről tuda-
koztanak és kérdezkettenek az Propheták, az kik az
mi reánk következő kegyelem felől jövendölte-
nek, 1. Pet. 1. v. 10, Melyről az szent Pál-is ig'
szol: Az Istennek Evangélioma az előtt meg-igirte-
te az Istének Prophetái által az szent Írásokbā. Rom.
1. v. 2. Innen azért ki-tetzik hog' nem vóltanak
tellyességgel az régiok minden Evangélium nél-
kül.

Es noha ekkeppen az mi Atyáinknak vólt az
Propheták írásiban Evangéliomok, mel' által idvös-
séget-is nyerték hit által az Christusban, mind-
az által tulajdon jedzésben az Evangéliom mon-
darik vig és bódog izenetnek, melyet először az
Keresztelő Iános által végre az Apostolok és után-
nok az

Ita per Apostolos ejus apostolorumque
 successores prædicatum est mundo, Deum
 jam præstitisse, quod ab exordio mudi pro-
 misit, ac misisse, imò donavisse nobis filium
 unicum, & in hoc reconciliationem cum
 patre, remissionem peccatorum, omnem
 plenitudinem & vitam æternā. Historia er-
 go descripta à quatuor Evangelistis, expli-
 cans quomodo hæc sint facta vel adimpleta à
 Christo, quæ docuerit & fecerit Christus: &
 quod in ipso credentes omnem habent plen-
 tudinem, recte nuncupatur Evangelium.
 Prædicatio item & scriptura Apostolica, quæ
 nobis exponunt Apostoli, quomodo nobis à
 Patre datus sit filius, & in hoc vitæ salutisq;
 omnia, rectè dicitur doctrina evangelica, sic
 ut ne hodie quidem, si sincera sit, appellati-
 onem tam præclaram amittat.

*De spiri-
 tu & li-
 tera.*
 2. Co. 3.
 6. 8.

Illa ipsa evangelii prædicatio, nuncupa-
 tur item ab Apostolo *Spiritus & ministeri-
 um spiritus*, eo quod efficax & viva fiat per
 fidem in auribus imò cordibus credentium
 per spiritum sanctum illuminatam. Nam Li-
 tera quæ opponitur spiritui, significat qui-
 dem omnem rem externam, sed maximè do-
 ctrinam legis, sine spiritu & fide in animis,
 non viva fide credentium, operantem iram
 & excitantem peccatū. Quo nomine & *mini-
 steriorum*

nok az kövérkezők által predicáltatott ez világnak, hog' az Isten immár bé-telleyesítette, az mit ez világ kezdetitől fogván igirt és el-bocsátta, sőt ajándékozta minékünk az ű egygyetlen eg' fiát, és ebben az Atyával való meg-engesztelést, bűnnek bocsánattját, minden telleyeséget és örök életet, Az nég' Evangélistáktul iri história azért, mel' meg-magyarazza mi módon löttének-meg és töltének-bé azok az Christus által, mellyeket tanított és cselekedet az Christus, és hog' ő benne legyen az hiveknek minden telleyeségek igazán mondatik Evangéliomnak. Ismét: az Apostoli predikállás és irás, melyben minékünk meg-jelentetik, az Apostoloktól, mi-keppen adattatott minékünk az Fin az Atyától: Ismét, ebben minden életünkre s-üdvösségünkre néző dolgok igazán mondattatnak Evangéliomi tudománynak, ug' hog' még most-is az őrisztaságában még-tartsa ez jeles nevezetet.

Ugyan ezen Evangéliomi predikállás nevezetetik az sz. Páltól Léleknek és az léleknek szolgálatjának azért, hog' harbaró legyen az hit által az hiveknek fulókben, sőt szívökben, az szent Léleknek világosítása által 2. Cor. 3. v. 6, 8. Mert az bűn mel' az léleknek ellenébe-vertetik, jegyez, ugy-vagyon, minden külfő dolgokat, de főkeppen jedzi az törvénybéli tudománt, lélek és hit nélkül, nem élő hittel hívőknek szívökben, haragot munkalkodván és bűnt inditván, melyre nézve halálnak szolgálatjának-is nevezetetik az szent Páltól 2. Cor. 3. v.

2 Cor. 3. nisterium mortis ab apostolo nuncupatur
 7. Huc enim illud Apostoli pertinet, *Litera*
ibid. & 6 occidit, *spiritus vivificat*. Et pseudo aposto-
 li prædicabant evangelium, lege admixtâ,
 corruptum, quasi Christus sine lege non pos-
 sit servare. Quales fuisse dicuntur Hebionæ
 à Hebione hæretico descendentes & Naza-
 ræi, qui & Minæi antiquitus vocabantur.
 Quos omnes nos damnamus, purè prædi-
 cantes Evangelium, docentesq; per spiritum
 solum, & nō per legem, justificari credentes.
 De qua re mox sequetur sub titulo justifica-
 tionis copiosior expositio.

*Evange-
 lio doctri-
 na non
 est no-
 va
 sed vetus
 sanctissima
 doctri-
 na. Jer
 31. 31.
 2. Tim
 19. 10.* Et quamvis Evangelii doctrina collata
 cum Pharisæorum doctrina legis, visa sit, cū
 primum prædicaretur per Christum, nova
 esse doctrina, quod & Ieremias de novo tes-
 tamento vaticinatus sit, revera tamen illa,
 non modò vetus erat, & est ad huc (nam no-
 va dicitur & hodie à Papistis, collata cum
 doctrinâ jam papistarum recepta) vetus
 doctrina, sed omnium in mundo antiquissi-
 ma. *Deus enim ab æterno prædestinavit
 mundum servare per Christiū, & hanc su-
 am prædestinationem & consilium sempiter-
 num aperuit mundo per evangelium. Unde
 claret religionem doctrinamq; Evangelicā,
 inter omnes, quotquot fuerunt unquam, sunt
 atqve*

7. Mert ide tartozik azon Sz. Pálnak mondása, a' börtü meg öl, de az lelek meg élész: ugyan ott, v. 6. Es az hamis Prophetak-is hirdetik vala, az törvenyelőszve-köttetet Evangéliomot, meg vesztetvén, mint ha az Christus az törven nélkül nem tarthatna-meg. Az mineműeknek mondatnak lenni az Ebionitak kik származtak az Ebion eretnektől. Es az Názáreusok kiket régenten Minusoknak-is bittanak kiket mi minnyájan kárhoztunk kik tisztán hirdetjék az Evangéliomot, tanítván hogy csak az lelek által es nem az törvény által igazíttatnak-meg az hivek: mel' dologról majdan az meg-igazulásról való titulus alatt bővebben emlekezünk.

Es noha az Evangéliomnak tudománya, őszve-vettetvén az Phariseusok törvényének tudományával, lattatot Ujnak lenni, mikor először predikálnak az Christustól, mellyet Iéremiás-is meg-jövendőlt az Uj Testámentomról, mind az által nem csak valóban régi vala, és most-is régi tudomány, (noha most-is újnak mondatik az Papistáktól, ha őszve-vettetik az ő túllők bé-vőtt tudománnyal) és ez világon mindennél régib: mert az Isten öröktől fogván el-rendelte ez világot meg-tartani az Christus által, és ezt az ürendelést, és öröktől fogván való tanátfát meg-nyilatkoztatta ez világnak az Evangélium által, 2. Tim. 1. v. 9. 10. Honnan kiterzik hog' az Evangéliomi tudomán és vallás régib minden tudományoknál, valamellyek eleitől fog

atque erunt omnium. esse antiquissimam.
 Unde dicimus omnes eos errare turpiter, &
 indigna æterno Dei consilio loqui. qui evā-
 gelicam doctrinam & religionem nuncupāt,
 nuper exortam, & vix triginta annorum fi-
 dem. In quos cōpetit illud Isaia propheta:

Isaia 5,
20.

*Ve his qui dicunt malum esse bonum, & bo-
 num malum, qui ponunt tenebras lucem &
 lucem tenebras: amarum dulce, & dulce
 amarum.*

Caput XIII.

DE PŒNITENTIA

& conversione hominis.

Lucæ 24
47.

HAbet Evangelium conjunctā
 sibi doctrinā de pœnitentia. Ita enim
 dixit in Evangelio Dominus, *Oportet præ-
 dicari in nomine meo pœnitentiā & remissi-
 onem peccatorum in omnes gentes.* Per pœ-
 nitentiam autem intelligimus mentis in ho-
 mine peccatore resipiscentiam, verbo Evan-
 gelii & spiritu sancto excitatam, fideque ve-
 ra acceptam, quā protinus homo peccator,
 agnitam sibi corruptionem, peccataq; sua
 omnia, per verbum Dei accusata, agnoscit
 ac de his ex corde dolet, eademq; corā Deo,
 non tantum deplorat & fatetur, ingenuus
 cum pudore, sed etiam cum indignatione,

*Pœni-
 tentia
 quid?*

1.

2.

3.

execr?

Az Keresztyéni hitről való vallás-tétel. 217

ván voltanak és lesznek. Honnan mindazokat túltévelyegni mondjuk, sőt méltatlanul széllani az Istennek örökké-való tanaisáról, kik az Evangéliomi tudományt és vallást minap támadotnak és költnek módják lenni, és mint egy harmintz esztédei hitnek, kikre illik Esaiásnak amaz mondása: Iay az kik az jót gonosznak módják, és az gonoszt jonak, kik az főtéttséget világossággá változtatják, és az világosságot sötétséggé: az keferűt édesnek, és az édest keferűnek, Esa. 5. v. 10.

XIV. RESZ.

Az Penitentiáról, és az embernek meg-téréseről.

AZ Evangélió mellé serkeztetet tudomán, az penitentiáról, avag' bűnbánásról való tudomány. Mert ezt móda az Úr az Evangélióban: Szükség az en nevében praedikáltatni az penitétianak és bűnnek, bocsánatjának minden nemzetiségek között, Luc. 14. v. 47. Az penitentián pedig ertjük az elmének az bűnös emberben való meg-téréset, mel' az Evangéliomnak és szent Léleknek általa indittatott, és igaz hittel vétetet, mellyel az bűnös ember mindjárt az ő romlandóságát és minden bűneit mellyeket vádol az Istennek igeje, meg esinéri, és azokrol szíve szerent bánkodik és azokat az Isten előtt nem csak meg siratja, és nyilván meg val-

4. execratur, cogitans jam sedulo de emenda-
 tione, & perpetuo innocentiae virtutumque
 studio: in quo sese omnibus diebus vitae reli-
 quis, sancte exerceat. Et hæc quidem est
 vera poenitentia, sincera nimirum, ad De-
 um & omne bonum conversio, sedula verò
 à diabolo & ab omni malo averfio. Disertè
 vero dicimus hanc poenitentiam merum ef-
 se Dei donum, & non virium nostrarum o-
 pus. Iubet enim Apostolus, *fidelem mini-*
 2. *strum diligenter erudire obfistentes verita-*
 2. 15. 26 *ti, si quando Deus his det poenitentiam ad*
 2. *agnoscendum veritatem.* Jam verò pecca-
 Dolet de trix illa evangelica, quæ lachrimis rigat pé-
 peccatis des Domini, ac Petrus amarè flens deplo-
 commis- ransq; Domini sui abnegationem, manifestè
 sis. ostendunt, qualis esse debeat poenitentis a-
 Luc. 7. nimus, seriò deplorans commissa peccata.
 38. Sed & filius ille concoctor, & publicanus
 Mat. 26. ille in Evangelio, cum pharisæo collatus,
 75. præeunt nobis formulis accommodatissimis
 3. peccata nostra Deo confitendi. Ille dice-
 Confite- bat, *Pater peccavi in cælum & coram te,*
 sur pec- *jam non sum dignus vocari filius tuus. fac*
 ca. Deo *me sicut unum de mercenariis tuis: Hic*
 Luc. 15. *verò non audens elevare oculos in cælum,*
 18. 19. *pectus*
 Luc. 18. *13.*

lya nagy pirulással de még bosszszonkodással is u-
zállya, gondolkodván immáron az meg-jobbulás
felől, az artatlanság és jofzágos dolgoknak szün-
telen való igyekezeti felől, melyekben magát egész
életében szentül gyakorollya, Es ez ugyan az igaz
penitentia, tudni-illik, az Istenhez és minden jó-
hoz való tökéletes téres, az ördögtől peniglen és
minden gonosztól való serén el-fordulás. Nyilván
mondjuk penig lenni hog' az penitentia csupa az
Istennek ajándéka, és nem a mi erőnknek cselekedete.
Mert az sz. Pál parancsollya hog' az ki tanito
szorgalmatosfontanitsa, az igazsággal ellenkezőket,
hog' ha valaha az Isten ad a azoknak hog' térvén,
meg-esmeriek az igazságot. Tim. 2. v. 25. 26. Az
Evangelübeli bűnös a sz-szonyállat, mely könnyulla-
tásával öntözi vala az Urnak lábait, és Péter-is
keservefen siratván az ő Urának meg-tagadását,
Luc 7. v. 38. Item, Luc. 22. v. 62. nyilván meg
mutatják minéműnek kell lenni az penitentiátartó
szívnek, hog' valóban sirassa az cselekedet bűnöket.
De amaz tekoxló fiú-is, Luc. 15. 18, 19. és amaz
Evangelümbéli Publicánus-is, ki az Phariseüssal
öszve-vetteret vala, Luc. 18. 13. igen illendő pél-
dát hadtanak minékünk az bűnnek megvallásában.
Az tekoxló fiú mondja vala: Atyám, vétkeztem az
ég ellen és teellened, immáran nem vagyok méltó
hog' hivattassam te fiadnak, tég' ollyanná mint eg-
gyet az té bérefid közzül. Az Publicánus penig nem
meri vala az égre szemeit fel-emelni, hanem vervén

pectus suum tundendo, clamabat. Deus propitius esto mihi peccatori. Nec dubitamus illos in gratiam a Deo esse receptos. Etenim
1° Joh. 19
10. *Ioannes Apostolus, Si confiteamur peccata nostra, inquit, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus non peccavimus, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.*

Sacer-
dotalis
confessio
& abso-
lutio.

Credimus autem hanc confessionem ingenuam, quæ soli Deo fit, vel privatim inter Deum & peccatorem, vel palam in templo, ubi generalis illa peccatorum confessio recitatur, sufficere, nec necessarium esse ad remissionem peccatorum consequendam, ut quis peccata sua confiteatur sacerdoti, susurrando in aures ipsius, ut vicissim cum impositione manuum ejus audiat ab ipso absolutionem: quod ejus rei nec præceptum ullum, nec exemplum extet in scripturis sanctis. David protestatur & ait, *Delictum meum tibi cognitum feci, & injustitiam meam non abscondi, Dixi, confitebor contra me injustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Sed & dominus orare nos docens, simul & confiteri peccata, dixit, *Sic orabitis, Pater noster*
Math. 9. 9. 12. *qui es in cælis, remitte nobis debita nostra sicut*

Az Keresztényi hitről való vallás tétel. 121

az ő mellyét, az mondja vala: Istenem, kegyel-
mes lég' ennekem bűnösnek, Luc. 18. v. 13. *S-*
nem-is kérelkedünk hog' ő kegyelmében bé nem ve-
tetnenek volna. Mert szent Iános Apostol ig' szol:
Ha megvallyuk bűneinket, hű és igaz az isten, hog'
meg-bocsássa minékünk az mi bűneinket, és tisztí-
tson minket minden álnokságtúl. Ha azt mondjuk
hog' nem vétkeztünk, hazuggá tesszük ütet, és az
ü beszéde nintsen mi bennünk. 1. Ioh. 1. v. 9.

Hiszszük pedig ez valóságos vallástétel, mell-
egédöl az isten előtt leszen, vagy kíváltképpen az
bűnös ember és az Isten között, avagy nyilván az
templomban, ahol az bűnösöknek közönséges val-
lás-tétele leszen, elégedendőnek tenni, nem-is szűk-
féges hogy valaki az bűnök bocsanattjért bűnei t
meg-vallya az Papnak; sugván az ő fülében, hog'
viszont kéznekre já-verejével halljon ő tñle óldo-
zást, azért, mert ez dolognak sem parancsolatja
sokul, sem példája nintsen az szent Írásban. Dá-
vid protestál ezt mondván: Az én vétkemet tené-
ked tudodra adtam, és az én hamisságomat el né rej-
töttem. Ezt mondtam: Meg-vallom én ellenem
az Urnak az én álnokságomat, és te megbocsátottad
az én bűneimnek hitetlenségét, Psál. 32. v. 5. 6. *De*
meg Urunk-is tanítván minket imádkozni, és ismég
meg-vallani bűneinket, ez: mondotta. Mi Atyánk
ki vag' menyékben, bocsásd-meg az mi bűneinket
mi képpé mi is meg-bocsátunk ellenük vétteteknek
Mat. 6. 9. 12. Szűkség azért hog' meg-vallyuk az

sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Necessè est ergo, ut Deo patri nostro confiteamur peccata nostra, & cum proximo nostro, si ipsum offendimus, redeamus in gratiam. De quo confessionis genere loquens

Iacob. 5. Iacobus Apostolus, *Confitemini*, inquit, *alii, aliis.* Si quis verò peccatorum mole & tentationibus perplexis oppressus, velit consilium, institutionem & consolationem privatim, vel a ministro ecclesiæ, aut aliò aliquo fratre, in lege Dei docto, petere non improbamus: Quem admodum & generalem & publicam illam in templo ac cœtibus sacris recitari solitam (cujus & superius meminimus) peccatorum confessionem, utpote scripturis congruam, maximè approbamus.

De clavibus regni cœlorum.

De clavibus regni Dei, traditis à Domino Apostolis, multa admiranda garriunt, & ex his cudunt enses, lanceas, sceptræ & coronas. plenamq; in maxima regna, deniq; in animas & corpora potestatem. Nos simpliciter judicantes secundum verbum Domini, dicimus omnes ministros legitimè vocatos, habere & exercere claves vel usum clavium, cum evangelium annunciant, Id est, populum suæ fidei creditum docent, hortantur, consolantur & increpant, inque disciplina retinent. Ita enim regnum cœlorum

mi bűneinket az mi Atyánknak Istenünknek, és felebarátunkal: ha ötet meg bántottuk, meg-békellyünk. Mel meg-vallásnak neméről szól az szent Iakab Apostól: Valljátok-meg ug' mond, egyitek az másoknak az ti bűneiteket, Iac. 5. v. 16. Ha valaki pedig bűnének terhe miatt és veszedelmes kísérteti miatt megnyomtatván, kíván tanácsot, intést és vigasztalást külön, avag az eg'-házi szolgától, avag más atyafintól, ki az Urnak törvényében tudós, javalljuk. Míképpen amaz közönséges és nyilván-való vallás-tételt az bűnökről az Templo-mokban és szent gyülekezetekben, (kirúl oda föl-is szólunk) ug' mint mel' az szent Irással egygez, felette igen javalluk.

Az Istenországának kultsairol, mellyeket a Christús adot az Apostoloknak sokan csuda dolgokat beszélnek, és azokból csinálnak fegyvert, Koppiát, királyi-pálczát, Coronát, és nag' országokon sőt testen és lelken való hatalmát. Mi egy-ügyíképpen itilvén, az Urnak igére szerint azt mondjuk, hog' minden törven' szerint hívattatot tanítóknak legyen kultsok avag' az kultsokkal való élest gyakorolhatják, mikoron hirdetik az Evangeliumot, az az, az úhűségekre bizattatot népet tanítják, intik, vigasztallják, feddik, és az fegyelemben megtartják. Mert ig' nitják-meg az menyeknek országát az engedelmesseknek, és az engedelmeneknek be-reszik. Ez kultsokat igére Christus az tanítványoknak Mathci. 16. versu

aperire & claudere. rum aperiunt obsequentibus & inobsequentibus claudunt. Has claves promisit Apostolis Dominus, Matthæi 16, 19. & præstitit, Ioannis 20. 22. Marci, 16, 15: & Lucæ, 24. 47. dum ablegat discipulos, & jubet eos universo mundo prædicare Evangelium, & condonare peccata, Apostolus in Epistola ad Corinthios dicit, *Dominum ministris dedisse reconciliationis ministerium*: & quæ hoc sit, mox explicat & ait, *Sermonem vel doctrinam reconciliationis*. Et adhuc clarius sua illa exponens, addit *ministros Christi, nomine Christi fungi legatione, tanquam ipso Deo per ministros adhortante populos, ut reconcilientur Deo*, nimirum per fidelem obedientiam. Excercent ergo claves, cum svadent fidem & penitentiam. Sic illi reconciliant Deo, Sic remittunt peccata. Sic aperiunt regnum coelorum, & credentes introducunt: multum distantes ab istis, de quibus dixit in Evangelio Dominus, *Va vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introiistis, & eos qui introibant vetulistis*. Rite itaque & efficaciter ministri absolvunt dum Evangelium Christi, & in hoc remissionem peccatorum quæ singulis promittitur fidelibus, sicuti & singuli sunt baptizati prædicant, & ad singulos peculiariter pertinere testan-

19. és bé is tellyesítettette. Ioh. 20: v. 22. Item: Luc. 24. v. 47 mikoron el-külde az Evangelio-
mot prädikállyák ez széles világon, es az bűnöket
meg-bocsáffák. Szent Palazt mondja, hog' az Ur
az tanítónak adta az békeltetésnek szolgálatját,
2. Cor. 5. v. 18, 19. Es az minemű legyen mind-
járt meg-magyarázza, es nevezi meg-békellésnek
beszédének avagy tudományának. Es még-világosbá
az ő mondásat meg-magyarázva mondja, hog'
az Christushnak szolgai Christus nevében köveletébe
járnak, mintha az Isten ő maga az szolgák által inte-
né az népeket, hog' meg-békellyenek az Istennel,
tudni illik, az bűséges engedelmeffég által. Az
költségekkel élnek azért mikor az hitre es penitenti-
ara intnek. Ig' engesztelnek ik meg az Istennel:
Ig' bocsátják-meg ik az bűnöket. Ig' nyitják meg
az Istennek országát és az hívőket be-visszaik:
Sokat különbözvén azoktól kik felől ig' szollot á
a Christus a Evangeliumban: Iaj ti néktek törvén-
tudok, mert el-vététek az tudománynak költségét,
magatok bé nem mentetek, és azokat kik bé akartak
menni meg-tiltottátok, Luc. 11. v. 52. Valóságossan
és hathatóképpen oldoznak azért az tanítók, mikor
az Christus Erangeliumát és abban az bűnöknek
bocsanatját, mel' minden hívőknek igírtetik, az
mint hog' meg-is keresztelkennek, prädikállyák,
és mindenekre kíváltképpen tartozni bizonyították.
Nem-is ítéllyük hog' az oldozás ennyivel hatba-
tób legyen. hog' valakinek fülében avagy fejére
sugár-

testantur. Nec putamus absolutionem hanc efficaciorē fieri, per hoc, quod in aurem alicui aut super caput alicujus singulariter immurmuratur. Censem⁹ tamen sedulō annunciandam esse hominibus remissionem peccatorum, in sanguine Christi, admonendosq; singulos, quod ad ipsos pertineat remissio peccatorum.

*Seduli-
tas in in-
novati-
one vite*

Cæterum quā vigilantes sedulosq; oporteat esse pœnitentes in studio vitæ novæ & in conficiendo vetere & excitando novo homine, docent nos exempla evangelica.

*Ioan. 5.
14.*

Dominus enim ad paralyticum, quem sanaverat, dixit, *Ecce sanus factus es, ne post hac pecces, nequid deterius tibi contingat.*

*Ioan. 8.
11.*

Ad adulteram liberatam idem dixit, *Vade, & ne post hac peccaveris.* Quibus sanè verbis non significavit fieri posse, ut homo aliquando non peccet, dum ad huc in hac carne vivit, sed vigilantiam accuratumq; studium commendat, ut modis inquam omnibus annitāmur, & precibus à Deo petamus, ne relabāmur in peccata, ex quibus veluti resurreximus, & ne vincāmur à carne, mundo, & diabolo.

*Luc. 19.
8.*

Zachæus publicanus in gratiam receptus à Domino, clamat in Evangelio, *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quem defraudavi, reddo quadruplum.* Adeundem ergo mo-

dum

sugattatik kíváltképpen. Mind az-által itillyük
hogy szorgalmazni kell hirdetniük az embereknek
az bűnök bocsánatját az Christus nevében. és
inteniük hogy őrésük tartozzék az bűnök bocsá-
natja.

Továbbá, mel' vigyázoknak kel lenni az peniten-
tia tartoknak az új életnek igyekezetiben, és az ő
embernek fojtogatásában, az ujnak élesztésében
meg-tanítanak minket az Evangéliombéli pél-
dák, Mert az Ur az gutta-űtőnek, kit midőn
meg-gyógyított volna, monda: Imé meg-gyógyultál
czutan ne vétkezzél, hog' valamiképpen gonoszbul
ne légyen dőlged. Ioh. 5. v. 14. Az megszabadult
parázna a szornynak-is ugyan ezt monda: Meny-
el és többé ne vétkezzél, Ioh. 8. v. 11. Mel' szok-
kal ugyan nem azt akarja jelenteni, hog' lehetet-
len volna, hog' az ember valamikor ne vétkezzék
míglen az testben él, de a' vigyázást és szorgalma-
tot igyekezetet ajánlja, hog' minden módon igyekez-
zünk, és könyörgésünkkel kérjük az Istentől, hog'
vétekben ne essünk, melyekből ug' mint fel-támad-
tunk, és még ne győzzetessünk az testől, világtól és
ördögtől. Az fukar Zacheus az Uról kegyelem-
ben vétéitven, kiáltja az Evangéliumban: Imé U-
ram felét az én jószágomnak adom szegényeknek, és
ha valakit álnokul meg-csaltam, négy annyit adok
érette. Hasonlo-képpen pradiálljuk azért, hog' az,
meg-

dam prædicamus restitutionem & misericordiam, adeoq; eleemosynam, verè poenitentibus esse necessariam, & in universum. Apostoli verbis hortamur omnes ac dicimus: *Ne regnet peccatum in mortali vestra corpore, ut obediat ei per cupiditates ejus; neq; accommodetis membra vestra arma injustitiæ peccato, sed accomodetis vosmet ipsos Deo, velut ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo.*

Errores

Proinde damnamus omnes impias quorundam evangelica prædicatione abutentium voces, & dicentium, Facilis est ad Deum reditus. Christus expiavit omnia peccata. Facilis est peccatorum condonatio. Quid ergo peccare nocebit? Nec magnopere curanda est poenitentia, &c. Docemus interim semper, & omnibus peccatoribus aditum patere ad Deum, & hunc omnia, omnibus fidelibus condonare peccata, excepto uno illo peccato, in spiritum factum. Ideoque damnamus & veteres & novos Novatianos, atq; Catharos. Damnamus imprimis lucrosam Papæ de poenitentia doctrinam, & contra Simoniam ejus, Simoniacasq; ejus indulgentias, illud usurpamus Simonis peccati judicium *Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti per-*

megadás, irgalmasság és adakozás, az igaz penitencia tartoknak szükségesei: és eg' általlýában az Szent Pálnak beszédével intünk mindeneket ez mondván: Ne uralkodjék az bűn az ti halando testekben, hog' engedjétek az ő kívánságának, ne állásfátok a' ti tagaitokat hamisságnak fegyvere gyanánt az bűnnek, de állásfátok ti magatokat Istennek, mint a' halálból meg-elevenítettek, és az ti tagaitokat igazságnak fegyvere gyanánt az Istennek, Rom. 6. v. 2113.

Annak okiért kárhoztatjuk az Evangeliumnak prédikllásával, némel' gonoszul élőknek szavokat, kik ezt mondják, Könýű az istenhez való meg-térés. Az Christus minden bűnöket el-tisztozt. Könýű meg-engedése az bűnnek, mie árt tehát az bűn-tétel? Nem-is igen kel gondolkodni az penitencia tartással. Azonban mindenkoron tanítjuk hog' minden bűnösöknek menetelek legyen az Istenhez, és hog' azon Isten minden bűnöket meg-bocsátja az hűveknek, az Szent lelek ellen való bűnküvül. Kárhoztatjuk az-ért az réghi es Ily Novatianusokat es Catharistákat. Kárhoztatjuk ismét az Pápának az penitentiáról-való bérestudományát, és az ő kereskedése ellen, és kereskedő bucsuofizása ellen az Simon Peternek itelit hozzuk elő Az te pénzért te veled egyben vesztel-el, kiazott alítottad hog' az Szent Lélek ajándéka szereztetik penzrel: Nincsen néked részed semmi ez dologban mert az te szíved nem

Mat. 8. *rari pecuniis. Non est tibi pars neq. sors in*
20. 21. *ratione hac. Cor enim tuum non est rectum*
satisfactions. *coram Deo. Improbamus item illos. qui suis*
Jes. 53. *satisfactionibus existimant se pro commis-*
9. *sis satis facere peccatis. Nā docemus Chris-*
1 Cor. 1. *tum unum. morte vel passione sua. esse om-*
30. *nium peccatorum satisfactionem. propitia-*
1. 20. 2. *tionem vel expiationem: interim tamen.*
2. *quod & ante diximus. mortificationem car-*
nis urgere non desinimus: addimus tamen.
hanc non obtrudendā esse Deo superbē pro
peccatorum satisfactione. sed præstandam.
humiliter. pro ingenio filiorum Dei. ut obe-
dientiam novam. gratitudinis ergo. pro con-
sequuta. per mortem & satisfactionem filii
Dei. liberatione & plenaria satisfactione.

Caput XV.

DE VERA FIDELIUM
Justificatione.

justifica *re quid;* *I*ustificare significat Apostolo in disputa-
Roman. *8. 33.* *8. 33.* *8. 34.* *8. 39.* *tionem de justificatione. peccata remitte-*
re. a culpa & poenā absolvere in gratiam re-
cipere. & justum pronunciare. Etenim ad
8. 33. *Romanos dicit Apostolus. Deus est qui ju-*
8. 34. *stificat. quis ille qui condemnet? Opponū-*
8. 39. *tur. iustificare & condemnare. Et in Actis*
Apost. dicit Apostolus. Per Christum annū-
tiatur

tízt az Istennek előtte, Act. 8. v. 20. 21. Nem javallyuk ismet azokat is, kik az ő elégtételekkel vélik hog' eleget-rehetnek az ő bűnökért. Mert tanítunk, hog' az eg' Christus halálával és szenvedésével legyen minden bűnökért elég-tétel és meg-tisztulás, Esa. 53. v. 5. Item, 1. Cor. 1. v. 30. 1. Joh. 2. 2. Azonban mind az által az minc' eleb-is meg-mondottuk az testnek fojtogatását tanítani nem szűnünk-meg. Ezt hozzátesszük mind az-által, hog' ezt kevélyen az bűnért való elég-tétel gyanánt nem hányjuk Istennek előtte, de megcselekedjük alázatosan az Istennek fiainak természetek szerint az mi engedelmeséget-hála-adásnak okáért az Istennek Fiának halála és elég tétele által meg-nyert szabadulásért és teljességes elég tételért.

XV. Rész.

Az hiveknek valófagos meg-igazulási fokról

Meg-igazítani, az szent Pálnál, az meg-igazításról való vetélkedésben jegyez. avag' annyi részen mint bűnt meg-bocsátani, az bűnből és büntetésből fel-szabadítani, kegyelemben venni: és igaznak mondani. Mert így szól az szent Pál: Isten az a' ki meg-igazít, kicsoda az, a' ki kárhoztat? Rom. 8. v. 33. Ellenben vetternek meg-igazítani és kárhoztatni. Es az Apostoli cselekedé-
I 2 ról

ciatur vobis remissio peccatorum. & ab omnibus
 à quibus non potuistis per legem Moysi iusti-
 ficari per hunc, omnis qui credit iustifica-
 tur. Nam in lege quoque & Prophetis le-
 gitur. Si lis fuerit orta inter aliquos, &
 venerit ad iudicium, iudicent eos iudices.
 Esai. 5. iustificentque iustum, & impient vel condem-
 nent impium. Et Esaias. Va illis qui iusti-
 ficiant impium pro muneribus. Certissimum

Deus.

83.

Esa. 5.

83.

Iustifica

mur pro

pter

Christum

est autem omnes nos esse naturam peccatores
 & impios, ac coram tribunali Dei convic-
 ctos impietatis & reos mortis: Iustificari
 autem id est, absolvi à peccatis & morte,
 à iudice Deo, solius Christi gratiam, & nullo
 nostro merito aut respectu. Quid enim aper-
 tius, quam quod Paulus dixit? Omnes pec-
 caverunt, & destituuntur gloria Dei. Ius-
 tificantur autem gratis, per illius gratia-
 m, per redemptionem, quæ est in Christo
 Iesu.

Romani.

8.23.24.

Etenim Christus peccata mundi in se rece-
 pit & sustulit, divinæque iustitiæ satisfecit.

Immensa

gratia ius-

titia

2. Cor. 5.

29.

Rom. 4.

23.

Deus ergo propter solum Christum passum
 & suscitatum, propitius est peccatis nostris,
 nec illa nobis imputat, imputat autem iusti-
 tiam Christi pro nostra: ita ut jam simus non
 solum mundati à peccatis & purgati, vel
 sancti; sed etiā donati iustitiā Christi, adeo-
 que absoluti à peccatis, morte vel condem-

Pölrre könyvben is ig' vagyon meg-irván: Az Chri-
stus által hirdettettik ti-nektek bűnösöknek bocsá-
natja, és mindenekből, az mellyekből az Mólesnek
törvénye által meg nem igazittathattatok ez által
minden az ki hiszen meg-igazul, Aét. 13. v. 38. 39.
Mert az törvényben is és az Prophetiakban olvas-
suk: Ha pörtámad valakik között, és törvényben
kelnek, meg itillyék őket az bírák, meg-igazítsák az
igazat, és meg hamissítsák avag' kárhoztassák az ha-
missát, Deut. 25. v. 1. Esa. 5. v. 23. pedig ig' szol:
Iaj azoknak az kik meg-igazítják az hitetlent ajandé-
kért. Bizonyos pedig len hog' mi minnyájan termé-
szer szerint bűnösök és hiterlenek vagyunk, és az I-
stennek ítülő széki előtt hamissakká, és halálra mel-
rokká terettünk: Meg-igazítottunk pedig len, az
az, fel szabadítottunk az bűnektől és haláltól, az
ítülő bíró Istentől, csak az eg' Christus kegyelméből
és semmi érdemünkből avag' tekintetünkből. Mere
mi lehet nyilvánb, az mit az Sz. Pál mond: Min-
nyájan vétkeztenek, és szükölködnék Istennek di-
csőfége nélkül: meg igazittatnak pedig len ingyen,
az az, az ő kegyelme és váltáfága által, mel' vagyon
az Christus Iesusban, Rom. 3. v. 23. 24.

Mert az Christus ez világnak bűneit magára
vőtte és viselte, és az Isten igazságának eleget-tört.
Az Atya Isten azért, az eg' szenvedet és fel-tá-
madot Christusért kegyelmes a' mi bűneinknek, és
azokis nekünk nem taláidonítja: taláidonítja pe-
dig len az Christus igazságát miénk gyanánt, 2. Cor.

natione, iusti deniq; ac hæredes vitæ æternæ. Propriè ergo loquendo, Deus solus nos justificat & duntaxat propter Christum justificat, non imputans nobis peccata, sed im-

Iustificatur putans eius nobis iustitiam.

mur

*per solâ
fidem*

Quoniam verò nos justificationem hanc recipimus, non per ulla opera, sed per fidem in Dei misericordiam & Christum, idèd docemus, & credimus cum Apostolo, homi-

Rom. 3. nem peccatorem justificari solâ fide in Christum, non lege, aut ullis operibus. Dicit

Rom. 4. enim Apostolus. *Arbitramur fide iustificari hominem absque operibus legis.* Item

2. 34. 5. Si Abraham ex operibus iustificatus fuit, habet quod gloriatur, sed non apud Deum.

Gen. 15. 6. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam. At ei qui non operatur, sed credit in

Ephes. 3. 8. 9. eum qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam. Et iterum, Gratia estis servati per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est. Non ex operibus, ne quis gloriatur, &c. Ergo quia fides Christum iustitiam nostram recipit, & gratiæ Dei in

Fide nos Christo omnia tribuit, ideo fidei tribuitur
recipere justificationem, maximè propter Christum, &

Christum

3. v. 19. Item, Rom. 4. 25. Ugy hog' legyünk im-
már nem csak meg-tisztultak az bűnökről avagy
szentek, de meg-ajándékozattak-is az Christus
igasságával, meg-óldoztattak az bűntől, haláltól,
és kárhozattól, igazak végre és örökösi az örök é-
letnek. Tulajdonképpen szólván azért, csak az Iste-
nen igazít minket meg, nem tulajdonítván nekünk
bűneinket, de tulajdonítván az ő igasságát nekünk.

Holot pedig mi ez igazítást veszszük nem vala-
mi cselekedetünk által, de az Isten irgalmasságában,
és az Christusban való hit által. Annak okáért ta-
nitjuk és hiszszük az szent Pállal, hog' az bűnös
ember csak az Christusban való igaz hit által iga-
zittatik meg, nem az törvényből avag' valami cse-
lekedetből. Mert azt mondja az szent Pál, Erő-
sítjuk hog' hitből igazittatik még az ember az tör-
vénynek cselekedeti nélkül, Roman. 3. v. 28. Iste-
mért: Ha Abrahám még igazítatot az cselekedetek-
ből, vag' on mivel dicsekedni, de nem Isten előtt,
mert mit mond az irás? *Hin Abrahám Istennek,*
és tulajdonítotték ő neki igasságára, Gen. 15. v.
5. De annak ug' mond, a' ki nem cselekezik, hi-
szen pedig abban a' ki az hitetlent meg-igazítja, tu-
lajdonittatik az ő hiti igasságára. Rom 4. 2. 3. 4.
Gen 15. 6. *Es ísmért,* Kegyeléből tartarattok megh
hitnek általa, és ez nem ti tölletek vag' on, Isten a-
jándéka. Nem az cselekedetből, hog' senki ne dicse-
kedjék, Eph. 2. v. 8. 9. *Azért holot az Hit meg-*
kaptollja az Christusi igasságunkat, és tulajdo-

Gal. 37. non ideo, quia nostrum opus est. **Donum**
Gal. 38. enim Dei est.

Coeterum nos Christum fide recipere multis ostendit Dominus apud Ioh. Ubi pro credere ponit manducare, & pro manducare credere. Nam sicut manducando, cibum recipimus, ita credendo participamus Christum. Itaque justificationis beneficium non partimur, partim gratiae Dei, vel Christi, partim nobis, aut dilectioni operibus, vel merito nostro; sed in solidum gratiae Dei in Christo per fidem tribuimus. Sed & non possent Deo placere dilectio & opera nostra, si fierent ab iniustis: proinde oportet nos prius justos esse, quam diligamus aut faciamus opera iusta. Iusti verò effici-mur, quemadmodum diximus, per fidem in Christum, merâ gratiâ Dei, qui peccata nobis non imputat, sed iustitiam Christi, adeoq; fidem in Christum ad iustitiam nobis imputat. Apostolus præterea apertissimè dilectionem derivat ex fide, dicens, *Finis praecepti est charitas, ex puro corde, conscientia bonâ, & fide non ficta.*

*Justifica-
tio non
arbitr.
partim
Christo
vel fidei
partim
nobis.*

1. Tim.
28.

de mindeneket az Istennek Christusban való kegyelmének, azért tulajdonítatik az meg-igazulás az hitnek, főképpen az Christusért, és nem azért, hogy mi cselekedtünk; mert Istennek ajándéka.

Továbbá, hogy mi a Christust hittel veszszük, sok szóval mutatja meg az Ur Christus szent Iánosnál az hol az hit helyet eledelt, és az étel helyet hitet mond. Ioh. 6. Mert miképpen éven-ételt veszünk be, így hívén részeseülünk a Christusban. Annak-okaért a meg-igazításnak jó teteményét nem osztjuk el, tulajdonítván rész szerint Isten kegyelmének, avag az Christusnak rész szerint, avag minékünk, avag az szeretetnek cselekedetinek, avag az mi érdemünknek; de teljességgel az Istennek kegyelmének az Christusban; hit által tulajdonítjuk. De nem-is lehetnének az Istennel kedvesek szeretetünk és cselekedetünk, ha azok hamisságtól lennének. Annak-okaért szükség, hogy mi először igazak legyünk, hogy nem mint szeressünk, avag igaz cselekedeteket cselekedjünk. Igazakká-tetevünk peniglen az mint megmondottuk az Christusban való hit által, csupán Istennek kegyelméből, és az mi bűneinket mi nekünk nem tulajdonítia, de az Christus igazságát, és ugyan az Christusban való hitünket tulajdonítia minékünk igazságunkra. Az szent Pál ennek felelte az szeretetet nyilván az hitből hozza-kimondván: Az parancsolatnak vége az szeretet, tiszta szívűből jó lelki-esmeretből, és cselekedés nélkül való hitből. 1. Tim. 1. v. 5.

*Confer-
tur Iaco-
bini et
Paulo.*

*Iacob. 2.
24. 25.*

*Galat. 2.
20. 21.*

Quapropter loquimur in hac causa, non de ficta fide, de inani & ociosa, aut mortua, sed de fide viva, vivificantēque, quæ propter Christum, qui vita est & vivificat, quem comprehendit, viva est & dicitur, ac se vivam esse vivis declarat operibus. Nihil itaque contra hanc nostram doctrinam pugnat Iacobus ille, qui de fide loquitur inani & mortua, quam quidam sacrificabant. Christum autem intra se viventem per fidem non habebant. Idem ille dixit, opera justificare, non contradicens Apostolo (reficiendus alioqui) sed ostendens Abrahamum vivam justificantemque fidem suam declaravisse, per opera. Id quod omnes pii faciunt, qui tamen soli Christo, nullis suis operibus fidunt. Iterum enim Apostolus dixit, *Vivo iam non ego, sed vivit in me Christus. Ut tam autem quam nunc vivo in carne, per fidem vivo, filii Dei qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non aspernor gratiam Dei. Nam si per legem est iustitia: igitur Christus frustra mortuus est, &c.*

Caput XVI.

DE FIDE ET BONIS

*Operibus, eorumque mercede,
& merito hominis.*

Fides

Az keresztyéni hitről való vallás tétel. 131-9

Annak-okaért szólnak ez dologban nem az ier-
seles, hejában-valo és hivalkoó avag meg-holt
hitről, de az elő és meg-elevenítő hitről az
Christusért, (ki elérünk és meg-eleve-
nitünk) az kit hozzá kapcsol, elő és előnek-is mon-
dátik, és magát előnk mutatja elő cselekedetekkel.
Semmit nem ellenkezik azért, ez mi tudományun-
kal, az szent Jakab, ki az hejában-valo és holt hit-
ről szól, mellyel nemellyek kérkedienek: az Christust
peniglen magokban hit által nem tartják való, Jac.
2. v. 24. 25. Ugyan ő mondotta hog' a cselekedetek
igazítanak meg, nem mondván ellene az szent Pál-
nak (mert ig' meg-verendő volna) de meg-mutat-
ván hog' Abrahám az ő elő és meg-igazító hitét
meg-mutatta cselekedetek által; mellyet minden bi-
vek cselekekszenek, kik mind az által az Christus-ba,
s-nem az ő cselekedetekben bíznák. Mert ismer ig'
szól az szent Pál: Elek immár, nem én de él én
bennem az Christus, az mel' életet peniglen most é-
lek ez testben, az Isten fiában-valo hit által élem, ki
szeretet engemet és attá magát én éretté. Nem ve-
tem hátra a' Istennek kegyelmét, mert ha a' törvény
által vagyom az igazság, tehát a' Christus hejában-
holt meg, Gal. 2. v. 20. 21.

XV I. Refsz.

Az H I T R Ő L es jó cselekedetekről.
azoknak jutalmokról, és az
emberi érdemről.

Az Keresz-

*Fides
quid?*

*Fides
Dei do-
nam.*

*Incremē-
ta fidei.
Luc. 17.
3.*

*Heb. 11.
3.*

*2. Cor. 1
20.*

*Phil. 1.
29.*

Rom. 12

2

Fides enim Christiana, non est opinio ac humana persuasio, sed firmissima fiducia & evidens ac cōstans animi assensus, denique certissima comprehensio veritatis Dei, proposita in Scripturis & Symbolo Apostolico atque adeò Dei ipsius summi boni, & præcipuè promissionis divinæ, & Christi, qui omnium promissionum est colophon. Hæc autem fides, merum est Dei donum, quod solus Deus ex gratia sua, electis suis, secundum mensuram, & quando, cui, & quantum ipse, vult donat, & quidē per spiritum sanctū, mediante prædicatione Evangelii, & oratione fidei. Hæc etiam sua habet incrementa: quæ nisi & ipsa darentur à Deo, non dixissent Apostoli, *Domine adauge nobis fidem.*

Et hæc quidem omnia, quæ hætenus de fide diximus, ante nos ita docuerunt Apostoli. Paulus enim, *Est autem fides, inquit, eorum quæ sperantur, ὁπώρας vel subsistentia firma, & earum rerum quæ non videntur, ἐλεγχῶ id est, evidens & certa rei comprehensio.* Et idem iterum. *Quotquot sunt promissiones Dei, inquit, per Christum sunt etiam & per ipsum Amen.* Ad Philipp. idem ait donatum esse ipsis, ut credant in Christum. Item, *Deus unicuique partisus est mensuram fidei.* Rursus, *Non o-*

aiunt

A Z Keresztyéni Hit, nem vélekedés ávagy emberi hitel, de erős bizodalom, és nyilvánvaló álhataros egyyezése az szívnek, és bizonyos meg-fogása az Isten igazságának, (mel' előnkben ádatot az irasban es az Apostolok vallásában) sőt ugyan ő magának az Istennek, ki fölséges, jó, és főképpon az Isten igiretinek, es az Christusnak, ki minden igireteknek vége, meg-kapcsolása Ez az Hit peniglen csupán csak Istennek ájandeka, mellyet egyedül az Isten az ű kegyelméből mérték szerint kinek és mennyit ő akar, ájandékoz az szent Léleknek általa, az Evangéliom pradikáltatásának, és á hí séges imádkozásnak eszközi által. Vagyon penig ennek nevékedése, mellyet, hog' ha az Isten nem adna, nem mondanák az Apostolok: Uram, nevéld bennünk az hitet, Luc. 17. v. 5.

Mind ezekről penig, mellyeket eddig mondottuk az hitről, ig' tanítottak mi előttünk az Apostolok. Mert szent Pál azt mond á: Az Hit peniglen az olyan dolgoknak valósága, az mellyeket reménlünk és az mellyek nem láttatnak azoknak bizonyos mutatója, Heb. 11. v. 1. ismet másut, Á Istének igiret i ü béne á Christusba valamennyin vadnak, es ü általa vadnak, Amé, 2. Cor. 1. v. 20. Á Philippibeliekhez. is á írja: Hog' adatot nekiek hog' hidjenek az Christusban, Phil. 1 v. 29. Ismét: Az Isten kinek kinek oíztogatta az hitnek mértékér, Rom. 12. v. 4. Es nem mindeké ug' mond az Hit, sem nem enged nek miányájan á Evangéliomnak, 2. Thes. 3. v. 2.

3. *Thos.* nium est fides ait, neque obediunt omnes eo
 8. 2. *vangelio.* Sed & Lucas testatur & ait, Et
Rom. 10 crediderunt quotquot erant ordinati ad vi-
 16. tam. Unde idem iterum fidem nuncupat.
 13. *1. 13.* fidem electorum Dei. Et iterum, Fides est ex
 48. *1. 1.* auditu, auditus autem per verbum Dei.
Ti. 1. 1. Alibi sepe iubet orare pro fide.
 10. *Rō.* 10.

17.

Idem ille Apostolus fidem vocat effica-
 cem & sese exerentem per dilectionem. Illa

Gal. 5. conscientiam quoque pacificat, & liberum
Fides ef. ad Deum aditum aperit, ut cum fiducia ad-
ficas & ipsum accedamus, & obtineamus ab eo uti-
operati- lia & necessaria. Eadem retinet nos in officio,
 6. *Gal.* 5. quod Deo debemus & proximo, & in ad-
 6. versis patientiam firmat, & confessionem,
Rom. 5. veram format atque facit & ut uno verbo ō-
 12. nia dicam, omnis generis bonos fructus, &
 bona opera progignit.

*De bo-
 nis ope-
 ribus.*

Docemus enim verò bona opera enasci
 ex viva fide, per spiritum sanctum, & à fide-
 libus fieri secundum voluntatem vel regu-
 lam verbi Dei. Nam Petrus Apostolus, Om-
 ni adhibito studio, inquit, subministrare in-
 fide vestra virtutem, in virtute verò scienti-
 am, in scientia verò temperantiam, etc.
 Diximus autem antea, legem Dei, quæ vo-
 luntas Dei est formulam nobis præscribere

1. *Thos.* re bonorum operum. Et Apostolus ait, Hæc
 4. 3. 6. est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut ab-

stinca

Rom. 10. v. 16. De szent Lukács-is bizonyítja mondván, hog' hittének valakik el- rendeltettnék volt az életre. Aét. 13. v. 48. Azért-is azon szent Pál az hitet nevezi az Istennek választottinak hitének, Tit. 1. v. 17. Es ismer, az hit hallásból van; a' hallasp enig Istennek ígéjéből. Rom. 10. v. 17. Nehol peniglen parancsolja, hog' az hitert könyöröghjünk gyakorta.

Ugyan azon szent Pál hathatónak mondja az Hitei-ki cselekedzik az szeretet által. Gal. 5. 6. Az lelki ismérteket-is meg csendesíti és szabad menetelt nyit az Istenhez, hog' bizodalommal járuljunk in hozzája, és nyerjünk őtélle hasznos, és szükségos dolgokat. Rom. 5. 1. 2. Ugyan ezen tisztánkben-is meg-tart bennünket, mellyel tartozunk a' Istennek és felebarátunknak, és az háborúságokban az bekezeses rú est meg-erősíti, és igaz vallás-tétele formál és szerez, és hog' eg' szóval mindeneiket meg mondiak, minden-nemű jó gyümölséket és jó cselekedeteket némi.

Mert tanítjuk hog' az igaz jó cselekedetek az elő hitből származnak az szent Lélek által, és hog' az hiteketül-lesznek az Istennek-igéjének akaraja ávag' régulája szerint Mert szent Péter azt mondja: Minden tellyes igyekezeteket penig erre rejá vétvén, az ti hitetek mellé ragasztatok jószágos cselekedeteket: az jó cselekedet mellé penig az tudománt: az tudomán mellé penig az mértel-letefféget. 2. Pet. 1. v. 5. 6. Mondék penig eléb, hog' az

147. *Confessio Fidei Christiana.*

*stineatis ab immunditia, & ne quis oppri-
mat aut fraudet in negotio fratrem suum.*
Etenim non probantur Deo opera, & nostro
arbitrio delecti cultus, quos Paulus nancu-
pat ἐβελόγησεν. De quibus & Dominus

*Opera
electitia
humana*

Colos. 2.

23.

Mat. 13.

9.

Yinia bo

norm

operum

Rom. 6.

23.

Mat. 6.

2. 13.

14

Mat. 5. 6

Eph. 41.

Co. 3. 17

1. Cor.

10. 24

Phi. 3. 4

Ti. 3.

14.

*in Evangelio. Frustra me colunt, ait, docen-
tes doctrinas, præcepta hominum. Impro-
bamus ergo huiusmodi opera: approbamus
& urgemus illa quæ sunt ex voluntate & mæ-
dato Dei. Illa ipsa fieri decent, non ut his
promereamur vitam æternam: Donum Dei
enim est, ut Apostolus ait, vita æterna: neq;
ad ostentationem, quam rejecit Dominus
neque ad quæstum, quem & ipsum rejecit,
sed ad gloriam Dei ornandam vocationem
nostram, gratitudinemq; Deo præstandam,
& ad utilitatem proximi. Rursus enim Do-
minus noster in evangelio dicit, Sic luceat
lux vestra coram hominibus, ut videant
vestra bona opera, & glorificent patrem qui
in cælis est. Sed & Apostolus Paulus, Am-
bulate dignè vocatione vestra. Item, Quid
quid egeritis inquit, aut sermone: aut fac-
to, omnia in nomine Iesu facite, gratias a-
gentes Deo & patri per illum. Idem, Nemo
quod suum est querat, sed quisque quod al-
terius. Et, Discant & nostri bona opera tu-
eri ad necessarios usus, ut non sint infrugi-
feri.*

Quam

hog' az Istennek törvénye mutatja-meg minékünk
az jó cselekedeteknek formáját. Szent Pál is aze
mondja: Ez az Istennek akarattja, az ti meg-szen-
teltetétek, hog' meg-oltalmaztatók magatokat az
tisztátalanfágtól, és hog' senki meg ne nyomorítsa a-
vag' meg-csallja dolgában az ő atyafiat. 1. Thess.
4. v. 3. Mert nem javallja az Isten az mi aka-
ratunkból választot cselekedeteket, melyeket az
Szent Pál nevez szabad akarat szerint való tisztelet-
nek, Col. 2. v. 23. Mellyről Christus Urunk is
szol az Evangéliomban: Hejában tisztelnék, ugy
mond, engemet, tanítván tudományokat emberek-
nek parancsolatis, Matth. 15. v. 9. Meg-verték
az ere az féle cselekedeteket: Javalljuk és kíván-
juk azokat, melyek lesznek Istennek akaratjából
és parancsolatjából. Azoknak pedig meg kel len-
niek, nem hog' az okért érdemlenők az örök életet,
(mert Istennek ajándéka az örök élet, min Sz. Pál
mondja, Rom. 6. v. 23.) Sem pedig magunk mu-
tatására, melyet meg-vét az Christus, Matth.
9. v. 2. Sem kereskedésre, melyet az on Christus
ismét meg-vét, Matth. 23. v. 14. De az
Istennek dicsőségére, az mi kivatalunknak meg-
ékesítésére, és az Istenhez való bala-advoltunk-
nak meg-mutatására, és felebaratunknak haszná-
ra. Mert viszontag ig' szol Christus Urunk az E-
vangéliomban: Ug' tündököllyék az ti világossá-
gok az emberek előtt, hog' lássák az ti jó cselekedet-
eket, és dicsőítsék az ti Atyákat, ki menyben va-

Bona o-
pera
non re-
jctā.
Eph. 9.
8.
Rom. 3.
28.
Matt. 7.
17.
Iean.
15. 5.
Eph. 2.
10.
Tit. 2.
14.
Mon ser.
Gamur
per bo-
opera

Quamvis ergo doceamus cum Apostolo hominem gratis justificari per fidem in Christum, & non per ulla opera bona, non ideo tamen vilipendimus aut condēnamus opera bona. Cum sciamus hominem nec conditum nec regenitum esse per fidem, ut otietur, sed potius, ut indefinenter quæ bona & utilia sunt faciat. Etenim in evangelio dicit Dominus, *Bona arbor bonum fructum adfert* Et iterum *Qui in me manet, plurimum fructum adfert*. Deniq; Apostolus, *Dei sumus creatura, ait, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparavit Deus, ut in eis ambulemus*. Et iterum. *Qui tradidit semetipsum pro nobis, ut redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum*

Dānamus itaq; omnes qui bona opera cō-
temnunt, non curanda & inutilia esse blate-
rant. Interim, quod antea dictum est, non

sentimus

Az Keresztyéni hitről való vallás tétel. 149

gyon, *Matth. 5. v. 16. Es Sz. Pál-is: Járjatok, ug' mond méltán: az ti hivataltokhoz, Eph. 4. v. 1. Ismét, Valamit cselekesztek, ug' mond, avag be-
széddel avag' cselekedettel, mindeneket az Ur Ie-
susnak nevében cselekedjete, hálákat adván az I-
stennek és Atyának ő általa, Col. 3. v. 17. Ismét,
Senki ne keressé az mi övé, hanem minden azt keres-
se az mi másé, 1: Cor. 10. v. 24. Es, Meg-tanul-
lyák az miéink is, hog' a jó cselekedeteket meg-ól-
talmazzák szükséges hasznokrâ, hog' ne legyenek
gyümölstelenek, Tit. 3. v. 14.*

Noha azért tanítjuk az szent Pállal, hog' az
ember meg-igazittatik ingyen az Christusban va-
ló hit által, és nem valami jó cselekedetből, mind az
által nem vetjük meg ezzel az jó cselekedeteket,
sem nem kárhozzatjuk. Holot tudjuk hog' az
ember sem teremtetet, sem u'onnan nem szüle-
tetet hit által azért, hog' hívőkodjék, de inkább hog'
szüntelen cselekdjék az mellyek jók és hasznosok.
Mert az Evangéliomban azt mondja a Christus: A
jó fa, jó gyümölstet teremt, *Matth. 7. v. 17. Es
ismét, Az kien bennem marad, sok gyümölstet te-
rem az, Joh. 15. v. 5. Es Sz. Pál-is: Isténekálkot-
mányi vagyunk, kik terétettünk a Iesus Christusban a
jó cselekedetekre, mellyeket készítet a Isté hog' azok-
ban árnánk, Eph. 2. v. 10. Es ismét, A'ki önnön ma-
gát adta éretünk hog' meg-váltana minket minden
hamisságtól, és tisztitana magának kiváltképpen- való
népet jó cselekedetekre ig'ekező, Tit. 2. v. 14*

Rom.
11. 6.

Opera
bona
placent

sentimus per opera bona nos servari, illaq;
ad salutem ita esse necessaria, ut absq; illis
ne mo unquam sit servatus. Gratiâ enim soli-
usq; Christi beneficio servamur. Opera ne-
cessariò ex fide progignuntur. Ac impro-
priè his salus attribuitur: quæ propriissimè
ascribitur gratiæ. Notissima enim est illa
Apostoli sententia. *Si per gratiam, jam non
ex operibus: quandoquidem gratia, jam nū
est gratia. Sin ex operibus, jam non ex gra-
tia: quandoquidem jam opus, non est opus.*

Ro.

10. 34.

35.

Coloss.

1. 9. 10

Verus

non fal-

sus &

philoso-

phicas

virtutes

docere

non

Placent verò approbanturq; á Deo ope-
ra, quæ á nobis fiunt per fidem. Quia illi
placent Deo, propter fidem in Christum,
qui faciunt opera bona, quæ insuper per spi-
ritum sanctum ex gratia Dei sunt facta. Si
Petrus enim, *In quavis gente, inquit, qui
timet ipsam, & operatur iustitiam, is accep-
tus est illi.* Et Paulus, *Non desinimus orare
pro vobis, ut ambuletis dignè Domino, ut
per omnia placeatis, in omni opere bono fru-
ctificantes.* Ita quæ veras non falsas, aut phi-
losophicas virtutes, verè bona opera, & ge-

Kerhoztattunk azért mind azokat, kik meg-utál-
lyák az jó cselekedeteket, és át fogják azokat hasz-
talanoknak lenni. Azonban mellyet elő is meg-
mondottunk, nem érzük azt, hog az jó cselekedet-
tek által tartatunk mi meg. Es hog' azok ug' vál-
nának szük ségek az i dvi'sségre, hog' azok nélkül
seba senki nem tartatot volna meg; Mert kegye-
lemből és csak az Christus jó voltából tartatunk-
meg. Az cselekedetek szük ségeképpen származ-
nak az hitből. Es az idv'sség ezeknek tulajdonit-
tatik, nem tulajdonképpen, mel' tulajdonképpen tu-
lajdonitatik az kegyelemnek. Mert nyilván való
az szent Pál monda sa, Hog' - ha kegyelemből va-
gyon: tehát nem cselekedetből (mert ug' az kegye-
lem nem volna kegyelem) ha pedig az cselekedetek-
ből, tehát nem kegyelemből, vag' az, hog' az csele-
kedet nem cselekedet, Rom. 11. v. 6.

Kedvesek pedig és javaltatnak az Istennek az
cselekedetek, mellyeket cselekeszünk hitből, mert a-
zok kedvesek Istennél az Christu-ban való hitért,
kik cselekeszik az jó cselekedeteket, mellyek é felek
az szent Lélek által Istennek kegyelméből lőtenek.
Mert szent Péter ig' szol: Minden nemzetben az
ki ötet felis, és igazságot cselekeszik, az kedves néki,
Jekt. 10. v. 35. Es szent Pál-is: Nem szününk-
meg, ug' mond, imádkozni ti értetek, hog' meltán
járjatok az Ur előtt mindenekbē teczván ő nékimir-
den jó gyümölsű cselekedeteket teremtvén. Col. 1.
v. 9. Annak okáért szorgalmasan tanítsuk az

nuina Christiani hominis officia sedulo docemus, & quantā possumus diligentia vehementiaq; omnibus inculcamus, Vituperantes omnium illorum & desidia & hypocrisim, qui ore Evangelium laudant & profitentur, vita autem turpi dedecorant, proponentes hac in causa, horribiles Dei minas, amplas denique promissiones Dei, & liberalia premia, exhortando, consolando, & oburgando.

*Deus ro-
tribuit
operibus
nostris.
mercedem.*

Etenim docemus Deum bona operantibus, amplam dare mercedem, juxta illam prophetæ sententiam, *Cohibe vocem tuam a fletu: quoniam erit merces operi tuo.* In Evangelio quoque dixit Dominus, *Gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cælis.* Et qui dediderit uni ex minimis

Ier. 31.

16.

Mat. 5.

12.

10. 42.

bis, non perdet mercedem suam. Referimus tamen mercedem hanc quam Dominus dat, non ad meritum hominis accipientis, sed ad bonitatem vel liberalitatem & veritatem Dei, promittentis atque dantis, qui cum nihil debeat cuiquam, promisit tamen se suis cultoribus fidelibus mercedem daturum: qui interim dat eis etiam, ut ipsum colant. Sunt multa præterea indigna Deo, & imperfecta plurima inveniuntur in operibus etiam

sanctorum

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 181
igaz, és nem hamis, avagy Philosophiai iofzágos
cselekedeteket. Hanem az Keresztyen emberhez
illendő tiszteket, az minémű szorgalmatossággal
lehet mindeneknek eleitekben adniuk. Szidalmaz-
ván mind azoknak tunyaságokat, és kepmutatásfo-
kat, kik szájjal dicsirik és vallyák az Evangéliomot.
undok életekkel penig meg-rutitják, elő hozván ez
dologban az Istennek iszszonyu fenyegetését, Ismét
bőséges és adakozó igireit és jutalmait, intvén vi-
gasztalván és dorgálván.

Mert tanitjuk, hog' az Isten az jó cselekedetek-
nek bőséges jutalmot ad, az Prophétának am-az
mondása szerint: Tartoztasd meg firalomtul az
te szodat, mert léssen jutalma az te cselekedetednek
Jer. 31. v. 16. Az Evangéliomban is mondotta
Christus Urunk: Örüllyetek és vigadjatok, mert az
ti jutalmatok fok az Eghben. Math. 5. v. 12. Es
valaki adánd az én kicsindedim közzül eg' pohar hi-
deg vizet, bizony mondom ti-néktek, nem vesz ti el
jutalmát, Mat. 10. v. 42. Mind az által azt a ju-
talmát mellyet Isten ad tulajdonitjuk nem az el-
vő ember érdemének, hanem az igirő és meg-a-
do Istennek joságának, adakozó-voltának, és igaz
mondásának, ki holot nem tartozik senkinek sem-
mivel-is, mind az által igirte hog' az ő tisztelőinek
jutalmat ad, az ki azonban meg-is adja nekik hog'
őret tisztelleyék.

Vadnak továbbá az szűteknek cselekedetekkbe is Iste
előt méltatlá dolgok, és találatnak sok fog' atkozások:

sanctorum, quia vero Deus recipit in gratiam, & completitur propter Christum operantes, mercedem eis promissam persolvit.

Isa. 64. Alioqui enim iustitiae nostrae comparantur
6. i *panno menstruata.* Sed & Dominus dicit in
Luc. 17. Evangelio. *Cum feceritis omnia quae pra-*
10. *cepta sunt vobis, dicit, servi inuicem su-*
mus: quod debuimus facere fecimus.

Tamen si ergo doceamus mercedem dari
 Deo nostris beneficiis, simul tamen doce-
 mus cum Augustino, coronare Deum in no-
 bis non merita nostra, sed dona sua. Et pro-
 inde quicquid accipimus mercedis, dicimus
 gratiam quoque esse, & magis quidem gra-
 tiam quam mercedem: quod quae bona faci-
 mus, per Deum magis, quam per nos ipsos
 facimus: & quod Paulus dicat, *Quid habes*
1. Cor. *quod non accepisti? Si vero accepisti quid*
4. 7. *gloriaris, quasi non acceperis?* Et quod hinc
 collegit beatus Martyr Cyprianus, In nul-
 lo nobis gloriandum esse, quando nostrum
 nihil sit. Damnamus ergo illos, qui merita
 hominum sic defendunt, ut evacuent grati-
 am Dei.

Caput XVII.

de mivel hog' kegyelmében vészén az Isten, es ked-
velli az Christust, az cselekedeteket, az ő nekik i-
gírtetét jutalmot meg-fizeti, mert okképpen az mi-
igasságunk hasonlittatik az havas aszfzonymnak fertel-
mes ruhájához, Esa. 64. v. 6. Es az Christu-
s azt mondja az Evangéliumban: Ha mindeneket,
mellyek néktek parancsoltattak meg, cselekedtek is
mondjátok, haszontalan szolgák vagyunk, mert az
mit kellett cselekednünk azt cselekedtük meg, Luc.
17. v. 10. Noha azért tanítjuk hog' az Isten ju-
talmat ad az mi jó cselekedetünkért, mind az által
egyetemben tanítjuk szent Agostonnal, hog' az I-
sten meg-keresztázza mi bennünk, nem az mi dic-
minket, hanem az ő ajándékát. Es azért valami
jutalmat veszünk is, azt mondjuk, hog' az is ke-
gyelem, és inkább kegyelmé: hog' né jutaló mivel-hogy
az mel' jót cselekedzünk, inkább Isten által, hog' nem
mint mi magunk által, cselekedeszünk. Es hog' Sz.
Pál is azt mondja, Micsodád vagy az mit nem,
vőrtél volna, 1. Cor. 4. v. 7. Ha pedig len vőrted,
mit dicsekedel mint ha nem vőrted volna. Es az
mit innen ant az Cyprianus Mártyr hoz ki: Sem-
miben nem kel mi-néknk dicsekednünk, holot mi-
nekünk semmink nincsen. Kárhozzatjuk azért a-
zokat, kik hog' őltalmazák az embereknek érdeme-
ket, hog' meg-írésítsék az Istennek kegyelmét.

XVII. RESZ.

DECATHOLICA ET

*Sancta Dei Ecclesia, & unico
Capite Ecclesia.*

Quando autem Deus ab initio
salvos voluit fieri homines & ad ag-
nitionem veritatis venire, oportet omnino
semper fuisse, nunc esse, & ad finem
usque seculi futuram Ecclesiam, id est, è
mundo evocatum vel collectum coetum fi-
delium, sanctorum inquam omnium com-
munionem, eorum videlicet, qui Deum ve-
rum, in Christo servatore, per verbum &
Spiritus sanctum verè cognoscunt, & ritè
colunt. denique omnibus bonis per Christum
gratuitò oblati fide participant. Sunt isti
omnes unius civitatis cives. viventes sub
eodem Domino, sub iisdem legibus, in ea-
dem omnium bonorum participatione.
Sic enim hos *concives sanctorum & do-*
messicos Dei appellavit Apostolus. Sanctos
appellans fideles in terris, sanguine filii Dei
sanctificatos. De quibus omnino intelli-
gendus est Symboli articulus: *Credo san-*
ctam ecclesiam catholicam sanctorum com-
munionem.

Una dun-
taxat
communio
Et cum semper unus modò sit Deus, u-
nus mediator Dei & hominum Iesus Messi-
as, unus item gregis universi pastor, unum
hujus

Az Istennek Közönséges Anya, szent-Eg'házáról és annak eg' Fejéről.

Mint hog' az Istē éleleitől fogván akarta hog'
az emberek üdvözüllyenek. és az igazságnak
esméretre jussanak. szükség hog' valóságosan min-
denkor lőt legyen, most-is vagyok, és ez után-is vi-
lág vegezetig legyen az Anya-szent-egyház. Az
az, ez világból ki-hivatot és ki szentgettetet Hi-
veknek Serege, mondom, minden szenteknek eg-
gyessége, azoknak tudni illik, kik az igaz Istent az
meg-válto Christusban az Igbe és szent Lélek által
igazán ismerik, és valóban tisztelik, és az Christus
által ingyen nyujtot jókkal hitből részesülnek. Mind
ezek eg' városnak polgáris, élvén azon Ur,
azon törvények, és azon jóknak közöl-
tetése alatt. Az Sz. Pál nevezte ezeket az szentek-
nek polgar társainak, és az Istennek háza népének.
Eph. 2. v. 19. Nevezvő szenteknek, és földön lévő
hiveteket kik meg-szenteltetienek az Isten Fiának
vérével. 1. Cor. 6. v. 11. Az kikről kell érte-
nünk az Apostoli vallásnak amaz czikkelyei: Hi-
szem az közönséges Anya-szent-egyházat, szenteknek
eggyességet.

Es holot mindenkor csak eg' Isten legyen, eg' köz-
ben-járo-is az Isten és emberek között az Iesus Chri-
stus. Ismét, eg' pásztor az egész nyájnak, eg' fe-
je em

temporū huius corporis caput: unus denique spiritus
ecclesia. una salus, una fides, unum testamentum vel
 fœdus, necessariò consequitur unam dun-
Catholi- taxat esse Ecclesiam: quam propterea Ca-
ca eccle- tholicam nuncupamus, quòd sit universalis,
sia. & diffundatur per omnes mundi partes, &
 ad omnia se tempora extendat, nullis vel
 locis inclusa vel tēporibus. Damnamus er-
 go Donatistas, qui Ecclesiam in nescio quos
 Aphricæ coarctabant angulos. Nec Roma-
 nensem approbamus clerum, qui solam
 propè Romanam Ecclesiam venditat pro
 catholicâ.

Partes Diducitur quidē ecclesia ī partes vel species
vel speci- varias, non quòd divisa aut divulsa sit in se-
et eccle- metipsam sed magis propter membrorum
sia. in ipsa diversitatem distincta. Aliam enim
 faciunt Ecclesiam Militantem aliam verò
Militant Triumphantem. Militat illa adhuc in ter-
et Tri- ris, & certat cum carne, cum mundo, &
umphant. principe mundi huius Diabolo, cum pecca-
 to atq; morte. Hæc verò rude iam donata,
 in coelo triumphat, de istis devictis omni-
 bus, & exultat coram Domino; nihilomi-
Parti- nus habent illæ inter sese cōmunionem, vel
cularis. conjunctionem.

Et militans in terris ecclesia semper plu-
 rimas habuit particulares ecclesias, quæ ta-
 men omnes ad unitatem catholicæ ecclesiæ
 refe-

Je ennek az testnek, és eg' lélek, eg' idvőség, eg' Hít
eg' testamentom vag' szövetség legyen. Szükség-
képpen követez k' hog' csak eg' Anya-szent-eg ház
legyen, melyet nevezünk Közönségének, azért,
mert ez világnak minden részeire, minden időre
is ki-terjed, semmi helyekre avag' időkre nem re-
kelt-térvén. Karhoztatjuk azért az Donatistá-
kat, kik az Anyaszent-egházat Africának nem
tudomicsoda székeletiben szorítják valabé Sem
az Római gyülekezetet nem javalljuk, kik csak az
Római Ecclesiát tartogatják közönségének.

Ugy vagon különb-különb részekre osztatik az
Ecclesia, nem hog' magában meg-oszlot avag' meg-
szakazodot vólna, de inkább hog' meg-valasztator
az tagoknak abban való különbségért. Azert ne-
mel Vitezkedő Ecclesia, nemel Győzedelmes: A-
max vitezkedő még ez földön és utaszkodik az te-
stnek ez világgal és ez világnak fejedelmével az ör-
dögök, az bűnök és halállal. Im ez penglen szá-
badtságga már meg-ajándékozta az Igek-
ben győzedelmeskedik mind ezeket meg-győzven,
és vigadoz örök: mind az által vagon ezek-
nek magok között egyességek, avag' öszve szerke-
zetések.

Az földön vitezkedő Anyaszent-egháznak
mindenkoron sok rész-szerént való Ecclesiái vad-
nak, mellyek mind az által az közönséges Anya-
szent-egháznak egyeségére vitének. Es máskép-
pen volt rendeltetven az Törvén előt az Isten r-
chák

referuntur. Hæc aliter fuit instituta ante Legem inter Patriarchas aliter sub Mose per Legem, aliter á Christo per Evangelium. Vulgò numerantur ferè duo populi, Isráëli-
tarum videlicet & gentium, vel eorum qui ex Iudæis & gentibus collecti sunt in Eccle-
siam. Testamenta item duo, vetus & novu.
Omnium tamen horum populorum una fuit & est societas, una salus in uno Messia, in quo ceu membra unius corporis sub unum caput connectuntur omnes, in eadem fide, etiam de eodem cibo & potu spiritali participantes. Agnoscimus hic tamen diversa fuisse tempora diversa symbola, promissi & exhibiti Messia, sublatisq; caeremonialibus, lucem nobis illustriorem lucere, & dona auctiora donari. & libertatã esse plenior-
rem.

*Duo pa-
puli.*

*Eadem
ecclesia
veteris
& novi
populi.*

*Ecclesia
domus
Dei vi-
gentis.*

1. 1st. 2.

5.

2. Tim.

3. 15.

Ecclesia

non. er-

rat.

Hæc ecclesia Dei sancta, vocatur *domus Dei viventis, extructa ex lapidibus vivis & spiritalibus*, & imposita super petram, immotam, super fundamentum, quo aliud collocari non potest: & ideo nuncupatur etiam *columna & basis veritatis*. Non errat illa, quandiu innititur petra Christo & fundamento prophetarũ & Apostolorum. Nec mirum si erret quoties deserit illum, qui solus est veritas. Vocatur ecclesia etiam *virgo ac sponsa Christi, & quidem unica & dilecta*

thák idejében, Másképpen az Moses alatt az Törvén által. Másképpen az Christustól az Evangelium által. Közönfészeképpen két féle népek számláltatnak: Az Israeliták és az pogányok; avag' azok, az kik az Sidokból és az pogányokból gyűjtettenek az Ecclesiában. Ismer: két testámen-
tomok: O, és Ij, mind az által, mind ezeknek eg' volt társaságok most-is eg' üdvösségek az eg' Mes-
siásban, kiben mint eg' testnek tagai, ez fő alatt mindenk' öszve foglaltatnak azon hitben, ugyan a-
zon lelki ételből és italból részefülven. Jól tudunk mind az által, hog' különböző idői voltanak, ki-
lombözö jegyei az meg-igirtetet és meg-adattatot Mesziásnak, es hog' el-véetven az Cérémoniák, nagyobb világosságnak fénlük minékünk, és bőségesb ájándékok aj ándekoztatának, és teljesebb szabad-
ságunk vagyon.

Ez az Istennek Anyaszent-egyháza hivattatik az élő Istennek Hazának, ki fel építetet elő es lelki köveköl. Pet. 2. 5. es tétetet meg-mozdulhatatlan kősziklára, olly fundamentomra, mel' kívül mas nem vettettherik, 1. Tim. 3. 15. Es azért-is ne-
vezterik az igazságnak oszlopának és erősségének. Nem vétkezik ez valamig áll az Christus kőszik-
lán, és az Propheták és Apostolok fundamentomán, s-nem-is csuda ha vétkezik valameny iszer el-had-
ja azt az ki egyedül igazság. Hivattatik Ismét az Ecclesia Szűznek, és Christus jegyessének, meg pe-
niglen egynek es szerelmesnek. Mert ig' szól az
szent

Ecclesia lecta. Apostolus enim, *Adunxi vos, in sponsa* quit, uni viro, ut virginem castam exhiberetis Christo. Vocatur ecclesia grex ovium *2, Cor. 11. 2.* sub uno pastore Christo, idq; apud Ezech. & *Ecclesia* apud Ioannem. Vocatur item corpus Christi, grex ovi quia fideles sunt viva Christi membra, sub capite Christo.

Eze. 34.

2, 23.

Joh. 10.

1.

Ecclesia

caput

Christi

solus.

Caput est quod in corpore eminentiam habet, & unde corpus vitam haurit, cuius spiritu regitur in omnibus, unde & incrementa & ut crescat habet. Unicum item est corporis caput, & cum corpore habet congruentiam. Ergo ecclesia non potest ullum aliud habere caput quam Christum. Nam ut

Cor. 1. 18. ecclesia corpus est spirituale. ita caput habeat sibi congruens spirituale utiq; oportet. Nec alio potest regi spiritu, quam Christi. Paulus quoq; *Ipse est caput* inquit, corporis ecclesie, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit ipse in omnibus primus tenens. Et idem iterum, Christus est, inquit,

Eph. 5. 23. caput ecclesie, qui idem salutem dat corpori. Et rursus, *Qui est caput Ecclesie,* ait,

Eph. 1. 22. 23: quae est corpus illius, complementum ejus, qui omnia in omnibus adimplet. Item, *Adolescamus in illum* per omnia, qui est caput

nempe Christus: in quo totum corpus se compingatur, incrementum capit. Non probatur ergo doctrinam Cleri Romani, facientis suum

Szent Pál: En készítettelek titeket, hog' mint szűzet eg' férjhez, tudni illik, Christushoz serkeztessetek 2. Cor. 11. v. 2. Neveztetik az Anyaszent-egyház Juhok nyájának, az eg' Christus Pásztorfága alatt, Ezech. 34. v. 2. 23. es Iob. 10. v. 4. Hivat-
tatik Christus testének-is, mert az hivek az Christushoz élő tagjai az Christus fő alá.

Az fő az a melynek felsősége vag' on az testben, és az honnan az test életet vészen, kinek lelke által viseltetik mindenben, honnan nevekede-se-is vag' on és gyarapodása. Azért az Anyaszent-egyháznak nem lehet feje, hanem csak az Christus: mert mint hog' az Anyaszentegyház lelki test. Ig' szükség hog' illend' feje lég' en magához: lelki tudni illik. s-nem-
is igazgathatik más lélekkel, hanē az Christussal, Sz. Pál is azt mōdja, űfeje a' Anyaszentegyház testének, ő az kezdet és elsőszülött az halottak köz-
ül, hogy mindenek között ő leg' en fő. Col. 1. v. 18. És ismét: Az Christus feje az Anyaszent-egyháznak, az ki életet-is ad az testnek, Eph. 5. v. 32. Viszont, ki feje az Anyaszent-egyháznak, mell' ő teste, és tellyessége annak, az ki mindeneket bé-tölt minde-
nekkel, Eph. 1. v. 23. Ismét, mindenestül fogván nevekedyük abban az ki fő, tudni llik, az Christusban, kiben minden test ha őszve sörkeztetik neve-
kedést vészen, Eph. 4. v. 15. Nem javallyuk azért az Római gyülekezetnek tudományát, ki am az Ro-

suum illum Romanum Pontificem Catholicæ
 in terris Ecclesiæ militantis, pastorem uni-
 versalem, caput summum, adeoque verum
 Christi vicarium, qui habeat in ecclesia ple-
 nitudinem (ut vocant,) potestatis, & domi-
 nium supremum. Docemus enim Christum
 Dominum esse & manere unicum pastorem
 universalem, summum item Pontificem co-
 ram Deo patre, ac in ecclesia ipsum omnia
 Pontificis vel pastoris obire munia, ad fi-
 nem usq; seculi, ideoq; nullo indigere vica-
 rio, qui absentis est. Christus verò præsens
 est ecclesiæ, & caput vivificum. *Hic Apo-*
stolis suis apostolorumq; successoribus prima-
tum & dominium in ecclesia severissime pro-
hibuit. Quicumq; ergo huic illustri veri-
tati contradicentes reluctantur, & in Ec-
clesiam Christi diversam inducunt guber-
nationem, quis non videat eos illis potius es-
se accensendos, de quibus Apostoli Christi
vaticinantur, Petrus, 2. Pet. 2 & Paul. Act.
2. Cor. 11 20, 2. Cor. 11. & 29. 2. Thess. 2. & aliis
qveq; in locis.
 Sublato autem capite Romano, nullam
 inducimus in Ecclesiam Christi ἀναξίαν
 vel perturbationem: cum doceamus guber-
 nationem ecclesiæ, ab Apostolis traditam,
 nobis sufficere ad retinendam in justo ordi-
 ne Ecclesiam, quæ ab initio, dum hujusmo-
 di ca-

Chri-
 stus uni-
 cus Ec-
 clesia
 pastor

Vicari-
 us nul-
 lus

Mahr.

18. 20.

Prima-
 tus in
 ecclesia
 nullus.

Mahr.

20. 26.

2. Pet. 2

1. Act.

20. 29.

30.

2. Cor. 11

3. Ec.

2. Thess.

2. 3. Ec.

Nulla in

Ecclesia

ἀναξία

mai Pápát az földön vitézkedő közönséges Anya-
szent-egyháznak közönséges pásztorává fejevé és
az Christusnak igaz Vicáriusává teszi, kinek az
Ecclesiában legyen telles hatalma. (mint ők szólnak.)
es fő Urasága. Mert tanítjuk hog' az Christus lé-
gyen Ur, es hogy ű egyedül legyen közönséges pász-
tor. Ismét, fő Papi-fejedelem az Atya Isten előtt,
és az Anyaszent-egyházban az fő Papságnak es
pásztorágnak minden tisztit vesellye, mind világ
végezetiglen: nem is szűkölködik azért Vicarius
nelkül, mel' az távul-lévőkhez illik. Az Christus
peniglen jelen vagyon az Ecclesiában, és ő az ele-
venítő fő: ő az ű Apostolitól es azoknak a követke-
zőitől az elsőséget es uralkodást keményen meg-til-
totta. Valakik azért az világosságos igazságnak tusa-
kodván ellene mondnak, es az Christus Ecclesiájá-
ban külömbféle igazgatást visznek-bé: ki nem látja
hog' azok inkább azokhoz számlálándok, kik felől az
Christus Apostoli jövendöltenek, mint szent Péter
2. Per. 2. Es szent Pál. Act. 20. v. 29. 3. Cor.
11. 2. Thes. 2. es egyéb helyeken is?

El-véven penig az Római fő, semmi rend nel-
kül való dolgot avag' zuzavart nem hozunk-bé
az Ecclesiában, holot tanítjuk, hog' az Anyaszent-
egyháznak igazgatása, mel' az Apostoloktól adat-
tarot, elég séges legyen minékünk az Ecclesiának i-
gaz rendben való meg-tartására, mel' eleiről fog-
va, míg ez fels Római fő nélkül (az mel' felől az

di capite Romano: (quale hodie dicitur Ecclesiam conservare in ordine,) caruit: atactica vel inordinata non fuit. Servat quidem caput Romanum tyrannidem suam, & corruptelam inductam in Ecclesiam: sed impedit interim, oppugnat, & quantis potest viribus excindit justam ecclesiae reformationem.

Diffidia Obscitur nobis varia esse in Ecclesiis
Et certamina nostris certamina atq; diffidia posteaquam
in Ecclesia. se à Romana separarunt Ecclesia, proinde non esse eas ecclesias veras. Quasi verò nullae unquam fuerint in ecclesia Romana

secae, nulla unquam diffidia atque certamina, & quidem de religione non tam in scholis, quam in cathedris sacris, in medio populi instituta. Agnoscimus sanè dixisse apo-

1. Cor. 3. stolum. *Deus non est Deus dissensionis, sed*
 3. Et 14 *pacis.* Et, *Cum sint in vobis amulatio &*
 33. *contentio, an non carnales estis?* negari tamen non potest. Deum fuisse in ecclesia apostolica, & apostolicam ecclesiam fuisse

ecclesiam veram, in qua tamen fuerunt concertationes, & diffidia. Reprehendit enim

Gal. 2. Petrum Apostolum, Apostolus Paulus, ab
 51. Act. hoc diffidet Barnabas. Certamen grave ex-
 15. 39. oritur in Ecclesia Antiochena, inter eos, qui unum Christum prædicabant: sicut comemorat Lucas in Actis Apostolicis cap. 15. 2

mondják, hog' az Ecclesiát rendbétartja) az első rend nélkül való nem volt. Meg tartja ug' nagyon az Romai fő az ú kegyetlenségét, és az Ecclesiában való vesztetődést, de azonban tartoztatja, üldözeti, és minden ereje szerint haborgatja az Ecclesiának igaz réformatioját (újabb helyre-állatását.)

Azt vetik szemünkben hog' az mi Ecclesiánkban sokféle kötődések, és visszavonások vadnak mintaról-fogva el-váltak a' Romai Ecclesiától. s azért nem is volnának azok igaz Ecclesiák. Mint-ha ugyan semmi szakadások, semmi visszavonások és haboruságok nem voltanak volna az Romai Ecclesiában, még pedig a' hit dolgában, nem ug' az Scholákban mint az Templomokban az népnek kö-zötte. Jól tudjuk, azt mondja a' szent Pál: Az Isten nem visszavonásnak Istene, de békeségnek. 1. Cor. 14. v. 33. Ismét, Holotti közöttetők nagyon irigység, versenygés, és visszavonások, nem testiek vattokké? 1. Cor. 3. v. 3. Mind az által meg nem tagadhatni, hog' noha az Istentől legyen az Apostoli Ecclesiában, és az Apostoli Ecclesia igaz. Anyaszent-egyház is legyen, de meg is voltanak abban visszálkodások és haboruságok. Mert meg-fed-de Sz. Pétert az Szent Pál Apostol. Gal. 2. v. 11. Szent Páltól különöz Barnabas, Act. 15. v. 39. Nag' verekedés támad az Antiochiai Ecclesiában azok kö-zöt, kik az Christust pradikállották, mint az sz, Lukás első számlállya, Act. 15. v. 2. Nag'

Gravia semper fuerunt in ecclesia certamina, & dissenserunt inter se, de rebus non le-
vibus. Doctores ecclesiæ præclarissimi, ut ex
his contentionibus interim ecclesia non
id esse desineret, quod erat. Ita enim placet
Deo, dissidiis ecclesiasticis uti, ad gloriam
nominis sui, ad illustrandam deniq; verita-
tem, & ut quæ probati sunt, manifesti fiant.

*De notis
vel signis
veræ Ec-
clesiæ.*

Cœterum ut non agnoscimus aliud caput
Ecclesiæ quam Christum; ita non agnosci-
mus quam libet ecclesiam, quæ se venditat
pro vera, veram esse ecclesiam: sed illam,

*Legiti-
ma &
sincera
verbi
Dei præ-
dicatio.*

docemus veram esse ecclesiam, in qua signa
vel notæ inveniuntur ecclesiæ veræ, impri-
mis verò verbi Dei legitima vel sincera præ-
dicatio, prout nobis est tradita in libris pro-
phetarum & Apostolorum, quæ omnes ad
Christum deducunt; quæ in Evangelio dixit:

*Ioan. 10
27. 28. 5*

*Oves meæ vocem meam audiunt, & ego co-
gnosco eas, & sequuntur me. & ego vitam
aternam do eis. Alienum autem non se-
quuntur, sed fugiunt ab eo; quia non no-
verunt vocem alienorum.* Et quæ tales sunt
in Ecclesia, hi unam habent fidem, unum
spiritum, & idcirco unum solum Deum ado-
rant, solum hunc in spiritu & veritate co-
lunt, hunc ex toto corde, & omnibus viri-
bus solum diligunt, solum per Christum me-

diato-

viszszálgódások voltak mindenkoron az Ecclesiában, és különöztek egy-mástól, nem kicsin dologban az Anyaszent-egyháznak fő Doctori, úgy hogy azonban afféle visszálködás miat nem szűnt-meg attól az Ecclesia az mi volt. Mert ig' tetzik Istennek élni az Anyaszent-egyházban való visszálködásokkal az ű nevének dicsőffégére, az igazságnak megvilágosítására, és az kik meg-probáltattanak, hog' nyilvánvalóké legyenek.

Továbbá mint hog' az Christus kívül más fejez nem ismerünk az Anyaszent-egyházban, ig' azonképpen nem ismerünk-is akar mel' Ecclesiát igaz Anyaszent-egyháznak lenni, az mel' magát mutatja igaz Ecclesiának. De azt tanítjuk igaz Anyaszent-egyháznak lenni, melyben jelei találtnak-meg' az igaz Anyaszent-egyháznak, főképpen pedig az Isten igéjének rendszerint való tisztá predíkálatása, az mint nekünk adattatott, az Prophéták, és Apostolok könyveiben, mellyek minket minnyáian az Christushoz visznek. ki az Evangeliumban azt mondotta: Az én juhaim az én igimethalगतják, és én ismerem őket, és követnek engemet, és én örök életet adok ő nékik. Idegent pedig nem követnek, de elfutnak tülle, mert nem ismerik az idegeneknek szavakat. Ioh. 10. v. 27. 28-5. És az kik ilyenek az Ecclesiában, ezeknek eg' hitek vagy on-eg' lelkek, és azért csak az eg' Istent imádják, csak ezt egyedül tisztelik lelekben és igazságban, ezt szeretik egyedül tellyes szóból és minden erőből

diatorem & intercessorem unicum invocant extra Christum fidemq; in ipsum, nullam querunt iustitiam & vitam. Quia Christum solum caput & fundamentum ecclesie agnoscunt, ac super hoc impositi quotidie se pœnitentiâ reparant. patientiâ impositam ipsis crucem ferunt. sed & charitate non ficta, cum omnibus Christi membris coniuncti, hac se declarant discipulos esse Christi, perseverando in vinculo pacis atq; unitatis sanctæ. Simul & participant sacramentis à Christo institutis, & ab Apostolis traditis: neque his aliter utuntur, quam uti acceperunt a Domino. Notum est enim omnibus illud Apostoli, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Proinde damnamus illas ecclesias, ut alienas à vera Christi ecclesia, quæ tales non sunt, quales esse debere audivimus, utcunq; interim præstent successionem Episcoporum, Unitatem, & Antiquitatem. Quinimò præcipiunt nobis Apostoli, ut fugiamus idololatriam & Babylonem, & ne participemus cum hac, nisi & plagarum Dei participes esse velimus.

Communione verò cum ecclesia Christiana.

csak írtet hiják segítségül az eg' közben-járó és es-
dező Christus által az Christus kívül és az ű ben-
ne való hit kívül, semmi igazságot és életet nem ke-
resnek. Mert egyedül az Christust ismerik az A-
nyaszent egyháznak fejének és fundámentomának
és ezen belhezertvén, minden nap meg-újítják
magokat igaz poenitentia által és békéséges türés ál-
tal az reájok vetetett kereszter el-szenvedék. Sőt
meg nem tettekes szeretettel is az Christusnak min-
den taghjaival összeférkezertvén, meg-jelentik
hog' ők Christusnak tanítványi meg-maradván az
békéségnek és szent egyességnek köteleiben. Elnök
egyetemben az Christustól szeretettet és Apóستolok-
tól hagyattatott Sacramentumokkal s-nem-is élnek
máskeppen ezekkel, mint mikeppen vőtték az Ur-
tól. Mert tudva vagyon mindenneknel a szent Pál
mondása: En vőttem az Urtól mellyet néktek ad-
tam. 1. Cor. 11. v. 23. Annakokáért kárhoztat-
juk azokat az Ecclesiákat, mint az Christus Eccle-
siájától idegeneket, az mellyek né ilyanok minemű-
veknek hallottuk hog' kellene lenni akár mit hányják
azonbá az Pispéküknék közvörközését, az Egyességet
a Reghiséget, Sőt azt parancsolják minékünk az
Apóستolok, hog' el-távoztassuk az bálványozást és
az Bablyont, és hog' ne részesüllyünk ezzel hanem
ha az Istennek csapásiban is részesek akarnánk len-
ni. 1. Cor. 10. v. 7. 14. 1. Iok. 1. v. 21. Apoc.
18. v. 4.

Az Christus Anyaszent-házával való egyes-

*Extra
ecclesiā
Dei nul-
la salus*

sti verā tantifacimus, ut negemus eos co-
ram Deo vivere posse qui cum verā Dei ec-
clesia non communicant, sed ab ea se sepa-
rant. Nam ut extra arcam Noë, non erat
ulla salus, pereunte mundo in diluvio: ita
credimus extra Christum, qui se electis in
ecclesia fruendum præbet, nullam esse salu-
tem certam: & proinde docemus vivere
volentes, non oportere separari a verā Chri-
sti ecclesia.

*Ecclesia
non alli-
gata est
signis.*

Signis tamen commemoratis, non ita ar-
cte includimus ecclesiam, ut omnes illos ex-
tra ecclesiam esse doceamus, qui vel sacra-
menti non participant, non quidem volen-
tes, neq; per contemptum; sed necessitate
potius inevitabili coacti, nolentes ab iis ab-
stineant, aut iis careant: vel in quibus ali-
quando deficit fides, non tamen penitus ex-
tinguitur aut prorsus desinit: vel in quibus
infirmi vicia atque errores inveniuntur.
Scimus enim Deum aliquot habuisse in mū-
do amicos, extra Israël rempublicam.
Scimus quid populo Dei evenit in capti-
vitate Babylonica, in qua sacrificiis suis ca-
ruerunt annis septuaginta. Scimus quid e-
venit S. Petro negatori, & quid quotidie
evenire soleat electis Dei fidelibus erranti-
bus & infirmis. Scimus præterea, quales

Az Keresztényi hitről való vallás tétel. 171

Séget peniglen anyira bűcsüllük, hog' tagadjuk azokat Isten előtt élhetni; az kik a' Christus Ecclesiájával nem eggyesülnek, de attul magokat meg válsztják. Mert mint az Noé Bárája kívül nem vala semmi maradás, elveszvéen ez világ az őzén vizben: Ig' hiszszük hog' az Christus kívül az ki magát az hűvekkel közli az Anyaszent-egyházban, semmi bizonyos idvősség nincsen, s-azért tanítjuk hog' az kik élni akarnak, nem szűkség hog' magokat el-szakasszák az Christus Ecclesiájától.

Az jeleket mind az által elő számlálván, nem ol kicsin helyre szorítjuk az Anyaszent-egyházát, hog' mind azokat az Ecclesia kívül tanítsuk lenni: kik vag' az Sácramentumokkal nem élnek, nem akaratyok szerint és nem meg-utálásból, hanem az el-távoztathatatlan szűk ségről kényszerítvén, kedvekellen azok nélkül vadnak, avag' azoktul üressék: avag' penig az kikben valaha meg-fog' az Hit, de mind az által nem aluszik tellyességgel avag' szintén nem szűnik-meg' avag' az kikben az gyarloságnak véitkei, avag' tevelgyésektaláltnak. Mert tudjuk hog' az Istennek voltanak hűvei eg' néhányan az Israëltársasága kívül. Tudjuk mint lőtt dolga az Isten nepenek az Babiloniai fogóságban, melyben herven esztendeig' aldozatok nélkül voltanak. Tudjuk mint lőtt dolga az tagadó szent Péternek, és mint lehet dolgok minden nap az Istennek tevelgyő es erőtelen válsztottinak. Tudjuk ez felőre
minő

*Ecclesia
aliquando
extincta.*

*2. Reg.
19. 18.*

Apoc. 7.

4. 9.

2. Tim.

2. 10.

Apostolorum temporibus fuerint Galatarum & Corinthiorum ecclesie in quibus multa & gravia accusat Apostolus scelera, & tamen nuncupat easdem sanctas Christi ecclesias. Quinimò fit aliquando, ut Deus iusto iudicio veritatem verbi sui, fidemq; catholicam, & cultum Dei legitimum sic obscurari & convelli sinat, ut propè videatur extincta & nulla amplius superesse ecclesia: sicuti factum videmus Helix, & aliis temporibus. Interim habet Deus in hoc mundo, & in hisce tenebris suos illos veros adoratores, nec paucos sed septem millia ac plures. Nam & Apostolus clamat, *Solidum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Novit Dominus qui sunt sui &c.* Unde & ecclesia invisibilis appellari potest, non quòd homines sint invisibiles, ex quibus ecclesia colligitur, sed quòd oculis nostris absconsa. Deo autem soli nota, iudicium humanum sæpe subterfugiat.

*Non omnes sunt
ex ecclesia
qui sunt in
ecclesia*

Rursus non omnes qui numerantur in ecclesia sancti, & viva atq; vera sunt ecclesie membra. Sunt enim hypocritæ multi, qui foris verbum Dei audiunt, & sacramenta palam percipiunt. Deum quoque per Christum invocare solum, Christum confiteri justitiam suam unicam, Deum item colere, & charitatis officia exercere.

mineművek voltak az Apostolok idejében az Galatia és Córinthusbeli Ecclesiák, melyekben az Szent Pál sok és nag' véikeket fed és mind az által nevezi őket a Christus szét Ecclesiájának. Sőt lesz néha, hog' az Isten igaz itéletéből az ő igazságosságát, és az közönséges hitet, és az Isteni igaz tisztelést ug' meg-engedje homályosodni és felbontani, hog' mint ha el-oltatot volna, és mint ha immár Anyaszent-egyház sem volna. Látjuk hog' volt az Illyes Propheta és egyébek idejében, 1. Reg. 19. v. 18. Apoc. 7. 4. 9: v. 9. 2. Azokban vadnak az Isténnek ez világban és ez sötétségben igaz imádói, és nem kevés peniglem, hanem hét ezer és több is. Kőről szól Szent Pál is: Meg-al az Istennek erős fundamentoma, melynek Pecséti ez: Tudja Isten kik legyenek övéi, 2. Tit. 2. v. 19. Melyből nevezetetik láthatatlan Anyaszent-egyház-nak, nem hog' az emberek láthatatlanok volnának, kikből szedegessetik az Anyaszent-egyház, de hog' az mi szereinkről el-re tervén, és az Istennél lévén tudva, az embereknek itéleti gyákrán el-kerüllye.

Visszont nem mindenk az kik az Ecclesiában számláltatnak, azok az Anyaszent-egyháznak Szent, élő és igaz tagjai. Mert sokak az kép-mutatók, kik külső képpen halgatják az Istennek igéjét, és az Sacramentumokkal nyilván élnek, az Istent is láttatnak az Christus által segítségül hívni, s. az Christust eg' igazságoknak vallani, az Istent tisztelni

re. Patientiâqve in calamitatibus ad tempus perdurare videntur: sed intus verâ spiritûs illuminatione, & fide animiqve sinceritate, & finali perseverantiâ destituuntur. Qui etiam quales sint, tandem deteguntur ferè, Joannes enim Apostolus: *Exierunt ex nobis, inquit, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiqve nobiscum.* Et tamen dum hi simulant pietatem, licet ex ecclesia non sint, numerantur tamen in ecclesia: sicuti proditores in republica, priusquam detegantur, numerantur & ipsi inter cives: & quæ admodum lolium vel zizania, & palea inveniuntur in tritico: aut sicut strumæ & tumores inveniuntur in integro corpore, cum vera morbi & deformitates sint veriis corporis quàm membra vera. Proinde ecclesia Dei rectè comparatur sagena, quæ omnis generis pisces attrahit, & agro, in quo inveniuntur & zizania & triticum. Ubimaximè cavere oportet, ne ante tempus judicemus, & excludere abjicereqve aut excindere conemur eos, quos Dominus excludi abjiciq; non vult, aut quos sine jactura ecclesiæ, separare non possumus. Rursus vigilandum est, ne stertentibus piis, impii proficiendo, damnum dent ecclesiæ.

Joan. 2.
19.

Matt.
13. 24.
47.

Ne temere ante
re tempus
judicemus.

Observa

telni, szeretetnek cselekedetiben gyakorlani magokat, és az háborúságokban is békefészes türelést szenvedni; de belől az leleknek igaz világoztása nélkül, hit nélkül és végig való álhatatosság nélkül vadnak, kik minéművek is legyenek, végbre meg-nyilatkoztatnak. Erről az Sz. Pálos ig' szél: Ki mentenek mi közzülünk, de nem mi közzülünk valok voltanak. Mert ha mi közzülünk valók völtanak vólna, megmaradtak vólna ugyan mi velünk. 1. Joh. 2. v. 19. Mind az által azért, holot tettetik az kereszténiséget, jóllehet az Anyaszent-egyházból ne legyenek, de meg-is az Ecclesiában számláltatnak, mint az Republicában levő árúlok, minek-előtte ki nem jelentetnek, számláltatnak ők is az polgárok között. És miképpen a konkol' és polyva talaltatott buza közt és mint az gelyva és fűl talaltatik az ép testben, holot valóba inkább rontsághis és betegségileg legyenek az testnek, hog' nem mint igaz tagjai. Annak okáért az Ecclesia igazán hasonlittatik háléhoz, mel' mindenfele halat vonszon. Es szanto földhöz, melyben tatáltatik mind buza és mind konkol'. Math. 13. v. 24. 47. Az hol feletteigen meg-lásunk, idő előt hog' ne itéllük, és ki ne reszkesszünk, el se vessük, avag' ki ne vágjuk azokat, kiket az Ur nem akar ki-verni és ki-rékesztetni, avag' az kiket el nem szakaszthatunk az Ecclesiának kára nélkül. Ismer; vigyazni kel, hog' az hűvek te-nyálkodásából az hitetlenek epültvén, káris ne szerezzenek az Anyaszentegyháznak.

Továbbá

Unitas
Ecclesiae
non est
in exter in ecclesia foveamus. Sita est illa non in ca-
nis *riri* remoniis & ritibus externis, sed magis in
bus veritate & unitate fidei Catholica. Fides
 catholica, non est nobis tradita humanis
 legibus, sed scripturâ divinâ, cuius com-
 pediū est symbolum apostolicum. Unde le-
 gimus apud veteres rituum fuisse diversita-
 tatem variam, sed eam liberam, quâ nemo
 unquam existimavit dissolvi unitatem ec-
 clesiasticam. In dogmatibus itaque, & in
 vera concordique prædicatione evangelii
 Christi, & in ritibus à Domino disertè tradi-
 tis, dicimus veram ecclesiae concordiam:
 ubi illam maximè Apostoli sententiam ur-
 gemus. Quotquot itaque perfecti sumus,
 hoc sentiamus, Quod si quid aliter sentitis.
Phil. 3. hoc quoque vobis Deus revelabit. Atta-
15. & 16. men in eo ad quod pervenimus, eadem ince-
 damus regulâ, & itidem sumus affecti.

Caput. XVIII.

 DE MINISTRIS EC-
 clesiae, ipsorumq; institu-
 tione, & officiis,

Az Kereszttyéni hitről való vallás tétel. 177

Továbbá felette szorgalmatossan tanítjuk megtartani miben álljon az Eccesiának igazsága és egyessége, hog' vakmerőképpen szakadásokat ne szenvedzünk, ne is tartunk az Ecclesiában. Azpenig áll nem az Cérémóniákban és külfő rendtartásokban de inkább az igazságban és az közönséges hitnek egyességében. Az közönséges Hit nem adatot mi nekünk emberi törvények által, de szent Írásból, mel'nek rövid uta az Apostoli vallás. Innen vagyunk hog' olvassuk az réghiekre az rendtartásoknak különbségeket, de azok szabadosak voltak, melyek soha senki nem ítelt az Anyaszent-egyházbeli egyességet föl-bontani. Az tudománynak és az Christus Evangeliumának igaz és eggyező prédikálásában, és az Christustól nyilván adattatott rendtartásokban mondunk állani az Anyaszent-egyháznak igaz egyességet. Azhol a szent Pálnak mondasát felette erősítjük. Valakik annak okáért tökéletesek vagyunk azont értjük. Hog' ha mit különben értetek, azt is az Isten meg jelenti néktek. De mind az által, az mire jutottunk, abban eg' regula szerint járjunk, és eg' értelemben légyünk. Phil. 3. v. 15. 16.

XVIII. Rész.

Az Anyaszent - egyházban - való Szolgákról, azoknak Rend-tartásokról és Tisztekről.

M

Az

*Deus mi-
nistris u-
situr in
Ecclesia
instru-
enda.*

*Institu-
tio &
origo mi-
nistriorū*

*Non con-
temnen-
dum mi-
nisteriū*

*Rom. 10
14.*

*Joan. 13
20.*

*Acto. 16
9.*

DEus ad colligendam vel con-
stituendam sibi Ecclesiam, eandemq;
gubernandam & conservandam, semper u-
sus est Ministris. iisq; utitur adhuc, & ute-
tur porro, quoad ecclesia in terris fuerit.
Ergo Ministrorum origo, institutio & fun-
ctio vetustissima & ipsius Dei, non nova aut
hominum est ordinatio. Posset sanè Deus
suâ potentiâ immeditatè sibi adungere ex
hominibus ecclesiam, sed maluit agere cum
hominibus per ministerium hominum. Pro-
inde spectandi sunt ministri non ut ministri
duntaxat per se, sed sicut ministri Dei, ut
pote per quos Deus salutem hominum ope-
ratur. Unde cavendum monemus, ne ea
quæ sūt conversionis nostræ & institutionis,
ita occultæ virtuti Spiritus sancti attribua-
mus, ut ministerium ecclesiasticum evacue-
mus. Nam convenit nos semper esse memo-
res verborum Apostoli: *Quomodo credent
de quo non audierunt? Quomodo autem
audient absq; predicante? Ergo fides est ex
auditu, auditus autem per verbum Dei.* Et
quod Dominus dixit in Evangelio, *Amen
amen dico vobis, qui recipit quemcunq; mi-
sero, me recipit, qui autem me recipit, reci-
pit eum, qui me misit.* Et quod vir Macedo
per visionem Paulo in Asia agenti apparens,
sub-

A Z Isten az Ecclesiának gyűjtésére, avagy
 építésére és annak igazgatóására és megma-
 radására, mindenkor élt Egyházi-szolgákkal, és
 még most-is azokkal él, és ez után-is fog élni míg
 ez földön léfzen Ecclesia. Azért az Egyházi szol-
 gáknak eredetek, rendelések, hivatalok régi és Iste-
 ni, nem új és emberi rendelés. Ug' vagon az Iste-
 maga hatamából foglalhatna az emberek között
 eszköz nélkül magának Anyaszente egyházat, de
 akart az emberek között munkálkodni az emberek
 szolgálattal. Annakokáért az egyházi szol-
 gákat nem csak ug' mint magok szerint való szol-
 gákat kell néznünk, de mint Istennek szolgait, ug'
 mint kik által az Isten az emberek üdvösségét szer-
 zi-meg. Az hol intetünk hog' meg-lássuk, hog'
 azokat mellyek az mi meg térésünkre és épületünk-
 re néznek, ug' tulajdonítsuk az szent Léleknek tit-
 kós erejének, hog' az egyházi szolgálatot meg ne-
 űresítsük. Mert illik mindenkor meg-emlekez-
 nünk az szent Pál mondásáról: Mímodon hisznek
 az kiről nem hallotanak? miképpen halnak penig-
 len prädikáló nélkül? Azért az Hit hallásból va-
 gyon az hallás penig Istennek ígéje által. Rom. 10.
 v. 14. Es az mit üdvözítőnk mondott az Evangé-
 liumban, Bizon' bizony mondom ti néktek, az ki be-
 fogadja az kit küldök, engemet fogad-be, az ki pe-
 nig' engemet fogad-be, azt fogadja-be az ki enge-
 met küldött. Joh. 13. v. 20. Es az mit Ásiában
 az Macédóniabeli férfit mond szent Pálnak
 M^a látás

submonuit & dixit, *Profectus in Mact-*

x. Cor. domam, succurre nobis. Alibi enim idem

3. 6. Apostolus dixit: *Dei sumus cooperarii, Dei agricolatio, & edificatio estis.* Rursus tamen & hoc cavendum est, ne ministris & ministerio nimium tribuamus, memores etiam hinc verborum Domini, dicentis in Evangelio, *Nemo venit ad me, nisi Pater me-*

Joan. 6. us traxerit eum. Et verborum Apostoli.

44. *Quis igitur est Paulus? Quis autem Apol-*

1. Cor. lo nisi ministri, per quos credidistis? & ut
§. 5. 67 cuique Dominus dedit: Ego plantavi, Ap-
pollo rigavit: sed Deus dedit incrementum.
Itaque non qui plantat est aliquid, neque
qui rigat, sed qui dat incrementum Deus.

Deus cō Credamus ergo Deum verbo suo nos doce-
re foris re foris per ministros suos, intus autem cō-
corda.

movere electorum suorum corda ad fidem
 per spiritum sanctum: ideoque omnē gloriam
 totius huius beneficii referendā esse ad Deū.
 Sed ea de re dictū est & 1. cap. huius Expositi

Et quidem ab initio mundi, usus
est Deus omnium præstantissimis in
mundo simplicibus quidem pluribus in

Patriarcha qv mundana sapientia vel Philosophia, sed excellentissimis in vera theologia) hominibus, Patriarchis videlicet, cum quibus non raro colloquutus est per Angelos. Fuerunt enim Patriarchæ, sui seculi Prophetæ sive

Patriar
cha qv?

De-

latásban: Jere által Mácédóniában es lég' fegitfég-
gel minékünk Acl. 16. v. 9. Másutis ugyan azon
szent Pál ig' szól: Istennel együtt munkalkodó
szolgák vagyunk, Isté majorfágá, Isten éppitése vad-
tok, 1. Cor. 3. v. 9. Mind az által viszont ezt is
el-keltávoztatni, hog' az Egyházi szolgáknak és
Egyházi szolgáltnak sokat felettéb ne tulajdonit-
sunk, meg-emlekezvén itt is az Christus mondá-
sáról, ki ig' szól az Evangéliomban: Senki nem jö-
het én hozzám, hanem ha az én Atyám vonándja ö-
tet, Ioan. 6. v. 44. Es az szent Pál szaváról ki
azt mondá: Kicsoda azért a' Pál, és kicsoda az A-
pollos, hanem szolgák, kik által hittetek, és az mint
kinek kinek az Ur adta? En plántáltam, Apollos ön-
tözöt, de Isten adott annak nevedést. Azért
sem az ki plántál valaki, sem az ki öntöz, hanem I-
sten az ki nevedést ad. 1. Cor. 3. v. 5. 67. Hd-
juk azért hog' az Isten tanit minket az ő Igé'ével,
kivől az ő szolgái által, belől pedig az ő valasztot-
tinak szívöket hitre indítja az szent I'elek által.
Annak okáért ez jó-téreménynek dicsőségét az I-
stének kelegész-szent tulajdonítani. De erről a dolog-
ról szollottunk oda felez vallásnak első részében.

Eleitül fogván pedig élt az Isten ez világon való
jö főrendekkel, (kik eg'-ügyűvek voltanak nyonyez-
világi bölcseségben vagy tudományban de fővek az
Isteni tudományban,) tudni illik az Patriarchákkal
kikkel gyakorta szóllot az Angyalok által. Más
az Patriarchák az úidejekben való Propheták.

181 *Confessio Fidei Christiana.*

Doctores, quos Deus hoc nomine aliquot
voluit secula vivere, ut essent veluti Patres
& lumina orbis. Sequutus est illos Moses cū
Prophetis, per universū mūdū celeberrimis.

Christus Quid quod post hos misit Pa-
Doctor. ter cœlestis Filium suum unigenitum,
Doctorem mundi absolutissimum, *in quo*

Col. 2.3. est abscondita divina illa sapientia, & in
nos derivata, per sacratissimam simplicissi-
mamque & omnium perfectissimam doctri-
nam. Allegit enim ille sibi discipulos, quos
fecit Apostolos. Hi vero exeuntes in mun-
dum universum, collegerunt ubique Eccle-
sias, per prædicationem Evangelii, dein-
de verò per omnes mundi Ecclesias, ordi-
narunt pastores atque Doctores, ex præ-
cepto Christi, per quorum Successores, hu-
cūq; Ecclesiam docuit ac gubernavit. Itaq;
ut Deus veteri populo dedit Patriarchas
Ministri una cum Mose & Prophetis: ita novi Testa-
novi te- menti populo, misit suum unigenitum Fili-
stamēti. um unā cum Apostolis, & Doctoribus Ec-
Lu. 6. 13 clesiae.
1. Cor.

12. 28. Porro ministri novi populi, variis nun-
Act. 13. cupantur appellationibus Dicuntur enim
1. 17. 23 Apostoli, Propheta, Evangelista, Episco-
Co. 2. 28 pi, Presbyteri, Pastores atq; Doctores. A-

vag' Doctörök vóltanak, kiket az Isten ez végre akart eg' nehán száz esztendőig éltetni, hog' lenének mint Atyák és ez világnak világossághí. Követé: ezeket Móses az Prophétákkal, kik az földön bíresék és nevesék vóltanak.

Ezek után elküldé az menyei Atya az ő egyetlen eg' Fiát, ez világnak tökéletes Doctörát: kiből el-rejtet az menyei bölcseség, Col. 3. v. 3. Es mi reánk származot az szentséges egy-ígyű és mindeneknél tökéletesb tudomány által. Mert választot ő magának tanítványokat, kiket Apostolokká tón. Ezek pedig kimenvén ez széles világra mindenütt gyűjtötenek Ecclesiákat az Evangélium pradikállása által. Az után pedig ez világnak minden Ecclesiái szerint rendeltének Tanítókat és Doctöröket az Christus parancsolattya-ból, kiknek utánok következők által ez ideig tanította és igazgatta az Ecclesiát. Annakokáért, mihelyen az Isten az O Testámentombéli népnek el-bocsátotta az Patriarchákat, az Mósessele és az Prophétákkal egyetemben: azonképpen az Új Testámentombéli népnek az ő egyetlen eg' Fiát, az Apostolokkal és Anyaszent-egyházbeli Doctörökkel egyetemben.

Továbbá az Új Testámentombéli népnek szolgái sokféle nevezetekkel neveztetnek, mert mondatnak Apóstoloknak, Prophétáknak, Evangeliáknak, Vigyázóknak, Presbytereknek (egyházi őregeknek,) Pásztoroknak és Doctöröknek, 1. Cor.

Eph. 4. postoli nullo certò consistebant loco, sed
12. per orbem varias colligebant ecclesias.
Apostoli Quæ ubi iam constitutæ erant, defierunt
esse Apostoli ac subierunt quique in sua ec-
Prophe- clesia in locum istorum Pastores. Prophetæ
ta. quondam præscii futurorum. Vates erant
sed & scripturas interpretabantur. Quales
Evange- etiam hodie adhuc inveniuntur. Evangelii-
listæ. stæ apellabantur scriptores Evangelicæ hi-
2. Tim. storæ sed & Præcones evangelii Christi:
4. 5. quomodo & Paulus Timotheum iubet
implere opus Evangelistæ. Episcopi verò
Episcopi sunt inspectores vigilesq; ecclesiæ, qui vi-
Presby- sum & necessariâ ecclesiæ dispensant. Pres-
teri byteri sunt seniores, & quasi senatores,
patresque Ecclesiæ, gubernantes ipsam con-
Pastores siliò salubri. Pastores ovile Domini. & cu-
stodiunt, & ei de rebus prospiciunt neces-
Docto- sariis. Doctores erudiunt, & veram fidem
res. pietatemq; docent. *Licebit ergo nunc ec-
clesiarum ministros nuncupare Episcopos,
Presbyteros, Pastores atque Doctores.*
Ordines Sequentibus porrò temporibus, multò
Papista plures in ecclesiam Dei inductæ sunt nuncu-
rum. pationes ministrorum in ecclesia. Alii enim
ordinati sunt Patriarchæ, alii Suffraganeis

12. v. 28. Eph. 4. v. 11. Luc. 6. v. 13. Actor.
13. 1. és 14. 23. és 20. 28. Az Apostolok semmi
bizonyos helyen nem maradnak vala meg, de ez
világon szerén-szerre Ecclesiákat gyűjtenek vala.
Mellyek osztán hog' jól nevekettének, meg szén-
tenek az Apostolok, és következtenek ezek helyében
minden Ecclesiákban az Pásztorok. Az Prophé-
ták régenten az következő dolgoknak tudói lé-
vén jövő-dő-mondók vóltanak. De még irasokot is
magyaráztak. Minneművek még most is találtat-
nak. Evangélistáknak neveztetnek vala az Evan-
géliomi Historiáknak írói, és még az Christus Ev-
angéliomának hirdetői is. Mint szent Pál paranz-
csollja Timothéusnak bé-tölteni az Evangelistának
tisztit. 2. Tim. 4. v. 5. A Vigyázok pedig az Eccle-
siának gondviselői es vigyázói vóltanak kik az Ec-
clesiának eledelési es szükségait ki-sáfárlátták. A Pres-
byterek egyházi Öregek, és úgy mit tanátsi és Attyai a
Ecclesiának, azt hasznos tanátsókkal igazgatván. Az
pásztorok az Urnak aklát mind őrzik, mind pe-
nig szükséges dolgáról annak gondorviselni. Az
Doctörök az igaz hitre es kegyességre építenek
és tanítanak. Szabad lészen azért mostan az Anya-
szent-egyházbeli szolgákat, Vigyázoknak Egyházi
Öregeknek, Pásztoroknak, és Doctöröknek hívni.

Az következő dökben az után, sokkal több
nevezetek hozattattak-bé az Ecclesiába az egyhá-
zi szol-gáknak. Mert némellyek rendeltetienek
Pátri- háknak, némellyek Ersekoknak, némellyek

Item Metropolitani, Archipresbyteri, Diaconi quoque, Subdiaconi, Acoluthi, Exorcistæ, Cantores, Ianitores, & nescio qui alii ut Cardinales Præpositi, & Priores, Patres minores & maiores, ordines maiores & minores, At de his omnibus nihil sumus nos solliciti, quales olim fuerint, aut nunc sint. *Sufficit nobis Apostolica de ministris Doctrina.*

Ita cum sciamus certò Monachos, & Monachorum ordines vel sectas neque à Christo, neque ab ab Apostolis esse institutas, docemus nihil eas ecclesiæ Dei utiles esse, imò perniciosas, Tametsi enim quondam (cùm essent Solitarii & manibus sibi victum quærent, nec ullis esset oneri sed Pastoribus Ecclesiarum ubique parerent, ut Lasci) fuerint tolerabiles, tamen nunc, quales sint videt, & sentit universus orbis. Prætexunt nescio quæ vota, & vivunt votis suis vitam prorsus cōtrariā ut prorsus optimi eorū inter eos numerari mereantur, de quibus dixit Apostolus: *Audimus quosdam versantes inter vos inordinate, nihil operis facientes, sed curiosi agentes.* Tales ergo nos in nostris eccle-

2. *Thef. lus: Audimus quosdam versantes inter vos*

3. *11. inordinate, nihil operis facientes, sed curiosi agentes.* Tales ergo nos in nostris eccle-

Szentelő Püspököknek, némellyek Metropolitanusoknak, Archipresbytereknek, Ismét, Diáconusoknak, Sub-diáconusoknak, Acolutoknak, Exorcistáknak, Cantoroknak, Ayto-nyitóknak, és nem tudom minek nem, mint: Cardinálóknak, Prapostoknak, Prioroknak, Nag' es kicsin Pátereknek, nagyob es kisebb rendeknek. De mind ezekről nem vagyunk szorgalmazatosak, mineműek vóltanak regenten, és mostan-is mineműek legyenek. Elégfészes minékünk az Egyházi szolgákról az a tudomán' mel' az Apostolok irásában vagyón.

Azért, holot bizonynyal tudjuk az Barátokat, és az Baráti rendeket és szerzeteket sem az Christustól, sem az Apostoloktól nem szerzeteknek lenni, azt tanítjuk, hog' azok semmire sem hasznosok az Istennek Ecclesiájának, sőt inkább veszedelmesek, mert noha regenten (mikorön Remetek vóltanak, és kezek munkájával keresztenekek magoknak eledelt, nem-is vóltanak senkinek terbére, de az Anyaszent-egyházban való Tanítóknak, mindenűg engedtenek, mint az község) el-túrhetők vóltanak, mind az általmostan mineművek legyenek, láttya és érzi mind ez egész világ. Nem tudom micsoda fogadásokat forgatnak, de az z al tellyességgel ellenkező életet élnek: ug' hog' az javai-is ő közöttek mel' tán számláltatnak azok között, kik felől szóllor az szent Pál: Halljuk, ug'-mond, hog' némellyek köz tettek rendeletlenül járnak, kik semmi dólgot nem tesznek, hanem nyughatatlanul cselekefsznek, 2.

fiis, nec habemus, nec in ecclesiis Christi habendos esse docemus.

Nemo autem honorem ministerii ecclesiastici usurpare sibi, id est ad se largitionibus, aut ullis artibus, aut arbitrio proprio rapere debet. Vocentur & eligantur electio-
Vocandi ne ecclesiastica & legitima ministri eccle-
& eli- sia: id est, eligantur religiosè ab ecclesia,
gend sūt vel ad hoc deputatis ab ecclesia, ordine ju-
ministri sto, & absque turba, seditionibus, & con-
Deputa tentione. Eligantur autem non quilibet
ti ab sed homines idonei, eruditione iusta & sa-
Ecclesia cra, eloquentiâ piâ, prudentiâque sim-
 plici, denique moderatione & honestate
 vitæ insignes, juxta Canonem Apostolicum,
 qui ab Apostolo contextitur in 1. ad Tim. 3.
Ordina- cap. & ad Tit. 1. cap. Et qui electi sunt
rio. *ordinentur à senioribus cum orationibus*
Ier. 22. *publicis, & impositione manuum.* Damna-
22. Ec. mus hic omnes qui sua sponte currunt, cum
 non sint electi, missi, vel ordinati. *Dam-*
Ministri *namus ministros ineptos, & non instructos*
indocti *donis pastori necessariis.* Interim agnosci-
damnâ- mus quorundam in veteri ecclesia pastorum
rar. simplicitatem innocuam, plus aliquando
 profuisse ecclesiæ, quam quorundam erudi-
 tionem variam, exquisitam, delicatamque,
 sed paulò faustuosiore. Unde ne hodie
 qui-

Theff. 3. v. 11. Ezféléket azért az mi gyülekeze-
 űnkben nem tartunk, sőt tanítjuk hog' az Christus
 Anyaszent-egyházában ne tartassanak.

Senki pedig az Egyházi szolgálatnak tisztét
 magának nem foglalhatja, az az, sem adakozással,
 sem valami mester séggel avag' tulajdon akarattya-
 val nem ragadhatja magának. Hivattassanak és
 választassanak Egyházi és törven' szerint való
 választással az Anyaszent-egyházbeli Tanítók,
 az az, választassanak szentségeken az Anyaszent-
 egyháztól, avag' az kiket az Ecclesia arra rendelt,
 igaz rend tartással, habornság, partútés és visz-
 sza vonás nélkül. Választassanak pedig nem akar-
 kik de méltó emberek, igaz és szent tudomán-
 nyal, kegyes ékessen szollással, együgyű bölcseséggel,
 szent életnek mértékleteffégével, és tisztettségével
 fővek, az Apostoli regula szerint, mint meg-olvas-
 hatjuk, 1. Tim. 3. és Tit. 1. Es az kik válogztatta-
 nak rendelte fienek el az Senioroktól, közönséges
 imatkozáfokkal es keznek reja ok vetlével. Kar-
 hoztatjuk itt mindenekei kik magok kényén futnak,
 holot nem választattanak, nem küldetettének, nem
 rendeltettének, Ier. 23. v. 21. Karhoztatjuk az
 tudatlan Tanítókat, és tanítóhoz illendő ajándékok-
 kal nem-ékesítetteteket. Azonban meg-esmériük
 hog' az régi Ecclesiában, nemel tanítoknak kegyes
 egy-ügyűségek, néha röbber használt az Ecclesiá-
 nak, hog' sem nemel sok fele, bölcs, kényes, és vala-
 mel részből fel-fuvalkodo tudománynak. Honnan
 még

Omnes quidem rejicimus simplicitatem quorundam
pri sacer probare, nec tamen omnino imperitam.
dotes. Nuncupant sanè Apostoli Christi omnes

Exo. 19. Christum credentes sacerdotes, sed non ra-
 6. tione ministerii, Sed quod per Christum,

1. Pet. 2. omnes fideles facti Reges & sacerdotes, of-
 9. ferre possumus spirituales Deo hostias. Di-

Apoc. 1. versissima ergo inter se sunt sacerdoti-
 6. um & ministerium. Illud enim commune

est Christianis omnibus, ut modò vidimus
 hoc non item: Nec è medio sustulimus ec-
 clesie ministerium, quando repudiavimus ex
 ecclesia Christi Sacerdotium Papisticum.

Sacerdo Equidem in novo testamento, Christi
tes non est amplius tale sacerdotium, quale fu-
Sacerdo it in populo veteri, quod unctionem habuit
nium. externam, vestes sacras, & caeremonias plu-
 rimas: quæ typi fuerunt Christi: qui illa o-

mnia veniens & adimplens, abrogavit. Ma-

Heb. cap net autem ipse solus Sacerdos in æternum:
 7. 8. 10. cui nequid derogemus, nemini inter mini-

stros Sacerdotis vocabulum communicamus.

Ipse enim Dominus noster, non ordinavit
 ullos in Ecclesia novi Testamenti sacerdotes,

qui accepta potestate à Suffraganeo, offe-
 rant quotidie hostiam, ipsam, inquam, car-

nem & ipsum sanguinem Domini pro vivis
 & mortuis, sed qui doceant & sacramen-

Az Keresztényi hitről való vallás-tétel. 191

még most is nem vettük meg némelyeknek jámbor, mind az által, nem mindenestül fogva tudatlan együgyűségeket, Nevezik *ug-vagyom* az Apostolok az Christus hiveit minnyájan Pápoknak, de nem egyházi-szolgálatra nézve, hanem hog' az Christus által minden hivesek Királyokká, és Papokká tétetvén, az Istennek lelki áldozatokat nyujtsanak-föl, Ezod. 19. 6. 1, Pet. 2. v. 9. Apoc. 1. v. 6. Külömbözök azért egymás között az Papság és egyházi szolgálat, mert az Papság közönséges minden Keresztényeknek, mint most meg mondók, de az Egyházi szolgálat nem. Nem is vöttük-el az Ecclesiából az Egyházi szolgálatot, mikor megverettük az Christus Anyaszent-egyházában a Pápus papságot.

Bizonyára az Új Testámentomban nincsen immár ilyen Papság, minémű volt az Ó testámentomban, melyben külsőkenés volt, szent ruházot, és sok Cérémóniák, mellyek az Christusnak példázati voltak, ki mind azokat, el-jövéen, és bé-töltvén, el-törölte. Meg-marad pedig ő egyedül mind örökké Pap lévén. Kinek hog' valami gyalázatot ne tegyünk, az tanítók közül, senkivel nem reszel-terjük az Papi nevet, Mert ő maga Urunk nem rendelt az Új Testámentombeli Anyaszent-egyházban semmi Papokat, kik hatalmat vévén az szentelő Paptól, minden nap áldoznák az Urnak testét és verét az élőkért es holtakért, de az kiktartanak es osztogatják az Sacramentumokat. Mere
Szent

I. Cor. 4.
I.

*Ministri
novi te-
stamenti
quales.*

ta administrent. Paulus enim simpliciter & breviter, quid sentiamus de novi testamen-
ti, vel de Ecclesiæ Christianæ ministris, & quid eis tribuamus. exponens, *Sic nos æsti-*
met homo, inquit *ut Ministros Christi, &*
dispensatores mysteriorum Dei. Proinde vult apostolus, ut de ministris sentiamus, tanquam de ministris; *Conjunctas* verò nuncupavit Apostolus subremigatores, qui ad Nauclerum unicè respiciunt, vel homines non sibi, nec suo arbitrio, sed, aliis viventes Dominis, inquam, suis, à quorū mandatis omnino dependent. Nam Minister Ecclesiæ totus & in omnibus suis officiis, non suo arbitrio indulgere sed illud duntaxat exsequi jubetur, quod in mandatis habet à suo Domino. Et in præsentī quis sit Dominus exprimitur: Christus cui in omnibus Ministerii negotiis sunt mancipati ministri. Adicit præterea quò Ministerium plenius explanet. Ministros Ecclesiæ, œconomos esse vel dispensatores mysteriorum Dei. Mysteria verò Dei multis in locis, imprimis ad Ephes. 3. 9, appellavit Paulus Evangelium Christi. Mysteria nuncupavit, etiam vetustas, Christi Sacramenta. Proinde in hoc sunt vocati Ministri Ecclesiæ, ut, Evangeli-

*Ministri
dispensa-
tores
mysteri-
orum
Dei.*

Eph. 3. 9

Szent Pál eg' általljában és rövideden elő-szám-
lálván mit értsünk az Új Testámentombéli keresz-
tyén Anyaszent-egyházi szolgálatról, és mivel tar-
tozzunk nekik, ig' szol. U'g' ittilyen, ug' mond, mi
felőlük az ember mint Christusnak szolgál felől, és
az Isten titkainak Sáfári felől. Annakokáért aze
akarja az Szent Pál hog' az Tanítók felől ug' ért-
sünk mint szolgák felől. Nevezte ig' az Szent Pál
tanítós az az, evezőknek. 1. Cor. 4. v. 1. Kik
egyedül csak az kormányosra néznek, avag' ol' em-
bereknek. kik nem magoknak, sem magok akarat-
tyából, hanem egyebeknek élnek, ug' - mint Úroknak,
kiknek parancsolatokról fűgnek tellyességgel. Mert
az Eccesiának szolgálja tellyességgel, és minden ő
tisztiben, nem maga akarattjának parancsoltatik
kedvezni, de csak azt véghez vinni, az mit paran-
csolatban vót az ő Urától. Meg-is mondatik itt ki
légyen az Ur, az Christus tudni illik, kinek az Egy-
házi szolgálatban kötelezternek minde nestről az
Tanítók. Ennek felette hog' nyilvánban ki-fejtse
az Egyházi szolgálatot, ezt-is oda adja, hog' az
Ecclesiában való tanítók Sáfári az Isten titkainak.
Nevezte penig, Isten titkainak az sz. Pál sok helye-
ken, de főképpen Eph. 3. 9. az Christus Evan-
géliomát Titkoknak neveztek az réghiek, az Sacrá-
mentomokat-is. Azért erre hivattattanak az A-
nyaszent-egyházbéli szolgák, hog' hirdessék az
Christus Evangéliomát, és az Sacramentomokat

- Lue. 12.* um Christi annunciente fidelibus, & sacra-
5.46 menta administrent. alibi enim legimus in
Mat. 25. Evangelio de *fideli servo & prudente*, quod
44. *cum dominus constituit super familiam*
Mat. 24. *suam, ut tempore opportuno det ei cibum*
14. *suum.* Rursus alibi in Evangelio proficisci-
tur peregrè homo, reliquens domum. & in
hac dat servis suis potestatem vel substan-
tians suam, & suum cuique opus.

Nunc ergo commodè dicemus etiam
 quædam de potestate, & officio Ministrorū
 Ecclesiæ. De potestate hac operosius qui-
 dam disputarunt, subdideruntque sue pote-
 stati omnia in terris summa, idq; contra
 mandatum Domini, *qui suis dominium pro-*
bibuit, humilitatem autem maximopere
commendavit. Revera alia quidem, pote-
stas est mera & absoluta, quæ & juris voca-
tur. Ea potestate Christo, Domino Univer-
 sorum subiecta sunt omnia: sicuti ipse testa-
 tus est & dixit, *Data est mihi omnis pote-*
stas in calo & in terra. Et iterum. *Ego*
sum primus & novissimus, ecce sum vivens
in sæcula seculorum, & habeo claves infer-
ni & mortis. Item, *Ipse habet clavem Da-*
vid, qui aperit, & nemo claudit, claudit &
nemo aperit. Hanc potestatem sibi servat
 Dominus, nec in alium quemquam transfert
 Dominus

Az Keresztyéni hitről való vallás tétel. 195

ki-szolgáltassák. Mert olvassuk egygyűt az Evan-
géliomban: Az hű és eszes szolgát az Ur rendelte az
ű cselédjen, hog' alkotmatos űdőben meg-adja a-
zoknak eledeleket. *Matth. 24. v. 45. Luc. 12. v.*
42. Ismét, Mészse indul eg' ember, ug' szól az E-
vangéliomban, el-hagyván házát, és ebben ad az ő
szolgainak hatalmat avag' gazdagságot, és kinek ki-
nek ad munkát, Matth.. 25. v. 14.

Itt azért helyesen szólhatunk az Ecclesiákban
való szolgáknak hatalmokról és tisztekről valamit.
Ez hatalomról némelyek feletéb' disputáltak, és
hatalmok alá vettettek ez földön minden fő-fő
vendeket az Urnak parancsolattya ellen, ki meg-
tiltotta az őveitől az uralkodást, az alázatosságot pe-
nig felette igen commendálta, *Luc. 22. v. 25. és*
18. v. 1. 2. 4. és 20. v. 25. 26. 27. Bizonyá-
ra némely hatalom csupán csak határozatlan, vag'
tellyességes szabadságu: mely törvény szerint va-
lonak mondatik. Ez hatalom szerint vettettek a-
lája az Christusnak (ki mindenneknek Ura) minde-
nek, mint ő maga bizonyította és mondotta, Adatot
nékem minden hatalom menyben és ez földön. Matt.
28. v. 18. Es ismétlen, En vagyok az első és az ut-
tolsó: Imé én ki élek örökkön örökké. Es nállam va-
gyon az pokolnak és halálnak kulcsa, Apoc. 1. v. 18.
Ismét, ő nálla vagyon az Davidnak kulcsa, ki meg-
nyitja és senki bé nem zárja: és bé-zárja, és senki meg
nem nyitja, Apoc. 3. v. 7. Ez hatalmat magának
társa az Ur, nem-és adja másnak senkinek, hogy

Iſa. 22. ut ipſe deinceps ocioſus aſſiſtat, operanti-

^{32.}
Iſa. 9.6. bus miniſtris ſpectator. *Iſaias* enim, *Clavem domus David*, inquit *ponam ſuper humerū*

Poteſtas *eius.* & iterum, *cuius imperium erit ſuper*
officii & *humerum eius.* Nam gubernationem non
miniſte- in icit aliis in ſuos humeros. ſed ſervat & u-
riſis. titur adhuc poteſtate ſua, gubernans omnia.

Alia porrò poteſtas eſt officii vel miniſteri-
alis, limitata ab eo, qvi plena utitur pote-
ſtate. Ea miniſterio. quam imperio ſimilior
eſt. Concedit enim Dominus aliqvis œco-
nomo ſuo poteſtatem in domum ſuam, qvo

Claves. nomine & claves dat, qvibus intromittat in
domum. vel ex domo excludat, qvos Do-
minus vel intromitti vult, vel excludi. Iux-
ta hanc poteſtatem, facit miniſter ex of-
ficio qvod à Domino juſſus eſt facere : & do-
minus ratum habet, qvod facit, ipſumq;
miniſtri ſui factum, perinde ut ſuum, vult æ-
ſtimari atq; agnoſci. Qvo nimirum pertinet

Mat. 16. illæ Evangelicæ ſententiæ, *Dabo tibi cla-*
^{19.} *ves regni cœlorum,* & *Quicquid alligave-*

Joan. 20 *ris aut ſolveris in terra, alligatum aut ſo-*
^{33.} *lutum erit in cœlis.* Item, *Quorumcunqve*

remiſeritis peccata. remittentur eis, &
quorumcunqve retinueritis peccata. reten-
ta erunt. Niſi verò miniſter res omnes ita
rexpedit, ſicut juſſus eſt à domino ſuo,
ed limites fidei tranſilierit, ſanè irritum hab

sztan hiválkodván nézze az tanítványok munkálkodását. Mert az Esaiás így szól: Az Dávid há-
zának kultsát tészem az ű vállára, Esai. 22. v. 22.
Esmét: Kinek fejedelemsége az ő vállán lesz, Esai. 9. v. 6. Mert az igazgatást nem veti egye-
bek vállára, de megtartja és él az ű hatalmával,
mindeneket igazgatván. Némely hatalom tiszt-
szerint való meg-batároztatott attul ki tellyes ha-
talommal él és inkább hasonlób az szolgálathoz hog-
né mint az birodalúhoz. Mert meg-engedi nemel-
Ur az ő Sáfárinak az ő házán való hatalmat mel-
re nézze kultsokat is ad neki kikkel be-bocsátja az
házban, vag' ki-rekessze abból, kiket az Ur 'bé-
bocsátani, vag' ki-rekesszeni akar. Ez szerint az
hatalom szerint az szolgatiszt szerint cselekeksi
azt, az mit az Ur hagyott neki cselekedni. Es az
Ur is meg-erősíti az mit cselekekszik, és azt az ő
szolgájának cselekedetét szintén mint övét akarja
meg-böcsültetni és esméríteni. Melyre tartoznak
az Evangéliomnak im-ez mondási: Tenéked adom
az menyországnak kultsait. Esmét: Valamit meg-
kötöszavag oldasz ez földön, meg-lesznek kötven
avag' oldatván menyégben Matth. 16 v. 19. Esmét:
Valakiknek meg-bocsáttyátok bűnöket, meg-
lesznek bocsátva, és valakiknek meg-tartandjátok,
meg-lesznek tartva, Ioh. 20. v. 23. Ha pedig az
Tanító így minden dölgoikat véghez nem viszen,
mint meg-parancsoltatott az ő Urától, de az hit-
nek határit által hágya, hijában valónak tartatik

habetur á Domino quod fecit. Proinde potestas ecclesiastica ministrorum ecclesie est functio illa, quâ ministri Ecclesiam Dei gubernant quidem: verum omnia in ecclesia sic faciunt, quemadmodum verbô suo præscripsit Dominus: quæ cum facta sunt, fideles tanquam ab ipso Domino facta reputant. Et de clavibus, antea quoque dictum est nonnihil.

Una & æqualis potestas ministrorum.

Data est autem omnibus in Ecclesia ministris una & æqualis potestas sive functio. Certè ab initio, episcopi vel presbyteri ecclesiam communi opera gubernaverunt: nullus alteri se prætulit aut sibi ampliorem potestatem dominiumque in cœpiscopos usurpavit. Memores enim verborum domini, *Qui voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.* continuerunt se in humilitate, & mutuis officiis juverunt se invicem in gubernanda & conservanda Ecclesia. Interea propter ordinem servandum, unus aut alter certus aliquis ministrorum, i cœtum convocavit, & 2 in cœtu res consultandas proposuit, 3 sententias item aliorum collegit, 4 denique ne qua oriretur confusio pro virili cavit. Sic legitur fecisse in Actis Apostolorum S. Petrus, qui tamen ideo nec aliis fuit

Az Keresztyéni hitről való vallás- tétel. 199

az az Urtól a' mit cselekedet. Annak okáért az Anyaszent-egyházbeli szolgáknak, Egyházi hatalmok, oly hivatal, mellyel az Egyházi szolgák igazgatják, ugyan az Istennek Ecclesiáját: de mindeneket ugy cselekesznek az Ecclesiában, miképpen az Ur meghadta az ōigéjében, mellyek ha meg-lésznek, az hivenek, mint ha az Urtól lőtt volna, ug' böcsfűllik. De az kutsokról ez előt is szollottunk oda fel nem keveset.

Adatot peniglen minden Tanítóknak az Anyaszent-egyházban egyenlő hatalom avag' hivatal. Bizonyára az orállók elein, avag' az ōregek az Ecclesiás közönfészes munkával igazgattak. Senki másnál fellyeb nem viselte magát, avag' magánál nagyub hatalmat es uraságot ōrállo társain nem vőtt: holot meg emlékezvén az Urnak beszéderől azki ti közzöttek nagyub, akar lenni legyen szolgatok magokat alázarosság alatt tartoztatták-meg, és egyenlő szolgálattal segítették egymást az Ecclesiának igazgatásában és oltalmazásában. Azonban az rend-tartásért az Tanitokköz leg' valamel' bizonyos Tanító 1. gyűlést hirdetet, 2. és az gyűlésben az tanításra- való dőlgoakat előszámlálta, 3. és egyebeknek értelmét őszve szedte, 4. és hog' valamiegyenletlenség ne esnék, tehetségé szerént el-rávoztatta. Ig' olvassuk hog' cselekedet az szent Péter, kimind az-által azért nem vőlt sem az többinek előljárója, sem nagyub hatalma az többinel né volt. Merő

præpositus, nec potestate majore cæteris præ-
ditus. Rectissime enim Cyprianus martyr,
de simplicitate Clericorum. Hoc erant
utique inquit, & cæteri Apostoli, quod
fuit Petrus, pari consorti præditi & hono-
ris & potestatis: sed exordium ab unitate
profiscitur, ut Ecclesia una monstretur.
Refert S. Hieronymus non disparia, in Cõ-
ment. ad epist. ad Titum Pauli, & dicit,
Antequam diaboli instinctu studia in reli-
gione fierent, communi presbyterorum
consilio, ecclesia gubernabantur, postquam
verò unusquisque eos, quos baptizaverat,
suos putabat, non Christi, decretum est, ut
unus de presbyteris electus superponere-
tur cæteris, ad quem omnis ecclesiæ cura
pertineret, & schismatum semina tolleretur.
Hoc tamen decretum Hieronymus, non pro
divino vèditat. Mox enim subjicit, sicut pres-
byteri sciũt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui
sibi præpositus fuerit esse subjectos: Ita Epi-
scopi noverint se magis consuetudine, quam
dispositionis dominica veritate, presbyteris
esse majores, & in communi debere ecclesiam
regere. Hæc ille. Ideoque nemo jure prohi-
buerit ad veterem ecclesiæ Dei constitutio-
nem redire, & illam præ humana consuetu-
dine recipere.

Officia ministrorum sunt varia, quæ ta-
men

az *szent Cypriánus Martyr* igazán mondotta: Olyanok voltak az több tanítványok is minémű volt Péter, hasonló tisztességgel és hatalommal fel-ékesítették. De az kezdet az eggyességtől származik, hog' az Ecclesiá egynek mutattassék. *Hasonlóképpen szol Hieronymus Doctör-is*: Minek előtte az ördög kifizetéséből szakadások lennének az Keresztyénségben, az Præsbytereknek közönséges tanatfából igazgattatnak vala az Ecclesiák, minek utánna pedig akar ki-is azokat, kiket meg kereszttelt vala magájának itili vala, nem az Christusénak, végeztetet hog' az Presbyterek között eg' választatván, az többin fellyül emeltetnék, kire nézne az Ecclesiának minden gondja, és az szakadásoknak magvai el-vétetnének. Ezt mind az által Hieronymus nem Isteni vegezésnek mondja, mert mingyárt ig' szol: A mint az Presbyterek tudják, hogy ők az Anyaszánt-egyháznak szokásából annak az ki nekik elejekben rendeltetett alája rendeltettenek. Ig' az Vigyázok tudják hog' ők inkább szokásból, hog' nem mint az Urnak rendelésének igazságából nagyubbak az több tanítóknál, és hog' az Ecclesiát, közönségesen kel igazgatni; Ez eddig az sz Hieronymus mondása. Azért senki törvén szerint nem tilthat meg, az Isten Anyaszent-egyházának réghi szokására való visszsa-téréstől, és annak az emberi szokás felett való bévetelétől.

Az tanítóknak tiszték külömb-félék, melyeket

Quæ sunt men plerique ad duo restringunt, in quibus
ministro bus omnia alia comprehenduntur, ad do-
rum offi ctrinam Christi Evangelicam, & ad legiti-
cia. mam Sacramentorum administrationem.

Ministorum enim est congregare cæcum sa-
 crum, in hoc exponere verbum Dei, & uni-
 versam doctrinam accommodare ad ratio-
 nem usumque Ecclesiæ, ut ea quæ docentur,
 profint auditoribus, & ædificent fideles.
 Ministorum inquam est, docere imperitos,
 hortari item, & urgere ad progrediendum
 in via Domini cessantes, aut etiam tardius
 procedentes, consolari item & confirmare
 pusillanimes, munireque contra Satanæ
 tentationes varias, corripere peccantes,
 revocare in viam errantes, lapsos erigere,
 contradicentes revincere, lupos denique
 ab ovili Dominico abigere, scelera item &
 & sceleratos, prudenter & graviter increpa-
 re, neque connivere aut tacere ad conscie-
 rationem: sed & Sacramenta administra-
 re usumque eorum justum commendare,
 & omnes ad illa percipienda per sanam do-
 ctrinam præparare, in unitate quoque san-
 ctæ fideles conservare, & schismata prohibe-
 re, denique catechizare rudes, pauperum
 necessitatem commendare ecclesiæ, agro-
 tantes & variis impexos tentationibus vi-
 sitare, instruere: & in via vita retinere:
 per

Catechi
zare mi
nistorum
officiū.

mind az által né mellyek kettőre szabnak, mellyekben az többi mind befoglaltatnak. Az Christus Evangéliomának tanítása és az Sácramentomoknak kiszolgáltatása. Mert ez a Tanítók dölga hog' öszve gyűtsék az szent gyülekezetet, magyarázzák abban az Istennek Igéjéi, és az közönséges tanúságot alkotmaztassák az Anyaszent egyháznak rendire és hasznára, hog' azok mellyeket tanítottanak, használlyanak az halgatóknak, és építsék az hiveket. Mondom az tanítók dölga az, hog' intsek az tudatlanokat, az szunnyadozókat nógassák az Urnak utában való járásra, vigasztallják és meg erősítsék az Sátánnak külömb-külob-féle kísérteti ellen az gyéngeket, meg-dorgállják az vétkeket, az tevelygőket jó utra térítsék, az el-esteket fel-emeljük, az ellenmondókat meg-czáfollják, az farkasokat az Urnak aklától el-űzzék, az véteket és az vétkezőket eszessen és méltóságossan meg-fedjék, ne is hunyorítsanak avag' halgatozzanak az vétkekre. De meg az Sácramentomokat is osztogassák, és azokkal való igaz életet ajánlyák, és mindeket azokkal való életre hasznos tanítás által elkészítsenek, az szent eggyességben az hiveket megtartsák, az szakadásokat meg-rilták, az tudatlanokat az Catechismusra tanítsák, az szegényeknek gondját az Ecclesianak ajánlyák, az betegeket és külömb külömb féle kísértetben esteket meg-látogassák, építsék, és az életnek utában meg-tarttsák. Ezen kívül közönséges imádkozásokat, avag' könyör

*Ieiunium
Refor-
mator.*

*1 Tim. 4
7. 12. 13*

præterea orationes publicas, vel supplica-
tiones necessitatis tempore, una cum ieu-
nio, id est, abstinentiâ sanctâ procurare, &
omnia quæ pertinent ad Ecclesiarum tran-
quillitatem, pacem & salutem, quàm dili-
gentissimè curare. Ut autem hæc omnia
rectius faciliusque possit minister præstare,
requiritur ab eo imprimis, ut sit Dei timens,
oret sedulò, lectioni sacræ intendat, & in
omnibus & semper vigilet, & puritate vi-
tæ omnibus præluceat.

*Discipli-
na.*

*1 Cor. 14
40.*

*2 Cor. 10
8. & 2 Co.
13. 10*

Cumque omnino oporteat esse in Ecclesia
disciplinam, & apud Veteres quondam u-
sitata fuerit Excommunicatio, fuerintque iu-
dicia Ecclesiastica in populo Dei, in quibus
per viros prudentes & pios exercebatur
hæc disciplina, Ministrorum quoque, fuerit ad
ædificationem, disciplinam moderari hanc
pro conditione temporum status publici, ac
necessitate Ubi semper tenenda est regu-
la, omnia fieri debere ad ædificationem, de-
center, honeste, sine tyrannide & seditione.
Apostolus enim testatur sibi à Deo traditam
esse in ecclesia potestatem ad ædificationem
& non destructionem. Nam ipsemet Domi-
nus vetuit lolium in agro dominico eradica-
ri, quando periculum sit, ne & triticum e-
vellatur.

gésüket tegyenek, bűztelegyetekben, az szűk ségnek idején, az az szentséges magameg-tartoztatással és mindenekre, mellyek az Ecclesiának csendességére, bekeségére, és meg-maradására néznek, szorgalmatossá gondot viselleyenek. Hogy pedig mind ezeket jobban és könnyebben meg-cselekedhesse az Egyházi Tanító, leg először is kívánatik tőle, hog' Istenfélő legyen, szüntelen imadkozzék az sz. Írást olvassa, és mindenekben s-mindenkor vigyázzon, és életnek tisztaságával mindenek felett tündököllyék.

Es holott mindenestől fogván szükség az Anyaszent-egyházban az fenyíték, és az réghieknél is elein szokásban volt az Gyülekezetnek közösüléséből való ki-rekesztés, és voltanak Egyházi írteltek, az Istennek népei között, mellyekben bölcs es kegyes férfiak által az a fenyíték gyakorlatot. Az Tanítóktól is kívánatik hog' ezt az fenyítéket igazgassák, az üdönek, az közönséges állapotnak és az szűk ségnek mi-volta szerint; Holott mindenkor meg kell tartani ez régulat, hog' mindeneknek kel lenni epületre, ékésen, tisztességesen, kegyetlenség és partolás nélkül, 1. Cor. 14. v. 40. Mert az sz. Pál bizonyítja, hog' ű neki [adattatott] Istenről hatalom az Anyaszent-egyházban az építésre nem, az rontásra. 2. Cor. 13. v. 8. Mert ő maga az Christus meg-tiltotta ki-szaggatni az Urfizántó földéből az konykolt, mikoron veszedelem vagyon hog' az buza is ki ne szaggatassék, Matth. 13. v. 29.

Tovább

Secta.

Ministri

quosq;

males au

diendi.

Mat. 23

3

Synodi.

Qua

conditio

ne ad

mi tren.

da sunt

ecclesia

salutem,

non perniciem.

Synodi?

Ceterum execramur in presenti Donatistarum errorem, qui doctrinam & administrationem sacramentorum, vel efficacem vel inefficacem ex mala vel bona ministrorum vita æstimant. Scimus enim vocem Christi audiendam esse vel ex malorum ministrorum ore. Quando ipse Dominus dixit, *Qui dicunt facite, secundum opera autem eorum nolite facere.* Scimus Sacramenta, ex institutione, & per verbum Christi sanctificari, & efficacia esse piis, tametsi offerantur ab indignis ministris. De qua re ex scripturis, multa contra Donatistas disputavit beatus Dei servus Augustinus.

Atqui debet interim justa esse inter Ministros disciplina. Inquirendum enim diligenter in doctrinam & vitam Ministrorum, in Synodis. Corripiendi sunt peccantes à Senioribus, & in viam reducendi, si sunt sanabiles, aut deponendi, & velut lupi, abigendi sunt per veros Pastores à grege Dominico, si sunt incurabiles. Si enim sint pseudodoctores, minimè ferendi sunt. Neque verò & Oecumenica improbamus concilia, si ad exemplum celebrentur apostolicum. *ad de sunt ecclesia salutem, non perniciem.*

Ministri quoque fideles omnes, ut boni operarii, mercede sua digni sunt, nec peccant quan-

Továbbá utálljuk az Donatistáknak tévelygéseket, kik ez tudománynak és az Sacramentomoknak ki-szolgáltatásának hasznos avag' haszontalan voltát, az Egyházi szolgának jó avag' gonosz életéből tilték. Mert tudjuk hog' az Christus szavát kell halgatnunk meg az gonosz tanítónak szájábólis: Holot Christus Urunkis mondotta: Azemellyeket mondnak meg-cselekedjétek. Az ő cselekedetek szerit penigh ne cselekedjétek Math. 23. v. 3. Tudjuk hog' az Sacramentomok, az Christus szerzéséből és igije által meg szenteltetnek és hathatók az hívекnél haszintén méltatlan tanítóktól osztogattnakis. Mel' dolgokról az Szent Írásból sokat disputált az Donatisták ellen az Istennek boldog szolgája Agoston.

De szükség azonban az Tanítók között méltó fenytéknek lenni. Mert szorgalmatoson kel tudakozni az Tanítóknak tudományát és életét az Synaktokban. Megkel az Senióroknak feddeni az bűnösököt, és az utra hozni, ha meg gyógyulandók. Ha meg nem ternek, az igaz Tanítók ezeket levessék, és mint eg' farkasokat el-űzzék az Urnak nyajától. Mert hog' ha hamis tanítók lezendnek semmikeppen el nem szenvedendők. Az Közönséges gyűléseketis javalljuk, ha azok az Apostoli Synának példája szerent az Ecclesianak hasznára és nem penig kárára lesznek.

Az hív tanítók is minnyájan mint jó munkások, méltók az ű bérekre. nem-is vétkeznek mikor szertéseket és minden szükségekre valokat magok=

Dignus operari us mercede sua. quando stipendium omniaq; interim necessaria pro se & suâ familiâ accipiunt. Nam Apostolus ostendit hæc jure dari ab ecclesiâ, & accipi à ministris, in 1. ad Corinsh. 9. & in 1. ad Tim. 5. & alibi quoque. Confutati sunt autem Apostolicâ doctrinâ, & Anabaptistæ, qui Ministros ex Ministerio suo viuentes, damnant, & convitiis prosequuntur.

Caput XIX.

DE SACRAMENTIS

Ecclesiæ Christi.

*Sacra-
menta
adjuncta
Verbo &
quid sine* **P**Rædicationi verbi sui adjunct-
xit Deus mox ab initio, in Ecclesiâ suâ
Sacramenta, vel signa sacramentalia. Ita enim
clare testatur universa scriptura sacra. Sunt
autem sacramenta, symbola mystica, vel ritus
sancti aut sacræ actiones, a Deo ipso institu-
ta, constantes verbo suo, signis, & rebus
significatis, quibus in Ecclesiâ summa sua
beneficia, homini exhibita, retinet in me-
moria, & subinde renovat, quibus item pro-
missiones suas obsignat, & quæ ipse nobis
interius præstat, exterius repræsentat, ac
veluti oculis contemplanda subjicit, adeo-
que fidem nostram, Spiritu Dei in cordibus
nostris

Az Keresztyéni hitről való vallás tétel. 209

nak és cseledeknek el-veszik. Mert szent Pál meg-tanítja hog' azokat törvén' szerént adják és vészik-is a tanítók. 1. Cor. 9. 1. Timoth. 5. Es másut-is, Az Apostoli tudománnyal pedig meg-hamisztatnak az Uy-keresztyének, kik az Tani-tókat hog' szolgálattyaokból élnek, kárhoztattják és szidalmazták.

XIX: R E S Z.

Az Christus Anyaszent-egyházának
Sácramentomiról.

A Z Ur Isten az ő Igéjének prédikáltatása
mellé szerzet eleitül fogva az Ecclesiában
Sácramentomokat, avag' szent séges jegyeket, mert
azt nyilván bizonyítja az egész szent Irás. Az
Sácramentomok pedig titkos jelck, avag' szent séges
rend-tartások, avag' szent cselekedetek, mellyeket
Isten szerzet, kik az ő Igéjéből látható jelekből és
jedzet dologból állanak, mellyekkel a' éberekkel köz-
löt nag' jó-téteényit élekezésben tartja, és ottan-
ottan meg ujítja, mellyekkel ismét az ő igéretie
meg-pecsétli, és az mellyeket ő mi velünk belől cse-
lekedszük, külső képpen meg-mutatja és szemünk lei-
ben veti nézésre, és az mi hitünkert, az ő szent Lel-
kének az mi szíveinkben való munkálkodása felől
meg-

nostris operante, roborat & auget; quibus
Sacra - denique nos ab omnibus aliis populis & re-
menta - ligionibus separat, sibiq; soli consecrat &
alia & quid à nobis requirat, significat.
teris, Et sunt quidem alia veteris, alia novi po-
alia no - puli sacramenta. Veteris populi sacra-
vi testa - menta fuerunt, Circumcisio & Agnus pas-
menti. - chalis, qui immolabatur; quo nomine ad
Gen. 17. sacrificia refertur, quæ fuerunt celebrata ab
10 & origine mundi. Novi populi sacramenta
Exo 12. sunt, Baptismus & Coena dominica. Sunt
3. & c. qui sacramenta novi populi septem nume-
Novi po - rent. Ex quibus nos Pœnitentiam, Ordini-
puli sa- - nationem ministrorum, non Papisticam
cramen - quidem illam, sed Apostolicam, & Matri-
ta q. cor. - monium agnoscimus instituta esse Dei utili-
Mat. 28 - a, sed non Sacramenta. Confirmatio &
19. Extrema unctio, inventa sunt hominum
Mar. 16 - quibus nullo cum damno carere potest Ec-
16. - clesia. Neque illa nos in nostris ecclesiis
Mat 26. - habemus. Nam habent illa quædam, quæ
26. - minimè probare possumus Nundinatio-
1 Cor. 11 - nem omnem, quam exercent Romanenses
23. - in dispensatione Sacramentorum, omnino
 execramur. Author autem Sacramento-
 rum omnium, non est homo ullus, sed De-
 us solus. Homines Sacramenta instituere
 non possunt. Nam pertinent illa ad cultum
 Dei. At hominum non est instituere & for-
 mare

Author
sacra-
menta
-
rum.

meg-erősíti és neveli, és mellyekkel osztán minket minden egyéb nemzetiségektől és vallásoktól megválaszt, és csak ő magának kötelez és szentel, és mit kívánnyon tőlünk meg-jelenti.

Az Sácramentumok pedig nemeltyek az O Testámentombéli népe, nemeltyek pedig az új Testámentombéli népe. Az O Testámentombéli Sácramentumok vóltnak, az Környűlmeltekedés és az Husvéti Bárány, mel meg-áldoztatik vala, mely-ekért számlaltatik az áldozatok között mellyek világ kezdetitől fogván rendeltettenek. Az Új Testámentombéli Sácramentumok, az Kereszttség és az Urnak Vátförájá. Vadnak némeltyek az kik hét Sácramentumokat számlálnak, kik között az Penitentiát, az Egyházi rendet, nem az Pápásot, hanem az Apostolit, és az Házasfágot ismértük Istennek hasznos szerzésének lenni, de nem Sácramentumnak. Az Bértálás és utólsókenés, emberi találmányok, mellyek nélkül minden kár nélkül el-lehet az Ecclesia. Nincsenek is azok az mi Ecclesiáinkban. Mert vadnak ol' dolgok azokban, mellyeket semmikeppen nem javalhatunk. Minden kereskedést, mellyel az Rómaiak az Sácramentumok sáfarkodásában élnek tellyességgel utállunk. Minden Sácramentumoknak pedig az Isten ő maga Szörzője, és nem az ember. Az emberek Sácramentumokat nem szerezhetnek, mert az Istennek tisztetelire tartoznak azok. De Isteni tisztetelert az emberek nem szerezhetnek, nem is formálhat-

mare Dei cultum: sed traditum a Deo recipere & custodire. Præterea habent symbola promissiones ad unctas, quæ requirunt fidem. Fides autè solo Dei verbo innititur.

Christus operatur adhuc in Sacramentis. Et verbum Dei habetur instar tabularum vel literarum. Sacramenta verò instar sigillorum: quæ literis Deus appendit solus. Et ut Deus Sacramentorum author est, ita perpetuò operatur in Ecclesia. in qua ritè peraguntur Sacramenta: adedò ut fideles cum a ministris Sacramenta percipiunt, agnoscant operari Deum in suo instituto, ideoque sacramenta perinde, ac ex ipsius Dei manu percipere, & ipsis Ministri vitium

Discriminandum inter auctorem & ministrum sacramentorum. (si quod insigne ipsi insit) non obesse, quâdo agnoscant Sacramentorum integritatem dependere ab institutione Domini. Unde etiam discriminant apertè in administratione sacramentorum, inter Dominum ipsum, & Domini Ministrum, confitentes sacramentorum res dari ab ipso Domino, symbola autem à Domini Ministris.

Substantia vel præcipuum in sacramentis. Cæterum præcipuum illud, quod in omnibus Sacramentis proponitur a Deo, & atreeditur a piis omnibus omnium temporum (quod alii nuncupant substantiam & materiam Sacramentorum) Christus est Servator: hostia illa unica, agnus item ille Dei

nak, hanem az, mit Isten szerzett be-ke-venniék, és
 általmazniok. Ennek felül az szent jegyek melle-
 igeretek vetettenek, mellyek hitet kívánnak. Az
 Hit pedig csak az Isten Igéjéhez támaszkodik. Az
 Istennek igéje pedig olyan mint egy tábla avagy
 levél. Az Sacramentumok pedig mint egy pertsétek,
 mellyeket az levelekre függeszt egyedül az Isten.
 Es miképpen Isten szerzője az Sacramentumoknak
 Ig mindenkoron munkálkodik az Ecclesiában, az
 melybő jó rendben szolgáltatnak ki az Sacramen-
 tokat, annyira hog mikor az hűvek elveszik az Sá-
 cramentumokat, meg-ismerjék hog az Isten mun-
 kálkodjék az ő szerzésében. Annak okáért az Sá-
 cramentumokat szintén mint az Istennek kezéből
 vennék-el és nem-úárt azoknak az Egyházi szol-
 gának vetke ha szintē (igēnag vólna-is) holot tud-
 ják hog az Sacramentumoknak tökéletes vólna az
 Christus szerzésétől függjön. Az melyből nyilván
 választást tudnak tenni az Sacramentumoknak ki-szól-
 gáltatásában az Úr közöt és az ő szolgálai közöt.
 Vallást tévén hog a Sacramentumoknak valóságát
 az Úr adja, az jeleket pedig az Úrnak szolgálai.

Továbbá, am-az fő dolog, mel minden Sacra-
 mentomban az Istentől adattatik előnkben, és az
 hűvektől-is minden időben meg-gondolatott. (mel-
 lyet némelylek az Sacramentumoknak állatryának.
 avagy materiájának mődnak leni) a üdvőzítő Chri-
 stus, am-az eg' áldozat, am-az világ kezdetitől

1 Cor 5.7 ille Dei, mactatus ab origine mundi, petra
 Eccl 10. 4 quoque illa, de qua omnes maiores nostri
 5. Eccl. biberunt, per quem electi omnes circumci-
 Joh. 1. 29 duntur sine manibus, per Spiritum san-
 Apo 13. 8 Etum, abluunturq; á peccatis suis omnibus,
 & aluntur vero corpore & sanguine Christi
 ad vitam æternam.

*Similitu-
do & dif-
ferentia
sacra-
mentorũ
Veteris
& novi
populi.*

Et quantum quidem attinet ad illud,
 quod in Sacramentis est præcipuum & res
 ipsa, paria sunt utriusque populi Sacramenta.
 Nam Christus unicus Mediator, & Servator
 fidelium, utrobique est illud præcipuum, &
 ipsa res Sacramentorum. Unus & idem
 Deus, utrobique; horum est author, Utrique
 populo data sunt illa, ut signa adeoque ob-
 signationes gratiæ & promissionum Dei,
 quæ in memoriam reducant, reparentque
 maxima Dei beneficia, quibus item fideles
 ab omnibus aliis orbis religionibus se junge-
 rentur, denique quæ spiritualiter per fidem
 perciperentur, & percipientes obstringe-
 ret Ecclesiæ, & ipsos sui admonerent officii.
 In his inquam & similibus, non disparia
 sunt utriusque populi sacramenta, quæ tamen
 sunt diversa. Et quidem constituimus etiam
 in his ampliorem differentiã. Nostra enim
 firmiora & magis durabilia sunt, utpote quæ
 in finem usque seculi nunquam mutabuntur.
 Sed & rem & promissionem completam vel
 perfe-

fogva meg ölettetet Bárány, és am-az kö-szikla, melyből minden mi eleink ittanak, mel' által minden választattak környül-meteltettenek kéz nélkül, szent Lélek által, meg-is mosogattattak minden ő bűnökéből és tápláltatnak az Christusnak igaz testével és vérevel az örök életre.

Az mi peng arra néz a mi fő az Sácramentomokban és valóság. Mind az két Testámentomban egyenlők az Sácramentomok. Mert az Christus, ki egyedül közbenjárója és üdvössége az hiveknek, az a fő, és az Sácramentomoknak valósága; Ugyan azon eg' Isten mindenütt ezeknek szerzője: mind az két féle népnek adattattnak azok mint jelek, de sőt még az Istennek kegyelmének és igiretinek meg-peccsértés, mellyek emlékezetben hozzák, meg-is uj-jittyak az Istennek nag' jó téteményét, és az mellyekkel ismét az hivek minden egyéb vallásokról meg-választatnának, és végezetre, mellyek lélekben hit által vétetnének, és az vevőket köteleznék az Anya szent-egyházhoz, és azokat tisztekre emlékeztetnek. Ezekben mondom, és ezekhez hasonlóiban, nem különböznek az két Testámentombeli Sácramentomok, mellyek mind az által az jegyekben különböznek.

Es bizonyára, ezekben-is bűségeseb különbséget tészunk. Mert az miéink erősebbek, és inkább meg-állandók, ugy-mint mellyek meg nem változtatnak ez világ végeiglen. De bé-tellyesedet avag' rökélleres dologot-is, avag' igeretet bizonyitnak az

216 *Confessio Fidei Christianæ,*

perfectā in Christo testantur, quā cōplendī illa significabant. Simpliciora item sunt nostra & minus operosa, minus item sumptuosa & cæremoniis involuta. Pertinent præterea ad ampliorem populum, per totum terrarum orbem dispersum: cumque etiam illustriora sint, & maiorem (Per Spiritum sanctum) excitent fidem, insequitur etiam uberior Spiritus copia.

Veteribus abrogatis, nostra successerunt Sacramenta.

*Quibus rebus cōstant sacramenta Consecratio sacra-
mentorum.*

Certè cum Christus verus Messias nobis sit exhibitus, & abundantia gratiæ effusa in populum novi Testamenti, abrogata sunt utique ac defierunt Veteris populi Sacramenta, subrogata sunt novi Testamenti symbola, in locum Circumcisionis, Baptismus, & in locum Agni paschalis sacrificiorumq; Cœna Dominica.

Sicut autē quondam Sacramenta constabant verbo, signo & re significata, ita nunc quoque iisdem veluti partibus absolvuntur. Nam verbo Dei fiunt quæ antea non fuerunt Sacramenta. Consecrantur enim verbo, & sanctificata esse ostenduntur ab eo qui instituit. Et sanctificare vel consecrare, est re aliquā Deo sacrifq; usibus dedicare, hoc est, a cōmuni vel prophano usu segregare, & sacrosui destinare. Sūt enim in Sacramētis signa petita ex usu vulgari res

Christusban, melyet bő-telezsedni jelentettek am-
azok. Ismét, Eg'-ügyűvebbek az miéink, és nem,
annyira fáradságosak, nem-is annyira költségessék
és Cérémoniákkal bő fedöttettek. Tartoznak tovább-
bá bőveb népre, mel' az egész világon ki-terjedet.
Es holot világosabbak-is, es nagyobb hitet (az szene-
Lélek által) inditsanak, követi az Leleknek-is tel-
lyesb büsége.

Bizonyára, holot az Christus az igaz Mész-
ás nekünk meg adattatot, és az kegyelemnek büsége
ki-ontatot az Új Testamentombéli népre, el-tö-
röltettenek ugyan, es ugyan meg-szűntenek az o-
Testamentombéli Sácramentumok, és helyekben,
szállottanak az Új Testamentombéli Sácramen-
tumok, Az Környél-metélkedés helyében az Ke-
reszttség, Az Husvétüi bárán és aldozatok helyében
az Urnak vacsorája.

Az miképpen perig régenten az Sácramento-
mok állottanak igéből, jegyből, és jedzet dologból.
Ig mostis ezen részekkel mennek-véghez. Mert
Isten igéjével lesznek, melyek az előt Sácramen-
tumok nem voltak, Sácramentumokká. Mert
meg-szóteltetnek az igével, és meg-szételtetteknek
mutattatnak attól ki azokat szerzette. Meg-szen-
relni pedig avag meg-áldani annyét térsen, mint
valamél dologot Istennek, és szent élésre rendelni.
Az az: a közönséges és velle szenttség-nelkül-
való éléstül el-választani, és szent velle való élésre ren-
delni. Mert a Sácramentumokban az jegyek melyek
az külső,

externæ & visibiles. In Baptismo enim, signum est elementum aquæ, ablutioque illa visibilis, quæ fit per Ministrum. Res autem significata, est regeneratio, vel ablutio à peccatis. In Cæna verò Domini, signum est panis & vinum, sumptum ex communi usu cibi & potûs. Res autem significata, est ipsum traditum Domini corpus, & sanguis ejus effusus pro nobis, vel communio corporis & sanguinis Domini. Proinde aqua, panis & vinum suâ naturâ, & extra institutionem divinam, ac usum sanctum, duataxat id sunt, quod esse dicuntur, & experimur.

Ceterum, si accedat Domini verbum, cum invocatione divini nominis, & renovatione primæ institutionis & sanctificationis, signa ista consecrantur, & sanctificata à Christo esse ostenduntur. Manet enim semper efficax in Ecclesia Dei primæ Christi institutio, & consecratio sacramentorum, adeo ut qui non aliter celebrant sacramenta, quam ipse Dominus ab initio instituit, fruantur etiam nunc primâ illâ consecratione omnium præstantissimâ. Et ideo recitantur in celebratione sacramentorum ipsa verba Christi.

*Signa, ac
cipiant
verum
signata
num no-
mina.*

Et quoniâ verbô Dei discim⁹, quòd signa hæc in aliû finē sint instituta à Domino, quâ usurpètur vulgò, ideo docem⁹ signa nunc-
iata.

külső élezből vétetennek, külső és látható dolgok. Mert az Keresztiségben jegy az élető viz és az látható mosás, mel' az Tanító által leszén. Az jegyet dolog penig az ujonnan szűletés, avag' az bűnikből-valo mosódás: Az Ur vacsorájában penig jeg' az kenyér és bor, mellyek az étellel és itallal valóközönfészes élezből vétetennek: Az jedzet-dolgok peniglen az Christusnak halálra adattator teste, és az ő mi érettünk ki-omlot vére, avag' az ő testének és vérének közösfülése. Azért az Viz, Kenyér és Bor, az ő természetek szerint az Christus rendelése kívül, avag' az szentfészes éles kívül, csak azok az mineműveknek lenni tapasz-
tollyuk: Tovabba ha az Urnak beszéde járul Istennek nevének segítségül hívásával és az első szer-
zésnek és meg szentelésnek megujításával az jegyek-
meg-szenteltetnek és az Christustól meg-szenteltet
nek jelentetnek. Mert mindenkor az Christusnak
Ecclesiájában Christusnak szerzése, és az Sácraméto
moknak meg-szételése, hathatón meg-marad-ug' hog
az kik nem külömben osztogatják az Sácramento-
mokat, mint elsőbe az Ur Christus szerzette, most is
öllyenek am-az első mindeneknél jelesb meg-szete-
léssel Ezért-is mondatnak-el az Sácramentomok-
nak kiszól gáltatásában az Christusnak beszédi.
Es mivel-hog az Istennek igéjéből meg-tanul-
lyuk, hog' ez jegyek más végre rendeltetennek az
Christustól, mint vétetnek közönfészesköppen, az
ért tanítjuk, hog' az jegyek az szent élezből veszti-
nevez.

250. *Confessio Fidei Christiana.*

in usu sacro, usurpare rerum signatarum vocabula, nec appellari ampliùs aquam tantum panem & vinum, sed etiam regenerationē vel lavacrum renovationis, item corpus & sanguinem Domini, vel symbola aut sacramenta corporis & sanguinis Domini.

*Variis
sacramen-
talis.*

Non quod symbola mutantur in res significatas, & defināt esse id quod sunt suā naturā. Alioqui enim Sacramēta nō essēt, quæ re significatā duntaxat constarent, signa non essent: sed ideo usurpant signa, rerum nomina, quod rerum sacrarum sunt symbola mystica, & signa & res significatæ, inter se sacramentaliter conjungantur, conjungantur, inquam, vel uniantur per significationem mysticam, & voluntatem vel consiliū ejus qui sacramenta instituit. Non enim aqua panis & vinum, sunt signa vulgaria, sed sacra. Et qui instituit aquam Baptismi, non eā voluntate consiliōq; instituit, ut fideles aquā duntaxat Baptismi perfundantur: & qui iussit in Coena panem edere, & vinum bibere, non hoc voluit, ut fideles panem & vinum tantum percipiant, siue mysterio, sicut domi suæ panem manducant; sed ut rebus quoq; significatis, spiritualiter communicent, & verē per fidem abluantur à peccatis, & Christo participant.

I. deinceps minime probamus eos, qui san-
ctis.

nevezet az jedzet dolognak, nem-is nevezetnek immár csak viznek, kenyérnek és bornak, de még ujonnan születésnek-is, avag meg-újulás földjének-is. Ismét az Christus testének és vérének, avag az mi Urunk testének és vérének pecsétinek, avag Sacramentominak.

Nem hog' az jegyek változnának jedzet dolgokká, és meg-szünnének lenni az mik voltak természet szerint. Mert ug' Sacramentomok nē volnának, ha csak jedzet dolgokból állnának, és jelek sem volnának. De azért veszik az jegyek nevezet az dolognak, hog' azok szent dolgoknak titkos jegy ei, és az jegyek az valósággal Sacramentom szerint egyes lnek; egyesülnek, mondom, avag összeforkeztetnek titkos jedzés által, és annak akaratya avag Tanátja által a ki az Sacramentomokat szerzette: Mert nem pusztá jelek az viz, kenyér és bor, de szent ségesek. Es az ki szerzette az bereztség vizét, nem ol' akarattal és tanátsal szerzette, hog' a hivek csak vizzel mosattassanak meg; Es az ki parantsolta az szent vassorában az kenyeret enni, és az bort inni, nem azt akarta hog' az hivek csak kenyeret egyenek, és bort igyanak titok nélkül, mint házeknál kenyereket esznek; de hog' az jedzet dolgokban is lelekben részesüllyenek és valósággal hit által meg mosódjának bűnökből, és az Christuban részesek legyenek.

Annak káért semmikeppen nem javalljuk azokat kik az Sacramentomoknak meg-szentelést,

Secta.

Sacra-
mentis
res ne-
que in-
clusa sūt
neque al-
ligate.

Quificationē sacramentorū attribuunt, nescio quibus Characteribus, & recitationi, vel virtuti verborum pronunciatorum à consecrato, & qui habeat intentionem consecrādi, aut rebus aliis adventitiis, quæ neque Christi, neque Apostolorum, vel verbo, vel exemplo nobis traduntur. Neque probamus eorum quoque doctrinam, qui de sacramentis perinde loquuntur, ut, signis communibus, non sanctificatis aut efficacibus. Neque eos probamus, qui propter invisibilia, aspernantur in sacramentis visibilia, adeoque signa sibi credunt fore supervacanea, quod rebus se jam frui arbitrantur, quales Messaliani fuisse dicuntur. Neque vero approbamus istorum quoque doctrinam, qui docent gratiā & res significatas, signis ita alligari & includi, ut quicumque signis exterius participant, etiam interioris gratiæ rerumque significatarū, participes sint, quales quales sint.

Interim sicut à dignitate, vel indignitate ministrorum, non æstimamus integritatem Sacramentorum, ita neque à conditione sumētiū. Agnoscimus enim Sacramentorum integritatem, ex fide vel veritate meraque bonitate Dei dependere. Sicut enim verbum Dei manet verum verbum Dei, quò nō tantum verba nuda recitantur, dum prædicatur

né tudó micsoda bélyegeeknek, és paptól el-mődot igék-
nek előszámlálásának, avag erejének, az meg-szē-
telőnek igyekezetinek, avag egyéb külső dolgoknak
tulajdonitják, mellyek sem az Christusnak sem az
Apostoloknak szavokkal avag példájokkal nekünk
nem adattatnak. Azoknak tudományokat sem ja-
vallyuk kik az Sacramentomokról ug' szólnak, mint
közönséges meg nem szenteltetet, avag erő-nél-
kül- való jelekről. Azokat sem javallyuk, kik az
láthatatlanokért meg-utállják az Sacramentom-
ban való látható dolgokat, és hejában valónak iti-
lik magoknak az jegyeket, azért mert itilik hogy
immár élnek az valósággal, minéműeknek mond-
ják hog' vóltanak az Messaliánusok. Azoknak
tudományokat sem javallyuk, kik az kegyelmet és
jedzet dolgokat tanittják ug' köteleztetni, avagy
be-rekesztetni az jegyekben, hog' valakik külsőkép-
pen részesülnek az jegyekben, belől is az kegye-
lemben és az jedzet dolgokban részesüllyenek, akár
minéműek legyének.

Azonban mint hog' nem a Tanítóknak melió-
ságokból vag' méltatlanságokból bőcsüllják az Sa-
cramentomoknak egész vóltár, ig' sem az vővőknek
állapattjokból. Mert tudjuk hog' az Sacramento-
moknak tellyessége az Istennek hűségéből, igazságá-
ból, és ingyen- való jó- vóltából fűg. Mert az mint
az Istennek igéje ugyan Istennek igaz igéje lesz, és
melyben nem csak az puszta igék mondatnak, mi-
kor az pradikáltaik, de egyetemben ajánlattannak
az I-

catur, sed simul à Deo offeruntur res verbis significatæ vel annunciatæ, tametsi impii vel increduli verba audiant, & intelligant rebus tamen significatis non perfruantur, eò quod vera fide non recipiant: Ita Sacramenta, verbo, signis & rebus significatis constantia, manent vera & integra Sacramenta, non tantum significantia res sacras, sed Deo offerente etiam res significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiant. Fit hoc non dantis aut offerentis Dei vitio, sed hominum sine fide illegitimeq; accipi-

Ro. 3. 2. entium culpâ: quorum incredulitas, fidem Dei irritam non facit.

*Ad quid
institutu-
sa Sacra-
menta.*

Porro cum mox ab initio, quando expostum est, quid sint Sacramenta, pariter & obiter explicatum sit. ad quid sint instituta, non est quod semel dicta, cum molestia repetantur. Consequenter ergo sigillatim dicemus, de novi populi Sacramentis.

Caput XX.

DE SANCTO BAPTISMO.

*institutio
Baptismi.*

Baptismus à Deo institutus & consecratus est, primusq; baptizavit.

az Istentől az igék által példázatot avag' hirdetetet dőlgek, noha az hitetlenek avag Istentelenek hallják az Igét és ertsek mind az által az jedzet dőlgekkel nem élnek, azért mert igaz hittel azt nem veszik. Ig' az onképpen az Igéből, jegyből és egyzendő dőlgekkel álló Sacramentumok lesznek, nem csak jegyezvé az szent dőlgeket, de meg az Isten ádván az jedzet dőlgeket is, noha az hitlenek az nyuitot dőlgekben nem részesülnek, leszén az nem az adó avag' az nyuitó Istennek miatta, de az hit nélkül, és törvény nélkül élő embereknek vétkekből: kiknek hitetlenségek az Istennek hitit fel nem bonthattya. Rom. 3. 3.

Továbbá holot mingyárt még elein meg-mendortuk, mik legyenek az Sacramentumok hasonlóképpen és eg' állattyan meg fejtettük, mire rendeltetnek, nem szükség hog' az meg mondosdőlgeket, unnakoz ással elő-hozzuk. Hanem szolbunk immár az Új Testamentumbeli népnek Sacramentumról.

XX, RESZ.

Az szentféges Keresztségről

Az Keresztség Istentől szreztetet és meg-szenteltetet, Es először Keresztelősz.

P

János

Matth. 3. Ioannes. qui Christum aquâ in Iordane tinxit. Inde defluxit ad Apostolos, qui & *6. 16.* ipsi aquâ baptisarunt. Iussit hos *Mat.* 28. festè Dominus *Evangelium* predicare, & baptizâre in nomine Patris & Filii, & *28.* Spiritûs Sancti. Et Petrus ad Iudæos interrogantes *quid facere deberent?* dixit in Actis, *Baptizetur unusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi ad remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritûs Sancti.* Unde à nonnullis Baptismus nuncupatus est signum initiale populi Dei, utpote quo initiantur Deo, electi Dei.

Unus est baptis- Unus est duntaxat Baptismus in Ecclesia Dei. & satis est semel baptizari vel initiari. *Eph.* 4. Durat autem semel susceptus Baptismus per omnem vitâ, & est perpetua ob- *6.* signatio adoptionis nostræ. Etenim baptisari in nomine Christi, est inscribi in initium & recipi in foedus, atque familiam, adeoque in hæreditatē filiorū Dei: imo jâ nūc nūcupari nomine Dei, id est, appellari filium Dei: purgari item à sordibus peccatorum, & donari variâ Dei gratiâ, ad vitam novam & innocentem: Baptismus ergo in memoria retinet, & reparat, ingens Dei beneficium. *generi mortaliū præstitum.* Nascimur

Baptis-
si quid
est

János, ki az Christustis meg-keresztelte az Jor-
dánban, Innenzállot az Apostolokra. és ök-ü v. z-
zel kereszteltének: Parancsolta ezeknek az Chri-
stus, hog' az Evangeliumot predikállyak, és kereszt-
tellyenek Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek nevé-
ben. *Matth. 18. v. 19. Es Szent Peter-is, az*
Sidóknak kik azt kérdik vala, mit cselekednének,
monda: keresztelkedjétek meg fejenként az Iesus
Christusnak nevében, bűnöröknek bocsanattyára,
és el-veszitek az Szent Léleknek ajándékát, Act. 2.
v. 38. Melyből az keresztiséget némellyek neveztek
az Istén népeinek előle, jedző jeg ének, ug' mint mel-
lyel Istének elől el-jeg ezetnek az Istének választotti
Csak eg' az Keresztiség az Istennek Anyaszent-
egyházában és elég egyszer meg-keresztelkedni, a-
vág Istén számára elől el-jeg ezetni. Még marad
povigle, az egyszer föl-vött Keresztiség mind egész
életünkbe, és az mi fiuva fogadtatásúknak örökké
való meg pecsétlése Mert a Christus nevében meg
keresztelkedni semmi nem egyéb, hanem bé-irattat-
ni, bé-oltattatni és bé-véetni az Isten fiáinak szö-
vettségében, háza népe köziben, és örökségében. Sőt
immár-is Istennek nevével nevezetni, az az.
hivattatni Istennek fiáinak, meg tisztittatni, az
bűnnek rutschágából és ajándékozatni az Isten-
nek különb különb kegyelmével, uj, és ártatlan é-
letre. Az Keresztiség azért emlékezetben tartja,
és meg-ujjítja Istennek nag' jó-téteményit melye-
ket az ébri nézettil cselekedtet. *Mert minnyajan*

Rom. 8. enim omnes in peccatorum sordibus, & sumus filii iræ. *DEVS* autem qui dives est misericordiâ, purgat nos a Peccatis gratuito, per sanguinem filii sui & in hoc adoptat nos in filios, adeoque fœdere sancto nos sibi
1 Cor. 6. connedit & variis donis ditat, ut possit
 11. novam vivere vitam.

Tit. 3. 5. Obſignantur hæc omnia Baptismo. Nam intus regeneramur, purificamur, & renovamur a Deo per Spiritum Sanctum, foris autem accipimus obſignationem maximorum donorum, in aqua, quâ etiam maxima illa beneficia representantur, & veluti oculis nostris conspicienda proponuntur. Ideoque baptisamur. Id est: Abluimur, aut aspergimur aquâ visibili. Aqua enim sordem mundat, deficientia & æstuantia recreat, & refrigerat corpora. Gratia verò Dei hæc animabus præstat, & quidem invisibiliter vel spiritualiter.

Baptis-
mus obli-
gat. Separat item nos Deus Baptismi symbolo ab omnibus alienis religionibus & populis, & sibi consecrat seu peculium: nos itaque cum baptisamur, confitemur fidem nostram & obstringimur Deo ad obedientiam & mortificationem carnis, vitæque novitatem, adeoque inscribimur in sanctam Christi militiam, ut toto vitæ cursu pugnemus
 contra

Születtetünk az bűnnek rátságában. Rom. 5. 8. 9. Psal. 51. 7 vagy inkább haragnak fiait, Eph. 2. 4. Az Isten pedig az, az ki gazdag irgalmasságában, meg-ristit az bűneitől minket ingyen az ő fiának vére által, és azzal fogad minket fiaivá. Ez szentféles szöveggel pedig minket magához kap-
 isol, és kálumb kálumb féle ajándékkal meg-gaz-
 dagit, hog' új életet élhessünk, 1. Cor 6. 11. Tit
 3. 5. 6.

Mind ezek az keresztséggel meg-pecsételte-
 nek, mert belől ugyan-születtetünk meg-risti-
 tatunk, és meg-újittatunk az Istenül szent Lé-
 lek által. Kivül pedig ez nag' ajándékoknak meg-
 cséltését vesz szük az vízbe, melybe azok az jó-re-
 temények elénkben is adattatnak. Sőt ugyan sze-
 münk eleiben vettetnek. Azért meg-is keresztele-
 kedünk, az az, meg-mosattatunk avag' bűntette-
 rünk látható víz által. Mert az víz az szennyet
 el-ristogatja, az meg-újultakat meg-éleszt, és
 az meg-hevült testeket meg-újítja, és hívvesíti.
 Az Istennek kegyelme pedig ezt az lelkekkel csele-
 kesi láthatatlanképpen avagy lelki-képpen.

Ismét az keresztségnek Sacramentumával meg-
 választ az Isten minket minden egyéb vallásoktól
 és népektől, és magának saját népévé szentel. Mi-
 koron azért mi meg-kereszteledünk meg-valljuk
 az mi hitünket, és köteleztetünk az Istennek való
 engedelmessegre, és az testnek foitogatására és új-
 életre, és ugyan beírattatunk az Christusnak szent

contra mundum & satanam, atque carnem propriam. Baptisamur præterea in unum Ecclesie corpus, ut cum omnibus membris Ecclesie pulchrè in una & eadem religione mutuisq; officiis, consentiamus.

*Forma
baptis-
mi.*

Credimus perfectissimam esse baptisandi formam, quâ Christus ipse baptisatus est, & quâ baptisarunt Apostoli. Ergo quæ humanâ inventionem postea adiecta & usurpata sunt in Ecclesia, non arbitramur necessaria esse ad perfectionem baptismi: cuius generis est Exorcismus, usus item ardentis luminis, olei, salis, sputi & similium rerum, ut quod baptismus singulis annis, pluribus caeremoniis bis consecratur. Nos enim credimus unum Ecclesie Baptismum, in primâ Dei institutione sanctificatum esse, & consecrari per verbum, efficacemq; esse nunc etiâ, propter primam Dei benedictionem.

*Minister
baptismi*

2 Cor. 14

24.

Docemus Baptismum in Ecclesia non administrari debere à mulierculis, vel ab obstetricibus. Paulus enim removet mulierculas ab officiis ecclesiasticis, Baptismus autem pertinet ad officia ecclesiastica.

Damnamus Anabaptistas, qui negant baptisandos esse infantulos recens natos à fidelibus. Nam juxta doctrinam Evangelii-

Serege közzé, hog' életünknek mindē napjaibā har-
szoljunk ez világ, az ördög, és tulajdó testünk ellen
Meg-keresztelkedünk ismét az Ecclesiának egy
teste közé, hog' az Ecclesiának minden tagjaival
azon vallásban és eg-másnak való szolgálásban
szépen egygyezzzünk.

Híszszük hog' tökéletes formája az Keresztsege-
nek az, mellyel ő maga a Christus meg keresztelke-
dei, és az után kereszteltenek az Apostolok. Az-
ért az mellék éberi találmányból az utā az Ec-
clesiába hozzája adattatták, és élésbē vétettenek,
nem itillyük azokat szüksegesnek lenni, az kereszt-
ségnek tökéletességére: minemű az ördög-űz és
viasz gyertya, olaj, só, nyál, és egyéb ez féle, min-
az-is, hog' az keresztseg minden esztendőben, kü-
lömb föle Ceremoniákkal készer szenteltek meg.
Mert mi híszszük hog' az Ecclesiának eg kereszt-
sege az Istennek első szerzésekor meg-szenteltes
és az ige által meg-szenteltek, és most-is hatba-
az Istennek első aladásból.

Tanítjuk hog' az Ecclesiában nem szükseg az
Aszszonyoknak avag' Babáknak ki-szolgáltati az
keresztsegen, mert szét Pál el-vevete az aszszony
népeket az Anyaszent-egyházbeli szolgálattól.
Az keresztseg pedig tartozik az Anyaszenti eg-
házbeli szolgálathoz. Kárhoztatjuk az új-Ke-
resztyéneket, kik tagadják meg-keresztelteni az
keresztyéneknek mostü születet kisgyermecskejekes
Mert a Evangéliumi tudomány szerint, ezeké az
menyek

*Anabap-
tista.* cam horum est regnum Dei, & sunt in fœde-
re Dei, cur ita quæ non daretur eis signum
fœderis Dei? Cur non per sanctum baptis-
ma initiarentur, qui sunt peculium in eccle-
sia Dei? Damnamus Anabaptistas, & in aliis
ipsorum dogmatibus, quæ contra verbum
Dei peculiariter habent.

Non sumus ergo Anabaptistæ, neque cum
eis in ulla re ipsorum communicamus.

Caput XXI:
DE SACRA COENA
Domini.

*Coena
Domini*

*Author
Ee conse-
crator
coenæ.*

COEⁿa Domini quæ & mensa
Domini & Eucharistia, id est gratia-
rum actio nuncupatur, ideo coena nuncu-
patur vulgò, quod à Christo in ultima illa
coena sua instituta sit, eamque adhuc re-
præsentet, ac in ipsa spiritualiter cibentur
& potentur fideles. Author enim Coenæ
Dominicæ, non est Angelus aut homo ul-
lus, sed ipse Dei Filius Dominus noster JE-
SUS CHRISTUS, qui primus eam Ec-
clesiæ suæ consecravit. Durat ea consecratio
vel benedictio adhuc apud omnes eos, qui
non aliam coenam, sed illam ipsam celebrant,
quam Dominus instituit: ad quam verba
coenæ Domini recitant, & in omnibus ad
unum

nek országa, és az Istennek szíveségében vадnak, és miért nem adattatnék az ért nekik az Isten szíveségének rele? Miért nem oltatnának be az szű keresztiségnek általa az Istennek népe között, és az Istennek Ecclesiájában. Karhoztattunk azon Új keresztényeket egyéb indományban is, az mellyeket tartnak nyilván az Isten igéje ellen. Nem vagyunk azért Új keresztények, sem semmi dolgokban nem közöskölünk velük.

XXI. Rész.

Az Urnak szentléges Vacso-
rájáról.

AZ Ur Vacsorája, mely Ur Asztalának is Eucharisziának, az az, Halá-adásnak hívatik. Azért nevezetik Vacsorának, hog az Christustól amaz utolsó vacsorakor szerzettetés és-mosás azt mutatja meg, és abban lelki-képpé testesnek es itassanak az Hivők. Mert szerzője az Ur vacsorájának, nem Angyal avagy valami ember de az Istenek Fia, az mi Urunk Iesus Christus, ki elsőben azt meg-szentelte az ő Anyaszent-egyházának. Meg marad pedig az az áldás, még most is mind azoknál, kik nem egyéb vacsorát, hanem az ontosztogatnak, mellyet az Ur szerzet. Mellyé az Ur vacsorájának igéjét el-mondják, és mindnekben az eg' Christusra néznek igaz hitekkel, ki nek mint kezéből veszik-el, az mit az Tanítók ke-

234 *Confessio Fidei Christiana.*

unum Christum verâ fide respiciunt, ex cu-
jus veluti manibus accipiunt, quod per mi-
nisterium Ministrorum Ecclesie accipiunt.

*Memori-
a benefi-
ciorum
Dei.*

Retinere vult Dominus ritu hoc sacro-
in recenti memoria, maximum generi mor-
taliū præstitum beneficium, nempe quod
tradito corpore & effuso suo sanguine, om-
nia nobis peccata nostra condonavit, ac à
morte æterna & potestate diaboli nos rede-
mit, jam pascit nos suâ carne, & potat suo
sanguine, quæ uerâ fide spiritualiter perce-
pta alunt hos ad vitam æternam. Et hoc
tantum beneficium renovatur toties, quo-
ties Cœna Domini celebratur. Dixit
enim Dominus: *Hoc facite, in mei commemo-
rationem.* Ob signatur item hæc cœnâ
sacrâ, quod revera corpus Domini pro no-
bis traditum, & sanguis ejus in remissionem
peccatorum nostrorum effusus est, ne quid
fides nostra vacillet.

*Signum
Cresci-
gentis.*

Et quidem visibiliter hoc foris sacramen-
to per Ministrum representatur, & veluti
oculis contemplandum exponitur, quod in-
tus in anima invisibiliter, per ipsum Spiritū
sanctum præstatur. Foris offertur à mini-
stro panis, & audiuntur voces Domini. *Ac-
cipite, edite, Hoc est corpus meum, Acci-
pite & dividite inter vos, Bibite ex hoc om-*

*Mat. 14
22. 23.
24. C.*

zéből vésznek el.

Az Ur emlékezetben meg akarja tartani ez Szent dologban, az emberi nemzettel tört jó-téte-
ményét, tudni illik, hog' testének halálra való adat-
tatásával és vérének ki-ontásával minden mi bű-
neinket meg-engette, és az örökké való haláltól és
ördögnek hatalmából minket meg-váltot, és im-
máron éltet minket az ő testével, és itat az ő vére-
vel, mellyek igaz hit által lelki-képpen vétetvén-
táplálnak minket a' örök életre, Es illyé nagy jó té-
temény meg-ujtattik mind annyiszor, válamenyi-
szer ki szolgáltatik az Urnak Vacsorája. Mers
azt mondotta az Christus: Ezt cselekedjétek az
én emlékezetemre. Ismét ez Szent vacsorában
meg-erősítetik, hog' az Christus teste bizonygal
mi éretünk adattatot, és az ő vére az mi bűneink
bocsánatjára ki-ontatot, hog' az mi hitünk ne
lánytorogjon.

Es láthatóképpen ugyan ez Sácramentonmal
külsőképpen az Tanítók által előnkben-adattatik
és ugy mint szemünk eleiben vettetik, az mi belől
láthatatlan az lélekben éppé az szét Lélektől cselo-
kedtetik. Külső-képpé az Tanítótul adattatik ke-
nyér és Bor, és a' Urnak beszédei hallattatnak, Ve-
gyétek egyétek, Ez az én Testem, vegyétek és osz-
szátok el kösztetek. Igyatok ebből minnyájá, Ez az
én Vérem. Marc 14. 33. 18. 24. Azért vészik az
hűvek

mones, hic est sanguis meus. Ergo accipiunt fideles quod datur à Ministro Domini, & edant panem Domini, ac bibunt de poculo Domini; intus interim operâ Christi per Spiritum Sanctum percipiunt etiam carnem & sanguinem Domini, & pascuntur his in vitam æternam. *Etenim caro &*

John. 6. sanguis Christi, verus cibus & potus est ad
 35. *vitam æternam: & Christus ipse quatenus*
 pro nobis traditur & Salvator noster est, illud præcipuum coenæ est, nec patimur quicquam aliud in locum ejus substitui.

De man Ut autem rectius & perspicacius intelligatur, quomodo caro & sanguis Christi sint
ducatio cibus & potus fidelium, percipianturq; à fidelibus ad vitam æternam, pauca hæc adjiciemus: Manducatio non est unius generis. Est enim manducatio corporalis, quâ cibus in os percipitur ab homine, dentibus atteritur, & in ventrem deglutitur. Hoc manducationis genere intellexerunt olim Capernaïtæ sibi manducandam carnem Domini, sed refutantur ab ipso, *Joan. cap. 6. 54.* Nam ut caro Christi corporaliter manducari non potest citra flagitium aut truculentiam, ita non est cibus ventris. Id quod omnes fateri coguntur. Improbamus itaq; canonem in Decretis Pontificum, *Ego Berengarius, de consecrat. distinct. 3.*

Neque

hivők az mi adattatik az Tánítóktól, és eszik az Urkenyerét és isznak az Ur poharából, belől azőbá a Christnak munkálkodásából az szent Lélek által el-veszik az Christus testét és véré, és az al tápláltatnak az örök életre mert az Christus test és vére valóságos étel és ital az örök életre, és ima-ga az Christus az meny.bé mi éretünk adatta-tot, és minekünk idvezitünk amaz fő semmit más-t ő helyen allattatni. jósága az szent Vacsorának mis engédünk.

Hog' pedig valóban és nyilvánban meg érteffék mi módon legyen az hivőknek Etelék és Italok az Christus Teste és Vére, és hog' véteffék az hivők-től az örök életre, ez keveset hozzá térszűnk. Az étel nem egyféle. Mert testi étel is vagyon melyben az eledel az embertől szájánál vétetik, fog-gal meg-ragattatik és az gyomorba el-nyeletik. Ez meg-ételnék nemével itiliek regenten az Caper-naumbéliek hog' meg kellene enni az Christuszak testét. De meg-hamisítottatnak az Christustól, Ioh. 6. 55. Mert mint hog' az Christus testét nem ehe-ni meg testi mód szevin, vétek és kegyetlenség nélkül. Ig' nem is gyomornak étké. Mállyet kén-sze-yítettnek mindennek meg-vallani. Meg ver-jűk azért az Pápák Decréiomában való Canon-t. az mel' ig' kezdetik. Ego Berengarius. de confes-si. 2. Mert nem is hitte az kegyes reghiseg.

Neque enim credidit vetustas pia, neque nos credimus corpus CHRISTI manducari ore corporis corporaliter, vel essentialiter.

Spiritualiter manducare Dominum. Est & spiritualis manducatio corporis Christi, non ea quidem quâ existimemus cibum ipsum mutari in spiritum, sed quâ manente in sua essentia & proprietate corpore & sanguine Domini, ea nobis commun-

nicantur spiritualiter, utique non corporali modo, sed spirituali per Spiritum sanctum, qui videlicet ea, quæ per carnem & sanguinem Domini pro nobis in mortem tradita, parata sunt, ipsam, inquam, remissionem peccatorum, liberationem & vitam æternam applicat & confert nobis, ita ut Christi in nobis vivat, & nos in ipso vivamus,

Rob. 6, 36.

efficitque, ut ipsum, quod talis fit cibus & potus spiritualis noster, id est, vita nostra, verâ fide percipiamus. Sicut enim cibus & potus corporalis, corpora nostra non tantum reficiunt ac roborant, sed & in vita con-

Christum cibum conservat in vita.

servant: ita & caro Christi tradita pro nobis & sanguis ejus effusus pro nobis, non tantum reficiunt & roborant animas nostras, sed etiâ in vita conservant, non quatenus quidem corporaliter eduntur & bibuntur, sed quatenus spiritualiter nobis à Spiritu Dei communicantur, dicente Domino, *Es*

panis

mi sem hiszünk hog' Christus teste, testi szájjal étet-
tetnénk, testi mód szerint avag' állattya szerint.

Vagyom lelki meg-etele, és az Christus testének,
nem az ugyan, melyben velnök azt az étele lélek-
ké változni, de melybő meg-maradván az, ő állat-
tyában és tulajdonágában, az Christus teste és vé-
re, azok nekünk adattatnak lelki-képpen, nem testi
mód szerint ugyan, de lelki mód szerint az szent
Lélek által, a ki tudni illik azokat, mellyek az mi
érettünk halálra adatot Ur teste és vére által sze-
reztettenek, ug' mint bűnöknek bocsánatját, meg-
szabadulást, és örök életet mi reánk szabja és né-
künk adja, ug' hog' az Christus mi bennünk éllyen,
és mi ő benne, és azt cselekeszi, hog' mi őtet igaz
hittel vesszük, hog' minékünk legyen lelki ételünk
és italunk, az az, mi életünk legyen, és azt el-ve-
hessük igaz hit által. Mert miképpen az testi étel
és ital, nem csak meg-ujjítja, meg-erősíti az
mi testünket, de még megh-is tartja ez életben.
Igy az Christusnak mi érettünk adatot teste, és er-
tünk ki-omlott vére, nem csak meg-ujjítja és meg-
erősíti az mi lelkünket, de még életben-is meg-
tartja. Nem a menyiben ugyan testi
mód szerint azokat eszszük és iszszuk; de az
menyiben mi velünk reszeltetnek ez Istennek Lel-
kétől. Ig' szolvan az Ur. Ez az kenyér mellyet én

- Joh. 6.* panis quem ego dabo, caro mea est, quam
51. ego dabo pro mundi vita. Item, Caro ni-
q. 63 mirum corporaliter manducata) non prodest
 quicquam, spiritus est, qui vivificat. Et
 verba qua loquor vobis, spiritus & vita sūt.
Christus Et sicut oportet cibū in nosmetipsos edendo
edunt recipere, ut operetur in nobis, suamq; in no-
ad per- bis efficaciam exerat, cū extra nos positus
civetur nihil nobis profit: Ita necesse est nobis fide
Ad. Christum recipere, ut noster fiat, vivatq; in
 nobis, & nos in ipso. Dicit enim, *Ego sum*
Joh. 6. panis vita. Qui venit ad me, non esuriat. &
51. qui credit in me, non sitiet unquam. Item
 Qui ederit me, vivet & ipse propter me: ac
q. 57. manet in me, & ego in ipso. Ex quibus om-
Spiritu- nibus claret nos, per Spiritualem cibum,
alis ci- minimè intelligere imagiaarium, nescio
bus. quem cibum, sed ipsum Domini corpus pro
 nobis traditum, quòd tamen percipiat a
 fidelibus, non corporaliter, sed spiritualiter
 per fidem. In qua re sequimur per omnia
 doctrinam ipsius Salvatoris Christi Domini,
Manda- apud Iohannem capite sexto Et hic esus
ratio ad carnis & potus sanguinis Domini ita est ne-
salutem cessarius ad salutem, ut sine ipso nullus ser-
necessa- vari possit. Fit autem hic esus & potus
59. spiritualis, etiam extra Domini coenam, &
 quoties, aut ubicunque homo in Christum
 crediderit. Quòd fortassis illud Augustini
 pes

adok, az én testem, mellyet adok ez világhnak életért. *Ismét,* Az test, (mel tudni illik testi mod szerint étetik,) semmit nem használ, az I élek az, az mel meg elevenit. Ez beszédek mellyeket szollok ti néktek. lelek és élet. Ioh. 6. 51. 53.

Es miképpé szükség az ételt évé mi belénk vőünk, hog' bennünk munkálkodjék és a' ő ereje bennünk ki mutassa, holot kívántunk lévén, semmit né használ mi nekünk: Ig' szükség hog' mi a Christust vegyük hittel hog' mi jónk legyen és éljé mi bennünk és mi ő benné. Mert azt mondja: En vagyok az élő kenyér, az ki én hozzá jű meg né éhezik, és az ki én benné hiszen, né szomjuhozik-meg soha. *Ismét,* Az ki engemet ézen, ő is él én általam és én bennem lakozik, énis ő benne. Ioh. 6. 51. 52.

Mellyekből ki-resszik hog' mi az lelki ételen semmi-képpen nem értünk, né tudom mitsoda képzés ételt, de az mi értünk adattatot Urnak tulajdó testét, mellyet mind az által az hitek vésznek, né test szerint, de lelek szerint hit által. Mell dologban mindébe követtyük az mi idvőzítő Ur Christusunknak tanítását, Iohan. 6.

Es ez az Christustestének ételé és vérének itala. ol' szükséges az idvességre, hog' annélkül senki nem idvezülhet. Ex lelki étel és ital léfzen az Ur vacsorájaki kívánt-is, és valamennyisz eravag' vala ből az ember az Christusban hiszen. Az melyre nézet talám szent Agoston Doctör mondván:

Q

Mit

pertinet. Quid paras dentem & ventrem crede, & manducaſti.

*Sacra-
menta
liter
māduca-
re Do-
minum*

Propter superiorem manducationem ſpiritua-
lem, eſt & ſacramentalis manducatio
corporis Domini, quā fidelis non tantum
ſpiritualiter & internè participat vero cor-
pore & ſanguine Domini. ſed foris etiam ac-
cedendo ad menſam Domini, accipit viſibi-
le corporis & ſanguinis Domini Sacramen-
tum. Prius, quidem, dum credidit fidelis
vivificum alimentum percepit. & ipſo fruitur
adhuc, ſed ideo, dum ſacramentum quo-
que accipit, non nihil accipit. Nam in
continuatione communicationis corporis &
ſanguinis Domini pergit, adeoq; magis
magisque incenditur. & creſcit fides, ac
ſpirituali alimonia reficitur. Dum enim
vivimus, fides continuas habet acceſſiones.
Et qui foris vera fide Sacramentum perci-
pit, idem ille non ſignum duntaxat percipit
ſed re ipſa quoq; ut diximus, fruitur.

Præterea idem ille inſtitutioni & man-
dato Domini obedit; lætòque animò gratias
pro redemptione ſua totiùsq; generis huma-
ni agit; ac fidelem mortis Dominicæ memo-
riam peragit; atque coram eccleſia, cujus
corporis membrum ſit, atteſtatur: obſigna-
tur item percipientibus Sacramentum, quod
corpus Domini non tantum in genere pro

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 243

Mit készited fogaidat és szádat? Hirdgy és etted.

Az fellyúl meg-mondatot lelki étel kívül va-
gyon Sacramentom szerint való meg-ételeis az
Christus testének, melyben az hívő ember nem csak
lélekben és belől részesül a Christus igaz testével és
vérével, de külső-képpen-is, járulván az Urnak
asztalához, veszi az Christus testének és vérének
Sacramentomát. Először ugyan mikor az ke-
resztyén ember hit, vör elő eledelt, és az után-
is, de az ért mikor az Sacramentomot is veszi,
veszen valamit. Mert az Ur testének és véré-
nek közösülésének rovábtartásabá méggyen előb előb,
és inkább inkább gerjesztetik, és nevededik az hit, és
lelki étellel megh-élesztetik. Mert míg élünk szün-
telen való nevededési vadnak az hitnek. Es az
külső képpen igaz hitből veszi az Sacramentomot,
ugyan azon nem csak az jelt veszi, de az valóság-
gal-is, mint meg-mondottuk, tapasztalatik. Ez fe-
let ugyan azon enged az Ur szerzésének és parau-
solatjának, és örvendetes szível hálákat ad az
meg-váltatásáért, sőt az emberi nemzetiségnek meg-
váltatásáért, és az Ur halálának élvezetét meg-
tartja híven, és az Ecclesia előtt, micsoda testnek
tagja légyen, meg-bizonítja. Ismét, Az Sacra-
mentommal előknek meg pecseteltetik hogy az Chri-
stus teste nem csak közenségesen adatot, és vére ki-

hominibus sit traditum; & sanguis eius effusus, sed peculiariter pro quovis fidei communicante, cujus cibus & potus sit ad vitam æternam.

Incredula sumunt sibi sacramentum in judiciū. Cæterum qui nulla cum fide ad hanc sacram Domini mensam accedit, Sacramento duntaxat, communicat, & rem Sacramenti unde est vita & salus, non percipit. Et tales indigne edunt de mensa Domini. *Qui autem indigne edunt de pane Domini. & de poculo eius bibunt, rei fiunt corporis & sanguinis Domini: & ad judicium sibi edunt & bibunt.* Nam cum vera fide non accedant mortē Christi contumeliā afficiunt; & ideo damnationem sibi ipsis edunt & bibunt.

Ergo corpus Domini & sanguinem ejus, cum pane & vino non ita conjungimus, ut panem ipsum dicamus esse corpus Christi, nisi ratione sacramentali: aut sub pane corporaliter latitare corpus Christi, ut etiam sub speciebus panis adorari debeat, aut quicumq; signum percipiat, idem & rem percipiat ipsā. Corpus Christi in coelis est ad dextrā Patris. Sursum ergo elevanda sunt corda, & non defigenda in panem, nec adorandus Dominus in pane.

Præsentia Christi in Cœnâ.

Et tamen non est absens Ecclesiæ suæ celebranti coenam, Dominus. Sol absens a nobis

mutatott az emberekért, de kíváltköppen minden keresztyén közösüléért, melynek étele és itala legyen az örök életre.

Továbbá, az ki hit nélkül járul ehhez az szentes asztalhoz, csak az Sácramentomban veszt, és az Sácramentomnak valóságát az melyből vagy az élet és ádvösség, nem veszi. Es ezek méltatlan esznek az Úr asztaláról. Az kik pedig méltatlan esznek az Úrnak kenyeréből, és méltatlan isznak az Ő poharából, az Úr teste és vére ellen vétkeznek, és itéletet esznek és isznak magoknak. 1. Cor. 11. 27. 28. 29. *Mert holott igaz hittal nem járulnak, az Christus halálát gyalázzák, és azért magoknak kárhozatot esznek és isznak*

Annak okáért az Christus testét és véré, az Kenyérrel és Borral nem ug' kapcsoljuk-össze, hog' az kenyeret mondanók Christus testének lenni, hanem csak Sácramentom-szerint, avagy hog' az kenyér alatt lappágnak Christus teste, és hog' imádni kellene azt az kenyérnek szine alatt, avagy hog' valaki vevén az jelt, az véné az valóságot-is. Az Christus teste az éghen vagon az Atya Istennek jóbján; Fel-ke azert emelnünk sziveinket, és nem az kenyérben függesszünk, nem-is imádnunk az Urat az Kenyérben.

Mind az áltul, nincsen távol az ű Anyaszent, egy házától az Christus, melyben ki-szolgáltatik az Ur vacsorája. Az Nap az éghen megszűs va-

246 *Confessio Fidei Christiana.*

nobis in cœlo, nihilominus efficaciter præ-
sens est nobis: quanto magis Sol iustitiæ
Christus, corpore in cœlis absens nobis,
præsens est nobis, non corporaliter quidem
sed spiritualiter per vivificam operationem,
& ut ipse se nobis præsentem futurum expo-
suit, in ultima cœna. Ioan. 14. 15, 16. Unde
consequens est, nos non habere cœnam sine
Christo, interim tamen habere cœnam in-
cruentam & mysticam, sicuti universa nun-

Alii si- cupavit Vetustas.

mes cœ- Admonemur præterea celebratione cœ-
na Do- næ dominicæ, ut memores simus, cuius cor-
poris poris membra facti simus, & idcirco con-
Cor. cordes simus cum omnibus fratribus, ut san-
10. 17. ctè vivamus, & non polluamus nos flagitiis,
Gal. 12. 12 peregrinis religionibus, sed in vera fide in
23. finem usq; vitæ perseverantes, studeamus
excellere sanctimoniâ vitæ.

Præpa- Decet ergo, ut accessuri ad cœnam, pri-
ratio ad us nos ipsos juxta præceptum Apostoli pro-
metam. blemus, imprimis quali simus fide præditi,
an credamus Christum venisse, servandis
peccatoribus & ad pœnitentiam vocandis,
& an quisq; credat se in horum esse numero,
qui per Christum liberati servantur, & an
mutare vitam pravam instituerit, ac vivere
sanctè, perseverareq;, auxiliante Domino

gyon állunk, mind az által hatható képpen jelen
vagyunk velünk. Menyivel inkább az igazságoknak
Napja, a Christus, testével távol lévén az égekben
állunk, jelen vagyunk minékünk, nem teste szerint,
ugyan, hanem lelki-képpen, élterő munkálkodása
szerint, és az mint ő maga mondotta jelen lenni
magát az vég-vacsorakor. Joh. 14. 15. 16. Az
honnankövetkezik, hogy nincsen Christus nélkül
való vacsoránk, azonban mind az-által vér nélkül
való és titkos vacsoránk vagyunk, mint nevezte
az egész Reghiség.

Intetünk továbbá az Úr Vacsorájának osztoga-
tásakor, hogy meg-emlekezzünk micsoda testnek le-
gyünk tagai és azért békeségeseleg legyünk minden A-
tyánkfiával, hogy szentül álljunk, és vértékkel meg-
tartassuk magunkat, se idegen tudományok-
kal, de az igaz hitben mind végiglen meg-álvan,
igyekezzünk másokat fellül haladni életünknek
szentségével.

Illek azért hogy midőn ez vacsorához járult
akarunk, Először magunkat az szent Pálnak pa-
rancsolattya szerint meg próbállyuk 1. Cor. 11.
28. 2. Cor. 13. 5. és főképpen minemű hitünk lő-
gyen. Hisz szükké az Christust, hogy azért jött el,
hogy az bűnöséket meg-tartsa, és az panitentiára
bija, és hogy ha ki-kis hiszi magát az okkötöt
lenni kik az Christus által meg-szabadultván meg-
tartatnak, és ha el-rendelte-e meg-változtatni go-
nosz életét, és szentül élni, és az Urnak segítségé-
vel

in vera religione & in concordia cum fratribus, dignasque Deo pro liberatione agere gratias, &c,

*Ritus
cena*

Ritum, modum, vel formam cenae, illam existimamus esse simplicissimam & praestantissimam, quae proximè accedit ad primam Domini institutionem, & Apostolicam doctrinam: quae videlicet constat annunciatione verbi Dei, precibus piis, ipsa actione Dominica, & repetitione ejus, manducatione corporis, & potus sanguinis Domini memoria item mortis Dominicae salubri, & gratiarum actione fidei, nec non sancta consociatione in corporis Ecclesiasticae unionem.

*Utraque
species*

*Matth.
26. 27.*

Improbamus itaque illos, qui alteram speciem, poculum, inquam, Domini, fidelibus subtraxerunt. Graviter enim hi peccant contra institutionem Domini, dicentis Bibite ex hac omnes: id quod ad panem non ita expresse dixit.

Missa qualis aliquando apud Vereres fuerit, tolerabilis an intolerabilis, modo non disputamus: hoc autem liberè dicimus, Missam, quae hodie in usu est per universam Romanam Ecclesiam, plurimas & justissimas quidem ob causas, in Ecclesiis nostris esse abrogatam. quas sigillatim ob brevitatem, nunc non commemoramus. Certè approbare

Az Keresztyéni hitről való vallás-tétel. 249

vel álhatatossá meg-maradni az igaz vallásban,
és a nyafiaiival való egygyességeben, és hálákat
adni Istennek az meg-szabadulásáért.

Az Ur Vacsorájának rend-tartását, módját, for-
máját, azt tartjuk leg-együgyűbnek és leg-főbnek
lenni, mel' közeleb járul az Urnak első szerzéséhez
és az Apostoli tudományhoz, mel' tudni illik all, az
Isten ígérének hirdetéséből, kegyes könyörgések-
ből, az Urnak maga cselekedetiből, és annak ujon-
nan előhozásából (gyakorlásából) az Christus testé-
nek eteleből, és vérének itatából, és az Ur halá-
lanak idv' s féltésem emlékezetiből, és hűséges hálá-
adásból, Ismét, az Anyaszent-egyház testével va-
ló szent egygyessülésből.

Meg vettjük azokat azért kik a' másik részt,
az Urnak pohárát mondom, az hívektől el-loptak.
Mert igen vétkeznek ezek az Urnak szerzése el-
len, ki ezt mondja: Igyatok ebből minnyájan; mel-
lyet ilyen nyilván nem mondot az kenyérről.

Az Misse minémű volt az Réghieknél, szen-
vedhető, vag' el-szenvedhetetlen mostan,
arról nem disputálunk: Ez pönig szabad-
sággal mondjuk hog' a' misse, mel' most a' szo-
kásba vagy az Romai Ecclesiában, sok es igaz okok-
ból el-töröltet az mi Ecclesiáinkból, mel' okokat
most a' egygyéként, rövidségnek okáért, elő nem ho-
zunk. Bizonyára nem javulhatunk, hog' ez id-
vefén

bare non potuimus, quòd ex actione salu-
bri spectaculum inane est factum, quod itè
facta est meritoria, vel celebrata pro pre-
cio, quòdqu; in ea Sacerdos dicitur conficere
ipsum Domini corpus & hoc offerre realiter
pro remissione peccatorum vivorù & mor-
tuoꝝ: adde & in honorem & celebratio-
nem, vel memoriam Sanctorum in coelis
&c.

Caput XXII.

D E C O E T I B U S

Sacris & Ecclesiasticis.

*De his
re debet
aut in
casu ut
sacris*

TAmetsi omnibus sacras literas
privatim legere domi, & instruendo
edificare mutuùm in vera religione liceat,
ut tamen legitimè annuncietur verbum Dei
populo, & preces ac supplicationes fiant
publicè, Sacramenta item celebrentur legiti-
mè, & collecta Ecclesiæ fiat in pauperes &
omnes Ecclesiæ necessarios sumptus
faciendos, aut usus sustendendos, necessarij
sunt omnino coetus saeri, vel Ecclesiastici
fidelium conventus. Constat enim in Eccle-
sia Apostolica & primitiva, hujusmodi coe-
tus esse ab omnibus pijs frequentatos. Quot
quot hos aspernantur, & ab his sese segre-

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 252
vösszéges dologból hejában való játék néz és tétet
hog' ismét érdemessé lőit, és pénzért osztogattatot,
és hog' abban mondatik az Papteremteni az Ur-
nak restéi. és azt meg-áldozni valóságos-keppen az
élőknek és holtaknak bűnök bocsánattjáért, és még
az eghben lévő Szenteknek-is tisztességére és em-
lekezetekre.

XXII. RESZ.

Az Anyaszent-egyházbéli gyű- lekezetekről.

Noha mindémeknek szabad az Szent Írást
magánossan othon olvasni, és tanitással eppi-
teni egymást az igaz vallásban, hog' mind az által
sörvény szerint hirdetteflek az népnek az Istennek
igéje, és imatkozások és könyörgések legyenek közön-
séges-keppen, és az Sácramentumok-is Istennek
szerzése szerint osztogattassanak, és hog' Collectája
legyen az Ecclesianak az szegényeknek tap-
lalására, és az Ecclesiában való szükségesség költségre
és azzal való élésnek meg-maradására: szükségese-
k minden módon az szent gyülekeze-tek, avag' az
hivének Egyházbéli gyűlések. Mert ez nyilván av-
gyon, hog' az Apostoli és eleinte való Ecclesiába of-
fóleggyülekezetek gyakorlattattanak minden kegyes
hivestől. Valakik ezt meg-vetik, és ma-
gokaz

versari gant, religionem veram contemnunt ut
sacros gendi que sunt à Pastoribus & piis Magistra-
coetus ribus, ne contumaciùs se segregare, & coe-
coetus tus sacros averfari pergant.

sine pub Sint vero coetus Ecclesiastici non occulti
lici. & obscuro, sed publici atque frequentes:
nisi persequutio hostium Christi & Ecclesiæ
non sinat esse publicos. Scimus enim qua-
les fuerint quondam primitivæ Ecclesiæ coe-
tus in abditis locis, sub tyrannide Romano-
Loca rum principum. Sint autem loca in qui-
coetus bus coeunt fideles, honesta, & ecclesiæ Dei
honestas. per omnia commoda. Deligantur ergo ædes
ample, aut Tempia. Repurgentur tamen
ab iis rebus omnibus, quæ ecclesiam non de-
cent. Instruantur autem omnia pro decore,
necessitate, & honestate via, ne quid deficiat
Modeste quod requiritur ad ritus & usus Ecclesiæ ne-
et ha- cessarios.

mil per Sicut autem credimus Deum non habi-
versan tare in templis manufactis, ita propter
dum Verbum Dei & Usus sacros, scimus loca
inerti Deo cultuique ejus dedicata, non esse pro-
bis. phana, sed sacra, & qui in his versantur, re-
verenter & modeste conversari debere, ut-
pote a vi finit in loco sacro, coram Dei con-

Az Keresztyéni hitről való vallás tétel. 253
gokat ottól el-választják, azok az igaz
tudománt veszik meg. Konfiterionok hol az évi ez
félét az igaz Tanítóknak és Magisztrátusoknak,
hogy vakmerőképpen magokat el ne szakaszszák,
ne is kerüllyék-el az szent gyülekezetre.

Az Egyházi gyülekezések pedig ne legyenek tit-
kon való és rejtekben, de közönsegesek és gyakorta-
valók hane- ha az Christus és az Ecclesia ellenfégi-
nek üldözése nem engedné nyilván valóknak lenni.
Mert tudjuk mineművek voltanak regenten az e-
leinte- való Egyházi gyülekezések az Romai feje-
delmek kegyetlen birodalmok ide-ében, a rejtek he-
lyekben. Az helyek pedig len mellyekben az hivek
öszve-gyűlnek, tisztességesek legyenek, és az Isten
Anyaszent egyházához mindenben illendők. Válasz-
tassanak azért bő házak, avag Templomok. Mind
az által meg-tisztittassanak mind azoktól az dolgok-
tól, mellyek nem illenek az Ecclesiában. El-készít-
tessenek pedig mindenek, az kegyes ékefféghöz szük-
séghez, és tisztéfféghöz képest hog valami fogyat-
kozása ne legyen annak, az mi kívántatik az Anya-
szent-egyháznak szükfészes rendtartására és hasznára.
Míkeppen pedig hiszszük hog az Isten nem lako-
zik kézzel csinált Templomban, Reg. 3. 27. Act.
17. 24. Ig az Istennek igjéért és azokkal való
szent éléfért tudjuk, hog az Istennek és az ű tiszt-
reletinek szentéltetett helyek nem külső dolgokra
rendelitet helyek, hanem szent helyek legyenek, és
az kikort vadinak, böcsületeffen visellyék magokat,
neg-

*Ornatu
templo-
rum &
eius.*

specu & sanctorum Angelorum eius. Longè
itaq; à Templis & Oratoriis Christianorum
repellendus est omnis vestium luxus, omnis
superbia, & omnia quæ humilitatem, disci-
plinam & modestiam dedecent Christianam.
*Ac verus Templorum ornatu. non constat
ebore, auro, & gemmis. sed frugalitate, pi-
etate, virtutibusq; eorum qui versantur in
templo.* Omnia autem decenter & ordine

*Peregri-
na lin-
gua file-
ant in
genu.*

fiant in Ecclesia, omnia deniq; fiant ad ædifi-
cationem. Taceant ergo omnes peregrina-
lingvæ in coetibus sacris. Omnia proponā-
tur lingvâ vulgari, & quæ eo in loco ab ho-
minibus in coetu intelligatur.

Caput XXIII.

DE PRECIBUS EC- clesiæ, cantu & Horis ca- nonicis.

*Lingvâ
vulgari
fit.*

Oratio.

Licet sanè privatim precari quâ-
vis lingvâ quam quis intelligat, sed
publicæ preces in sacris coetibus vulgari
lingvâ, vel omnibus cognitâ fieri debet. O-
ratio fidelium omnis, per solum Christi

inter-

Az Keresztyéni hitről való vallás-rétel. 255
gy-mint, kik szent helyen legyenek, Istennek és az
szent Angyalinak tekintetek előtt. Mészse ol-
kel azért raveztatni az Keresztyenek Templomi-
tul és imarkozó helyeiről minden ruhákban való be-
lakodást, minden kevélységet, és valamelyek illet-
lenek az keresztyeni alázatossághoz, fenytékhez,
és mértékletességhez. Az Templomoknak pedig i-
gaz ekeffége, nem az Elephánt tetemekben, arany-
ban, gyöngyökben áll; hanem mértékletességben,
kegyességben, és azoknak jóságos dolgaiban, kik
az Templomban forognak. Mindenek pedig tiszt-
tességessen és jó renddel legyenek az Ecclesiában, és
legyenek mindenek épületre. Minden idegen nyelv
meg szűnnyék azért az szent gyülekezetben min-
denek elő-beszálteffenek közönséges nyelven, az
mely azon helyen az emberekül az gyülekezetben
meg-érteffék.

XXIII. RESZ.

Az Ecclesiának Könyörgéséről,
Enckléséről, és az hét szabot
Orákról.

Szabad ugyan magánossan imátkozni akar
mel nyelven-is az ki mellyet ért, de az közönsé-
ges könyörgések az szent gyülekezetekbő, köz nyel-
ven, avag mindenekről értes nyelven legyenek. Az
bíróknak minden imádságok az egy Christusnak cse-
dezés

Psal. 50. *interventura, soli DEO fundatur,*
15. Iac. *ex fide & charitate. Divos coelites invoca-*
1. 5. Iob, *re, aut his uti pro intercessoribus, prohibet*
12. 13. *Sacerdotiū Christi Domini & vera religio.*
14. *Orandum est autem pro Magistratu, pro*
1. Tim. *regibus aut omnibus in eminentia constitu-*
2. 5. *tis, pro Ministris ecclesiæ & omnibus neces-*
Marc *sitatibus Ecclesiarum. In calamitatibus verò*
11. 24. *& potissimum Ecclesiæ, absq: intermissio-*
1. Tim. *ne, & privatim & publicè precandum est.*
2. 2. *Spontè item precandum est, non coactè, ne-*
qve pro ullo precio. Neque decet oratio-
precum *nem superstitiosè adstrictam esse loco, quasi*
formula *alibi non liceat, nisi in templo precari. Ne-*
non sunt *que oportet preces publicas quò ad formā*
Ecclesiis *& tempus in omnibus ecclesiis esse pares.*
obsernden *Libertate enim sua utantur Ecclesia queli-*
ta. *bet. Socrates in historia. In omnibus ubiq;*
regionibus, inquit, non poteris invenire du-
as Ecclesias, quæ orando plenè consentiant.
Hujusmodi discrepantiæ authores eos esse
puto, qui singulis temporibus, Ecclesiis
præfuerunt. Si tamen sunt congruentes
maximopere commendandum id, & aliis
imitandum videtur.

Sed & modum esse decet, ut in re quavis

ita &

Az Keresztyéni hitről való vallás-tétel. 257
dezése által, csak az eg' Istenhez legyen hitből és
szeretetből. *Psal. 50. 15. Iac. 1. 5. Iob. 14. 13. 14.*
1. Tim. 2. 5. Marc. 11. 24. Az Mennyei Szentek-
nek segítségül való hívásatól havig' azoknak esede-
zésének kívánásától meg-tilt az Christus Papsá-
ga. és az igaz vallás. Könyörögnünk kel penig az
Magistrátusért, az Királyokért és minden felső rend
ben helyhezettetekért, az Egyházi szolgákért és az
Ecclesiának minden szükségéért. *1. Tim. 2. 2.* Az
habornságokban peniglen és kiváltképpen az Ec-
clesia habornságában szűnnelessen mind magánosan
mind közönségesen kel könyörögnünk. Nem kén-
széritésből kel penig könyörögni, hanem szabad a-
karatunk szerint, né-is valami bérért. Né-is illik
valami babonáságból helyhez kötelezni az imad-
ságot, mint ha másut nem volna szabad csak az
Templomban imádkozni. Nem-is szükség az közön-
séges könyörgéseknek, az mi néz az formára és idő-
re, minden Ecclesiákban egyenlőnek lenni. Mert a-
kar mel' Ecclesiák-is éllyenek az ő szabadságokkal.
Socrates az ő historiajában azt mődjá: Minden tar-
tományokban akar hol-is nem találhatnál két Ec-
clesiát mel' az imádkozásban tellyefféggel egygyez-
ne. Ez különözésnek itilem hog' szerzői azok
vóltanak: kik minden időben fővek vóltanak az
Ecclesiákban. Ha mind az által egygye-
zők lesznek, felette dicsiretes dolog, és illik egybek-
nek-is követni.

De még módot-is kel tartani mint egyéb dolgok-
ban

*Modus
adhiben-
dus pre-
dicibus pu-
blicis.*

ita & in precibus publicis, ne nimis sint prolixæ & molestæ. Cedant ergo potiores partes in cætibus sacris, Doctrinæ Evangelicæ caveaturque, ne nimis prolixis precibus fatigetur in cætu populus, ut cum audienda est prædicatio Evangelii, vel egredi ex coetu, vel hunc in universum solvi cupiant defatigari. Talibus in concione nimis videtur prolixum esse, quod aliàs succinctum est satis. Nam & concionatores modum tenere decet.

Cantus.

Sic & cantus in cætu sacro est moderandus, ubi is est in usu. Cantus, quem Gregorianum nuncupant plurima habet absurda: unde rejectus est meritò à nostris & pluribus Ecclesiis. Si Ecclesiæ sunt, quæ orationem fidelem legitimamque habent, cantum autem nullum habent condemnari non debent. Non enim canendi commoditatem omnes habent Ecclesiæ. Ac certum est ex testimoniis Vetustatis, ut cantus usus fuit vetustissimus in Orientalibus Ecclesiis, ita serò tandè receptum esse ab Occidentalibus.

Horas canonicas, id est preces ad certas in die horas compositas, & à Papistis cantatas aut recitatas nescivit Vetustas: quod ex ipsis Horarum lectionibus, & argumentis pluribus demonstrari potest. Sed
& ab

ban, ig' az kö zónságes könyörgésekben-is, hog' igen hosszúak és bántással ne legyenek. Nagyub rész adassék azért az szent gyülekezetekben az Evangéliom tudománnak predikálásának, el is tavoztassék, hog' felettéb bő imádságokkal ne fárasztassék az gyülekezetben az nép, hog' mikor az pradicatiot kel hálgatni, avag ki-menni ne kívánkozzanak az gyülekezetből, avag el-faradván egész-szenez: ne kívánnják hamar el végeztetni. Ez féleknek az predikációkban felette hosszúságnak lattatik lenni az mel' egyebképpen rövid eléggé. Mert az Pradikátoroknak is módot kel tartani.

Ig' az Eneklést-is az szent gyülekezetekben meg kel mértékelni, ahol azzal élnek. Abban az eneklésben, melyet Grégoriánúnak mondanak, sok képtelenség vagyon, az mellyért az mi Ecclesiáinktól és egyebektől is méltán meg-vettetet. Ha ol' Ecclesiák vadnak, az mellyekben hűséges és jó móddal való könyörgések vadnak, eneklések pedig nincsenek, azokat karhozatni ne kell. Mert nincsen mőde Ecclesiáknak alkotmányosságok az eneklésre. Es bizonyos az Reghi segnek bizonságból, hog' az mint az eneklések régbi szokásban voltak az Nap keleti Ecclesiákban, ig' az Nap nyugatiakban későn vétetnek bé.

Az hét szabot órát, az az, nappal bizonyos órákra rendeltetet imádságokat, mellyeket az Pá-pisták meg-enekelnek, avag olvasnak, nem tudták az Reghiék. Mellyet az órákra rendeltetet olvas-

& absurda non pauca habent, ut nihil di-
cam aliud: proinde omittuntur rectè ab Ec-
clesiis substituendis in locum ipsarum res
salutares Ecclesiæ Dei universæ,

Caput. XXIV.

*DE FERIIS, IEIUNIIS,**ciborumq; delectu.*

*Tempus
necessa-
rium ad
exercen-
dam re-
ligionē.*

QUanquam religio tempori
non alligetur, non potest tamen ab-
que iusta temporis distinctione vel ordina-
tione plantari & exerceri. Deligit ergo
quævis Ecclesia sibi tempus certum ad pre-
ces publicas, & Evangelii prædicationem,
nec non Sacramentorum celebrationem.
Non licet autem cuivis pro suo arbitrio Ec-
clesiæ ordinationem hanc convellere. Ac
nisi ocium iustum concedatur religionis
externæ exercitio, abstrahuntur certè ab
eo, negotiis suis homines. Unde vide-
mus in Ecclesiis vetustis, non tantum cer-
tas fuisse horas in septimana constitutas
coetibus, sed ipsam diem Dominicam ab
ipsis Apostolorum temporibus, ipsam sacro-
que ocio fuisse consecratam, quod etiam
nunc rectè propter cultum & charitatem,
ab Ecclesiis nostris custoditur. Observa-
tioni Iudaicæ & superstitionibus, nihil hic
per-

*Dies do-
minica.*

*Superst.
tio.*

fásokból és egyéb erősségekből meg-mutathatnánk. De még sok képtelenségek is vadnak benne, hog' többet semmit ne szollyak, azért jól hagyattattanak-ek az Ecclesiáktól, rendelvén az helyet, üdvösséges dolgokat az Istének egész Anyaszent-egyházában.

XXIV. RESZ.

Az Innep napokról, Bőjtökről, és Etkekben való válogatásról.

Iollehet az igaz Vallás az időhöz nem köteleztet, mind az-által valami időnek választatása és jó rend-tartás nélkül nem plántáltathatik és gyakorlattathatik. Választot azért minden Ecclesia magának bizonyos időt az közönséges könyörgésekre és Evangéliom prédikálására, és az Sacramentomoknak osztogatására. Nem szabad pedig akár kinek-is ezt az Ecclesia rendelését felbontani. Es hog' ha elegendes idő nem engetterik az religiónak külső gyakorlására, bizonytal elvonnattatnak attól az emberek az ő dolgozóssokkal. Innen láttjuk az réghi Ecclesiában, hog' nem csak bizonyos órákat rendeltek eg' hértben, az gyülekezeteknek, de az Ur napja az Apostolok idejétől fogva, ugyan azoktól szent nyugalomra szenteltet, mellyet most is meg-tartnak az mi Ecclesiáink az Isteni szolgálatért és szeretetéért. Semmit nem engedünk itt az Sidos innep tartásának és bátonaságonak.

permittimus. Neque enim alteram diem alterâ sanctiorem esse credimus, neque oci-um Deo per se probari existimamus, sed & *Dominicam non Sabbatum, libera observa-tione celebramus.*

Festa Christi & san-ctorum. Præterea si Ecclesiæ, pro Christiana li-beritate, memoriam *Dominice Nativitatis, Circumcisionis, Passionis & Resurrectionis, Festæ a Ascensionis item in calum, & Missionis univ. Sancti Spiritus in discipulos, religi-osa Chri-iana li-bentate celebrâ-da.*

Festa verò hominibus, aut Divis instituta, non probamus. Et sanè pertinent feriæ ad tabulam legis primam, & sunt solius Dei: denique habent feriæ Divis institutæ, & a nobis abrogatæ, absurda, inutilia, minime-que tolerandâ plurima. Interim fatemur non inutiliter Sanctorum memoriam, suo loco & tempore, in sacris concionibus po-pulo commendari, & omnibus Sancta ex-empla Sanctorum imitanda proponi.

Jejunium. Quantò verò gravius accusat Christi Ec-clesia crapulam, ebrietatem & omnem li-bidinem ac intemperantiam tantò vehe-mentius commendat nobis jejunium Chri-stianum. Est enim jejunium aliud nihil quàm abstinencia & temperantia piorum, disciplina item, custodia, & castigatio car-nis nostræ, pro necessitate præsentis suscep-ta, qui

goknak, mert nem hiszünk eg' napot az másiknál szentebnek lenni, sem az nyugodalmat magában. Istennek kedvesnek lenni nem itellyük, de az Ur napját is nem az Szombatot, szabad meg-tartásból szentellyük meg.

Annak felette, ha az Ecclesiák keresztyéni szabadságból, az Ur születésének, Környül-metélkedésének, Kin-szenvedésének, Fel-támadásának, Menyben menésének, es az szent Leleknek az Apostolokra való el-bocsattatásának emlékezetit meg szentelik, felette igen javallyuk. Az embereknek, avag meg-holt szenteknek rendeltetet innepeket penig nem javallyuk, és bizonyára, az innepektartoznak az törvénynek első tabljára és csak az eg' Istent illetik. Osztan az szenteknek rendeltetet innepekben mellyek mitőlünk el hagyattattanak, sok képtelen haszontalan és nem szenvedhető dolgok vadnak. Azonban vallyuk, az szenteknek emlékezetet nem haszontalanul ajánlattatni az népnek az prédicatiókban, mikor annak helye és ideje vagyon, és mindenek nek az szenteknek szent példai el-követésre eleiben tétettetni.

Menyivel penig terhebbeben vádollya az Christus Ecclesiája az tobzódást, részegseget, és minden bujaságot és mértékletlenséget annyival inkább ajánlya minékünk az keresztyéni Bőjtöt. Mert az Bőjt nem egyéb semmi, hanem az hiveknek magok meg-tártatése és mértékletessége, ismét, az mi testünknek fenytéke, őrizése és meg-

ta, quâ humiliamur coram Deo, & carni
sua fomenta detrahimus, quò faciliùs liben-
tiusq; Spiritui pareat. Proinde non je-
junant, qui istorum nullam rationem ha-
bent, sed jejunare se credunt, si semel in die
farciant ventrem, & certo vel præscripto
tempore à certis abstineant cibis, existimā-
tes hoc operè operato, se Deo placere, &

Esa. 1. bonum opus facere. Jejunium est ad-
11. miniculum orationis sanctorum ac virtutum
38. 4. 5. omnium. Non placuit Deo, (ut videre
Eccl. 10. est in prophetarum libris) jejunium, quo à
14. 12. cibo, non à sceleribus jejunabant Judæi.
Zach. 7.

5. Est autem publicum Jejunium, & priva-
Publica tum. Celebrarunt olim jejunia publica
Et pri- calamitosiis temporibus rebusq; Ecclesiæ af-
fecta je- flictiis. Abstinebant in universum à cibo ad
junia. vesperam usque. Totum autem hoc tem-
pus impendebant precibus sacris, cultuique
Dei & poenitentia. Parum hæc absuerunt
à luctu: & frequens sit horum mentio in
prophetis, præcipuè apud Ioëlem cap. 2. 12.
Celebrari debet huiusmodi jejunium, etiam
hodie in rebus Ecclesiæ difficilibus. Pri-
vata jejunia suscipiuntur abs quovis nostru,
prout quisq; senserit detrahi spiritui. Ha-
ctenus enim fomenta carni detrahit.

Omnia jejunia proficisci debent ex libe-

Sanyárgatása, az jelen való szűksegert, mellyel meg-
aláztatunk Isten előtt, és az testnek az új taplalá-
sát el-vonszuk, hog' könnyebbé és örömesben enged-
jen az Léleknek. Annak okaert nem böjtölnek
azok, az kik ezekre gondot nem viselnek, de itilik
hog' ők böjtölnek, hog'-ha napjában egyszer gyom-
rokat meg-töltik, és bizonyos időben, bizonyos ét-
kektől magokat meg-tartoztatják, jelentvén hog' ez
meg-csekedés-cselekedettel Istennek kedvében lehet-
nek és jó dölgor cselekeznek. Az böjt, az szentek
imádtságának és minden jó cselekedeteknek segítője.
Nem tesz az böjt Istennek, (mint az Próphéták-
nak könyveiben meg-lathatjuk) melyben az értkek-
től és nem az vétkektől böjtöljenek az Sidok.

Az Böjt pedig közönseges avag' magánossá (kü-
lön) való. Regenté közönseges böjtöt tartattanak az
aborúságos időkben és az Anyaszent-egyháznak
nyomorult állapotjában. Meg-tartoztatták ma-
gokat tellyességgel mind estveigh az ételtől. Az e-
rés napot pedig fordítottak szent séges könyörgé-
sekre, Istennek tiszteletire, és penitencia tartására.
Nem-is voltak ezek tavol az siralomtól. Es ezek-
ből gyakor emlekezet vagyon az Prphetak irási-
sán, ki valtképpen, Ioél 2. v. 12. Most-is kel az A-
nyaszentegyháznak nehéz dölgaiban illyen böjtöt
tartani. Az magánossan való böjtöt akar kik köz-
sülünk fel-veheti; az mint ki-ki erzi a lélektől
alámit el vonatni. Mert eddig taplalását el-von-
ta az testnek.

*Qualia
sint jeju-
nia*

ro, spontaneoq; spiritu & vere humiliato,
nec composita esse ad plausum vel gratiam
hominum consequendam, multò minùs eò,
ut per ipsa velit homo iustitiam demereri.
Iejunet autem in hunc finem quilibet, ut
fomenta carni detrahat, & ferventius Deo
inserviat.

*Quad-
ragesi-
ma.*

Quadragesimale jejunium, Vetustatis ha-
bet testimonia, sed nulla ex literis Aposto-
licis: ergo non debet, nec potest imponi
fidelibus. Certum est, quondam varias
fuisse jejuniorum formas vel consuetudines.
Unde Irenæus scriptor vetustissimus, Qvi-
dam, inquit, putant uno tantum die obser-
vari debere jejunium, alii duobus, alii plu-
ribus, nonnulli etiam quadraginta diebus.
Quæ varietas observantiæ, non nostris nunc
demum, temporibus cœpit, sed multo ante
nos, ex illis, ut opinior, qui non simplici-
ter, quod ab initio traditum est, tenentes,
in alium morem, vel per negligentiam, vel
per imperitiam postmodum decidere. Sed
& Socrates historicus. Quia lectio nul-
la, inquit, de hoc inventur antiqua, putò
Apostolos hoc singulorum reliquisse senten-
tiæ, ut unusquisque operetur, non timore
& necessitate, quod bonum est.

*Delectus
ciborum*

Iam verò quod delectum ciborum attri-
net, in jejuniis arbitramur omne id detra-
hendum esse carni unde reditur ferocior, &
que

Az Keresztyéni hitről való vallás-tétel. 267

Minden böjtnék kel származni szabados öldaöz, és valóba meg-alásztatot lélekből, nem-is kel azt rendelni az emberek kedueknek, avagy baratsá-goknak el-nyerésekért, sokkal inkább nem azért hog az által akarna ember üdvösséget érdemleni. Büj-tőkben pedig ez vegre minden, hog' kényességét el-vonnyá az testnek, és az Istennek buz-gobban szol-gálljon.

Az negyven napi böjtnék ugyan ugyan az re-gbiektől bizónsága, de az Apostoloknak irásából semmi nincsen; azért az hívekre nem illik vetterni s-nem-is lehet. Bizonyos dolog, régenten különb, különb formája szokása volt az böjtnék, melyről Irenéus réghi keresztyén Doctor az mondja: Né-melleyek itelik hog' csak eg' napon kel böjtöt tartani, némelleyek kétszón, némelleyek több napokon, némelleyek negyven napokon is. Mel' rend-tartásnak külömb-sége nem most kezdetet az mi időnkben, de sokkal mi előttünk, azoktul itélem, kik nem egy-ügyűképpentarsván-meg azt, az mi elein adartatot-más szokásra mérenek az utá, avagy tunyáság, avag tudatlanság miatt. De Socrates is így szol: Mi-vel hog' arról semmi réghi irás nincsen, itilem hog' az Apostolok ezt kinek kinek iteletire hadták, hog' ki ki eselő kedje, nem félelemből és kinszerítés-ből azt, az mi jo.

Az mi pedig len immár az értekeknek valogatásár, illeti, itellyük hog' az böjtökben azt mind el kel ven-ni az testből, mellyel vadabba tétehetik és inkább gyönjör-

quo delectatur impensius, unde existunt
fomenta carni, siue pisces sint, siue carnes
siue aromata, , deliciæ vè aut præstantia
vina. Alioqui scimus, creaturas Dei omnes
Gene. 1. conditas esse in usus & servitia hominum.
31. *Omnia quæ condidit Deus, bona sunt*
& citra delectum, cum timore Dei & ju-
Titum. sta moderatione usurpanda. Apostolus ce-
II. 15. nim, *Omnia, inquit, mundis munda sunt.*
Item. *Omne quod in macello venditur, edis-
se, nihil interrogantes propter conscientiam.* Idem Apostolus nominat doctrinam co-
rum, qui jubent abstinere à cibis, doctrinam
demoniorum. Cibos enim creasse
Deum ad sumendum cum gratiarum actio-
ne fidelibus, & his qui cognoverunt verita-
tem: quod quicquid creavit Deus Bonum
sit, & nihil rejiciendum, si sumatur cum gra-
Coloss. 2. tiarum actione. &c. Idem ad Colossien-
18. 23. reprobat. eos, qui nimiam abstinentiâ, sibi
computare volunt existimationem sancti-
tatis, Nos itaq; in universum reproba-
Setha mus Tacianos & Encratitas, omnes denique
Eustachii discipulos, contra quos congrega-
ta est Gangrensis synodus.

gyönyör ködök, honnan az testnek kényes táplálási lehetnek, akár hal legyen az; akár bús, akár fű szerszámok, akár csemegek, akár fő borok. Mert tudjuk hog' Istennek minden teremtet-allati rendeltettek az emberek hasznokra és szolgálat-tyokra. Mindenek az mellyeket Isten teremtet jók. Gen. 1. 31. és válogatás nélkül, Isteni félelemmel, és illeendő mértékletefféggel kelvőni. Mert az szent Pál azt mondja, Mindenek tiszták az tisztáknak, Tit. 1. v. 15. Ismét, Mindent az mi az mézsar-szek-ben árultatik, meg-egyetek, semmit nem tudakoz-ván az lelki ismeretért. 1. 10. v. 25. Ugyan azon szent Pál nevezi azoknak tudományokat, kik az ét-kektől való meg-tartoztatást parácsollyák, ördögi tudomanyoknak. 1. Tim. 4. v. 3. Mert az eledelt te-remtetette Isten az hűveknek, hog' azokat vegyék há-lá-adással. Es azoknak kik megismértek az igazsá-got, Azért mert valámit teremtet az Isten jó, és semmi abban meg nem vetendő ha hála-adással vétettetik Ugyanő meg-veti azokat, kik feletteb valomaga meg-tárterésből magoknak szentségnek hírét és-nevet akariák meg-szerzeni, Col. 1. v. 23. Mi azért egy-általlýában meg-vetjük az Táci-niusokat, Encrátitákat, és Eustachiusnak min-den tanítványit, kik ellen gyúlt-őszve az Gangré-nai Synat.

XXV. Refz.

Az Catéchismusról, Betegek láto-gatásáról.

DE CATECHESI, ET

agrorantium consolatione vel
visitatione.

*Instituē
da impie
tate pu
bes.*

Deut 4.

9. 10. &

6. 7. 20.

& 11. 19

Exod 12

16. &

13. 14.

Mat. 10

14.

Dominus veteri suo populo in iunxit maximam curam ut impenderent ab infantia rectè instituendæ juventuti adeoq; mandavit disertè in lege sua, erudirent & sacramentorum mysteria interpretarentur. Cum autem ex Evangelicis & Apostolicis literis constet, Deum non minorem rationem habere novi sui populi pubis, cum palam testetur & dicat. *Sin autem te pueros venire ad me, talium enim est regnum cælorum,* consultissimè faciunt Ecclesiarum pastores, qui juventutem mature & diligenter catechisant, prima fidei fundamenta jacentes, ac rudimenta religionis nostræ fideliter docentes, explicando Decalogum mandatorum Dei, symbolum item, Apostolorum, Orationem quoq; dominicam, & Sacramentorum rationem, cum aliis ejus generis primis principiis. & religionis nostræ capitibus præcipuis. Eidem vero & diligentiam hinc suam in adducendis ad Catechismum liberis præstet Ecclesia, cupiens & gaudens liberos suos rectè institui.

Cum verò nunquam gravioribus tentati-

instit

gatásáról, és vigasztalásokról.

AZ Isten az O Testámentombéli népnek meg-hadta vól: hog' az iffuságot nag' szorgalmatossággal kicsinségétől fogván jól tanítanák, és nyilván meg-is parancsolta vala, hog' az ő törvényében oktatnák őket, és az Sácramentomoknak titkait fe-tegetnek nekik; Holot pedig az Evangelomból és az Apostolok írásából nyilván-vagy-on, hog' nem kisebb gondja légyen Istennek az Új Testamentombéli népnek iffaira, holot nyilván módja: Hadjatok én hozzám jöni az gyermekeket, mert ilyeneké az Istennek orszaga, *Mar. 10. v. 14.* Jól cselekednek az Egyházi Tanítók, kik az iffuságot szorgalmatossan jó idején tanítják az Catechismusra, az hitnek első fundamentumit vetvén, és az mi hitünknek első kezdetit híven tanítván, magyarázván az tíz parancsolatot, az Apostoli vallást, az Uról tanult imádságot és az Sácramentomoknak módját, az mi vallásunknak egyéb effele első kezdetivel és fő fő részeivel egyetemben. Az Ecclesia pedig itt meg cselekedje hűségét és szorgalmatosságát, az gyermekeknek az Catechismusra való hozzászában, kívánnván és örülven az ő fjanak igaz tanítását.

Holot pedig lenfoha nagyobb kísértések alá nem vetetnek az emberek, mint mikor betegséggel gyakorlat

*Visitatio
infirmorum.*

onibus expositi sint homines, quàm dum infirmitatibus exercentur aut ægrotant, morbis cum animi tum corporis fracti, nunquam sanè convenit Pastores Ecclesiarum, salutis gregis sui invigilare accuratius, quàm in huiusmodi morbis & infirmitatibus.

Vocandi sunt ministri ab agris.

Visitent ergo maturè ægrotantes, vocentur item maturè ab ægrotantibus, si quidem res ipsa postulaverit: consolentur autem illos, & in vera fide confirment, muniant denique contra perniciosas Satanae suggestiones: instituunt item preces apud ægrotantem domesticas, ac si necesse sit, precentur pro ægrotantis salute etiam in coetu publico, quò feliciter ex hoc seculo migret. Papisticam visitationem cum sua illa unctiōe extrema, diximus superius nos non approbare, quòd absurda habeat, & à Scriptura Canonica non approbetur.

Caput XXVI

DE SEPULTURA Fidelium, curâq; pro mortuis gerendâ, De purgatorio, & apparitione spirituum.

Fidelis

kerlattanak, lelki és testi fájdalmakkal meg-nyo-
mattatván, soha nē illik ugyā az egházi Tanító-
nak inkább vigyázni az ő nyájok üdvösségére, mint
efféle betegségekben és nyavalyákban. Az betegeket
azért meg-látogassák idején, hivattassák ismét őket
az betegek jó idején, ha tudai illik, az dolog ug'
kivannya; Vigasztallyák azérr őket, és az hitbē,
meg-erössíték, osztán az ördögnek veszedelmes ki-
sérteti ellen gyámolítsák. Ismét az betegnél te-
gyenek kiváltképpen való könyörgéseket, és hog'
ha kívántatik, imátkozzanak közönséges helyen
az betegnek meg-gyógyulásáért és gondot viséllye-
nek, hog' ez világból bodogul mullyék-ki. Az
Pápistai látogatást az utolsó kenettel együtt meg-
mondottuk oda fel, hog' mi nem javallyuk, mert sok
képrelen dolog vagyon benne, és az szent Irás nem
javallya.

XXVI. Rész.

Az Hiveknek Temetségekről, és az
Hóltak környül való gondviselés-
ről, az Purgatóriumról, és az Lelké-
nek Jelenésekről.

S

Az

*Sepelire
corpora*

Fidelium corpora, ut Spiritus Sancti tēpla, & quæ in ultimo die rectè creduntur resurrectura, jubet Scriptura honestè absque superstitione humo mandare, sed & honestam eorum, qui sanctè in Domino obdormiverunt, mentionem facere, relictisq; eorum, ut viduis & pupillis, omnia pietatis officia præstare: *aliam non docemus pro mortuis curam gerere.*

Improbamus ergo maximè Cynicos, corpora mortuorum negligentes, aut quàm negligentissimè contemptissimèq; in terram abicientes, nunquam vel verbum bonum de defunctis facientes, aut relictos ipsorum, ne tantillum quidem curantes.

*Cura
pro de
functis*

Improbamus rursus nimis præposterè officiosos in defunctos; qui inftar Ethnicorum, suos deplangunt mortuos (luctum moderatum, quem Apostolus 1. Thess. 4. concessit non vituperamus, inhumanum esse iudicantes, prorsus nihil dolere,) & pro mortuis

*Animi
migran
tis à cor
pore sta
tus*

sacrificant, & preculas certas, non sine precio demurmurant, hujusmodi suis officiis liberaturi suos illos, ex tormentis, quibus à morte immerfos, & inde rursus liberari posse, hujusmodi naniis arbitrantur. Credimus enim fideles rectà à morte corporea migrare ad Christum, ideoq; viventium suffragiis aut precibus pro defunctis, denique illis suis

is est

AZ Híveknek testeket, mint az Szent Léleknek Templomait, és, mellyeket az utolsó napon fel-támadni igazán hiszünk, parancsolja az Szent, Irás, tisztességesen, babonáság nélkül az földben temettetni, sőt még-tisztességes emlékeztet-is tenni azok felől, kik szentül az Urban még-holtanak, és az ő maradékjoknak mint özvegyeknek és árvájoknak minden kegyes szolgálatot tenni: más halottakra való gondveselést nem tanítunk

Meg vettyük azért az Cynicusokat, kik az holt testekről gondot nem viselvén, avag' gödviséletlenül utálatosan és rútul az földben vetvén, soha csak jó szót sem téznek az halottakról sem pedig maradékjokkal csak eg' szálát sem gondolnak.

Azokat sem javallyuk ismét, kik igen szertele- nek az halottaknak pompaiban, kik mint eg' Pogányok sirattyák az ő halotttyokat, (az mertekletes sirást, mellyet az Szent Pál meg-enged 1. Thef. 4. v. 13. nem szidalmazuk, embertelenségnek ítél- ven, teljességgel semmit nem keseregri) és az ha- lottakért áldoznak és bizonyos inátságokat jöve- delemért berbitélnék. Ez félek az ő szolgálat- tyokkal itélik, hog' az ű halotttyok az kínokból, mel- lyekre halálok után intottak, ez féle hejában való- sággal ki-szabadulhatnak. Mert hiszszük hog' az hívek egyenesen az testi halál után mennek az Christushoz, és ezért-is az élőknek holtakért való könyörgések nélkül és egyéb ő tiszték nélkül semmit

is officiis nihil indigere. Credimus item infideles rectè præcipitari in tartara, ex quibus nullus impiis aperitur, ullis viventium officiis, exitus.

Purgatorium

Quod autem quidam tradunt de igne purgatorio, fidei Christianæ, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam, purgationiq; plenæ per Christum, & Christi Domini hisce sententiis adversatur. *Amenamen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transivit à morte in vitam.* Item, *Qui lotus est, non opus habet, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus, & vos mundi estis.*

Joan. 5. 1.

Joan. 13. 10.

Spiritus in mappa rito

Iam quod traditur de spiritibus vel animabus mortuorum apparentibus aliquando viventibus, & petentibus ab eis officia quibus liberentur, deputamus apparitiones eas inter ludibria, artes & deceptiones diaboli, qui ut potest se transfigurare in Angelum lucis, ita satagit fidem veram, vel evertere, vel in dubium revocare. *Dominus in Veteri testamento vetuit veritatem sciscitari à mortuis. & nullum cum spiritibus habere commercium.* Epuloni verò pœnis mancipato, sicut narrat veritas evangelica, negatur ad fratres suos reditus: pronunciant interim divino oraculo atq; dicente, *Habent*

Domt.

15. &

11.

Lev. 10

27.

Az Keresztyéni hitről való vallás-tétel. 178
nem szűkölködnek. Hisz szűk ismét az hitetlene-
ket mingyárt pokolra vettetni, melyből azoknak
semmi szabadulások nem lehet, az előknek akar mi
szolgálatjok által-is.

Az mit peniglen némellyek mondnak az Pur-
gatorium tűzéről, ellyenkezik az a Keresztyéni
hitnek am-az agaz attyával: Hiszem bűneimnek
bocsánattját, és az örök életet. Ismét az Chri-
stus tökéletes meg-tisztításával és azon Christus
mondásával: Bizony bizony mondom ti néktek, az ki
hallja az én igémet, és hiszen abban az ki engemet
el-bocsátot, örök élete vagyon, és nem megyen
ítéletben de által ment az halálból az életre. Joh.
5. v. 24. Ismét, Az ki megmosódot, nincs egyébre
szüksége hanem csak labait mossa-meg, de minde-
nettől tiszta, és ti-is tiszták vagtok.

Az mit immár mondnak az meg-holtak lelke-
nek valaha az elők között való meg-jelenéséről, kik
kívánnák azoknak szolgálatyokat, melyek által
megszabadullynak, az fele jelenéseket szálaluk az
ördögnek csufolási és csalárd mestersegi köziben,
ki mint hog változtathattya magát világosságnak
Angyalává: Így igyekezik vag el-fordítani az
igaz hitet, vag kétségessé tenni. Az Isten meg-til-
tottá az O Testamentomban az igazságot tudakozni
az holtaktól és minden társfolkodást az lelkekkel tar-
tani, Deut. 18. v. 11. Levit. 20. v. 27. Am-
az kenokban lévő gazdagnak peniglen nem engot-
tetek attyafiaihoz való meg-térése, mint az Evan-
geliom

*Luc. 16. bent Moſen & prophetas, audiant illos. Si
27. 30. Moſen & prophetas non audiunt, neq; ſi
Ec quis ex mortuis reſurrexerit, credent.*

Caput XXVII.

*DE RITIBVS ET CÆ-
remoniis, & mediis.*

*Cæremo-
nia &
ritus.
Gal. 3.
Rom. 6.
14.
Act. 15,
29*

VEteri populo traditæ ſunt quō-
dam cæremoniæ, ut pædagogia quæ-
dam, iis qui ſub Lege veluti ſub pædagogo
& tutore quodam custodiebantur, *ſed ad ve-
niente Chriſto liberatore, legequæ ſublata,
fideles ſub lege ampliùs non ſumus,* dispa-
rueruntquæ cæremoniæ: quas in Eccleſia
Chriſti adeo retinere aut reparare nolue-
runt Apoſtoli, ut apertè ſint teſtati *ſe nul-
lum onus velle imponere Eccleſia.* Proinde
Iudaismus videremur reducere aut reſtitu-
ere, ſi in Eccleſia Chriſti, ad morem Veteris
Eccleſiæ, cæremonias ritùſve multiplicare-
mus. Ideoq; minimè approbamus eorum
ſententiam, quibus viſum eſt Eccleſiam,
Chriſti cohibere oportere, ceu pæagogiâ
quâdam, multis variisq; ritibus. Nam ſi po-

pulo

geliumi igazság módja; Luc. 16. v. 29, 31. Azőbá az Istennek szava ezt mondvan: Vagyon Mosek és Prophéták, halgassák őket. Ha az Mosest és az Prophétákat nem halgatják, ha valaki az holtak közül fel-támadna-is nem hinnének.

XXVII. Rész.

Az Rend-tartásokról Cérémóniák- ról és köz dolgokról.

A Z O Testámentombéli népnek régenten-
adattattanak volt Cérémóniák, mint eg' igaz-
gató mesteriség, azoknak kik az Törvén' alatt mint
eg' vezérő mester és tutor alatt őriztettenek, de
el-jöven az szabadító Christus, és az Törvény el-
vétetven, mi hivek immár nem vagyunk többé az
Törvény alatt, Rom: 6. v. 14. és az Ceremoniák
el-enyésztenek, mellyeket az Christus Ecclesiájá-
ban, annyira nem akartak meg-tartani: avag' meg-
ujítani az Apostolok, hog' nyilván meg-vallották,
hog' ők nem akarnak semmi terhet vetni az Ecclesi-
ára, Actor: 15. v. 10. Annak okaert lattat-
nánk az Sido szokást bé-hozni avag' helyére állat-
ni, ha az Christus Ecclesiájában, az régi Ecclesia
szokása szerint szokásitanók az Ceremoniákat és
rend tartásokat. Annakokaért semmikeppen
nem javallyuk azoknak értelmeket, kiknek tetszet
az Christusnak Anyaszent-egyházát meg-za-
bolazni;

pulo Christiano Apostoli caeremonias vel ritus divinitus traditos imponere noluerunt quvis, oro, sanæ mentis, obtrudet illi ad inventiones adinventas humanitus? *Quanto magis accedit cumulo rituum in Ecclesia, tanto magis detrahatur non tantum libertati Christianæ, sed & Christo & ejus fidei: dum vulgus ea quærit in ritibus, quæ quæreret in solo Dei Filio Iesu Christo per fidem.* Sufficiunt itaq; piis pauci, moderati, simplices, nec alieni à verbo Dei ritus:

*Impa-
res ri-
tus*

Quod in Ecclesiis dispares inveniuntur ritus, nemo Ecclesias existimet ex eo esse dissidentes. Socrates, Impossibile fuerit, inquit, omnes ecclesiarum, quæ per civitates & regiones sunt, ritus conscribere. Nulla religio eisdem ritus custodit, etiam si eandem de illis Doctrinam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiant. Hæc ille. *Et nos hodie ritus diversos in celebratione Cœna Domini & in aliis nonnullis rebus habentes in nostris Ecclesiis, in doctrina tamen & fide non dissidemus, neq; unitas societasq; Ecclesiarum nostrarum ea re discinditur.* Semper verò Ecclesiæ in hujusmodi ritibus, sicut mediis,

bolázni; mint eg' tanító-mesterrel, az' sok külömb
külömb rend-tartásokkal. Mert ha az keresztyén-
ségre az Apostolok, Istentől adattatott Céremó-
niákat, is vetni né akartanak, kérlek micsoda eszes
értelmű ember vét arra emberektől találatot
találmányokat. ? Menyivel inkább többül az rend-
tartás az Ecclesiában, annyival inkább kissébbül nem
csak az keresztyéni szabadság; de meg az Christus-
is és az ő hiti: holot az köffég azt keresi ez rend-
tartásokban, az mellyet keresne egyedül csak az
Istennek Fiában, az CHRISTUS, JESUSBAN, hit által.
Elég ségesek az ért az híveknek kevés, mértékletes,
egységű, és a' Ist. igejétől né különözö rédtartási.

Hon' ha különözö rend-tartások találatnak az
Ecclesiákba, senki ne ítéllye az Ecclesiákat, abból vi-
szsz a vonóknak lenni. Sócrates ig' jzól: Lehetetlő vol-
na, mindē rēd-tartásit az Ecclesiáknak, az mellyek
varosonként, és tartományonként, vadnak, meg-
inni. Semmi vallás nem tart azon rend-tartáso-
kat, noha azon tudományt tartson azonokról.
Mert az kik ugyan azon hiten vadnakis, az
rend-tartásokban eg' más közöt különöznek.

Eddig Sócrates mondása. Mi-is ma az Ur
vacsorájának ki szolgáltatójában és egyéb dolgok-
ban is külömbféle rend-tartásokat tartunk az mi
Ecclesiánkban, mind azon által, az tudománban és
hitben nem ellenkezünk, sem penig az mi Ecclesi-
áinknak egyessége, és tarsasága ez dologban meg
nem hasonlik. Mindenkor peniglen az Ecclesi-

usæ sunt libertate. Id quod nos hodie quoque facimus.

Media. At cavendum interim monemus, ne inter media deputentur, ut quidam solent Missam & usum imaginum in templo pro mediis reputare, quæ revera non sunt media. Indifferens (dixit ad Augustinum Hieronymus) illud est, quod nec bonum nec malum est, ut si feceris, si non feceris, nec iustitiam habeas, nec iniustitiam. Proinde cum adiaphora rapiuntur ad fidei confessionem libera esse desinunt: sicut Paulus ostendit, *licitum esse carnibus vesci, si quis non submoneat, idolis esse litatus; alioquin fore illicitas*, quod qui his vescitur, jam vescendo, idololatriam approbare videatur.

1. Cor.
8. 10.
Es 10.
27. 28.

Caput XXVIII.

DE BONIS ECCLESIE

Bona **O**pes habet Ecclesia Christi ex munificentia Principum ac liberalitate fidelium, qui facultates suas Ecclesie donant. *Ecclesia* *usus* *eorum* *usus* Opus enim habet Ecclesia facultatibus: & habuit ab antiquo facultates ad res Ecclesie necessarias sustinendas. Ac verus *usus*

Az Keresztyéni hitről való vallástétel. 284

ak ezfele rend-tartásokban, mint köz dolgokban, szabadságokkal éltenek, az mellyet mi-is mostan meg-tselekezzünk.

De azonban intünk hog' el-kerullyuk hog' az köz dolgok közzé ne szamlaltassanak, mint nemel-
lek szokták, az Misset es az Templombeli kepeket.
szamlalni az köz dolgok közzé: mellyek valóbá nem
azok. Köz dolog az (mond Hieronymus Agoston-
nak) melly sem jó sem gonosz, ugy-hog' vagy meg-
cselekedszed vagy nem, sem igazságod sem hamissá-
god abból nem lesz en. Annakokáert mikor az köz
dolgok vonattatnak az hitnek vallására, meg-szűn-
nek szabadságoktól, mint szent Pál meg-mutat-
ja, hog' szabad az húst meg enni, ha valaki meg-né-
int, hog' az bálványoknak áldoztatot: mert egyéb-
képpén tilalmas: ugy hog' ha ezfélét valaki ennék ére-
level az bálványozást lattatnek jóvallani. 1. Cor. 8.
10. & 10. 27. 28.

XXVIII. RESZ.

Az Ecclesiának javairól,

V Agyon jósága az Christus Ecclesiájának
a Fejedelmeknek es biveknek adakozásából, kik
az ő jószágokat ajándékozták a Ecclesiának. Mers-
szüksége vagyon az Anyaszent-egyháznak az jó-
szágokra, es eleitől fogva volt jószága, az Eccle-
siá szükségés dolgainak el-viselésére. Es igaz hasz-

usus opum ecclesiæ quondam fuit, & nūc est
conservare doctrinam in Scholis, & cœtib;
sacris, cum universo cultu, ritibus, & edi-
ficio sacro, conservare denique Doctores
discipulos atq; Ministros, cum rebus aliis
necessariis, & imprimis pauperibus juvan-
dis atq; alendis. Deligantur autem viri ti-
mentes Deum, prudentes, & in œconomia
insignes qui legitimè bona dispensent Eccle-
siastica.

œcono-
mi

Si verò opes Ecclesiæ per injuriam tem-
 poris, & quorundam audaciam, incitiām,
 aut avaritiam, trans latæ sunt in abusum, re-
 ducantur à viris piis & prudentibus ad san-
 ctum usum. Neq; enim connivendum
 est ad abusum maximè sacrilegum. Docemus
 itaq; reformandas esse Scholas & Collegia
 corrupta, in doctrina, in cultu, & in mori-
 bus, ordinandamq; esse piè, bona fide, atqve
 prudenter, pauperum subventionem.

Abusus
opum

Caput XXIX.

DE COELIBATU,

conjugio, & œconomia.

Cœlibes
1. Cor.
7. 10.

Qui coelitus donum habet cœ-
 libatûs, ita ut ex corde, vel toto ani-
 mo

haszna az Ecclesiának gazdagságának régen ez volt, és most is ez, hog' az tudomán' az Scholákban és szétgyűlékezetekbē, mind az egysz tisztelettel, rendtartással és szent épülettel együtt meg-tartatnék, Ismét, az Tanítók, tanulók, és szolgák abból tápláltatnának, és egyéb szükséges dolgok is, az szegényeknek segitségekkel, és táplálásokkal együtt abból lennének. Választassanak azért Istenszóló férfiak, eszesek, házi gondviselésben fővek, az kik az Egyházi jókból jó moddall száfarkodjanak.

Ha pedig az Ecclesiának jószági az időnek haborusága miatt, és némellyek vakmerőségek, tudatlanságok, avag' fővénségek miatt, gonoszul való élésre fordítottanak, az keresztyén és eszes férfiaktól, az szent életre téríttessenek. Mert nem kel hunyorítani az szentség-rörő gonoszul élésre. Tanítsuk azért hog' a' meg-visszatérteket Scholák és Collégiomok, az tudományban, tiszteleiben, jó erkölcsben, ujjonnan helyre-állattassanak és az szegényeknek tápláltatása kegyessen, hűségesse, és eszessen el-rendeltesseék.

XXIX. RESZ.

Az Nőtelensegről, Házaslágról és Házi gondviselésről.

Az Kiknek Isténtől ajándékok vagyon az nőteleniségre, ne' hog' szivekből avag' tellyes lélek-

mo, puri sint ac continentes, nec urantur graviter, serviant in ea vocatōne Domino, donec senserint se divino munere præditos, & ne efferant se cæteris, sed serviant Domino assidue, in simplicitate & humilitate. Aptiores autem hī sunt curandis rebus divinis, quàm qui privati familiae negotiis distrahuntur. Quod si adempto rursus dono, unctionem senserint durabilem, meminerint verbi Apostolici, *Melius est nubere quàm viri.* 1 Cor. 7. 9.

Coniungi
non
Matth.
19. 5.

Gen. 1.
28.
Herb.
73. 4.
2. Cor.
7. 36.

Quomo-
do con-
trahē-
da con-
jugia

Conjugium enim (incontinentiæ medicina & continentia ipsa est) institutum est ab ipso Domino Deo, qui ei liberalissimè benedixit, ac virum ac foeminam inseparabiliter sibi mutuū adhærere, & unā in summa dilectione concordiaq; vivere voluit: Unde scimus, Apostolum dixisse, *Honorabile est connubium, inter omnes & cubile impollutum.* Et iterum, *si virgo nupserit, non peccavit.* Damnamus, ergo polygamiam, & eos qui secundas damnant nuptias.

Docemus contrahenda esse conjungia legitime in timore Domini, & nō contra leges prohibētes aliquot in cōjūgio gradus, ne in-

lélekből tiszták és maga-tűrtetők, nem is gerjednek felettréb, abban az hivatalban szolgálynak az Urnak, miglen érzik az Istennek az ajándékával magokat fel-ékesítetteknek lenni, se fel ne fuvalkodjanak egyebek felet, de szolgálynak az Urnak szüntelen együgyűségben és alázatosságban. Alkolmatosbak pedig ezek az Isteni dolgokról való gondviselésre, mint sem az kik hazók tulajdon népének dolgaitól el-vonatatnak. Hogy ha viszont az ajándék el-vétevéen töllők allando gerjedezést érzének, meg-emlekezzenek az szent Pál mondasáról: Iob meg-hazosodni, mint sem gerjedezni. 1. Cor. 7. v. 9.

Mert az házasság (mely az tűrhetetlenségnek orvossága, sőt ugyan tűrtesztetése-is) rendeltetett ő magától az Ur Istentől, ki azt gazdagon meg-aldotta, és a férfiat és aszszon embert el-válthatatlan-képpen eg-máshoz ragazkodni, edgyüt nagy szereteten és egyességben élni, akarta. Gen 1. ver. 28. Math. 19. ver. 5. 6. Tudjuk hog' erről mondotta az szent Pál: Böcsülletes mindenek között az házasság, és az fertelem nélkül való ág'. Heb. 13. v. 4. Es ismét, Ha az szüz férhez mégyen nem vétkezik, 1. Cor. 7. 36. Kérhozzatjuk azért az sok feleség tartást, és azokat-is, kika' másodszor való házafulást szidalmazzák.

Tanítjuk hog' az házafulás törvény szerint legyen, az Urnak félelmében és nem az törvények ellen, mellyek meg-tiltnak nemel ágakat az házasságban

cestæ fiant nuptiæ. Contrahantur cum consensu Parentum, aut qui sunt locò Parentum ac in illum maximè finem, ad quem Dominus conjungia instituit, Colantur deniq; sanctè, cum maxima conjugum fide, pietate, & dilectione, nec non puritate. Caveantur itaq; rixæ, dissidia, libidines & adulteria. Constituantur legitima in Ecclesia judicia, & iudices sancti, qui tueantur conjugia, & omnè impudicitiam impudentiamq; coërceant. & apud quos controversiæ matrimoniales transigantur.

*Educasi
o. libero
rum.
F. Tim
§. 8.*

Educentur quoq; liberi à parentibus in timore Domini: provideant item parentes liberis, memores Apostolicæ sententiæ. *Qui suis non prospicit, fidem abnegavit, & infideli est deterior.* Imprimis autem doceant suos, quibus sese alant, artes honestas: abstrahant ab ocio, & veram in his omnibus fiduciam in Deum inferant, ne diffidentia aut securitate nimia, aut avaritiâ fedâ diffuant, nec ad ullum fructum perveniant.

*Vere
bona o-
pera*

Estq; certissimum opera illa, quæ in vera fide fiunt à parentibus per conjugii officia & œconomiam, esse coram Deo. sancta & verè bona opera, & placere hæc Deo, non minùs quàm Preces

jejunia

ságban, hog' az házasság atyafiúval való paráz-
nalkodás ne legyen. Légyen az házasság az szűlék-
nek, avag' az kik szűlék gyanánt vadnak egyezések-
kel, és főképpen ez végre, melyre rendelte az Isten
az házasságot. Szentül éllyenek végezeire az há-
zasok, nag' hűséggel, Isteni félelemmel, szeretet-
tel, és tisztasággal. El-távoztattassanak az érz
az haboruságok, vissza-vonások, bujaságok, es pa-
ráznaságok. Rendeltesse nek jó móddal való tör-
vények az Ecclesiában. es szent törvény-tévő birák,
kik oltalmazták az házasságot; minden szemte-
lenféget és tisztátalanságot megtiltsanak, és kik ál-
tal a házasságban való pörök véghez viteffenek.

Neveltesse nek az gyermekek-is az ő szűleiktől
az Urnak félelmében: gondot viseljenek ismét az
szűlék az ő gyermekekre meg-emlekezvén az szent
Pál mondásáról: Az ki gondot nem visel az övéi-
ről: hitét meg-tagadta, és az hitetlennél aláb való,
1. Tim. 5. v. 8. Főképpen pedig tanítsák az ő gyer-
mekeket tisztességes mesterségekre, mellyekkel ma-
gokat táplállyák, el-vonnyák az hivalkodástól, és ő
beléjük az Istenbē való igaz bizodalmat plántalják
hog' kételkedéssel avag' feletieb való resti-bátorság-
gal avag' undok fősvéniséggel ne bujálkodjanak, és
ig' semmi jó haszonra ne jussanak.

Bizonyos pedig hog' azok az munkák, mellyek
az szűlektől, az házasságbéli tiszték és gondvise-
lés által léssnek hitből, Isten előtt szentek és valóban

1. Tim.
2. 1. jejunia, atq; eleemosynas. Sic enim docuit
 & Apostolus in epistolis suis, præcipue ve-
 rò ad Timoth. & Titum. Numeramus au-
 tem cum eodem Apostolo, inter dogmata
 Satanica illorum doctrinam, qui matrimo-
 nium prohibent, aut palàm vituperant; vel
 obliq;ve perstringunt, quasi non sanctum
 vel mundum sit. Execramur autem coe-
 libatum immundum, libidines & fornicati-
 ones rectas & apertas, hypocritarum sineu-
 lantium continentiam, cum omnium sint in-
 continentissimi. Nos omnes judicabit
 Deus.

11. Tim.
2. 17. Divitias, & divites, si pii sint, & rectè
 utantur divitis, non reprobamus. Repro-
 bamus autem sectam Apostolicorum, &
August. 1. de Hæres. cap. 41.

Caput. XXX.

DE MAGISTRATU.

Magist.
natus à
Deo. **M**agistratus omnis generis ab
 ipso Deo est institutus ad generis hu-
 mani pacem ac tranquillitatem, ac ita, ut
 primum in mundo locum obtineat. Si hic
 sit adversarius Ecclesiæ, & impedire & ob-
 turbare potest plurimum. Si autem sit a-
 micus adeoque membrum Ecclesiæ, utilis

simus

jó cselekedetek, kedvesek is Istennél, nem különben, mint az könyörgések, böjtek, és alakiságok. Mert így tanít az szent Pál is az Timóthéushoz, és Titushoz írt leveleiben. Számláljuk peniglen ugyan aző Apostollal az Sátárnak tudományi közzé, azoknak tudományokat, kik meg-rilják az házasságot, avag nyilván szidalmazák, avag kerülő beszéddel káromlják mint-ha nem volna szent és tiszta. Utáljuk pedig az tisztátalan nőtelenséget, és hypocritáknak bujaságokat, titkon és nyilván való parázناسágokat, kik tetterik az тұrtetést, holot mindenneknél тұrtetelembek legyenek. Mindezeket meg itili az Isten.

Az gazdagságot, és gazdagokat, ha kegyesek lejendnek, és jól elnek gazdagságokkal, nem vettyük meg. Meg-vettyük peniglen az Apostolicusok szerzetit.

XXX. RESZ.

Az Fejedelemségről.

Minden-nemű Fejedelemség Istentől rendeltetett, az emberi nemzetnek bekecségére, és tsendességére, és úgy hog' ez világon leg-főveb helye legyen. Ez ha ellensége lejend az Anyaszentséghának, felette igen meg-bánthatja és habaríthatja azı Hapenig jóakaroja, és ugyan tagja az Ecclesiának, hasznos leszen az Anyaszentséghának.

simum excellentissimumq; membrum est Ecclesie, quod ei permultum prodesse, eam deniq; peroptime juvare potest.

*Officiū
magi-
stratus.*

Ejus officium præcipuum est, pacem & tranquillitatem publicam procurare & conservare. Quod sanè nunquam fecerit felicius, quàm cum fuerit verè timens Dei ac religiosus, qui videlicet ad exemplum sanctissimorum Regum, Principumq; populi Domini, veritatis prædicationem, & fidem sinceram promoverit; mendacia & superstitione omnem cum omni impietate & idololatria exciderit, Ecclesiamq; Dei defenderit. *Equidem docemus religionis curam, impri-
mis pertinere ad magistratum sanctum,*
Teneat ergo ipse in manibus verbum
*Dei, ne & huic contrarium doceatur, procu-
ret: bonis item legibus ad verbum Dei cō-
positis, moderetur populum sibi à Deo cre-
ditum, eundemq; in disciplina, officio, ob-
dientiaq; contineat. Iudicia exerce-
at justè judicando: ne respiciat personam,
aut munera accipiat: viduas, pupillos, &
afflictos afferat: injustos, impostores & vi-
olentos coërceat atq; adeò & excindat.*
Neq; enim frustra accepit à Deo gladium.
*Stringat ergo hunc Dei gladium in omnes
maleficos, seditiosos, latrones vel homici-
das, oppressores, blasphemos, perjurios, &
in omnes*

*Magist-
ratus
fictū in*

*Religio-
ne.*

Deuter

17. 18.

19.

Jos. 13.

2. Chro.

19. 6.

Rom. 13

4.

báznak, mint leg fő tagh, ki annak sokat használ-
bat, és azt igen jolis segítheti.

Ennek fő tiszti az közenséges békeségre és cse-
dességre gondot viselni, és azt meg-
tartani. Mellyet soha boldogabbul meg nem cseleked-
hetik ugyan, mint, hog' ha Istenfelő es Keresztyen-
leszen kitudni illik, az Isten népének Szent Kirá-
lynak és Fejedelminek példáiok szerint, az igazság-
nak predikáltatását, és az tiszta hitet elő-mozdítja
az hazugságot es idegen Isteni tiszteletet minden
hitetlenséggel és bálványozással együtt ki irtja,
és az Istennek Ecclesiáját őltalmazza. Bizonyára
tanítjuk hog' az hitnek gondja főkeppen néz az szent
Fejedelemre

Tartsa azért kezében az Istennek igéjét, és hog'
azzal ellékező dolog ne taníttassék, arragódot visel-
lyen. Deut. 17. 18. 19. Ióf. 1. 8. Ismét. Az I-
sten igéjéhez szabot jó törvényekkel igazgassa az
Istentől rejá bizátot népet, es azt fenjitékben, tisz-
tiben, és engedelmefféggben meg-tartsa. Törvénye-
ket szolgaltasson igaz itilettel, ne nézzen személt,
se ajándékot ne vegyen. 2. Chron. 19. 6. Az öz-
vegyeket, árvaakat és nyomorultakat őltalmazza,
az hamissakat, hitetöket, és erőszaktevőket meg-
büntesse, es ugyan ki-vagja. Mert né hejában vő az
Istentül az fegyvert. Rom. 13. v. 4. Azért ezt az
Istennek fegyvéret ki-vonny minden gonosz, revék-
re, párt-útókra, tolvajokra avag gyilkosokra, nyo-
morgatókra, karomlókra, hamis bírávokra, és.

in omnes eos, quos Deus punire ac etiam exdere iussit, Coërceat & hereticos (qui verè hæretici sunt) in corrigibiles, Dei maiestatem blasphemare, & Ecclesiam Dei conturbare, adeoque perdere non desinentes.

Bellum. Quòd si necesse sit etiam bello populi conservare salutem, bellum in nomine Domini, suscipiat, modò prius pacem modis omnibus quæsierit, nec aliter nisi bello suos servare possit. Et dum hæc ex fide facit Magistratus, illis ipsis operibus ut verè bonis Deo inservit benedictionem à Domino accipit.

Damnamus Anabaptistas qui ut Christianum negant fungi posse officio Magistratus. ita etiam negant quemquam à Magistratu iustè occidi, aut Magistratum bellum, gerere, posse, aut iuramenta Magistratui præstanda esse, & cœtera.

*Subditi-
um of-
fium.* Sicut enim Deus salutem populi sui operari vult per Magistratû, quem mundo veluti Patrem dedit: ita Subditi omnes hoc Dei beneficium in Magistratu agnoscere jubentur. Honorent ergo & reveantur Magistratû, tanquam Dei ministrum: ament eum, favcant ei & orent pro illo tanquam pro Patre: obediant item omnibus eius iustis & aq. vis mandatis: deniq. pendant vectigalia atq;

Mind azokra, kiket az Úr még büntetni: és meg-
 ílteni parancsolt. Megtiltson minden szófogadat-
 lan Eretnékeket is (az kik valóba Eretnékek) kik
 az Istennek Főlséges voltát káromlani, és az Isten-
 nek Ecclesiáját háborgatni, sőt el-vesztetni ne-
 szűnnek-meg. Hogy ha szükséges haddal-is az népe-
 nek meg maradását oltalmazni; hadat támasz-
 szon az Urnak nevében, csak hogy először beke-
 sőt kéreessen minden módon, ha semmi-képpen meg-
 nem tarthatja az övét, hanem csak had által.
 Es mikor ezeket az Magistrátus hitből cselekeztí-
 ez ő cselekedetivel, mint valóba jókkal. szolgat
 az Istennek, és áldást vészen az Uról.

Kárboztatjuk az Új-keresztényeket, kik mint
 hog' tagadják hog' Fejedelemséget viselheszen az
 Keresztény, ig' azonképpen tanítják azt-is hogy
 senki nem öleltetik-meg az Magistrátustól igazán,
 és hog' az Fejedelem hadat nem viselhet; nem-is
 kellessék meg-tartani az Fejedelemnek több eskü-
 vőt.

Mert miképpen az Isten az ő népének idvő-
 séget az Magistrátus által akarja meg-szerzeni.
 kit mint Atyát adot ez világra; ig' minden alsó-
 rendben valók ezt az Istennek jódekenyét meg-
 mérjék az Magistrátusban. Tisztelgyék az érz
 és fellyék az Fejedelmet, mint Istennek szolgáját;
 szeressék őt, jót akariának neki, és imátkozza-
 nak érte mint Atyáért, engedjenek ismét min-
 den ő jó és igaz parancsolatának. Végre az Vámo-
 T 4 kat és

atq; tributa, & quæ alia hujus generis debita sunt, fideliter atq; libenter: & si salus publica, patriæ vè, & justitia requirat, & Magistratus ex necessitate bellum suscipiat, deponant etiam vitam & fundant sanguinem pro salute publicâ magistratûsq; & quidem in Dei nomine, libenter, fortiter & alacriter, *Qui enim Magistratui se opponit, iram Dei gravem in se provocat.*

Rom. 13 *2.* *secta & seditiosi.* Damnamus itaq; omnes, Magistratûs cõtemptores, rebelles, Reipublicæ, hostes, & seditiosos nebulones, deniq; omnes quot quot officia debita præstare, vel palam, vel arte reuunt.

Oramus Deum Patrem nostrum in cælis clementissimû, ut principibus populi, nobis quoq; & universo populo suo, benedicat, per Iesum Christum Dominum & Servatorem nostrum unicum: cui laus & gloria ac gratiarum actio, in secula seculorum,
A M E N.

F I N I S

kat és adókat, és az mi egyéb ezféle volna, meg-fizessék híven és örömeft. Es hog' ha az közönféges meg-maradás, hazánkéis és az igazság kívánrya, hog' az Fejedelem szükségkeppen hadat támasz-szon, életeket-is le-tegyék, és véreket-is ki-ontsák az közönféges meg-maradásért és Fejedelemeért, es azt mi vellyék az Urnak nevében, örömeft, erőf-sen és jó kedvel. Mert az ki ellene támad az Fejedelemségnek, Istennek haragját vonnya ő magára,

Kárhoztatunk azért minden Fejedelemség meg-utalókat, párt-útókat, a Polgáritarsaságnak el-lenségit, és pártolólatrokat: és végre mind azokat, valakik az tartozot szolgálatot, vag' nyilván vag' ravaszsággal ellenzik.

Kérjük az mi mennyei kegyelmes A-tyánkat Istenünket, hog' az Népnek Fejedelmit s-minket-is, mind közönfé-geffen az ő népét áldjon-meg. Az mi U-runk és egyetlen eg' üdvözítőnk által, az I E S U S Christus által. Kinek legyen dicsiret, dicsőség és hálá-adás, mind örökkön örökké,
A M E N.

V E G E

A Z K E G Y E S O L -
vasónak.

Holot ez Confessióban emléke-
zet vagyó az négy Cöciliomoknak
vallasokról, Ismét, az szent Arha-
násiusnak vallásáról is, Azokat is ide-
akarám írni, hog' az kegyes olvasó eszé-
ben venné, az szent eggyesléget az Hit-
nek dolgában.

Symbolum Nicenum.

*Az Nicéa városbeli közönfeges Concilium, amár
Istenfelő nag' Constantinus Császárrol gyűjtének. 325. Esztendőben, Arius ellen,
Christus szülése után 324. Esztendőben, Arius ellen,
kötögette az Christusnak természet szerint való Isten-
sége: Es bé gyűjtetének oda minden nemzeteségekből Ga-
lófő, tudós és Istenfelő Pöspökök es Confessorok, es irtanak
eg' közönfeges Vallást; melyékképpen vagyon.*

Hisznunk eg' Istenben, mindenható A-
tyában, Menynek es földnek, és min-
den látható és láthatatlan állatoknak te-
remtőjében.

Es az eg' Ur Jesus Christusban, Isten-
nek eg' szülőt Fiában, minden időknek
előtte

lőtte az Atyától születetben : Istentől-
 őt Istébē, világssáttól lőtt világosságbā igaz
 Istétől lőtt igaz Istébē, születet etbē nē-
 erētetetbē. Az Atyával egyelő állatubā, ki
 által lőttének mindenek. Ki mi éretünk
 emberekért, és az mi idvősségünkért,
 menyből alá-szálla, meg-tesztetüle, em-
 berrőlőn, szent Lelektől, Szűz Mária,
 méhében, és meg-feszitterék mi éret-
 tünk Pontius Pilatus alatt szenvedé, és
 el-temetterék, és harmad napon fel-tá-
 mada az irások szerint. Es fel-menne
 menyekben, és ül Atyának jobján. Es
 ismét el-ővendő dicsőféggel nélni ele-
 veneket és holtakat, kinck országának
 nem lészén vége. Es az szent Lélek-
 ben, ki szóllot az Prophéták által. Az
 eg' szent közönséges' Apostoli Anya-
 szent-egyházar, Vallok eg' Keresztiséget,
 az bűnnék bocsánattyát, és várom hól-
 taknak fel-támadásár, és az jövőendő böl-
 doglágnak örömét, Amen..

Symbolum Constantinopoli- tanum.

Az Constantinapoly Városában Galó közönséges
 Concilium, amaz Isten-felő Fejedelemtől. Gratianustól
 és nag' Theodosiusstól gyűjtek-öszve, Christus
 születte.

születése után 384. Efstendőben) Macedónius ellen, ki tá-
 gada az Sz. Léleknek Isteniséget: Es be-gyűjterének oda
 180. Atyák, és az Nicéa Városban író Közönséges Val-
 lást helyen hagytan, amaz igeke után: Es az szent Lé-
 tekben: Imez egy néhány igekec hatták: Meg eleve-
 nitő Urban: Ki az Atyától és Fiutól származik: ki az
 Atyával és Fiúval egyetemben imádtatik és dicsőít-
 atik.

Symbolum Ephesinum.

Az Ephesus Városban Való közönséges Concilium
 amaz Isten-felő Iffjabbik Theódaszus Császartól gyűj-
 terék-őszve, Christus születése után, 439. efstendőben,
 Nestorius ellen, ki az Christus meg-testesülését rontot-
 ta. és tanította, hogy kétfő az Fiu, egyik Isten Fia, ma-
 sik Mária fia: Es be-gyűltenek oda majd kétfő az A-
 tyák, és ki átkoztan Nestoriust, irák ez Vallást közön-
 ségesen:

VAllyuk azért az mi Urunk Jesus'
 CHRISTUST Istennek egy szülőt Ei-
 at, tökéletes Istennek és tökéletes em-
 bernek, okos lélekből és testből lenni,
 ki a' Atyától Istenisége szerint örök üdök-
 tül fogvan, az utolsó üdőben penig mi
 érettünk, és az mi üdvösségünkért ém-
 berisége szerint az szűz Mariától születet,
 meti két természetnek lőtt egyesülése.
 Añak okáért eg' Christust, egy Fiat, és eg'
 Urat vallunk. Esez őszve keveredések
 kivül valo egycségnek értelme szerint,
 az szent

az szent szűzet vallyuk Isten szülőjénck
lenni, azért hog' az Isten így testesüle-
meg és lőtt emberre, és azon foganta-
tásból az ő tőlle föl vőtt templomát ma-
gához eggyesítette, Az Evangéliomban
és Apostolok írásiban valo szóllást pedig
az Ur felől, mellyek mind egy személyre
tartozók, tudjuk hog' az szent írást ma-
gyarazo férfiak, az két természetre néz-
ve meg-valasztják, és nemellyeket u-
gyan, ugymint Isten ségre tartozókat,
az Christus Isten ségére viszik, egyéb alá-
zatos szóllásokat pedig az ő ember ségére
alkolmaztatnak.

Symbolum Calcedonense.

*Az Calcedonum Városban közön séges Concilium
am az kegyes Marciánus Császártól gyűjteték össze az
Christus születése után, 454. Esztendőben Eutyches el-
len, ki az Christusban való eg' személyre nézve, össze-
eggyesítette az két természetet, Es be gyűltenek oda 630.
Atyák, és Eutychest ki-áskozván, irak ez Confessiót:*

Követvén azért az Atyákat, azon egy
Fiút, az mi Urunk Jéfus Christust val-
lyuk, és egyenlő keppen tanítjuk min-
nyájan: Ki tőkélletes Isten az Isten ség-
ben, és azon tőkélletes az ember ségben
igaz

igaz Isten és igaz ember : ki okos testből lévő, egyenlő állatú az Atyához Istenisége szerint ; és mi hozzánk egyenlő állatú emberisége szerint, mindenben hasonló mi hozzánk az bűn kívül. Ki öröktől fogva születet az Atyától Istenisége szerint, az utolsó időkben, pedig mi erettünk és az mi üdvösségünkért, az szűz és Isten szülő Mariától, emberisége szerint születet, azon egy Jesus Christus Istennek Fia, Ur és egy szülőtt, az ki egy természetben, őszve elegyedés nélkül, el-valtozás nélkül, el-szakasztás nélkül, és el-válthatatlanul meg-jelentetet. Semmikeppen az egyesülésért, az természeteknek külömböztetése el nem vétetven, de inkább mindenik természet (az egy személyben őszve-foglaltatván) tulajdonságit meg-tartván : nem hogy két személyre osztassék, avagy szaggatassék, de hog' legyen eg', és azon eg' szülőtt Fia, Isten, Ige, és mi Urunk Jesus Christus. Az mint régen ő felőlle jövendőltének volt az Prophéták, és önön maga az Christus tanitor minket, és az mi Attyáinknak vallások előttben adta.

Symba-

Symbolum Athanasij.

Athanasius, az Alexandria nagy biskópja
örök, így a ilyen vallást, Christus sz. születése után, 333.
század táján, Arius és egyéb Erasmok ellen. Melly-
ben először az egy örök Isteniségben való szent Három-
ságnak személyiről, annak utánna az Isten Fiának
meg-testesüleséről, és az emberi természet meg-válto-
ságának minden dolgairól szól.

Valaki idvőzűlni akar, mindeneknek
előtte szűklég, hog' az Keresztyéni
hitet vallya. Mellyet ha valaki éppen
fől bomolhatatlanúl meg-nem tart, két-
ségnekül örökre el-vész. Az keresz-
tyéni Hit pedig ez, hogy az eg' Istent,
Háromságba, és az Háromságot eggyes-
ségben tiszteljük. Sem őszve nem e-
legyitvén az személyeket, sem az állatot
el nem osztván. Mert más az Atyának
személye, más az Fiué, más az szent Lé-
leké. De az Atyának, és Fiunak, és szent
Léleknek egy az ő Istenisége, és örökké
való fölsége. Minémű az Atya, olyan
az Fiu, olyan az szent Lélek. Terem-
tetetlen az Atya, teremtetetlen az Fiu,
teremtetetlen az szent Lélek. Örök-
ké-való az Atya, örökké-való az Fiu, ő-
rökké-való az szent Lélek. De nem
három

három örökké valók, de egy örökké-
való. Az mint nem három teremtetet-
lenek, sem három veghetetlenek : De
eg' teremtetetlen, és eg' véghetetlen.
Azon módon mindenható, az Atya,
mindenható az Fiu, mindenható az sz
Lélek, De nem három mindenhatók,
de eg' az mindenható. Azonkeppent
Isten az Atya, Isten az Fiu, Isten az szent
Lélek : De nem három Istenek, de eg'
az Isten. Azonkeppen Ur az Atya,
Ur az Fiu, Ur az szent Lélek. De nem
három Urak, de egy az Ur. Mert az
mint Keresztyéni igazság szerint erre
kényszerítettűnk, hog' mindenik sze-
mélt külön külön Istennek és Urnak
vallyuk. Azonképpen három Istent
avagy Urat vallanunk az Keresztyéni
Hitnek meltosága szerint meg-tiltatunk
Az Atya senkitől nem lőtt, sem teremte-
tét, sem születet, az Fiu csak az Atyától
vagyon. Az szent Lélek az Atyától
és az Fiótól vagyon, nem lőtt sem te-
remtetet, sem születet, hanem származik
Egy azért az Atya, nem három Atyák.
Egy az Fiu, nem három Fiak. Egy az sz

Lélek

Lélek, nem három szent Lélek. És az
Háromságban semmi nincs előb való, vag'
utólsó, sem nagyobb sem kisebb, de mind
az Három személyek örökké-valók, és
egyenlők. Ugy hog' mindenben. (áz
mint immár oda fel meg mondtuk) az
egyeség az Háromságban, és az Három-
ság az egyeségben tiszteltessék. Az ki
azért üdvözülni akar, ig' ertsen az szent
Háromságról.

De szükség az örök üdvösséghez, hog'
az mi Vrunk Jésus Christusnak meg-
tesztelését-is hűségesen hidje. Ez azért
az igaz Hit, hog' hidjuk es vallyuk, hog'
az mi Urunk Jésus Christus Istennek Fia,
Isten és ember. Isten az Atyának ál-
lattyából öröktől fogva születet, és Em-
ber, az Ő Annyának állattyából, üdő sze-
rint születet. Tökéletes Isten, tökélt-
etes Ember, okos lélekből es emberi
testből lévén. Egyenlő az Atyához
Istensége szerint, kisebb az Atyánál em-
bersége szerint. Ki jöllehet Isten és
Ember, nem kettő mind az által, ha-
nem csak eg' az CHRISTUS. Eg' pe-
nig, nem az Istenségnek testé-való vál-

tozásával, de az emberiségnek az Isten-
ségtől való fel-vételével. Eg' tellyes-
séggel, nem állatjának elegyítésével, de
szemelyének eggyességekben.. Mert
mikeppen az okos lélek és az test eg' em-
ber: Azonképpen az Isten és ember eg'
Christus'. Ki szenvedé az mi idvőssé-
günkert, pokólrá szállot, harmad napon
fél-támadot halottaiból. Fel ment
menyekben, űl az Atya mindenható Is-
tennek jobjára, onnan lészén el-jöven-
dő itilni Eleveneket és holtakat. Ki-
nek el-jövetelére minden embereknek
az ő tulajdon cselekedetekről számo-
kel adniok.

Es az kik jót cselekedtenek az örök
életre mennek, Az kik pedig gonoszt, az
örök tűzre. Ez az igaz Keresztyéni
Hit, Mellyet valaki hűségesen, és erő-
sen nem hijend, nem üdvö-
zülhet.

INDEX CAPITULI OMNII

Indicis Capituli

I. De	1
II. De	2
III. De	3
IV. De	4
V. De	5
VI. De	6
VII. De	7
VIII. De	8
IX. De	9
X. De	10
XI. De	11
XII. De	12
XIII. De	13
XIV. De	14
XV. De	15
XVI. De	16
XVII. De	17
XVIII. De	18
XIX. De	19
XX. De	20
XXI. De	21
XXII. De	22
XXIII. De	23
XXIV. De	24
XXV. De	25
XXVI. De	26
XXVII. De	27
XXVIII. De	28
XXIX. De	29
XXX. De	30
XXXI. De	31
XXXII. De	32
XXXIII. De	33
XXXIV. De	34
XXXV. De	35
XXXVI. De	36
XXXVII. De	37
XXXVIII. De	38
XXXIX. De	39
XL. De	40
XLI. De	41
XLII. De	42
XLIII. De	43
XLIV. De	44
XLV. De	45
XLVI. De	46
XLVII. De	47
XLVIII. De	48
XLIX. De	49
L. De	50
LI. De	51
LII. De	52
LIII. De	53
LIV. De	54
LIV. De	55
LVI. De	56
LVII. De	57
LVIII. De	58
LIX. De	59
LX. De	60
LXI. De	61
LXII. De	62
LXIII. De	63
LXIV. De	64
LXV. De	65
LXVI. De	66
LXVII. De	67
LXVIII. De	68
LXIX. De	69
LXX. De	70
LXXI. De	71
LXXII. De	72
LXXIII. De	73
LXXIV. De	74
LXXV. De	75
LXXVI. De	76
LXXVII. De	77
LXXVIII. De	78
LXXIX. De	79
LXXX. De	80
LXXXI. De	81
LXXXII. De	82
LXXXIII. De	83
LXXXIV. De	84
LXXXV. De	85
LXXXVI. De	86
LXXXVII. De	87
LXXXVIII. De	88
LXXXIX. De	89
LXXXX. De	90
LXXXXI. De	91
LXXXXII. De	92
LXXXXIII. De	93
LXXXXIV. De	94
LXXXXV. De	95
LXXXXVI. De	96
LXXXXVII. De	97
LXXXXVIII. De	98
LXXXXIX. De	99
LXXXXX. De	100

INDEX CAPITUM CON-
fessionis hujus.

<i>Cap.</i>	<i>Pag.</i>
I. De Scriptura sancta, vero Dei verbo.	18
II. De interpretandis Scripturis sanctis, & de Patri- bus Conciliis & Traditionibus.	26
III. De Deo, Unitate ejus, ac Trinitate.	30
IV. De Idolis vel Imaginibus Dei, Christi, & Divo- rum.	36
V. De adoratione cultu & invocatione Dei. per u- nicum Mediatorem Iesum Christum.	42
VI. De Providentia Dei.	48
VII. De Creatione rerum omnium, dè Angelis, Diabolo & Homine.	54
VIII. De Lapsu hominum, & Peccato, & causa pecca- ti.	58
IX. Libero arbitrio, adeoq; viribus Hominis.	66
X. De Prædestinatione Dei, & Electorum san- ctorum.	76
XI. De Jesu Christo, vero Deo & Homine, unico mundi Salvatore.	84
XII. De Lege Dei.	102
XIII. De Evangelio Jesu Christi, de Promissionibus item, de Spiritu & Literâ.	108
XIV. De Pœnitentia & Conversione hominis.	116
XV. De vera fidelium Justificatione.	130
XVI. De Fide & Bonis operibus eorumq; Mercede & Merito hominis.	138
	<i>XVII.</i>

EZ VALLASTETEL RESZEI-
nek mutató Táblája.

Rész.	Level.
I. AZ szent Irásról, Istennek igaz ígéréről.	19
II. AZ szent Irásnak magyarázatáról, az szent A- tyákról, Conciliomokról, és Találmanyokról.	27
III. AZ Istenről, az ő Egyváltáról, és az szent Há- romságról.	31
IV. A' Bálcanyokról, a' vag' az Istennek, és a' Christus nak és a' szenteknek képeiről.	37
V. AZ Istennek imádatjáról, i szünetiről, és segítségül- való hívásáról, az eg' közben-járó Iesus Chri- stus által.	43
VI. AZ Istennek gondviseléséről.	49
VII. A' Teremtésről, az Angyalokról, az ördögökről és az Emberről.	59
VIII. AZ Embernek Esétéről, az Bűnről, és a' bűnnek okáról.	59
IX. AZ szabad akaratról, és emberi erőről.	67
X. AZ Istennek el-rendeléséről, és az szenteknek el- salasztatásáról.	77
XI. AZ Iesus Christusról, igaz Istenről és emberről, ez Salagnak eg' Jövezítőjéről.	85
XII. AZ Istennek Törvényéről.	103
XIII. AZ Iesus Christus Evangeliomáról, ismét az I- géretekéről, a' Lelekéről, és Bűnről.	109
XIV. A' Penitentiáról, és az embernek Meg-teré- téséről.	117
XV. AZ hívőknek Salóságos Meg-igazulásokról.	131
XVI. AZ Hitről és Jo cselekedetekről, azoknak Jutal- máról, és az emberi Erdemről.	139

XVII. De Catholica & sancta Dei Ecclesia, & unius Capite Ecclesiae.	154
XVIII. De Ministris Ecclesiae, ipsorumque Institutione & officiis.	176
XIX. De Sacramentis Ecclesiae Christi.	208
XX. De Sancto Baptismo.	224
XXI. De sacra Coena Domini.	232
XXII. De Coetibus sacris & Ecclesiasticis.	250
XXIII. De Precibus Ecclesiae, Cantu. & Horis Cano- nicis.	254
XXIV. De Feriis, Jejuniis, ciborumq; delectu.	260
XXV. De Catechesi, & aegrotantium Consolatione vel visitatione.	270
XXVI. De sepultura Fidelium, curaq; pro mortuis ge- renda. De Purgatorio, & apparitione Spiri- tuum	273
XXVII. De Ritibus Cremoniis & Mediis.	279
XXVIII. De Bonis Ecclesiae.	283
XXIX. De Coelibatu, Conjugio, & Oeconomia.	286
XXX. De Magistratu.	289

- XVII. Az Istennek közönséges Anyaszent-egyházáról és annak eg' Fejéről. 155
- XVIII. Az Anyaszent-egyházbanvaló Szolgákról, azoknak Rend-tartásokról, és Tisztekről 177
- XIX. Az Christus Anyaszent-egyházának Sacramentomiról. 209
- XX. Az szent Keresztéségről. 225
- XXI. Az Urnak szentéges Vaesorájáról. 238
- XXII. Az Anyaszent-egyházbeli szent Gyűlekezetekről. 250
- XXIII. Az Ecclesiának könyörgéséről, Enekléséről, és hetszabot Orákról. 255
- XXIV. Az Innep-napokról, Bojsókról, és Erkekbenvaló Valogatásról. 261
- XXV. Az Catechismusról, Bevezek látogatásáról és Vigasztaltatásokról. 271
- XXVI. Az hívőknek Temetésgekről, es az Hóltak könyöl való gondviseléséről, a' Purgatoriumról és a' Lelkeknek megjelenésekről. 274
- XXVII. Az Rend-tartásokról. Cérémoni ákról és közdolgokról. 280
- XXVIII. Az Ecclesiának jávairól. 284
- XXIX. A' Növeletéségről, Házaflügeről, Hazi-gondviseléséről. 287
- XXX. A' Fejedelemségről. 290

Végre Egynéhan, fő Symbolomok avag' Kereszttyéni vallások, ug' mint az Niceai, Constantinoli, Ephesumi és Calcedoni, és az szent Athanasius vallása.

Az okos és figyelmetes Olvaso a' nyomtatásban eset fogyatkozásokat, ő magától-is megjóbithatja.

